पत्र

६३६७ – १६७

कर्म काण्ड संग्रह

ॐ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ अथ हविष्याणि ॥ भविष्ये
१ हैमन्तिके सितास्विन्नं धान्यं मुद्गा यवास्तिलाः ॥ कलायकंगुनीवारा वा-
स्तूकं हिलमोचिका ॥ षष्टिकाः कालशाकं च मूलकं केमुकेतरत् ॥ कं-
दः सैंधवसामुद्रे गव्ये च दधिसर्पिषी ॥ पयोनुद्धृतसारं च हविष्याणि
प्रचक्षते पनसाम्रहरीतकी ॥ तिंतिडी जीरकं चैव नागरंगकपिप्पली ॥ क-
दलीलवली धात्रीफलान्यगुडमैक्षवं ॥ अतैलपक्वं मुनयो हविष्याणि प्र-
चक्षते ॥ सितास्विन्नं धान्यविशेषो गौडे प्रसिद्धः ॥ स च हैमंतोत्पन्न एव ॥
कलापंकुलिष्यः कंगुः कांगनीति भाषा ॥ हिलमोचिका गौडे हिलासापत्र इति
शाकं ॥ कालशाकः पर्वतदेशे ॥ मूलकं ॥ कंदः सूरणः ॥ नागरं शुंठिः ॥ ल-
वलीरायवली ॥ अथ युगादयः ॥ मात्स्ये ॥ वैशाखस्य तृतीया या नवमी कार्ति-
कस्य तु ॥ पंचदश्यपि माघस्य नभस्ये च त्रयोदशी ॥ युगादयः स्मृता ह्येता
दत्तस्याक्षयकारकाः ॥ अथ मन्वादयः ॥ आश्वयुक् शुक्लनवमी द्वादशी का-
र्तिकस्य तु ॥ चैत्रस्य तु तृतीया या तथा भाद्रपदस्य च ॥ फाल्गुनस्य त्वमाव-
स्या पौषस्यैकादशी सिता ॥ श्रावणस्याष्टमी कृष्णा तथाषाढस्य पूर्णि-
मा ॥ आषाढशुक्लदशमी माघशुक्लस्य सप्तमी ॥ कार्तिकी फाल्गुनी चै-
त्री ज्येष्ठी पंचदशी तथा ॥ मन्वंतरादयस्त्वेता दत्तस्याक्षयकारकाः ॥

अत्रामावास्याष्टमीव्यतिरिक्ताः शुक्ला एव ॥ ॥ अथ मलमासे दानविशेषः
॥ विष्णुरूपं सहस्रांशुं मलमासाधिपं जयेत् ॥ मलमासस्तु मासानां मलि
नः पापसंभवः ॥ तस्य पापविशुद्ध्यर्थं मलमासव्रतं चरेत् ॥ दिने दिने प्र
देयानि विविधान्यन्नानि च ॥ दक्षिणायुक्तानि कांस्यपात्र
युतानि च ॥ अधिमासेन संप्राप्ते गुडसर्पिःसमन्वितान् ॥ दद्याद नेन
मंत्रेण त्रयस्त्रिंशदपूपकान् ॥ विष्णुरूपी सहस्रांशुः सर्वपापप्रणाशनः
॥ अपूपान्नप्रदानेन मम पापं व्यपोहतु ॥ चंद्रवन्निर्मला पूपाः प्राक्कलि
तेइ लक्षिताः ॥ आहारः सर्वदेवानां तस्मै कुर्वन्तु मंगलं ॥ यावन्ति
त्वच्छिद्राणि पूपस्य च यावन्त्यपि ॥ तावद्वर्षसहस्राणि स्वर्गलो
के महीयते ॥ अधिमासे तु संप्राप्ते त्रयस्त्रिंशत् देवताः ॥ उद्दिश्य पू
पदानेन पृथ्वीदानफलं लभेत् ॥ अथ शक्तो भुंजीत नैव अधिमासे यदा
राजन् द्वादशी वा प्रपूर्णिमा ॥ यस्तीपातदिने वापि दद्याद्व्रीहि प्रस्थितः ॥
साज्यपात्रे च सगुडं त्रयस्त्रिंशदपूपकान् ॥ कांस्यपात्रे विनिक्षिप्य हिरण्ये
न समन्वितान् ॥ उपानच्छत्रसंयुक्तान् विप्राय विनिवेदयेत् ॥ मंत्रः ॥ य
स्य हस्ते गदा चक्रे गरुडो यस्य वाहनं ॥ शंखः करतले यस्य स मे विष्णुः
प्रसीदतु ॥ कलाकाष्ठादिरूपेण निमेषघटिकादिना ॥ यो वंचयति भूतानि

तानि नस्मैकालात्मने नमः॥ कुरुते ऽत्र समयो देवः कालः पर्व द्विजो हरिः॥ पृ
२ थ्वी सर्वमिदं दत्तं गृहाण पुरुषोत्तम॥ मलानां च विशुद्ध्यर्थं पापप्रश
मनाय च॥ पुत्रपौत्राभिवृद्ध्यर्थं तव दास्यामि भास्कर॥ मंत्रेणानेन वै
दद्यात् त्र्यस्त्रिंशद् दूपकान्॥ गृहे तस्य स्थिरा लक्ष्मीर्यो दद्यात् सूर्य
सन्निधौ॥ यदि स्युर्न भवेत्तस्य रोगः क्लेशविवर्जितः इति पाद्मोक्ते ः॥
अथ मालानिर्णयः॥ रुद्राक्षं शंखपद्माक्षपुत्रजीव ... मौक्तिकैः॥ स्फाटि कमौः
कैर्मणिरत्नैश्च हेमराजतताम्रकैः॥ कुशग्रंथ्या ... पाणिनाभि ... जपमा
लां समाचरेत्॥ रुद्राक्षनिर्मिता माला सर्वकामप्रदायिनी॥ ... निर्मि
ता शंखमाला ... धनं कीर्तिं च यच्छति॥ पद्माक्षी पुष्टिदा ...
तुना ... तप्या॥ पुत्रजीवभवा पुत्रपशु ...
कामीय चिन्तामणि ... लाभस्य विपुलाश्रियं॥ मन्त्रे ...
सिद्धिप्रा ... कैः॥ मुक्तिं च नन्तुते ... कीचा
नमालिका॥ सर्वस्वरप्रवादे च पुत्रफलेच धनागमे॥ सौवर्णी राज
ती माला सर्वान् कामान् प्रयच्छति॥ पापघ्नाय करी कोधी ...
द्गजा ... या॥ अष्टफलाधिका माला॥ अंगुली जपसंख्यानम् एकमे
कमुदाहृतं॥ पुत्रजीवैर्दशगुणं शतं शंखे सहस्रकं॥ प्रवाले मणि

दृश्रा

रत्नैश्च दशसाहस्रकं स्मृतं ॥ तद्देवस्फाटिकैः प्रोक्तं मौक्तिकैर्लक्षमुच्य
ते ॥ पद्माक्षैर्दशलक्षं स्याद्राजतैः कोटिरुच्यते ॥ सौवर्णैर्दशगुणा सैव रत्नैः
पानंतगुणं स्मृतं ॥ कुशग्रंथ्या कृता देवेरनंतगुणितं स्मृतं ॥ प्रोतैर्म
लाभिश्चापि स्यादमितं च फलं स्मृतं ॥ मातृकावर्णसंभूतमालया
जपितं देवेन ॥ शिवरहस्ये ॥ गणनाविधिरुक्तं च यो जपेत्तु प्रमादतः
॥ तज्जपं हंति राक्षसास्तस्मात्त्रियत्नं गणयेद्बुधः ॥ नित्यं जपं करे कुर्यान्न
तु काम्यं कदाचन ॥ मालायां च प्रकुर्वन्ति नित्यं काम्यं च सर्वदा ॥ का
म्योपि तु करे कुर्यान्न तु काम्यं कदाचन ॥ मालाभावेन सुंदरि ॥ नि
त्यं जपं करे कुर्यात्सर्वं मध्ये तु मालिका ॥ अंगुलिजपं कुर्वन्स
सांगुष्ठं अंगुलीभिर्भवेत् ॥ अंगुष्ठेन विना कर्म कृतं तदफलं भवेत्
॥ तर्जनी मूलपर्यंतं करमाला प्रकीर्तिता ॥ मेरुप्रदक्षिणीकुर्वन्ना
मामूलपर्वतः ॥ मेरुलंघनदोषात्तु व्यानं जायते फलं ॥ आरभ्याना
मिकामूलात्प्रादक्षिण्यक्रमेण हि ॥ तर्जनीमूलपर्यंतं जपेद्दशसुप
र्वसु ॥ मध्यमायास्त्रयं त्याज्यं अनामामूलमेव च ॥ अनामामध्य
पर्वाणि मेरुं तत्त्वान्न लंघयेत् ॥ अन्यच्च ॥ मध्यमानामिकामध्यप
र्वद्वितयकल्पितं ॥ मेरुप्रदक्षिणीकुर्वन्नामामूलपर्वतः ॥ आरभ्य

मध्यमामूलपर्वं त्रिगणयेत्क्रमात् ॥ अन्यच्च ॥ अनामिकाया मध्येच
२ पर्वमध्यादतः क्रमात् ॥ तर्जन्यादिजपान्ते कर्त्तव्यमाला करोद्भूता ॥
मध्यमादिद्वये पर्वं जपकाले तु वर्जयेत् ॥ एवं मेरुं विजानीयाद्यो ड्ढीह्य
ब्रह्मणा स्वयं ॥ तर्ज्जन्यग्रेन यन्मध्ये योजपेत्तत्र मानवः ॥ चत्वारस्त
स्य नश्यन्ति मात्रा पुष्टिर्विधायशोधनं ॥ अंगुलीनां वियुंजीत किंचित्संको
चयेत्करं । अंगुलीनां वियोगेन छिद्रेषु स्रवते जपः ॥ स्थिरेण मनसाभ्यस्ता
सर्वत्र कामान्प्रयच्छति ॥ ॥ अथ यानोक्तं वक्ष्ये माला नामा यमोदितं ॥
हाद्दस्य वैसवी माला कर्त्तव्या सोपवासकैः ॥ मंत्रतीर्थस्थ मंत्रेण दिवा भा
गे प्रयत्नतः ॥ यानसीनामथिक कर्त्तव्या रात्रौ भक्ता यथाविधि ॥ अष्टम्यां वा
नवम्यां वा त्रयोदश्यां तथैव च ॥ चतुर्दश्यान्तकर्त्तव्या कार्यो पूर्ववस्या पूसरे
श्चरि ॥ चतुर्थ्यां नगरोश्शास्यसौरश्चे द्विवासरे ॥ एकभक्तं विधायादौ सा
धको प्रयत्नतः स्वयं ॥ स्वयं व माला ग्रथितात्मप्रयत्नेन धार्यते चंदनमित्य
नेन ॥ निषिध्यते चंदनसंनिधानात्र सगन्धं सुवर्णचाहुमाला ॥ मंत्रमा
लाया ॥ प्रजाविधाय भक्तया न श्रुचिः पूर्वमुपोषितः ॥ विजयेप्रयत्नेनमो
नी स्वयं मालां च साधकः ॥ अप्रक्षिप्त मालाभिर्मंत्रे जपतियो नरः
॥ सर्वं तु विफलं तस्य भवति सुंदरी ॥ कृतानि न्यप्रकियः प्रभुः प्रभुस्युच

मंत्रवित् ॥ यथाकालं यथालाभं अक्षमालामानीय यत्नतः ॥ अश्वत्थोन्यस
मरूपाणि नातिस्थूलकृशानि च ॥ कीटादिरदुष्टानि नजीर्णानि नवानि
च ॥ गव्यैः पंचभिः स्नाप्य प्रक्षाल्य च शुद्धये ॥ ततो द्विजेंद्रदुहितापाणि
निर्मितं ग्रंथिवर्जितं ॥ त्रिगुणं त्रिगुणीकृत्य सूत्रं प्रक्षाल्य पूर्ववत् ॥ अष्टो
त्तरशतं पंचाशतं वा निवर्त्तयामि चारके ॥ अष्टलेसंपादयेद्द्विहीनं पद्दकू
लमथापि वा ॥ अश्वत्थपत्रनवकैः पद्माकारेण स्थापयेत् ॥ सूत्रं मध्ये
गंधादिना लिप्तं तन्निदिये त् कांतारपाणि नानाद्रव्यं सूत्रं चैव मणि
युग्म ॥ विन्यस्य पूजयेद्देवं ... ॥ प्रत्येकं प्रणवं वा
पिन दर्भपंचविंशतिः ॥ होमकर्म ... द्विगुणं जपमाचरेत् ॥
मणिमेकैकमादाय सूत्रे संपादयेत् सुधीः ॥ मुखं मुखेन संयोज्य पुच्छं
पुच्छेन योजयेत् ॥ गोपुच्छसदृशी कार्या यद्वा सर्पाकृतिः शुभा ॥ तन्मुखं जा
तीयमेकाक्षरमेकत्वेन यत्नान्न्यसेत् ॥ एकैकमणिमध्ये तु ब्रह्मग्रंथिं प्रकल्प
येत् ॥ जपमालां विधायाथ ततः संस्कारमाचरेत् ॥ अनुलोमविलोमाभ्यां
मातृकां तत्र विन्यसेत् ॥ तेन सर्वगुणोपेता जायते सर्वसिद्धिदा ॥ मे
रुं वा मणिके ॥ ऊर्ध्ववक्त्रके रामाला स्थूला स्तं निर्योजयेत् ॥ सर्पाका
रा भवेत्सापि प्रयुक्ता सर्वकर्मसु ॥ क्षालयेत्पंचगव्येन सद्योजातेन स

ज्ज्ञलैः ॥ प्रणवाद्येन मंत्रेणाऽस्मिन् मोंतेन क्रमाद्यजेत् ॥ चंदनागरुगंधाद्यै
४ र्वामदेवेन घर्षयेत् ॥ प्रणवादि चतुर्थ्यंतं नमोंतेन क्रमात्प्रिये ॥
धूपयेत्तमघोरेण लेपयेत्पुरुषेण वै ॥ प्रणवाद्यो महामंत्र सदा
शिव इति क्रमात् ॥ मेरुं तु पंचमेनैव ततो मंत्रेण मंत्रयेत् संस्कु
र्यादेवं सुधा मालां तत्प्राणं स्थापयेत्ततः ॥ मूलमंत्रेण देवेशि
संपूज्यमर्चितो भवेत् ॥ गुरुं संपूज्य तत्तु स्मात् गृह्णीयादक्षमालिका लोः
॥ अशुचिर्नैव प्रोदिनं करस्थानं ... कारयेत् ॥ ॐ महामाले महा
माये सर्वशक्तिस्वरूपिणि ॥ चतुर्वर्गस्त्वयि न्यस्तस्तस्मान्मे सि
द्धिदा भव ॥ ॐ ... ये नमः ॥ ॐ अविघ्नं कुरु माले त्वं ॥ अंगुष्ठमध्यमा
मालां चालयेन्मध्यमायतः ॥ तर्जन्या न स्पृशेत्तेयं मुक्तिदा गणना
क्रमः ॥ अंगुष्ठ ... मध्यमायां जपात्सर्वसिद्धीः ॥ अंगुष्ठा
नामिकाभ्यां जपेदुच्चाटकर्मणि ॥ जपांते कालितां मालां पूजयि
त्वानुगोपयेत् ॥ जपकालेन ... जपमाला त्वनाशिवा ॥ अपयज
पस्थानं ॥ गृहे जपं समं विद्यात् गोष्ठे शतगुणं भवेत् ॥ पुण्यारण्ये
तथारामे सहस्रगुणितं विदुः ॥ अयुतं पर्वते पुण्ये नद्यां लक्षमुदाहृतं

कोटिदं देवालये प्राहुरनंतं देवसंनिधौ ॥ सूर्यस्याग्नेर्गुरोरिंदोर्दीपस्य च जलस्य च विप्रा
णां चैव गोष्ठानां सन्निधौ चरतां जपः ॥ अश्वत्थस्य मूलमाश्रित्य जपहोमसुरार्चनैः
अनंतफलमाप्नोति ब्रह्मणो वचनं यथा ॥ इति ॥ रुद्राक्षानंतरं देशे दर्शनपरि
मितान्मस्तके विंशति द्वेष दष्ट कर्णप्रदेशे करकमलयुगे द्वादश प्राहारे शैव ॥ बा
ह्वोरिंदोः कलाभिः ९ प्रत्येकमिति च शिखायां स्तत्रयोरेकमेकं वदनस्य प्रत्याधिकं यत्न
कलयति शतधा सस्त्रयं नीलकंठः ॥ ५ ॥ अथ प्रत्येकेशवादिचतुर्विंशतिमूर्तिवि
चारः ॥ रविकेशवानंत्री माढ गीता विधि मंत्रिठ जीवजश्री हृजेषिपगादः ॥ सघारवी
वर्णी प्राणिटीति पुटयोन्दंध्या चतुर्विंशो पठी हासिरा कृ ॥ वर्णानां त्र ररवर
क्रमेणायुधानि प्रास्वचक्रे गदाः ॥ अब्जाद्योष्ठ वरिष्ठ हस्ते ॥ दक्षिणो
र्ध्वक्रमेण शंख चक्र गदा पद्मानि ज्ञेयानि ॥ पत्रपुष्पफलमूले चित्रेण पार्श्वत
स्तथा ॥ मूलं दद्यान्मध्यमेषु देवे देयं तदग्रतः पत्रं वा यदि वा पुष्पं फलं चैवाप्यधोमु
खं ॥ ड रवदनं तस्मात् तथा उत्पन्नं तथार्पयेत् ॥ अन्यत्र पत्रपुष्पध्यादेः
खादुत्तानानर्पयेत् ॥ बिल्वपत्रं विपरीतमिति शास्त्रस्य निश्चयः ॥ दलपत्रे
स्थितो ब्रह्मा मध्यपत्रे महेश्वरः ॥ उदक्पत्रस्थितो विष्णुः पाणिमूले हस्तलां स्थि
तं ॥ सर्वेदेवाः पत्रमूले वसंति विद्याधरादयः ॥ बिल्वपत्रस्य पृष्ठे तु स्थिताः सर्वे कु
लाल्याः ॥ तस्मात् बिल्वपत्रं तु विपरीतं समर्चयेत् ॥ विहाय सर्वपुष्पाणि भु

५

निःपुष्पे एकैकेशावं ॥ कार्तिके योऽर्चयेद्भक्त्या वाजपेयफलं लभेत् ॥ नाद्यतैरर्चये
द्विल्वं न तुलस्या गणाधिपं ॥ न दूर्वया यजेद्दुर्गां बिल्वपत्रैर्दिवाकरं ॥ उन्म
त्तपुष्पमर्कं च विष्णोर्वर्ज्यं सदा बुधैः ॥ देवीनां चार्कमंदारौ वादित्ये तग
रं तथा ॥ गणेशाय च सूर्याय नक्तपुष्पमतीव प्रियं ॥ शिवे कुंदमदंतीं च
यूथि बंधुकं केतकं ॥ पुष्पं वा यदि वा पत्रं फलं नेष्टमधोमुखं ॥ दुःख
दं तत्समाख्यातं यथोत्पन्नं तथार्पयेत् ॥ वस्त्रालीनं करनीतं म्लानी
तथार्कपर्णकं ॥ वर्ज्यं उपत्रं म्लानीतं पत्रपुष्पफलं त्यजेत् ॥ कुंदस्य
मेषे तुलसी गणेशे धोत्तूरं बिल्वं तगारं तथार्के ॥ दूर्वार्कभृंगं जगदंबिका
यां वर्ज्यं शिवे केतकं शार्खवारी ॥ प्रदक्षिणा विशेषः ॥ एकं चंड्यां र
वौ सप्त तिस्रो दद्यात् विनायके ॥ चतस्रः केशवे दद्याच्छिवे स्यार्धप्रदक्षि
णा ॥ विलेपादप्यवालस्या ज्ञपहोमार्चनं नरः ॥ ऊनिष्टं विनदान्यास
स्तुंगविन्यसेत्पुनः ॥ बिल्वापामार्गजातीनां कल्हारमिश्र नारिकेलकी
भृंग दूर्वा मेदा भोजाहि दर्भा मुनि तिल तगर ब्रह्मक ल्हार मल्ली ॥ चंपा
यातीति ॐ वीद मनमरुवका बिल्वतो हानिशास्त्रा विं प्राप्ये कार्यरीशो दधिव
सम्भूपमाप्य य एवं ॥ संक्रांत्यापक्षयो रंनेहाद्दरयानिशि संध्ययोः स्वं
त्तनपुगमे चसौ भाग्यं ॐ पुष्पोध्व स्त्रीसुरवावंहः ॥ पुष्पेपरोक्ष वार्ता चपाधवे

वंधुर्वर्धनं ॥ उदन्ते वा स्नान प्राप्तिर्हृदि सौख्यविवर्धनं ॥ सर्वाङ्गसिद्धिर्भवेद्वामौ कण्ठां
वस्त्रादिभूषणं ॥ कटिमध्ये धनप्राप्तिर्विधनव्याधिवर्धनं ॥ गुह्यस्थाने मृति
र्नैर्याल्लिंगे च वस्त्रहानिकृतं ॥ जानुनोस्तु वा वाहनप्राप्तिर्गुल्फयोः स्त्री विनाशनं
॥ जंघयोगमनं प्रोक्तं पादयोर्वधुर्वर्धनं ॥ स्वपुरस्योर्मस्तकमाप्नोति पादपृष्ठे सुख
भवेत् ॥ पादांगुल्यां यत्र लाभः पश्चान्मस्तके न स्वेधुव ॥ पार्श्वयोर्भवेत्पादेन त
ले स्व वा विनिश्चितं ॥ श्रावने संस्थिते पल्ली पतिता यदि दक्षिणे ॥ नव्या शुभफल
प्रोक्तं वंधुगृहा विवर्धनं ॥ उष्मिते संस्थिते पल्ली पतिता यदि वामके ॥ मस्तक
फलमुक्तं वर्तमानदशाग्रमे ॥ अथ पल्याः पतने शरटस्यारोहणे फलमुच्य
ते ॥ पादयोश्चैव पतने पार्श्वयोर्गुदगुह्ये च जंघयोः ॥ पल्याः पातने च पा
तो हि सरटस्य फलं न सत् ॥ अन्यत्र शुभदाः पश्चात् सचैलस्नानमाचरेत् ॥
पल्ली सरटयो रूपं स्वर्णेन विनिर्मितं ॥ तदर्धप्रमाणेन वित्तशाठ्य वि
वर्जितेन ॥ वस्त्रयुग्मेन संवेष्ट्य प्रोक्ष्य पायनिवेदयेत् ॥ तद्रूपं स
२८ वर्णेन रूपतञ्च वच ॥ उप्यां हवाचयित्वा च शान्तिकर्म समाचरेत् ॥
रक्तवस्त्रेण संवेष्ट्य स्नात्वा गंधपुष्पैः प्रपूजयेत् ॥ तस्याग्रे मृत्तलमयं
कलशं वस्त्रवेष्टितं ॥ जलपल्लव पत्रितं ओषधिपंचरत्नयुतं तंडु
लपुंजोपरि वैदिके मन्त्रविधिवत् प्रतिष्ठाप्य गंधादिने सम्यक् स्थंडिले अग्निं
प्रतिष्ठाप्य होमं कुर्यात् ॥ तत्र चाप्य ॥ मृत्युंजयेन मन्त्रेण समिद्भिः खादिरैः

शुभैः ॥ तिलैश्च वरुणाहोमः शतमष्टोत्तरं स्मृतं ॥ मंत्रैर्वारुणसूक्तेनैश्चा-
६ प्रागिति सूक्तेन सप्तार्चिषैः ॥ कर्मश्रेष्ठसमाप्याप्य ब्राह्मणान्भोजयेद्दश
। विभवं दक्षिणां देया गृह्णीयाद्वाशिषो द्विजात् ॥ गम्यमाने यदा पृ-
थ्वीपतिना यदि दृश्यते । तदा शांतिं प्रकुर्वीत सुखं भवति चान्यथ
। श्राहरे पतिना पत्नीन दाहरं परित्यजेत् ॥ स्त्रनः सतिहितस्सा-
स्वव्याधिशोकभयप्रदः ॥ पंचनाग्नेपतेत् पत्नी गृहिणी मृत्युमा-
प्नुयात् ॥ दिवालये यावनः सभामध्ये सभापतिः । गृहमध्ये गृह-
स्थस्य होमध्ये चोत्तमोत्तरः ॥ पत्न्याः प्रवसंतं युद्ध पतितं यदि दृश्यते
। सर्वदुःखं विना प्राप्य पतितं गृहमोधितो ॥ यदि पत्न्याः प्रपातेन
दीपितो नाश्वनेगृहे ॥ तद्गृहे नाशमाप्नोति त्यजेत् सर्वयत्नतः
। वस्त्रादि स्पर्शगे पत्नी पतितायदि दृश्यते ॥ मासमध्ये विमेवैतस्य
कलहो वा भविष्यति ॥ जन्मर्क्षे जन्मादिवसे नथ्याच पस्तिवृधवे
॥ चंद्रसूर्यगतौ पाते मृत्युश्रवणेव व्यतीपाते भौमभार्गवमा-
नुषु ॥ श्रेष्ठस्याच चतुर्दशं वो पंचमी प्राप्तुवासरे ॥ तुलसीपि विर-
चिन्वंति नौ विधिं दोतिहरेः शिरः ॥ स्वर्पावर्णमात्रे ॥ चंदनागरु-
कर्पूरं नमालजलकुंकुमं ॥ कस्तूरिं तु स्पर्कं युक्तं श्रीवं गंधाष्टकं स्मृतं

॥ चंदनं १ अगरु २ कर्पूरं ३ तमालपत्रं ४ मोथा ५ केशरं ६ रक्तचंदनं ७ कोष्ठं ८ ॥
चंदनागरुह्रीवेरकुष्ठकुंकुमरोचनं ॥ जटामांसीमुरविनिर्मितं विष्णोर्गंधाष्टकं
स्मृतं ॥ चंदनं १ अगरु २ वाला ३ कोष्ठं ४ केशरं ५ गोरोचनं ६ जटामांसी
७ मुर्वा ८ ॥ चंदनागरुकर्पूरचोरकुंकुमरोचनं ॥ जटामांसी कपियु-
क्ताश्च शक्तेर्गंधाष्टकं स्मृतं ॥ चंदनं १ अगरु २ कर्पूरं ३ चोरा ४ ॥ केशरं
५ गोरोचनं ६ जटामांसी ७ कपिल्या ८ चेवीजा ॥ स्वयंभूप चंदनं चैव रोच
नागरुरेवच ॥ मृगमदह्रयो कस्तूरी चंद्र कुंकुमं ॥ अष्टगंधविनि
र्दिष्टं गणेशस्य महाविभो ॥ रक्तचंदनं १ चंदनं २ गोरोचनं ३ अगरु ४
शोटी ५ कुलसी ६ कर्पूरं ७ केशरं ८ ॥ अगरुचंदनमुस्तासिल्हकं वृषणं तथा
समभागं तु कर्तव्यं धूपोयममृताह्वतः ॥ शिल्हकं शिलारसः ॥ वृषणं कस्तूरी ॥
बहुभागकुष्ठद्विगुणं गुडमलानो वृपंचनखलास्य भागः ॥ हरीतकी सर्जरसः सं
समांसीभागैकमेकं बिल्वं शिला ॥ घृतस्य चत्वारिंशत् रसस्य चैको धूपो दशांग रसः ॥
ः कथितो मुनीन्द्रैः ॥ सर्जरसः राला मांसी जटामांसी ॥ घनः कर्पूरं ॥ ७ रः गुग्गु
लुः ॥ दशांग गुग्गुल १ अगरु २ वाला ३ सारु ४ ॥ तुपत्र [illegible] गंध ॥ चंदन ॥ नाग
रमोथा ॥ देवदारु ॥ उशीर ॥ कर्पूर मंगल तालवभाग इति क्रमात् ॥
कस्तूरिकाया द्वौ भागौ चत्वारः शशिनस्तथा ॥ कुंकुमस्य त्रयः षष्ठो कः श्रीपतिनः

स्या द्युतेः समं॥ इति सर्वगंधः॥ कुंकुमं चंदनं च पंकं कुंकुमं च समा भागकं॥ सर्वगं
धाभिधि प्रोक्तं देवानां [illegible]॥ दर्पक [illegible]॥ कर्पूरमगरुश्चैव कस्तूरी
चंदनं तथा॥ कंकोलं च भवेदेभिः पंचभिः [illegible] दमः॥ कुंकुमं मांसह
रिद्रे [illegible] पीलेयं [illegible]॥ व चापचपक [illegible] त्त चसर्वीय [illegible] प्रकीर्ति
तः॥ लिंगे [illegible] हरकायां [illegible] नार्चयेत् [illegible] तिका
तः॥ [illegible] वीतपर्णी [illegible] नार्चयेत् [illegible] सवभा [illegible]
[illegible] समेषु [illegible] नाहि॥ विषमा नैव [illegible] विषमे
[illegible] लिंग हृदयं नार्चे [illegible] हृदयं तथा॥ [illegible] हरकाय
[illegible] नार्चे [illegible] तथा॥ [illegible] यत्तथा [illegible]
॥ [illegible] नार्चयेद्देव भक्त्या च प्रतिमा तथा॥ [illegible] सगलइ [illegible]
[illegible] भवति॥ [illegible] चवास चकान्तिके [illegible] भवति॥
[illegible] भवति॥ त्रिलात [illegible]
[illegible]॥ [illegible] पंचगव्यं च [illegible] पत्रकं॥ [illegible]
[illegible] भवति॥ [illegible]
[illegible] पापानि [illegible]॥ इति [illegible]
[illegible]॥ [illegible]॥ [illegible] वक्ष्यामि [illegible]

॥ येन विप्रेण मार्गे तु ज्ञायते च शुभाशुभं ॥ शिरसः स्पंदने राज्यं संप्राप्नोति ॥
लाभं ललाटके ॥ भ्रूमध्ये तु महालाभं स्कंधे भ्रूमध्ये प्रियसंगमं ॥ नेत्रे
नेत्रप्रियावाप्तिः कर्णे वस्त्रबंधं भवेत् ॥ नासिकायां सुगंधाप्तिः
कमले तु वरांगना ॥ ओष्ठे वा कपोले तु ग्रैवे वक्त्रे मिष्टान्नभोजनं ॥ स्व
धरे तु धनवान् इह तु देशे महद् धनं ॥ कंठस्य भूषणं कंठे शीलायाम्
स्तुनेरमपि ॥ हस्ते परस्य वार्ताच स्कंधे वै सुसमागमः [illegible] देशे
धनाप्तिः पार्श्वे धनागमः ॥ हृदये वा प्रियाप्तिः [illegible]
नाभि= ॥ वा [illegible] कटीदेशे तु स्वपदव [illegible] ॥ अत ऊर्ध्वं च वक्ष्यामि
[illegible] भवेत् ॥ दक्षिणांगे शुभं च [illegible] गं पूर्वं विलासनं
॥ उरुभ्यां [illegible] भागा स्यादंगस्य दक्षिणस्य तु ॥ [illegible] ति:
॥ नेदानु [illegible] रुजकीच मद्याशिनान्य [illegible] कारे ॥ प्राप्ति
[illegible] च सुतस्य न हृदये प्रकृतीनां गुनवा व वदनं ॥ प्रा [illegible] वारे
थों [illegible] उत्पत्ति सोमवारे च [illegible] ॥ रुजकी भौमवारे च बुधे सर्वत्र
[illegible] ॥ गुरौ विप्र [illegible] हे जीवे वै शुक्रवासरे ॥ शनौ भ्रातरेव च
सेवा उपसृतिफलं भवेत् ॥ उपसृतिं महादेवि [illegible] लिखाशितं
॥ नित्यं वदासि कल्याणि एते राजकुले शुच ॥ वितं प्रसलितकार्यं
जं गरे भोग संवद =१

सिद्धिः स्तनतटे शत्रुनाशो भयं यास्ये मित्रयोगो भयं च निर्ऋते लाभः समुद्रा

८ लये ॥ वायव्ये सुखवस्त्रमन्नं मुदं के सौम्ये धनलाभो ध्रुवं ईशान्यां गदहानि

धिका चतुर्युं तु सर्वत्र भूमौ भयं ॥ अथ पल्लीपतनफलं ॥ शौनकोऽहं

प्रवदामि फलप्रदं रूपाः प्रपतन्ते ॥ यद्यंगे चेद्रणे ह्यकु पतनं काले वि

शेषतः ॥ शीर्षे शिरसा च्यो प्रियसमागमो नीतिं ददाति कपोले सुख पदेः

नि ॥ वामे च गोले सुख संपदानि के राज्य वंधे पित्रादि गर्व धः ॥ के प्रमत्ते

ति धनधान्यसम्पत्तिं निश्चयं ददौ ॥ ललाटे धनसंप्राप्ति भ्रुवो स्तु धनहानि

कं ॥ धनलाभो भ्रुवोर्मध्ये पदे दक्षिणनयने शुभं ॥ वामे च धनसंप्राप्ति

निनासा ... ध्रुवं । लाभः स्तु दादि ... वा ...

प्रकीर्त्तितो ॥ गंड ... वामे भोजनं च प्रकीर्तितं ॥ ... दन्ये

स्वर्य उ धीश्चित लहेभवेत् ॥ ... प्रोक्ता ... वि

हः ॥ ... गमनं कंठे बाहि कंठे ... भयं ॥ विजयो दक्षिणके च

वामके वंधुविनाशनं ॥ ... : ... विभ्र

मं ॥ ... हानिः स्या ... प्रियागमः ॥ ... धन

प्ति स्यान्न ... ॥ एत ... विषो ...

... ॥ ... नेत्रे ललाटे ... च ...

८ स्कंधबाहू तत्पृष्ठे जानुगुह्ये मणि प्रतिकरयो श्रोत्रोदरे सौख्यदा स्यात्
॥ प्रवासं तु नरेण पल्ली विधानं ॥ दृढ़ां गोदर नाभि हृत्स्कपल्ली वशंगे हनु
भ्रुक्तां तु शुभदाः स्त्रियाः फलमिदं वारे तु रव्यादि यात् ॥ कन्या हुः स्य
ठप्रसो हस्तफलं पतेन्मूर्धि केश्च या पल्यारो हस्तके पिवस्त्र महित्तं र
स्नाना चरे छ्या तिकं ॥ दृढां गोदर नाभि हृत्स्तु पोतिका वहा मध्यो हनुं
भ्रुक्ता वशंगे उत्तरांगे पतिता तु: नरस्य शुभदा स्यात् ॥ मस्तके एं
वोर्ध्ववक्त्रे च पोवृ्ष्टांति पातनं ॥ भवेद्यदि शुभी पृष्ठे मस्तके जा
यते प्रातः ॥ .... नं विना सर्व शुभमिन्यथः ॥ कन्या दृष्ट्वा
शुभा ... फलं ॥ प्रति पत्सु द्वितीया यां च धनलाभं
भौमवे शुक्रवं ॥ तृतीयायां चतुर्थ्यां च धनहानिः प्रजायते ॥ पं
चम्यां च तथा षष्ठ्यां सप्तम्यां च धनागमः ॥ अष्टम्यां च नवम्यां
च दशम्यां मरणं ध्रुवं ॥ एकादश्यां च द्वादश्यां पुत्रलाभः प्रजा
यते ॥ त्रयोदश्यां चतुर्दश्यां मोक्षं चापि तेन नरः ॥ पौर्णमास्या
ममावास्यां बंधुहानिर्धनक्षयः ॥ अथ वारफलं ॥ सोमे गुरौ बु
धे शुक्रे धनलाभः प्रजायते ॥ भौमे भानौ तथा मंदे धनहानिः
प्रजायते ॥ नक्षत्रफलं ॥ कृत्तिका पुनर्वसौ ... ॥ रोगसंभव ... ॥ धनहा ...

ति॰

ति: ॥ सुख धनप्राप्ति: १४ । १५ । मृत्यु: १६ ॥ धनलाभ: १७ लाभ: १८ । मरणं १९
६ ॥ क्लेश १० । ११ सुखं । १२ । १३ । १४ । १५ ॥ धननाश: २६ ॥ राज्यं २७ । २८ ॥ ध
ननाश: १९ । संतानं २० ॥ शुभवृत्तं २१ । २२ । राज्यसंमान: २३ । २४ ॥ सुखं ।
२५ ॥ दु:खं २६ ॥ सुखं २७ ॥ सौख्यारोग्य धनसंपद: २८ ॥ धननाश:
॥ २९ ॥ अथ ग्रहशान्ति: ॥ फलान: श्रवणततो चैव स रुद्रस्य प्रदो हरेत् ॥ स्नान
यो: स्पर्शमात्रेण हिंस चैव तं स्नानमाचरेत् ॥ पंचगव्येन चरुं तत्या
कुर्यात् ... लौकिकं ॥ ऊर्ध्वा हवाग्य चित्वा ... शान्तिकर्म
... प्रतिरूपं सुवर्णेन पलार्धे ... पुन: ॥ तिलसा
... कारयेत् ॥ रक्तवस्त्रेण संवेष्ट्य
गंधपुष्पै: प्रपूजयेत् ॥ शान्तिसारे ॥ नवरूपस्य वर्णेन कद्रूरूपं तथैव
च ... नुपल्ली कद्रूयो: रूपं ॥ पूजयेत् ... कपालान्यत्र गंधपुष्पादि
नादिभि: ॥ ग्रहशान्ति स्थापनं कृत्वा होमकर्म समाचरेत् ॥ मृत्युंजय
न मंत्रेण समिद्भि: खदिरस्य च ॥ तिलैश्च चरुणा होमा प्रातर्म स
माचरेत् ॥ अभिषेकं तत: कार्या कोमलाम्रदलेन तु मे ॥ मंत्रैर्वा रु
णस्तैश्च शान्तिसूक्तेन स्नापनं मे ॥ एवं सम्यग्विधानेन शान्ति
कर्म समाचरेत् ॥ तस्या ॥ विजया लक्ष्मी कीर्तिर्वृद्धि प्रजायते ॥

पल्लीपतनदोषस्यप्रशांतये प्रतिमांसिमं ॥ सवस्त्रां दद्मि ए पैत्नां ब्राह्म
णायददाम्यहं इतिमंत्रसमुच्चार्यनत्वाब्राह्मणायदद्यात् ॥ इतिप
ल्लीविधानं ॥ अथग्रहदानानि ॥ माणिक्यगोधूमसवत्सधेनुः
कौसुंभवस्त्रंगुडहेमताम्रं ॥ आरक्तकंचंदनमंबुजंच वदंतिदानं
हिविरोचनाय ॥ सद्वंशपात्रस्थिततंडुलांश्च कर्पूरमुक्ताफल
शुभ्रवस्त्रं ॥ युगोपयुक्तंवृषभंचरौप्यं चन्द्रायदद्यात्घृतपूर्ण
कुंभं ॥ २ ॥ प्रवालगोधूममसूरिकाश्च वृषश्चरक्तः गुडःसुवर्णं ॥
आरक्तवस्त्रंकरवीरपुष्पं ताम्रंहिभौमायवदंतिदानं ॥ ३ ॥ चैलंचनी
लंकलधौतकांस्यं मुद्गाज्यगारुत्मकसर्वपुष्पं ॥ दासीदंतोद्विर
दस्यनूनं वदंतिदानंविधुनंदनाय ॥ ४ ॥ शर्कराचरजनीतुरंगमः पी
तधान्यमपिपीतमंबरं ॥ पुष्परागलवणौचकांचनंप्रीतयेसुरगु
रोःप्रदीयतां ॥ ५ ॥ चित्रांबरंशुभ्रतुरंगमश्च धेनुश्चवज्रंरज
तंसुवर्णं ॥ सुतंडुलान्योत्तमगंधयुक्तं वदंतिदानंभृगुनंदना
य ॥ ६ ॥ माषाश्चतैलंविमलेंद्रनीलं तिलाःकुलित्था महिषीच
लोहं ॥ सदक्षिणंचेति वदंतिदानं तुष्ट्यैचदानंरविनंदनाय ॥
७ ॥ गोमेदरत्नंचतुरंगमश्च सुनीलचैलानिचकंबलंच ॥ तिला
श्चतैलंखलुलोहमिश्रं स्वर्भानवेदानमिदंवदंति ॥ वैडूर्यरत्नंसतिलंच

तैलं सकंबलं चापि मंदोस्य गस्य ॥ प्रारं केतोः परितोषहेतो रुद्री वि
१० तं दानमिदं मुनींद्रैः ॥ रुयान्य कपिलां धेनुं दद्या छागं केतये दवे ॥ स्वर्णं
धुरंधरं दद्याद्गोमान् पंचकुदाधिपं ॥ बुधाय जातरूपं तु गुरवे पीतवा
ससी ॥ श्वेताश्वं दैत्यगुरवे कृष्णां गौरर्कसूनवे ॥ आयसं राहवे
वेदद्यात् केतवे छागमुत्तमं ॥ सुवर्णेन समाः कार्या यजमाने
न दक्षिणाः ॥ धुरंधरेण तु द्वान् जातरूपं सुवर्णं ॥ सुवर्णेन समा ३
तिसृयस्य दक्षिणा ॥ धेनुर्वा वना मूल्येन यथा दे दक्षिणा न्यूनाम्भव
ति तावन्मात्यं सुवर्णं ॥ न पूर्णा लब्धा पूरणाय तन्नाममकालमे
वचनस्य ॥ न यावत् सुवर्णमितिः पृथ्वकृत्वतीयः ॥ सुवर्णं मध्य
वादया नु हरवीयेनल येयाति ॥ स्वस्वमंत्रेण दातव्याः सर्वाः स
वत्र दक्षिणाः ॥ एतत्सान्य धनविधये ॥ प्रभूतधने न्नत्वस्व मू
ल्यमंत्रं सुवर्णं दातव्यं ॥ अथ्य दानमंत्राः ॥ सुवर्णस्य ॥ हिरण्य
गर्भ गर्भस्थं हेमबीजं विभावसोः ॥ अनंतपुण्य फलदमतः शां
तिं प्रयछ मे ॥ रत्नस्य ॥ यथा रत्नेषु सर्वेषु सर्वे देवाः व्यवस्थि
ताः ॥ तथा रत्नानि प्रयछंतु रत्नदानेन मे सुराः ॥ रजतस्य ॥
रुद्रनेत्र समुद्भूतं रजतं पितृवल्लभं ॥ प्रदानादस्य मे रुद्रः प्रीय
तां भवसागरे ॥ ताम्रस्य ॥ ताम्र पुष्टिकरं सर्वदेवप्रियकरं
शुभं ॥ सर्वरक्षाकरं नित्यमतः शांतिं प्रयछ मे ॥ कांस्यस्य ॥ कां

संप्रभुः शिवः सोदी कांस्यमेव विभावसुः ॥ कांस्यं विष्णुम-
यं यस्मादतः शान्तिं० ॥ लोहस्य ॥ यस्मादायसकर्माणि त्वत्-
दृष्टीनानि सर्वदा ॥ हे लोह लोगलादीनां मंत्रः शां० ॥ रौप्यपा-
त्रस्य ॥ कन्यारत्नं गवां चैव परदारस्प्रष्टं ग्रं ॥ रौप्यपात्रप्रदा-
नेन क्षिप्रं नाशं प्रयान्तु मे ॥ ताम्रपात्रस्य ॥ परान्नवादे वै प्रत्या-
दम्भस्य च भक्षणे ॥ … ताम्रपात्रस्य पापं दानेन नश्यतु
तु ॥ कांस्यपात्रस्य ॥ यानि पापानि चैकानि कायिकानि …
नि वै ॥ कांस्यपात्रप्रदानेन नाशं … ॥ तिलपात्र
देवदेव जगन्नाथ … फलप्रद ॥ तिलपात्रप्रदानेन …
वस्त्र नोऽस्तु हे ॥ पीत … स्य ॥ पीतवस्त्रयुगं यस्माद्वासुदेवस्य वल्लभम् ॥ प्र-
दानात्तस्य मे विष्णुः प्रीयतां भक्तवत्सलः ॥ वस्त्रस्य ॥ शरणं सर्वलो-
कानां लज्जाया वारणं परं ॥ सुवेषधारि यस्मात्तस्मात् शान्तिं प्रयच्छ मे ॥
रक्तवस्त्रस्य ॥ रक्तवस्त्रयुगं यस्मादादित्यस्य च वल्लभं ॥ प्रदानात्तस्य मे सू-
र्यः शान्तिं यच्छतु सर्वदा ॥ कृष्णवस्त्रस्य ॥ वासो हि सर्वदैवत्यं प्रीतिकरं वै-
तु देवताः ॥ वस्त्रप्रदानान्नानात्मसकलं तु … कंबलस्य ॥
सर्वाधिव्याधिविध्वंसः … ॥ ऊर्णा …

दानाद्बलमेवविभो ॥ अन्नस्य ॥ अन्नमेव परं लक्ष्मी रन्नमेव जनार्दनः ॥ अ
२२ न्नं ब्रह्माखिलं प्राणमन्नमेव जन्मजन्मनि ॥ गोदानस्य ॥ यत्फलसाधनं मृता
या विप्रस्य पौष्पनाश्विनी ॥ विश्वरूपधरो देवा श्री प्रसन्नो मम प्राग
का ॥ आश्वस्य ॥ विश्वस्थस्य सप्तरूपेण यस्मा दप्रतनसंभवः ॥ चंद्रार्क
वाह्नलोचनेन्द्रियम ० ॥ गजस्य ॥ महाशक्ति महाकाय पीतांबर समप्रभः
॥ सर्वसंग्रामजेता वै गजोऽयं छत्र मे सुखं ० ॥ धेनुस्य ॥ कामधेनोः
समुद्भूते देवानामुत्तमं हविः ॥ आयुर्विवर्धनं दानं मम राज्यपालन
सदैवमां ॥ स्वपुं ॥ दधिन्नादपि तः शुभः सदा संतुष्टिकोनाम ॥ अ
नलब्रह्मदानेन रत्नमुत्तमाममम ॥ भूम्यस्य ॥ सा लक्ष्मी हरिते
नित्यं सुखवंसौभाग्यवर्धने ॥ नीरांग लक्ष्म आयुष्यं समप्राप्ता र
नि करोति वै ॥ तुलसीपत्रस्य ॥ मणिकांचनपुष्पाणि मणिमुक्ता
मुक्तामयानि च ॥ तुलसीपत्रदानस्य कलां नार्हंति षोडशी
॥ सुवर्णं तुलस्या ॥ सुवर्णं तुलसी दानात् द्वाजनः कार्यसं
सिद्धं ॥ पाद्यं प्रक्षालनं याति सर्वसंतु मनोरथाः ॥ पादुकायाः
कंटकोच्छिष्ट पाषाण कंटकाहि निवारणे ॥ पादुके संप्रद
द्यामि विप्रप्रीत्या ग्रहगृह्यताम् ॥ इति ० ॥ अथ गोसत्तकेऽधीकि

वा हे शंभु श्मिन्मति ॥ गोपीचंदनसंपर्कों दूरतस्त्यासमाकुलं ॥ अक्षि
शिवस्य स्पृश्य तु ता ग्रहणे वादिभिः ॥ उपोष्य रजनीमेकां पं
चगव्येन शुध्यति ॥ भस्मायां चरुवो प्युष्णं शैव्या न नैवेद्य कार्यं वे न
॥ नवनीतेन कुर्यात्स्नानं नवरुधिरं भवेत् ॥ उदकं यावच अन्यं व
र्ज्यं विकानन यस्य च ॥ तुलसीदल संपर्कात्र हनिष्णुष्णं पुत्राद
ने ॥ ग्रासला लेपय स्नानं दधिदोहा दुग्धपाचिनं ॥ मधुरोसंप्या
दकं चैव न दुष्येन स्नाडुरस्तनकै ॥ स्नानं संमर्दयेदेवं नाधि बुध्ये
नपूजयेत् ॥ वज्रमिंद्र समं तुलं पंचगव्येन शुध्यति ॥ चक्र
पत्र पूज्यते प्रजनीयान पूजिताः ॥ श्रीरिति तत्र भाविष्यति दुः
मिंदं मरणं भयं ॥ कापिलो दर्पणं भानु भाग्यवर्तं चमूपलिं ॥
ब्राह्मणार्थे मलदात्मारं प्रातः प्रत्येक सदा बुधः ॥ पाचाणि वा
लयेत् प्राज्ञः स्वयं शिष्यो यथा सुखः ॥ न स्त्रीभिर्न च बालाभि
र्न च दासेन कदाचन ॥ विवाहादि क्रियाः सर्वा पालावां
बालकाः प्रजनैः ॥ नित्यं होमे वृष्यो गृहप्राणि डुनि न कार्ये
॥ उच्छिष्ट नंविधा दक्षिणं रामा स एवं च ॥ सप्तरात्र विशिष्टा नो
विद्या प्रातिकाः प्राह गोत्तमः ॥ हरसंक जलन्य ध्य स्वस्थ पार्वतीप

नगर्विशिखितं ॥ पूजाहृदं मयोन्मत्तं नमस्कारं तु वर्जयेत् ॥ नमस्का
२२ रं विना कुर्यात् दाशीर्वादं न दीयते ॥ ब्राह्मणेन रक्तं यात्रियत्न
मानस्तास्तु वरः ॥ कृत्वा रात्रिं त्रिभागानां द्वौ भागौ पूर्ववासरे ॥
भागमेकं परे नित्यं स्याद्द्विभागेस्तु नकेन्नरो ॥ सर्वदेवमयो वि
ष्णुः सर्वतीर्थमयः शुभः ॥ तस्मात्स्यात्पादोदकं तीर्थं चेदि विधारय
ति मुक्तये ॥ पादोदकं लां विप्रपादोदकं तीर्थं नरपिबेद्यदि ॥ रौरव
नरके घोरे पतत्यस्य न संशय ॥ विष्णुपादं यत्सलिले सामपाने समं भ
वेत् ॥ पात्रांतरेण गृहीत्वा करेण तु कदाचन ॥ विष्णुपादोदकं तो
यं करे धृत्वा पिबेद्यदि ॥ स्नानमत्र समं तोयं स्पैतन्मनुरब्रवीत् ॥ स्कं
दपुराणे ॥ विष्णुपादोदकं यस्तु करे धृत्वा पिबेद्यदि ॥ स्नानतो स्नानतोवा
पि सुरापानसमं भवेत् ॥ विष्णुपादोदकं पीत्वा कोटिजन्मार्जितान
॥ तस्मात्कृष्टं पापं भूमौ बिंदुं निपातनात् ॥ स्कंदे निर्णये ॥ यच्चाकृ
पलिगतं तोयं यच्छ्रूयते यच्च वैगुंडे ॥ तैलेनक्तेन पादारिरे नदोष्णः॥
श्लोकत्रयनः ॥ स्वप्नप्रभा ॥ सूर्यादिवारे फलं कारसात्विं संशं तु
नापनातिपुत्रा प्राप्ता नाप्तक ॥ या मा गता वा ए हन्तार्धं वा कर्मा मार्त्तव
श्रोये दिशयावनाग एवुः ॥ ॥ तैलजा मरसे मेपपमृपत्रे गजमारप्य

॥ सभायां मे गजो मूर्खः पतंगद मरासभ ॥ दाशरथ्यो भयत्यागी रथ्या भू
कांति गर्जमा ॥ गजो मूर्ख संग्रामे तिभः नुवारादि शुक्रमासं ॥ मेषडो
वाहनारोहे संग्रामे भोजने लघ्या ॥ विद्यारंभे विवाहे च दंतिरन्ये नशोभ
मना ॥ रामसीताहनुमंतं सेतुं सुग्रीवमेव च ॥ पंचैतानि स्मरेन्नित्यं हु
तिदोषो न विद्यते ॥ सूर्यभाद्दिननक्षत्रं प्रहरेण समन्वितं ॥ द्विगुणं स
ख्यापाहते चैव सप्तभिः सविभज्जेत् पुनः ॥ एकं च मूलनाले दूर्वां हितीये भांड
भाजने ॥ तृतीये जलमध्ये स्याद्धान्यस्थं तु चतुर्थके ॥ तु पंचमे
ज्ञेयं षष्ठे गोमयमेव च ॥ नभःस्थं सप्तमे ज्ञेयं अष्टमे वस्त्रवेष्टनं ॥ नरेण
वा गृहीतेन नवमे नवमेनतु ॥ दशमे चुवहिर्यामे रौद्रे रौद्रफलप्र
दं ॥ द्वादशे स्थाने ज्ञेयं क्रमशास्त्रविचक्षणैः ॥ भारद्वाजाश्च गार्ग्या
कपिंजलमिलिता जामदग्न्याश्च वत्साश्च भव्याः कौशिकाः स्युः
म प्रवरसंयुता विष्णुवृद्धा निकुंदाः ॥ वासिष्ठाः कौडिन्याः पुनरपि
मिलिताः काश्यपाः शांडिल्या आत्रेया विष्ठप्रिरो परिणाय
समये वर्जनीयाः प्रयत्नात् ॥ कृत्तिकारोहिणी स्वाती मघा मूलं
पावरेवती ॥ श्रावणं नरा पाठा विशाखा भवा कदाननाडि
काः ॥ मकरस्य केसरि मेषधनुवन्या तुलस हमीन कुलीर देन ॥
हयवृषवृश्चिके मन्मथगामी मरणकरहि योगाः ॥

॥ मीनालिकर्कयां युक्ते कीटे कुंभे मिथुन संयुते ॥ मकरे कन्यका युक्ते नर
२३ कुर्याच्च वर्षं च मे ॥ मेष वृषौ वृष मिथुनौ कर्की हरि घट मृगौ तुला:
कन्ये ॥ हरि वृषे धन्व निलौ मेषस्थो द्विर्द्वीदशराशयी ॥ पूर्वाफाल्गुनि
का चित्रा धनिष्ठा भरणी मृग: ॥ पूर्वाषाढानुराधा च तिष्ये हिर्बु
ध्न्य रेवच ॥ पूर्वभाद्रपदा मूलज्येष्ठा हस्त: पुनर्वसु ॥ स्वाति त्यार्द्राश
तभिषक्कचोत्तरफाल्गुनी गुणा: ॥ देवराम र दमं देवराश म मदाद
रा ॥ देवराशमनुम देवराशम मदेति गणत्रयं ॥ इति गण: ॥ अथ ग्रह० ॥ पं
चानने रविर्वि यात सोमं कर्काटके तथा ॥ मेषवृश्चिकयो भौम:
कन्या मिथुनयो बुध: ॥ गुरु धनुषि मीने च तुलायां वृषभे भृगो ॥
शनि रत्न मकरे कुंभे राशीनामाधिपा: स्मृता: ॥ भानो: शत्रू सित
की भुजा स्याशी गुरव: स्याविधो स्यो रविहो नरी स्वो री स्वभौ न्ये इंदु
तपन मसृजो रि वि दोज: सिताकौ स्वोद्वाकौ स्यपरिर्विदुगुरपुन
गुरो: स्वो बुधा की सितस्या र्के इ: शत्रू लौ रवि भुज मरय: स्वो सित श्लोस शांते

[illegible]	रवि	सोम	मंगल	बुध	गुरु	शुक्र	शनि
मि	चंद्र मंगल गुरु	रवि बुध	गुरु रवि चंद्र	शुक्र रवि	रवि चंद्र मंगल	बुध शनि	शुक्र बुध
सम	बुध	भौम गुरु शुक्र शनि	शुक्र शनि	मंगल गुरु शनि	शनि	मंगल गुरु	गुरु
शत्रु	शुक्र शनि	०	बुध	चंद्र	बुध शुक्र	रवि चंद्र	रवि चंद्र मंगल

[illegible]

मौ न्य: ॥ इति ग्रहमैत्री ॥ अथ योनि मैत्री ॥ अश्वो गजो
जकरो द्वयं श्ववक मे षो नवो मृ रवकस्ता रव्रुणौ: क्राम मुक्रु ५
वाल नोपि माहिषी व्याघ्र: पुन: सौरिभि: ॥ व्याघ्रेणोम
गमंडली कपिरप्यो बभ्रुद्वयं वानर: सिंहश्चो मृगारा ह

(ग्रहमैत्रीचक्रं)

पशुश्च किरिटी यो निरस्तु भानामियं ॥ ॥ गो व्याघ्रं गज सिंह मश्व महिषं मे
षांश्व वभ्रूरगं वैरं वानरमेषकं च स्तु मह हृंद्वं विडालो उंद्रं ॥ लोकाद्वा व्यव
हारतो न्यदपि वलान्या प्रयत्नादिदं दंपत्यो र्नृपभृत्ययोरपि सदाव
र्ज्यं प्रभुभृत्याधिपैः ॥ ३ निर्योनिमैत्री ॥ अथ पताका ॥ वरधान्याद्भिं
या ना हरिभान्वरभेतपद्या ॥ ग ग्राग्येल्लवभिः धो धे त्री य हिभिः समोर

ब्रह्म	क्षत्रिय	वैश्य	शूद्र
मीन	मेष	वृषभ	मिथुन
कर्क	सिंह	कन्या	तुला
वृश्चि	धन	मकर	कुंभ

स्य नं ॥ ३ निताया वलं ॥ अथ वर्ग ॥ वरस्यव
र्गतो ष्ठिकः ॥ अथ वश्यं ॥ द्वं द्व ॥ २ ॥ चाप ॥
पदः ॥ १ ॥ कन्याका ॥ ॥ तुला ॥ ३ ॥ मानवाः क्रि
य ॥ ४ ॥ वृषो ॥ ५ ॥ चतुष्पदे ॥ ॥ कर्क ॥ ६ ॥ मीन ॥ ६ ॥
मकरा ॥ ७ ॥ जलोद्भवाः केशरी ॥ ५ ॥ वनचा
रोलि ॥ ८ ॥ कीटकः ॥ ९ ॥ सर्वे वश्य नृजा सोरु
भक्ष्या नेजलोद्भवाः ॥ सिंहं हित्वा व्यसिंहस्य वश्यास्ते वृश्चिकं विना ॥
इति राशि वश्यं ॥ आत्मवर्ग द्विगुणीकृत्य परवर्गेण योजयेत् ॥ अष्टाभि
स्तु हरेद्भागं यो धिकः स ऋणी भवेत् ॥ ॥ नित्यं विवाहसंपुत्रं क्रमाद्धि
त्रिचतुर्गुणं ॥ सप्तार्धं स्तु मिथुनं द्वौ वंग मन नमं ॥ ॥ आदि मध्ये म
हाया धिर्मध्यम मध्ये महाम पं ॥ मध्यम मध्येन हानिः स्या त्रिषु मध्ये

२४ मरणे ध्रुवं ॥ प्रथम मध्यालवर्णं ॥ क्रमोक्ति दिशायोर्हूर्ध्वं सप्तमी मनयो ९६
रधः ॥ स्थले वेदे ४ ॥ प्रायो ॥ ११ ॥ हूर्ध्वं मध्याप्राक् चरस्थ परयोगयो ॥ श्रीपाति ॥ १
॥ तेसिद्धिमायाति कुर्वन्हि विस्फोविध्यादि घातादिकर्मत्रासिद्धि ॥ व्य
वहारस्त्रये ॥ दशम्यामष्टम्यां प्रथम घटिका पंचक परं हारिणु ॥ २
॥ सप्तम्यां द्विप्रथमं घटिकां तेत्रिघटिकं ॥ तृतीयायांका यां रवयम घटि
कामाः परशुभं शिवां विशेषः ७ ष ॥ शिवतिथिचतुर्दश्यां लक्षविश्रमे ॥ ता
डयत पंचवदनं गलकत्थैका वदेद श्लोक साहि नाति यतांच नत्तत्र
॥ नाभिः कटिः मूडयपुच्छलता चाति स्तौ विशेषे तुर्ये रामेहितो गतो
भाग एषः ॥ हेलिकापजामंत्रः ॥ चत्र सकलाभय संत्रस्तेः हृत्ता तले
लिखालिपेः ॥ कामनस्त्वा हृजयिष्या मि भूतेभ्यः तिप्रदा भव ॥ वंदयेहु
लिकाभूमिसवैडुमवोपपातेये ॥ वंदितासिसुरेद्रेण ब्रह्मणाशंकरे
णच ॥ अतस्त्वां पाहितोदेवि भूतेभ्यः तिप्रदा भव ॥ लिंगार्चन रद्रजप
योवृत्त शिवादिनत्रये ॥ वाराणस्यांच मरणं मुक्तिरेषा चतुर्विधा
॥ २ ॥ एकादश्यामष्टमीचैव पत्रयोश्च चतुर्दशी ॥ शिवस्य तिथयः
प्रोक्ता मुनिभिः शौनकादिभिः ॥ अभक्तो द्रूप्रीवन् महादेवघियः
सदा ॥ रुद्राक्षाणि नवपत्राणि शिवरजार्ध्यमादरात् ॥ रुद्रांतमरणत्यावि

श्रीः ॥ अथ पणलघ्वध्यायः ॥ श्रीगोपालं गोपगोपीपरीतं नत्वा सम्यक्
श्रीगुरून् जीवदेवान् ॥ मूल्याध्याये भाष्यमेतद्विधत्ते गोपालः ।
श्रीपातिहि कान्तं हिन्नाय ॥ तत्र सर्वाचार्याः अभ्यर्हितत्वात् सर्व
यागप्रदेयत्वाच्च गोमूल्यमेव वदन्ति ॥ द्वाविंशत्या … हि का गावः इति
॥ ह्याभ्यामधिका विंशत्या पणमूल्यमिति ॥ पणस्वरूपं पंचधा ॥ वरा
टकमानेन ताम्रमानेन रौप्यकमानेन सुवर्णमानेन रजतमानेन च
… ॥ तत्र वराटमानं लीलावत्यां ॥ वराटकानां दशकद्वयं यत्सा का
किणी ताश्च पणश्चतस्रः ॥ इति ॥ विंशतिकपर्दिकाः काकिनी
॥ चतस्रः काकिन्यः पणः इत्यर्थः ॥ अशीतिकपर्दकात्मक इति या
वत् ॥ मदनरत्ने च ॥ षोडशपणाः पुराणः पणो … काकिनी
… ॥ पंचाहत्यै अन्तर्भिर्वराटकैः काकिनी चैकेति ॥ एवमशीति
वराटकैः परिमितः प्रथमः पणः इति ॥ अथ ताम्रमानेनोक्तमत्रैव ॥ च ताम्र
कर्षः पणः स्मृत इति ॥ मनुनापि ॥ ताम्रिकः कार्षिकः पणः इति ॥ याज्ञवल्क्ये
नापि ॥ कार्षिकस्ताम्रिकः पणः इति ॥ कर्षपरिमिते ताम्रे पण इत्यर्थः ॥
बृहस्पतिस्तु किंचित् विशेषमाह ॥ ताम्रकर्षकृता मुद्रा विज्ञेया कार्षिकः
पणः इति ॥ तत्र कर्षपरिमाणमाह मनुः ॥ जालान्तरगते भानौ यत्सूक्ष्मं दृश्य

ते रजः ॥ अथ्यमंतनुप्रमाणमाह त्रसरेणुप्रवदन्ते ॥ त्रसरेणवोऽष्टौ विज्ञेया लिक्षा
२५ नु परिमाणतः ॥ ताभ्यां राजसर्षपः लिक्षा स्त्रेत्र योगो गौरसर्षपः ॥ सर्षपाः षड्
यवो मध्य [illegible] त्रियवल्ले [illegible] : ॥ पंचकृष्णलको माषः ते स्युर्वर्णो
[illegible] षोडश [illegible] ॥ पलं सु[illegible] चत्वारः पलानि धरणं दशोति ॥ [illegible]
॥ गवाक्षान्तरित [illegible] तेजो [illegible] रजस्तत्संज्ञ[illegible] रित्यु
च्यते ॥ [illegible] ॥ नैस्तिभिः लिक्षा ॥ लिक्षात्रयं राजसर्षपो [illegible] राजिका
तत्त्रयं गौरसर्षपः ॥ तत्षट्कं मध्यो यवः ॥ यवत्रयं कृष्णलं ॥ तत्पंचकेन
माषः ॥ षोडशमाषैः सुवर्णः ॥ चतुःसुवर्णैः पलं ॥ दशपलैर्धरणं ॥
एवं प्रमाणं लिक्षा सुवर्णस्य द्वितीया [illegible] इति पलं कर्ष क
चतुर्थ्यामिति निघंटौ ॥ [illegible] गुञ्जं प्रवदन्ति [illegible] माषं [illegible]
दृष्टामि [illegible] कर्षः ॥ [illegible] पलं तुला [illegible] ॥ कर्षं सुवर्णस्य सु
सुवर्णस्य सुवर्णसंज्ञमिति ॥ लीलावत्यां [illegible] ॥ [illegible] वर्णयोगु कर्षः
ञ्जा कृष्णलं यामाषो भेदः ॥ यद्यपि लीलावत्यां [illegible] कापि [illegible] चतु
ज्जेयत्व [illegible] हृदयेनोक्ता ॥ [illegible] गुरु यवा
हृदयं वो [illegible] ॥ तेन कर्षपरिमिते [illegible] भवन्ती त्यय
द्वितीयः ॥ [illegible] कर्षपाणा [illegible] ॥ [illegible]
माष [illegible] रजते [illegible] ॥ षोडशो [illegible] णः

ध्यतितिति हेमाद्रौ कार्षापणं प्रकृत्योक्तत्वात् । अत्र कार्षापणस्य षो-
डशांशः पणो भवतीति ज्ञायते ॥ तेन तरौप्यस्य किंचिन्न्यूनत्र-
गोमूल्यं सर्वथात्र यावाधिको रौप्यो यः पणेन न्यूनीयः ॥ तथा विंशतिमा-
षप्रमितस्य वर्णस्य सुवर्णे कार्षापणत्वेन व्यवहाराण्यस्य षोडशांशः
पाद रजतमाषात्मको राजतः पणः पंचमः ॥ राजतमाषस्वरूपमुक्तं
हेमाद्रौ ॥ द्विकृष्णले समे द्वे विज्ञेयो रूप्यमाषक इति ॥ एवं वराटकमा-
पंच५ नेनैकस्या गोर्मूल्यं षष्ठ्यधिका विंशतिः शती वराटकानां भवति ॥ ताम्र
मानेनैकस्या गोर्मूल्यं मध्यमं किंतु ताम्रकर्षस्य चत्वारिंशद्धिक
शतगुंजात्मकत्वात् किंचिन्न्यूनताम्रपादशाटकार्षको भवति ॥ रौप्यमाने
तु एकस्या गोर्मूल्यं किंचिन्न्यूनैकषष्ठ्यधिकगुंजाद्वयपरिमितरज-
तं पणो भवति । सुवर्णमानेन त्वेकस्या गोर्मूल्यं चत्वारिंशन्माषकप्रमितसुवर्णं भवति । रजत-
मानेन त्वेकस्या गोर्मूल्यं रजतं चत्वारिंशन्माषप्रमितरजतं भवति ॥ एवं पंचपणात्मकाः
अन्येऽपि स्मृत्यंतरोक्ताः पणादिभावानुसारेणैकस्या गोः मूल्यं ग्राह्याः ॥ तथा प्रत्यवायेऽ
॥ गवामभावे निष्कं स्यात् तदर्धं पादमेव वेत्यादि प्रवचनिष्कपरिमाणं तु रूप्यपरिमाण
परिमाणे प्रायांधा तत्वलक्षणेनोक्तं ॥ निष्कः सुवर्णाश्च चत्वारः इति ॥ तत्र सुवर्णमानं मनुनोक्तं
पंचकृष्णलकः माषः ॥ मषवराटकमानेन पणोऽसि त्रिंशो गुंजः माषः ते माषाः सुवर्णस्तु षोडशः
इत्यादि अनेन निष्क इति लीलावत्युक्तितः एकस्या गोर्मूल्यं उत्तमं षोडशाधिकचतुष्टयमुक्तं

पं॰

भवंति ॥ अथ धर्मेण चत्वारिंशद्युक्तशतद्वयाधिकदशसहस्त्री वराटका भवंति ॥ अत्र धर्मेण विंशति
युक्तशताधिकपंचसहस्त्री वराटकाः ०
विंशतिसहस्त्री वराटकाः भवंतीत्यलं ॥ अत्र चवरस्तु [illegible] ॥ वराटक कार्षापणो वरशते ॥ २
९६ चत्वारः कार्षापणा मूल्यं यस्येति ॥ तत्र कार्षापणमानमपि पंचधा ज्ञेयं ॥ वराटक
मानताम्रमानरौप्यमानस्वर्णमानरजतमानभेदात् ॥ तत्र वराटकमानेन ता
वन्माद्रे मदनरत्ने च पर्णैर्निबद्धः पूर्वस्यां षोडशैव पणाः संति तत्र ते ॥ षोड
शपणानामष्टौत्यधिकद्वादशशती वराटका ॥ १२८० ॥ कार्षापणो भवती
त्ययं प्रथमः ॥ ताम्रमानेन तु षोडशपणानां किंचिन्न्यूनेन नवमद्वयमुद्रा किंत
कवूकानां कार्षापणोयं द्वितीयः ॥ रौप्यमानेन कार्षापणस्तृतीयः ॥ रौप्य
लवणहेमाद्रौ ॥ स्वर्णसततिनमोमागोरौप्यकरूप्यते ॥ तेन तुर्यः किंचिन्न्यू
सर्षपत्रयाधिकैकगुंजामात्रस्वर्णेनैवोप्युक्तस्तत्काले कार्षापणः शब्दो
भवतीत्ययं तुर्यः ॥ स्वर्णमानेन तु मोषो विंशतिभागग्रहोयः ॥ कार्षाप
णः स्यात्विति हेमाद्रौ कोत्यायनोक्तो विंशतिमाषप्रमितं स्वर्णं कार्षाप
णोयं चतुर्थः ॥ अत्र विशेष यत्ते विंशतिरूप्यमाषप्रमितरूप्येण कार्षा
पणो भवतीत्ययं पंचमः ॥ अत्र च पुराणकार्षापणानामभेदः ॥ अत्र
च वराटकमानेन वरमूल्यं विंशतियुक्तशतैकाधिकपंचसहस्त्री ॥ ५१२० ॥
वराटका भवंति ॥ ताम्रमानेन तु किंचिन्न्यूनयवद्वयाधिकचतुर्गुंजामात्रस्व
वर्णं भवति ॥ स्वर्णमानेन पंचस्वर्णं भवति ॥ राजतमानेन तु राजतायश
तिमाषकपरिमितं रजतं भवति ॥ एतेषां मध्ये पत्ना [illegible] पेन यावाव्यव
स्थावोध्या ॥

अथ पणमूल्यमाह ॥ द्व्येषट् कार्षापणानां मूल्यं भवति ॥ तत्र वराटकमानेन व
पणमूल्यमशीतियुक्तबहुसहस्राधिकसप्तसहस्री वराटकाभवंति ॥ तात्र माषमा
नेन तु किंचिन्न्यूनचतुःपंचाशद्रक्तिकाभवंति ॥ रौप्यमानेन तु किंचिन्न्या
नसमग्रगुंजाश्रमाणः सुवर्णं भवति ॥ सुवर्णमानेन तु साधर्यपिच्छसुवर्णा
भवंति ॥ रजतमानेन तु विंशतिरजतमाषाधिकं [illegible] रूप्यानडुन्मू
ल्यमाहुः ॥ अथ षावनडुहि स्वर्णाइति ॥ कार्षापणका इत्यनुवर्तते ॥ तेचानडुहे
श्चीमूल्यं भवति ॥ अनडुत्वाम प्रजोत्याहुन धुर्वहने च समर्थः ॥ अत्र सर्वथा
पणानां वराये इत्याक्रमतो द्रोणएषवोध्यं ॥ अथ धेनुमूल्यमाह ॥ दशकार्षापणा
र्षापणा धेनोरिति ॥ धेनुर्नाम वत्सप्रसुरक्षुस्थपुष्कला गौः ॥ तस्या दशकार्षा
षापणा मूल्यं ॥ तत्र वराटकमानेनाष्टाशस्याधिकद्वादशसहस्री वरा
टकाभवंति ॥ तात्र माषमानेन किंचिन्न्यूनन वाशिरक्तिका भवंति ॥ रौप्यमा
नेन पूर्वद्वयाधिकमाषकद्वयसुवर्णं धेनोर्मूल्यं ॥ सुवर्णमानेन
सार्धद्वादशसुवर्णाभवंति ॥ रूप्यमानेन तु राजतमानद्वयं माष
काभवंति ॥ अथ पण्यमूल्यमाह ॥ अत्र पंचपंच दश पौवाशितिति ॥ पंचपेच
याक्रमेणवोध्यं ॥ अथ हिरण्यमूल्यमाह ॥ हिरण्यं कार्षापणकः ॥
पणानां नवत्याधिका इति ॥ नवपणाधिकैककार्षापणा इत्यर्थः ॥
तत्र वराटकमानेनैकस्य हिरण्यस्य सहस्रद्वयं ॥ २००० ॥ वराटकाभवंति

॥ ताम्रमानेनाष्टगुंजान्यूनचतुर्दशपादटङ्कका भवति ॥ रौप्यमानेन किंचिन्न्यू
२७ नसार्धद्वयपंचकप्रमाणं सुवर्णं भवति ॥ सुवर्णमानेन सपादैकत्रिंश
शल्लका भवंति ॥ रजतमानेन सपादैकत्रिंशद्गुंजामाषका भवंति ॥ अथ वस्त्र
मूल्यमाह ॥ वस्त्रैकार्षापणस्त्वेक इति ॥ एकः कार्षापणो वस्त्रमूल्यं भव
ति ॥ अत्र वराटकमानेनाशीत्यधिकद्वादशशती १२८० वराटका भवंति ॥
ताम्रमानेन किंचिन्न्यूनतवटङ्कका भवति ॥ रौप्यमानेन किंचिन्न्यूनत
सार्धपत्रयाधिकगुंजामात्रं सुवर्णं भवति ॥ रजतमानेन त्रिंशत्रिंशद्गुंजा मा
षप्रमितं रजतं भवति ॥ सुवर्णमानेन विंशतिमाषप्रमितं सुवर्णं भवति
॥ अथ छागमूल्यमाह ॥ छागेष्टौ पणा इति ॥ छागेऽष्टौ पणा भवंति ॥ अत्रा
मेषे गौरेप्येतया पादमात्रं भवति ॥ अथ व्याविन्मूल्यमाह ॥ द्वादशाविक
इति ॥ आविके मेषे द्वादशपणा मूल्यं भवति ॥ अत्र वाजापेटया क्रमेण
सार्धमधिकं बोध्यं ॥ अथ बलीवर्दमूल्यमाह ॥ बलीवर्दस्य मूल्यं कार्षा
पणाः स्मृता इति ॥ बलीवर्दासीन स्पृः पंचाशत्कार्षापणं मूल्यं भवति ॥ अ
त्र धेन्वप्येतया क्रमेण पंचगुणं बोध्यं ॥ अथ निष्कमूल्यमाह ॥ निष्के पंचा
शद् वस्त्रादिति ॥ निष्कमूल्यविशेषः ॥ तत्र पंचाशत्कार्षापणं मूल्यं ॥
अत्र दासीविन्मूल्यं बोध्यं ॥ अथ गजमूल्यमाह ॥ गजे च शतानीति ॥
गजे हस्तिनि पंच शतानि शतत्रयं वा मूल्यं भवति ॥ अत्र कपर्दकमानेन चत्वा

४५००

रिं प्रान् सहस्राधिकलक्षत्रयं बराटिकाभवंति ॥ गजमूल्यं ताम्रमानेन स्थूलदशा
पंच प्रान्याधिकसहस्रत्रयं षट्पंचाशत्काभवंति ॥ रौप्यमानेन स्थूलदशापंचा
न्याधिकपंचप्रान्सगुंजामितं सुवर्णं गजमूल्यं भवति ॥ सुवर्णमानेन ९ न
न्यापणगजमूल्यं भवति ॥ एवं गजनमानेन राजनाः ॥ अथ दोलामानम
माह ॥ पंच कार्षापणाः प्रोक्ता दोलायामिति ॥ दोलानर ६ वाहयानं ॥ अ
त्र कार्षापणं मूल्यं भवति ॥ अत्र धेनुपेनुयाधं क्रमेण बोध्यं ॥ अथ रथमू
ल्यमाह ॥ षड् धेनवो भि ॥ रथे षड् कार्षापणं मूल्यं भवति ॥ अत्र सुवली व
द्धो ध्यं ॥ अथ गृह मूल्यमाह ॥ गृहे द्वौ कार्षापणकाइति ॥ गृहे द्वौ कार्षा
पणं मूल्यं चवति ॥ अत्र नदह क्रमेण बोध्यं ॥ अथ पलदानमाह ॥ ताम्र
कर्षे पणः स्मृतः इति ॥ कर्षमात्रेन ताम्रपणो बोध्यः इत्यर्थः ॥ अथ मासो
ग्रपसमामिसूचकः इति कात्यायनकृते मूल्याध्याये गोपालकृतौ वि
वरणं समाप्तिमगमत् ॥ दश कार्षापणा धेनावृषे पंचदशैव तु ॥ वृषे षद्
कार्षापणेका त्र ष्यावनडुहि स्मृताः ॥ वत्से कार्षापणाः प्रोक्ताः छागे द्वौ द्वौ
दशाविके ॥ हिरण्यकार्षापणकः पणान्नवत्यधिकाः ॥ वृषपल्याणप
र्याणमत्राजेपंच प्रान्तानि ॥ पंच कार्षापणाः प्रोक्ता दोलायां च दु
षे स्मृताः ॥ द्वात्रिंशान् पणिकाया वश्यान् कार्षापणा वरः ॥ गृहे द्वौ का

६८

र्षपणं कार्षिकं पंचमाषादेवतु ॥ धेनोस्सभा वेदात्तव्याधेनोः पंचसुवर्णिका ।
॥ धेनोस्सभा वेदात्तव्यं तुल्यमूल्यं तु संपाय: ॥ तुरीया शास्त्रदानव्यस्तय
धीधर्मपापाधिवा ॥ इति ॥ ७४ ॥ अथ प्रसृतिर्भवेत् किंचित् किंचिदष्टौ तु कु
ञ्चलं ॥ पुष्कलानि तु चत्वारि आढकः परिकीर्तितः ॥ चतुराढको भ
वेद्द्रोणं इत्येतत् द्रोणलक्षणं ॥ द्रोणस्तु खार्या: खलु षोडशाख्या: स्यादाढ
को द्रोण चतुर्थभाग: ॥ प्रस्थस्तु तत्वल्कतदाढकस्य गत्यांघ्रिता धे: कुडप:
प्रदिष्टः ॥ सप्त गुञ्जा हि तत्र हि वल्ल गुणितं मासो ष्ट गुञ्जा स्मृतं द्विमाषा प
प कर्ष हेम कर्षं गणितं कर्षः सुवर्णं स्मृतं ॥ ते वृद्ध प्र पलं तुलापल
प्रतामानात्कालां विंशतितावि हस्त भारप्रमाने सुवर्णगणितं खार्यः कथि
तं पुर्वेद ॥ त्रियवमंगुलं प्रोक्तं चतुरंगुलमुष्टिका ॥ षट् मुष्टिका भवेद्धस्तश्चतुर्हस्तं
धनुस्तपुः ॥ द्विसहस्रधनुः क्रोशः चतुः क्रोशश्च योजनं ॥ द्विशतं योजनं देशः
सप्त देशाश्च मंडलं ॥ सप्तमंडलं भवेत्खंडं नवखंडं वसुंधरा ॥ प्रोक्तानि
तुलामानं कुडप: प्रस्थमाढकं ॥ द्रोणश्च खारिका चेति पूर्वं पूर्वं चतुर्गु
णं ॥ पलद्वयं तु प्रसृतं द्विगुणं कुडपं स्मृतं ॥ चतुर्भिः कुडपैः प्रस्थ: प्रस्थाश्च
त्वारि आढकः ॥ आढकैस्तैश्चतुर्भिश्च द्रोणस्तु कथितो बुधैः ॥ पलं च
कुडप: प्रस्थ आढको द्रोण मेव च ॥ धान्यमानेषु बोद्धव्याः क्रमशोऽमी
चतुर्गुणाः ॥ इति

श्रीः ॥ अथ ब्रह्मादि मंडल देवताः ॥ ग्रहमखव्रतांगत्वेन विहितं ब्रह्मादिमंडल
देवताः स्थापनं पूजनं च करिष्ये ॥ इति संकल्प्य ॥ मध्ये ब्रह्मयज्ञानं वामदे
वो ब्रह्मा त्रिष्टुप् ॥ ब्रह्मावाहने विनियोगः ॥ ब्रह्मजज्ञानं० ॥ भूर्भुवः
स्वः ब्रह्मणे नमः ॥ ब्रह्माणमावाहयामि स्थापयामि पूजयामि
नमः ॥ १ ॥ उत्तरे आप्यायस्व सोमाय नमः सोमो गायत्री ॥ २ ॥ ईशान्यां ईशा
नाय ईशानो गायत्री ॥ ३ ॥ पूर्वे ॥ इंद्रो मधुच्छंदा इंद्रो गायत्री
॥ ४ ॥ आग्नेय्यां अग्निं दूतं काण्वो मेधातिथिरग्निर्गायत्री ॥ ५ ॥ दक्षिणे
॥ यमाय सोमं यमो यमोऽनुष्टुप् ॥ ६ ॥ नैर्ऋत्यां मोषुणो घोरो निर्
ऋतिर्गायत्री ॥ ७ ॥ पश्चिमे तत्त्वायामि शुनःशेपो वरुणस्त्रिष्टु
प् ॥ ८ ॥ वायव्यां वायो शतं वामदेवो वायुरनुष्टुप् ॥ ९ ॥ वायुसोमम
ध्ये अस्य मे वरुणो वसिष्ठो वसवस्त्रिष्टुप् ॥ १० ॥ सोमेशा
नमध्ये ॥ रुद्राः कद्रुद्राय घोरो एकादश रुद्रा जगती ॥ ११ ॥ ई
शानेंद्रयोर्मध्ये त्वान्नु मनस्यो द्वादशादित्या गायत्री ॥ १२ ॥ इं
द्राग्न्योर्मध्ये ॥ अश्विना यज्वरीरिषो गौतमोऽश्विनावुष्णिक् ॥ १३ ॥
अग्नियमयोर्मध्ये ॥ ओमासो मधुच्छंदा विश्वेदेवा गायत्री ॥ १४ ॥

यमनिर्ऋतिमध्ये ॥ अभित्यं देवं वामदेवा सन्नुयदाम ध्वी ॥ १५ ॥ निर्ऋ-
१९ तिवरुणयोर्मध्ये ॥ आयंगौः सार्पराज्ञी सर्पी गायत्री ॥ १६ ॥ वरुणवा-
युमध्ये ॥ अवदप्सरसा मेष्वावृत्त्व ऋषिं गंधर्वाप्सरसो नुष्टुप् ॥ १७ ॥ न
दं त्रैवरुण्य ॥ नंदीश्वरं पटलं महाकालं ॥ उदकस्य रुष्ण: यदक्रंदः प्रथमं जा-
यमानः कुत्सो त्रिष्टुप् ॥ १८ ॥ कद्रुद्राय घोरः कण्वो नंदीश्वरो गायत्री ॥ १९ ॥ कु-
मारकुमारः शंख त्रिष्टुप् ॥ २० ॥ त्र्यंबकं वैराजो महाकालो नुष्टुप् ॥ २१
॥ ब्रह्मसोममध्ये ॥ आदीति लो बृहस्पति देवता नुष्टुप् ॥ २२ ॥ ब्रह्मप्रा-
णमध्ये ॥ नामानि ते शतक्रतो कुशिकः सोमारुद्रौ त्रिष्टुप् ॥ २३ ॥ ब्रह्मेंद्र-
मध्ये ॥ इंद्रं विश्वाः काण्वो मेधातिथिर्विष्णुर्गायत्री ॥ २४ ॥ ब्रह्माग्नि-
मध्ये ॥ उदीरतां शंखः स्वधा त्रिष्टुप् ॥ २५ ॥ ब्रह्मयममध्ये ॥ परंमृत्यो:
॥ संकुसुको मृत्युर्देवता त्रिष्टुप् ॥ २६ ॥ ब्रह्मनिर्ऋतिमध्ये ॥ मापो नो
त्वा प्रोतको गर्भस्य देवस्य पाति जगती ॥ २७ ॥ ब्रह्मवरुणयोर्मध्ये
॥ शंनो देवी सिंधुद्वीप आपो गायत्री ॥ २८ ॥ ब्रह्मवायुमध्ये
मरुतो यस्य हि क्षये राहुगणो मरुतो गायत्री ॥ २९ ॥ ब्रह्मणः पादमूले कालि-
काधः ॥ स्योना मेधातिथिः पृथिवी गायत्री ॥ ३० ॥ नत्रैवरु मंत्रेण
तो यस्य सि पूतिस्त्रैयमे योगगादि त्रयोजगती ॥ ३१ ॥ नवैव धार

श्रोधात्रोराजवल्लित्यस्य गौतमो वामदेवः सप्तसागरा ब्रह्मणी ॥२२॥ तदुप
४१ रि मेहं नाममंत्रेण आवाह्य परिधौ स्रोमादिसावित्रीयौ क्रमेण गतधु पा
लिं चावाहयेत् ॥ सोमसमीपे गदां आवाहयामि ॥१॥ इति सर्वत्र ॥ ईशा
नांतिके शूलं ॥२॥ इंद्रसमीपे वज्रं ॥३॥ अग्निसमीपे शक्तिं ॥४॥ यमांतिके दंडं
॥५॥ निरृतिसमीपे खड्गं ॥६॥ वरुणांतिके पाशं ॥७॥ वायुसमीपे अंकुशं ॥८
॥ तद्बाह्ये उत्तरे गौतमं ॥९॥ ईशाने भारद्वाजं ॥१०॥ पूर्वे विश्वामित्रं ॥११॥ आग्ने
ग य्यां कश्यपं ॥१२॥ दक्षिणे जमदग्निं ॥१३॥ नैरृत्ये वसिष्ठं ॥१४॥ पश्चिमे अत्रिं ॥१५
॥ वायव्ये अरुंधतीं ॥१६॥ पूर्वे ऐंद्रीं ॥१७॥ आग्नेय्यां कौमारीं ॥१८॥ दक्षिणे ब्रा
ह्मीं ॥१९॥ नैरृत्ये वाराहीं ॥२०॥ पश्चिमे चामुंडां ॥२१॥ वायव्ये वैष्णवीं ॥२२
उत्तरे माहेश्वरीं ॥२३॥ ईशान्यां वैनायकीं ॥२४॥ इत्यष्टौ शक्तयः ॥ इति वट्
पंचाशद्देवताः सर्वतोभद्रे लिंगतोभद्रे वा पूज्याः ब्रह्मजज्ञानमिति मं
त्रेण पूजनं कुर्यात् ॥ तदुपरि तंडुलराशोपरि कलशं स्थापयित्वानु
ब्ध्यदेवतास्थापनं पूजनं कुर्यात् ॥ ततः अन्वाधानक्रमेण हुत्वा ॥ ब्र
ह्मणे नमः स्वाहा ॥१॥ सोमाय न० ॥२॥ ईशानाय न० ॥३॥ इंद्राय नमः ॥४॥
४० अग्नये न० ॥५॥ यमाय न० ॥६॥ निरृतये न० ॥७॥ वरुणाय न० ॥८॥ वा
यवे न० ॥९॥ वसुभ्यो न० ॥१०॥ एकादशरुद्रेभ्यो न० ॥११॥ द्वादशादित्येभ्यो न०

॥१२॥ महर्षिभ्यो नम० ॥१३॥ विप्रेभ्यो देवेभ्यो नम० ॥१४॥ सप्तयक्षेभ्यो नमः ॥१५
२० ॥ सर्पेभ्यो नमः ० ॥१६॥ गंधर्वाप्सरोभ्यो ० ॥१७॥ स्कंदाय ० ॥१८॥ नंदीश्वराय ०
१९॥ शूलाय ० ॥२०॥ महाकालाय ० ॥२१॥ दक्षाय ० ॥२२॥ दुर्गायै ० ॥२३॥ विष्ण
वे ० ॥२४॥ स्वधायै ० ॥२५॥ मृत्युरोगेभ्यो ० ॥२६॥ गणपतये ० ॥२७॥ अद्भ्यो ०
॥२८॥ मरुद्भ्यो ० ॥२९॥ पृथिव्यै ० ॥३०॥ गंगादिनदीभ्यो ० ॥३१॥ सप्तसागरेभ्यो ०
॥३२॥ मेरवे ० ॥३३॥ गदायै ० ॥३४॥ त्रिशूलाय ० ॥३५॥ वज्राय ० ॥३६॥ शक्तये ०
॥३७॥ दंडाय ० ॥३८॥ खड्गाय ० ॥३९॥ पाशाय ० ॥४०॥ अंकुशाय ० ॥४१॥ गौत
माय ० ॥४२॥ भरद्वाजाय ० ॥४३॥ विश्वामित्राय ० ॥४४॥ कश्यपाय ० ॥४५॥ यम
दग्नये ० ॥४६॥ वसिष्ठाय ० ॥४७॥ अत्रये ० ॥४८॥ अरुंधत्यै ० ॥४९॥ ऐंद्र्यै ०
॥५०॥ कौमार्यै ० ॥५१॥ ब्राह्म्यै ० ॥५२॥ वाराह्यै ० ॥५३॥ चामुंडायै ० ॥५४
॥ वैष्णव्यै ० ॥५५॥ माहेश्वर्यै ० ॥५६॥ वैनायक्यै ० ॥५७॥ ततः शिवस्य
कर्त्ता ॥ [illegible] पालिंगतो [illegible] कर्णिका ॥ चतुर्विंशतिरालेख्या लेखाः प्रा
गुदग्रिशायतताः ॥ कोष्ठेषु मध्ये रेखाः पंचपदा वल्ल्यस्तत्र पार्श्वतः ॥ पू
र्वे नैव वामिता लेख्याश्चान्तर्मि लिंगमध्ये रेखाः ॥ लघुवल्ल्यः पदैः षड्भिस्तथा
श्री ष्टाभिः पदैः ॥ कृत्वा लिंगानि वाप्यस्य तत्रयोदशभिर्नराः ॥ ततो वीथि
र्ययनेव पीठं कुर्याद्धि विचक्षणः ॥ तस्य पादा पंचपदा द्वारार्थं यितव्ये तु

॥ एकादशरीति पदं मध्ये पञ्चं त्वाष्टिकमिष्यते ॥ कोणे कुंभं षट्खलाः
कार्याः पदे स्त्रिभिरन्तःपरं ॥ पदै अन्तर्मिदिं वस्तु भद्रात्येव कांसमंत
तः ॥ एकादशपदावल्योमध्ये ष्ट दलमालिखितं ॥ पश्चात्त्वपदं श्वेतं
लिंगतोभद्रमिष्यते ॥ षट्खलाः हो एव तेन ब्रलीनीलेन पूरयेत्
॥ शालिपीतवर्णी निरञ्जन षट्खला लघ्वीवल्लीः पीतेन पूरयेत्॥
लिंगानि रक्तवर्णानि पृच्छेत् नाम पाचवापिकाः ॥ पीठं सर्वादि श्वेतेन
पीतेन हा रपूरणं ॥ मध्ये स्युः षट्खलाः रक्ता वल्ली नीलेन पूरयेत् ॥
भद्राणि पीतवर्णानि पीताः पंकजकर्णिका ॥ दलानि श्वेतवर्णानि
यद्वाथ चित्राणि कल्पयेत् ॥ निरखारेखा वहिः कार्या सीते नव्या सि
ता क्रमात् ॥ अत्रापि प्राग्गता ब्रह्मा यामंडलदेवताः स्थापयेत् ॥
तदुपरि पद्मादौ मुख्यदेवताः स्थापयेत् ॥ सर्वतोभद्रं समस्तं ॥
माह ॥ प्रागुदीच्यांगतो रेखा कुर्यादिकोनविंशतिः ॥ खंडेंदु द्वि प
दकोणं पंच पदानुषट्खलाः ॥ एकादशपदावल्लीभद्रनवाभिः प
दैः ॥ चतुर्विंशत्यदावापी परिधिर्विंशतिः पदैः ॥ मध्ये षोडशभिः को
ष्ठैः पद्ममष्टदलं स्मृतं ॥ श्वेतेंदुः षट्खला हासा वल्ली नीलेन पूरये
त् ॥ भद्रारक्ता सिता वापी परिधिः पीतवर्णकः ॥ वाह्यांतरदलाग्रे

ग

तावत्कर्णिकाः पीतवर्णिकाः ॥ परिधिश्चाबेष्टितं पद्मं बाह्ये सत्त्वरजस्तमाः ॥
२२ तन्मध्ये स्थापयेद्देवान् ब्रह्माद्यांश्च सुरान् ॥ ब्रह्मादि द्वाविंशद्देवता
नां मेर्वादि चतुर्विंशतिदेवतानां चावाहनं कुर्यात् ॥ इति लिंगतोभद्रस
र्वतोभद्रकारिकासमाप्ता ॥ श्रीः ॥ अथ ग्रहयज्ञः ॥ तत्र ग्रहपीठमध्ये
४५ वर्तुले हस्तदशांगुले मंडले आदित्याय ॥ १ ॥ आग्नेय्यां चतुरस्रं सोमाय
च ॥ २ ॥ दक्षिणे त्रिकोणं मंगलाय ॥ ३ ॥ ईशान्यां बाणाकारं बुधाय ॥ ४ ॥
उत्तरतो दीर्घं चतुरस्रं बृहस्पतेः ॥ ५ ॥ पूर्वे पंचकोणं शुक्राय ॥ ६ ॥ पश्चि
मे धन्वाकारं शनैश्चराय ॥ ७ ॥ नैरृत्यां शूर्पाकारं राहवे ॥ ८ ॥ वायव्यां
ध्वजाकारं केतोः ॥ ९ ॥ शुक्रार्कौ प्राङ्मुखौ ज्ञेयौ गुरुसौम्यावुद
ङ्मुखौ ॥ प्रत्यङ्मुखः शनिः सोमः शेषा वै दक्षिणामुखाः ॥
यथाक्रमः ॥ अथान्याधि० ॥ ग्रहपीठे देवतानां स्थापनं पूज
नं च कारयेत् ॥ तत्र ग्रहपीठमध्ये वर्तुले हस्तदशांगुले मंडले प्राङ्मु
खं रक्तं रक्तपुष्पादिभिः ॥ आकृष्णेनेत्यस्य हिरण्यस्तूपः सविता
त्रिष्टुप् ॥ सूर्यावाहने विनियोगः ॥ ओं आकृष्णेन० ॥ भूर्भुवः स्वः क
लिंगदेशोद्भव काश्यपस गोत्र सूर्य इहागच्छ त्वावाहय इहतिष्ठ

यं

निस्थापयेत् ॥ १ ॥ आग्नेय्यां ॥ आप्यायस्वेत्यस्य गौतमः सोमो गायत्री ॥
सोमावाहने वि० ॥ ॐ आप्यायस्व० भूर्भुवः स्वः यमुनातीरोद्भव आत्रेयस
गोत्र सोम इहागच्छ० ॥ २ ॥ दक्षिणे त्रिकोणे अग्निर्मूर्धा विरूपो गारको गा
यत्री ॥ अंगारकावाहने० ॥ ॐ अग्निर्मूर्धा० भूर्भुवः स्वः अवंतीसमुद्भव
भारद्वाजसगोत्र भौम इहागच्छ० ॥ ३ ॥ ईशान्यां बुधं ॥ उद्बुध्यस्वेति बुधः सौ
म्यो बुधस्त्रिष्टुप् ॥ बुधावाहने० ॥ ॐ उद्बुध्यस्व० ॥ भूर्भुवः स्वः मगधदेशो
द्भव आत्रेयसगोत्र बुध इहागच्छ० ॥ ४ ॥ उत्तरे बृहस्पतिं ॥ बृहस्पते गृ
त्समदो बृहस्पतिस्त्रिष्टुप् ॥ बृहस्पत्यावाहने विनियोगः ॥ ॐ बृह
स्पते० ॥ भूर्भुवः स्वः सिन्धुदेशोद्भव आंगिरससगोत्र बृहस्पते इहागच्छ०
॥ ५ ॥ पूर्वे शुक्रं ॥ शुक्रः पाराशरः शुक्रो द्विपदा विराट् ॥ शुक्रावाहने० ॥
ॐ शुक्रः शुक्रशुक्रं० भूर्भुवः स्वः भोजकटदेशोद्भव भार्गवसगोत्र शु
क्र इहागच्छ० ॥ ६ ॥ पश्चिमे शनिं ॥ शमग्निरिति विटिः शनैश्चरो बृ
हत्यावाहने विनि० ॥ भूर्भुवः स्वः सौराष्ट्रदेशोद्भव काश्यपसगोत्र
शनैश्चर इहागच्छ० ॥ ७ ॥ नैर्ऋत्यां राहुं ॥ कयानो वामदेवो राहुर्गाय
त्री ॥ राहावाहने विनियोगः ॥ ॐ कयानश्चित्र० ॥ भूर्भुवः स्वः राठिना
पुरोद्भव पैठिनसिगोत्र राहो इहागच्छ० ॥ ८ ॥ वायव्यां केतुं ॥ केतुं मृ

छंदः केतुर्गायत्री ॥ केतवोबाह्वन्ते ॥ ॐ केतुं कृण्वं ॥ मधुच्छंद ऋषिः स्वः अं
२२ नवर्दधि सपुत्र वैमौमि नि स गोत्रे केतो इहागच्छ ॥ ८ ॥ अथाधि देवताः
॥ अथ वेकुवा तिष्ठा ॥ ॐ गु त्रिष्टुप् ॥ ईश्वरावाहने विनि० ॥ अंबवकं य० ॥
सूर्य दक्षिण पार्श्वे ईश्वर ॥ सोम दक्षिण पार्श्वे उमा ॥ गौरी मिमाय दी
घ नमा उमा जगती ॥ उमावाहने विनि ॥ गौरी मिमा मधुच्छंद ऋषिः
स्वः उमे इहागच्छ ॥ यदक्रंद दीर्घतमा स्कंद त्रिष्टुप् ॥ स्कंदावाहने विनि०
॥ [illegible] यदक्रंद ० सहस्र शीर्षा नारायण ऋषिरनुष्टुप् ॥ नारायणावाहने वि०
॥ सहस्र शीर्षा ० ॥ ब्रह्मणस्पते त्वमस्य यंता ब्रह्मणस्पति त्रिष्टुप्
॥ ब्रह्मणस्पते ० ॥ इन्द्रवाम पु प्रजंद इन्द्रो गायत्री ॥ यम यमो यम सो मं य
यमो नुष्टुप् ॥ मां सु तो पारः कएवः कालो गायत्री ॥ उषो वा
जेन प्रस्कण्व अग्निर्गृहस्पतिर्बृहती ॥ केतु दक्षिण पार्श्वे विष्णु ॥ अथ प्रत्य
धि देवताः ॥ अग्निं का एषामे धाता मेधातिथिरग्निर्गायत्री ॥ सूर्य वाम
पार्श्वे विनि ॥ अप्सुमे मेधातिथिरापोनुष्टुप् ॥ सोम वाम पार्श्वे आपः ॥
स्योना मे धाता मेधातिथि र्भूमि गायत्री ॥ भौम वाम पार्श्वे भूमि ॥ इदं
विष्णु मेधातिथि विष्णु गायत्री ॥ बुध वाम पार्श्वे विष्णु ॥ इन्द्र
श्रातिगत्सा मदं इन्द्र त्रिष्टुप् ॥ इ० ॥ इन्द्र० ॥ गुरु वाम पार्श्वे इन्द्र ॥ इन्द्राय ३२५

नि० यु० ४

एणी वृषाकपिरिंद्राणी पंक्तिः ॥ इंद्राण्या० ॥ पद्मकं वामपार्श्वे इंद्राणी ॥ प्रजा
पते हिरण्यगर्भः प्रजापतिस्त्रिष्टुप् ॥ प्रजापत्या० ॥ शनिवामपार्श्वे प्रजा
पतिं ॥ आयं गौः सार्पराज्ञी सर्पा गायत्री ॥ सर्पा वाह० ॥ राहुवामपार्श्वे स
र्पान् ॥ ब्रह्मजज्ञानं वामदेवो ब्रह्मा त्रिष्टुप् ॥ ब्रह्मा० ॥ केतुवामपार्श्वे ब्रह्माण
॥ ततः सानुगाय देवताः उदकस्पर्शाः ॥ गणानां त्वा शौनको गृत्समदो
गणपतिर्जगती ॥ गण० ॥ जातवेदसे मारीचः कश्यपो दुर्गा त्रिष्टुप् ॥
तव वायो व्यश्व आंगिरसो वायुर्गायत्री ॥ वायव्या० ॥ आदित्य प्रत्नस्य व
त्सो नारदो गायत्री ॥ एषो उषा प्रस्कण्वो ऽश्विनौ गायत्री ॥ अश्विना० ॥ क्षे
त्रस्य पतिना वामदेवः क्षेत्राधिपतिरनुष्टुप् ॥ क्षेत्र[illegible]पाला० ॥ वास्तो
ष्पते वसिष्ठो वास्तोष्पतिस्त्रिष्टुप् ॥ वास्तोष्पत्या० ॥ ततः इंद्रादयो
लोकपालान् प्राचीदिशः ॥ इंद्रं वो मधुच्छंदा इंद्रो गायत्री ॥ इंद्रावा० ॥ अ
ग्निं दूतं काण्वो मेधातिथिरग्निर्गायत्री ॥ आग्नेय्या वाहने० ॥ यमाय
सोमं यमो यमोऽनुष्टुप् ॥ मोषुणः घोरः कण्वो निरृतिर्गायत्री ॥
निरृत्या वाहन० ॥ तत्त्वा यामि शुनःशेपो वरुणस्त्रिष्टुप् ॥ त
व वायो व्यश्व आंगिरसो वायुर्गायत्री ॥ वायव्या वा० ॥ सोमो धेनुं गो
तमः सोमस्त्रिष्टुप् ॥ तमीशानं गोतम ईशानो जगती ॥ ईशाना०

॥ इत्याज्यभागांतं कृत्वा ॥ विष्ण्वर्चने त्यादि षोडशोपचारैः पूजयेत् ॥ त
२२ तो ग्रहवेद्यां स्थापितं ग्रहमंडलं प्रजापतिं निधाय ॥ तत्र स्विष्टकृ
द्धोमितिसंधेयम् ॥ कर्मान्तं कृत्वा तत्र वरुणमावाह्य पूजयेत् ॥ अथा
न्वाधानं ॥ तत्र कारिका ॥ स्थंडिले होमं कृत्वा ग्रहान् ध्यात्वा समंत्र
कं नवग्रहं च संस्थाप्य अन्वाधानं ततः परं ॥ इति ॥ अमुककर्माङ्गभू
तमन्वाधानं करिष्ये ॥ अस्मिन्नन्वाहितेऽग्नावित्यादि चक्षुषी आ
ज्येनेत्यंतमुक्त्वा अत्र प्रधानं सवितारं सोमं अंगारकं बुधं बृहस्पतिं शु
क्रं शनैश्चरं राहुकेतू एता मुख्यदेवताः समित्तिलचर्वाज्याहुतिभिः
अमुकसंख्याहुतिभिः ॥ ईश्वरं उमां स्कंदं विष्णुं ब्रह्माणं इन्द्रं
यमं कालं चित्रगुप्तं एताः अधिदेवताः अमुकसंख्या समित्तिल
चर्वाज्याहुतिभिः ॥ अग्निमापः भूमिं विष्णुं इन्द्रं इन्द्राणीं प्रजापतिं
सर्पान् ब्रह्माणं एताः प्रत्यधिदेवताः समित्तिलचर्वाज्याहुतिभिः
तिभिः ॥ गणपतिं दुर्गां वायुं आकाशं अश्विनौ क्षेत्रपालं वास्तो
ष्पतिं एताः क्रतुसाद्गुण्यदेवता एकैकाहुतिभिः तेनैव द्रव्येण इ
न्द्रादीन् अष्टौ लोकपालेभ्यः एकैकाज्याहुतिभिः ॥ ततः प्रधानं अमु
कसंख्याहुतिभिर्द्रव्यैः ॥ शेषेण स्विष्टकृतमित्यादि ॥ अन्वाधानकं

मेण होमं कुर्यात् ॥ यजमानः इदं दु [illegible] नं हुतं हवनीदं द्रव्यं चयायाय
न्यमाण देवताभ्यस्ताभ्यः परित्यक्तं न मम ॥ प्रजापतिं यं न वा हु
त्वा वलिं [illegible] इति संख्या ॥ प्रेयः [illegible] अभिषेको विसर्जनं
न तत्र वलिदानं ॥ अथ [illegible] त्यादि पूर्वाह्णे [illegible] वलि [illegible] नं कारि
[illegible] न [illegible] सकलादि [illegible] विदिक्षु [illegible] वलिं सदीपं दद्यात्
॥ तत्रेयं [illegible] गतारमिंद्र [illegible] इंद्राय [illegible] वलिदानं ॥ ओं
त्रातारमिंद्र ॥ इंद्राय सांगाय सपरिवाराय सायुधाय सशक्तिकाय
[illegible] सदीपमाषभक्तवलिं समर्पयामि ॥ भो इंद्र दिशं रक्ष वलिं भक्ष मम
सकुटुंबस्य [illegible] आयुः कर्त्ता क्षेमकर्त्ता शान्तिकर्त्ता तुष्टिकर्त्ता पुष्टि
कर्त्ता सर्वारिष्टशान्तिकर्त्ता भव ॥ अनेन वलिदानेन इंद्रः प्रीयतां ॥ उ
प्या [illegible] नतफलानि [illegible] सोमिशुरवस्य जेत्ते ॥ अग्निहूतेकाएवो मेधाति
थिः [illegible] त्रिर्णीयते ॥ अग्नि प्रीत्यर्थं ॥ अग्नये सां ॥ अग्नेसांग ॥ १
अग्नेतुं ॥ अनेन ॥ प्रीयतां ॥ यमाय सोमं [illegible] मोय मोनुष्टुप् ॥ यम प्री ॥ १
यमाय सोमं ॥ यमायसां ॥ भो यम [illegible] ॥ अनेन ॥ प्रीयतां ॥ मोषुणो
५४ घोरः करणो निर्ऋतिर्निर्णीयते ॥ निर्ऋति प्रीत्यर्थं ॥ मोषुणः परा ॥ १
निर्ऋतये सां ॥ भो निर्ऋते ॥ अनेन ॥ निर्ऋतिः प्रीयतां ॥ तत्त्वाया

मित्रश्रुत्न: ॥ शेपो वरुण स्त्रिष्टुप् ॥ वरुण प्रीत्यर्थे ॰ ॥ तत्त्वायामि ॰ ॥ वरुणाय
२४ यसं ॰ ॥ ओ वरुण आगच्छ ॰ ॥ बलिं भद्र ॥ अनेन ॰ ॥ वरुणः प्रीयतां ॥ तव वायो
व्यष्टा गीरसो वायुर्गायत्री ॥ वायुप्रीत्यर्थे बलिदाने ॰ ॥ तव वायु ॰ ॥ वा
यवे सं ॰ ॥ ओ वायो आगच्छ ॰ अनेन ॰ ॥ वायुः प्रीयतां ॥ सोमो धेनुं गौतमः
सोमस्त्रिष्टुप् ॥ सोम प्रीत्यर्थे ॰ ॥ सोमो धेनुं ॰ ॥ सोमाय ॰ ॥ ओ सोम ॰ ॥ अने
न ॰ ॥ सोमः प्रीयतां ॥ तमीशानं गोतम ईशानो जगती ॥ ईशान प्री ॰
तमीशानं ॰ ॥ ईशानाय ॰ ॥ ओ ईशान ॰ अनेन ॥ ईशानः प्रीयतां ॥
नलः ग्रहवेदः समन्तात्त्वय च्वलयो देयाः ॥ तत्र रवे ॥ आकृष्णेनेत्य
स्य हिरण्यस्तूपः सविता त्रिष्टुप् ॥ सूर्यप्रीत्यर्थं ॰ ॥ आकृष्णेन ॰ ॥ आ
दित्याय सांगाय सपरिवाराय सायुधाय साशक्तिकाय ईश्वराः स
ग्निरूपाधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय इसं सदीपं मांसभक्त
बलिं समर्पयामि ॥ भो आदित्य आगच्छ ॰ भव ॥ अनेन ॰ ॥ आदित्यः
प्रीयतां ॰ ॥ आप्यायस्वेत्यस्य गौतमः सोमो गायत्री ॥ सो
मप्री ॰ ॥ भू ॰ ॥ सोमाय ॰ उमारूपाधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय ॰
दधिलो ॥ अग्निर्मूर्धा विरूपाङ्गिरसो गायत्री ॥ अङ्गारक ॰ ॥ अग्नि ॰ ॥
अङ्गारकाय ॰ स्कन्दस्वामिरूपाधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहि ॰ ॥

॥ ईशान्यां ॥ ऊर्ध्वं ध्रुवं ध्रुवः सौम्योत्तु धारविष्णुपः ॥ ध्रुवपत्नी ॥ ध्रुवाय ०
नारायणाय विष्णुरूपाधिदेवता ० ॥ ऊनरो ॥ बृहस्पते गत्स्य भदे बृहस्प
ति विष्णुपः ॥ बृहस्पतेने [illegible] ॥ बृहस्पतये ० ब्रह्मरूपाधिदेवता ॥ ग
त्याधिदेवता साहिताय ० ॥ पूर्वे [illegible] कः पाराशरः [illegible] दविरा
ट् ॥ शुक्रः पत्नी ० ॥ शुक्राय ० इन्द्राणीरूपाधिदेवता ० ॥ [illegible] प्रजापति
रिवि [illegible] ॥ [illegible] पत्नी ॥ [illegible] प्रजापति रूपाय ०
नैऋत्यां [illegible] वामदेवो [illegible] गायत्री ॥ राहुपत्नी ॥ [illegible] ॥ [illegible] हवे
सो ॥ कालसर्परूपाधिदेवता ० ॥ वायव्यां केतुं [illegible] ः के
तुर्गायत्री ॥ केतवे सो ॥ चित्रगुप्त ब्रह्मरूपाधिदेवता ० ॥ [illegible] ः ॥
गणानां त्वा [illegible] गणपतिर्गायत्री ॥ [illegible] ०
[illegible] साहिताय ० ॥ जातवेदसे ० ॥ [illegible] दुर्गा [illegible]
[illegible] दुर्गापत्नी ॥ जातवेदसे ॥ दुर्गायै सो गायत्रे ॥ [illegible] दुर्गे [illegible] ॥ [illegible] कौ
कै [illegible] ० ॥ नव वायो [illegible] गिरसे वायुर्गायत्री ॥ वायुपत्नी ॥ वायवे
सो ॥ आदित्य [illegible] गायत्री ॥ आकाश ॥ आका
शाय सो ॥ [illegible] गायत्री ॥
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ भवतं ० ॥ [illegible]

भ्यति स्त्रिष्टुप् ॥ वास्तो० । सोगाय० ॥ नत्नो महाबलिंदद्यात् ॥ ॐ कुं कु
२५ मादि रक्तं कोणु भावादियुतं सदीपं दक्षिणां क्षेत्रपालाय दद्यात्
तु ॥ अद्य । अमुक कर्मांग भूतं क्षेत्रपालप्रीत्यर्थे बलिंदानं करिष्ये
भूर्भुवः स्वः क्षेत्रपाल आवा० । चरकै । विदार्यै । पूतनायै० ॥ पा
पराक्षस्यै । षोडशोपचारैः संपूज्य ॥ क्षेत्रस्य पतिना वामदेवः
क्षेत्रपालोऽनुष्टुप् ॥ क्षेत्रपालप्रीत्यर्थे० ॥ ॐ क्षेत्रस्य पतिना० ॥
क्षेत्रपालाय सां । भूतप्रेतपिशाचराक्षसशाकिडाकिनी वेता नी
लादिपरिवारयुताय ३ मंसदीपं मा० । भो क्षेत्रपाल २ मंसदीपमाषभ०
समस्तकलकुटुम्बस्य आयुः कर्ता क्षेम० ॥ बलिं गृह्णन्त्विमे देवा आदि
त्यावसवस्तथा ॥ मरुतश्चाश्विनौ रुद्राः सुपर्णाः पन्नगा ग्रहाः ॥
असुरा यातुधानाश्च पिशाच्यो मातरो गणाः ॥ शाकिन्यो यक्षवेता न
ला डाकिन्यः पूतनाः शिवाः ॥ जृंभकाः सिद्धगन्धर्वा नागा विद्या
धराः स्तथा ॥ दिक्पाला लोकपालाश्च ये च विघ्नविनायकाः ॥
जगतां शान्तिकर्तारो ब्रह्माद्याश्च महर्षयः ॥ मा विघ्नं मा च मे पापं मा
सन्तु परिपन्थिनः ॥ सौम्या भवन्तु तृप्ताश्च देवभूतगणास्तथा ॥ ५ ॥
चरकी च विदारी च पूतना पापराक्षसी ॥ भूतजिह्वो वितूपा लोहि
जिह्वो महोरगाः ॥ ५ ॥ एते रक्षन्तु भवनं नगरं ग्राममेव च ॥ भूता ति

यात्नीह च संत्तिनाति वलिंगृहीत्वा विधिवत्प्रयुक्तं ॥ अन्यत्र ८ वासं
परिकल्पयेत् तं मंत्रत्वान्यत्र नमो ललितेभ्यः ॥ अत्र चोरेभ्यो ० ३ मे इन्द्र प्र
दिनाच तुष्यये तेपयेत् ॥ श्रोत्रा प्रोष्ठि ० ॥ ततः प्रवत्पालितवपालिपा
दुः स्नात्वाचम्य शांतिसूक्तं पठेत् ॥ ततश्च चरु ० कृतस्य सप्तकं होमस्य
संपूर्णात्ता लिप्यर्थं पूर्णाहुतिं कारयेत् ३ तिसकल्पं ॥ सुचि हाद
शाग्रहीतेन च तगृहीतं वाज्यं कृत्वा वस्त्रयुतं नारिकेलादि फलं चंदन माल्यादि
युतं तदुपरि निधाय यजमानान्वारब्धश्चाचार्यो जुहुयात् ॥ ततश्च मंत्राः
॥ समुद्रा हूर्मिरिति न्यचस्य गोतमो वामदेवो ऋषिस्त्रिष्टुप् ॥ पूर्णाहुति
होमे विनियोगः ॥ समुद्रा ० मूर्धानं दिवो वाहरस्य भारद्वाजो विश्वा
नराग्निस्त्रिष्टुप् ॥ पूर्णाहुति ० पुनस्त्वाग्निर्वसुरुद्रादित्यास्त्रिष्टुप् ॥ पू
र्णाहुति ० ॥ पुनस्त्वादित्या रुद्रा वसवः समिंधतां पुनर्ब्रह्माणो व
सुनीथयज्ञैः ॥ घृतेन त्वं तन्वं वर्धयस्व सत्याः संतु यजमानस्य
कामाः ॥ पूर्णा दर्वि विश्वेदेवाः प्रात ककुप् ॥ पूर्णा ० ॥ ओं पू
र्णा दर्वि पर ० सप्त ते अग्ने सप्तवान त्रि जीयम्मी ॥ पूर्णाहुति ० ॥ स
प्त ते अग्ने ० ॥ धामंते गोतमो वामदेव ऋषिः जगती ॥ पूर्णाहुति
होमे ० ॥ ओं धामंते ० ॥ इदमग्नये वैश्वानराय वसुरुद्रादित्येभ्यः प्रात

कनवे सप्तते मृद्युश्च ३ दंतैर्मेभिर्त्यागं कुर्यात् ॥ सूर्यग्रे कृतिसुक्तमं
२६ जुहोति ॥ सर्वं वै पूर्णं कृति: ॥ सर्वमेवा प्रीति ॥ अग्न्यो ३ यं वै पूर्णा
हुति: ॥ अग्न्यानेव प्रीतिनिष्ठ ति ॥ ततः प्रणीता विमोकाद्दि सर्वं
कृत्वा आतिष्ठ जनेत् ॥ कर्मेश: सा गता दिशि पार्थ्व आहूरपामी जनेन
ते मध्य दक्षिणा दद्यात् ॥ इति ग्रह मख: ॥ अथ देवता मंत्रा:
॥ सुरास्त्वामभिषिंचंतु ब्रह्मविष्णुमहेश्वरा: ॥ वासुदेवो जगन्नाथ
स्तथा संकर्षणो विभु: ॥ प्रद्युम्नश्चानिरुद्धश्च भवंतु विजयाय
ते ॥ आखंडलोग्निर्भगवान्यमो वै निर्ऋतिस्तथा ॥ वरुण: पव
नश्चैव धनाध्यक्षस्तथा शिव: ॥ ब्रह्मणा सहिता: सर्वे दिक्पा
ला: पांतु ते सदा ॥ कीर्तिर्लक्ष्मीर्धृतिर्मेधा पुष्टि: श्रद्धा क्रिया
मति: ॥ बुद्धिर्लज्जा वपु: शांति: कांतिस्तुष्टिश्च मातर: ॥ एतास्त्वा
मभिषिंचंतु देवपत्न्य: समागता: ॥ आदित्यश्चंद्रमा भौमो बुध
जीवसितार्कजा: ॥ ग्रहास्त्वामभिषिंचंतु राहु: केतुश्च तर्पिता:
॥ देवदानवगंधर्वा यक्षराक्षसपन्नगा: ॥ ऋषयो मुनयो गाव:
देवमातर एव च ॥ देवपत्न्यो द्रुमा नागा दैत्याश्चाप्सरसां ग
णा: ॥ अस्त्राणि सर्वशस्त्राणि राजानो वाहनानि च ॥ औषधा
नि च रत्नानि कालस्यावयवाश्च ये ॥ सरित: सागरा: शैलास्तीर्थानि

निर्जलदानदा ॥ एवं त्वमासि षिंचंतु सर्वकामार्थसिद्धये ॥ ७॥
श्रीः ॥ अथ मृत्युंजय विधानं ॥ अथ प्रयोगः ॥ अत्र मुकककामना सिध्यर्थं
मृत्युंजय प्रसन्नार्थं मृत्युंजयमंत्र जपाख्यं कर्म करिष्ये ॥ आचम्या
र्यादि वरणं ॥ स्वस्त्ययन पुण्याहादिकं कृत्वा ॥ मूलमंत्रेण एकरेखा द्विकं त्वा ॥ व्या
पकं कुर्यात् ॥ अस्य श्री मृतसंजीविनी मृत्युंजय त्र्यंबक मंत्रस्य वसि
ष्ठ ऋषिः ॥ मृत्युंजय रुद्रो देवता ॥ अनुष्टुप् छंदः ॥ ह्रौं बीजं ॥ जूं कीलकं
॥ स्वाहा शक्तिः ॥ ऋष्यादिकं न्यासं कृत्वा ॥ ॐ वसिष्ठ ऋषये
नमः शिरसि ॥ अनुष्टुप् छंदसे नमः मुखे ॥ मृत्युंजय रुद्र देवतायै ॥ हृदये
॥ ह्रौं बीजं गुह्ये ॥ सः शक्तिः पादयोः ॥ अथ पदन्यासः ॥ ॐ त्र्यंबकं शिरसि ०॥
॥ ॐ यजामहे ललाटाय ०॥ ॐ सुगंधिं मुखाय ०॥ ॐ पुष्टिवर्धनं हृदयाय ०॥
॥ उर्वारुकमिव नाभ्यै ०॥ ॐ बंधनान् कटिभ्यो नमः ॥ ॐ मृत्योः ऊरुभ्यां ०
द्वी ॥ ॐ मु[illegible] जानुभ्यां ०॥ ॐ मामृतात् पादाभ्यां ०॥ अथ वर्णन्यासः ॥
ॐ त्र्यं शिरसे ०॥ ॐ बं कंठाय ॥ कं मुखाय ०॥ यं दक्षिणनेत्राय ०॥ जां वामनेत्रा
य ०॥ मं नासिकायै ०॥ हें हृदयाय ०॥ सुं पृष्ठाय ०॥ गं दक्षिणकुक्ष्यै ०॥ धिं वा
मकुक्ष्यै ०॥ पुं लिंगाय ०॥ ष्टिं गुदाय ०॥ वं दक्षिण ऊरुमूलाय ०॥ र्धं वा
मोरुमूलाय ०॥ नं [illegible] ०॥ उं दक्षिणजानवे ०॥ वीं वामजान
वे ०॥ रुं दक्षिणजंघायै ०॥ कं वामजंघायै ०॥ मि दक्षिणवामनलाय ०॥

हस्ताय०
वं वामपादतलाय० ॥ शं दक्षिणस्तनाय० ॥ षं वामस्तनाय० ॥ लां दक्षिण
२७ पार्श्वाय० ॥ न्यं वामपार्श्वाय० ॥ त्यों दक्षिणपादाय० ॥ मैं वामपा
दाय० ॥ नीं दक्षिणहस्ताय० ॥ यं वाम ॥ मां दक्षिणनासा
पुटाय० ॥ र्यं वामनासापुटाय० ॥ ला शिरसे न० ॥ इत्यवतन्न्यासः
॥ न्यासे कृते सर्वज्ञ ओं मिलितो जपः ॥ ओं हौं जूं सः अंगुष्ठाभ्यां०
॥ ओं भूर्भुवः स्वः तर्जनीभ्यां० ॥ ओं त्र्यंबकं यजामहे मध्यमाभ्यां०
॥ ओं सुगंधिं पुष्टिवर्धनं अनामिकाभ्यां० ॥ ओं उर्वारुकमिव बंधना
त् कनिष्ठिकाभ्यां० ॥ मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् करतलकरपृष्ठा
दि भ्यां० ॥ एवं हृदयादि षडंगं कृत्वा ॥ ओं नमो भगवते रुद्राय शूलपा
णये स्वाहा हृदयाय० ॥ ओं नमो भगवते रुद्राय अमृतमूर्तये मां जी
वय शिरसे स्वाहा ॥ ओं नमो भगवते रुद्राय चंद्रजटिने शिखायै व
षट् ॥ ओं नमो भगवते त्रिपुरांतकाय ह्रां ह्रीं कवचाय हुं० ॥ ओं नमो
भगवते रुद्राय त्रिलोचनाय ऋग्यजुः साममूर्तये नेत्रत्रया
य वौषट् ॥ ओं नमो भगवते रुद्राय अग्नित्रयाय ज्वल ज्वल
मां रक्ष रक्ष मम यजमानं रक्ष रक्ष अघोरास्त्राय फट् ॥
अथ ध्यानं ॥ ग्रष्ठस्वप्रापविंदसिक्तिनिरु भयकरौ केदिघ्य मे एां
कुंभं हाभ्यां वेदानमाले निजकरकमलाभ्यां घटौ नित्यपूर्णौ

॥ हाभ्यां नेत्रैश्च सार्द्धं त्रिशिरसि शशिकलावधूरैः प्रावयंतो देहे देवीद
धानो वितरतु विपदां कल्पजालैः श्रियं नः ॥ ९ ॥ नत्वा यं मंडलो
परि वद्ध ब्रह्मासनं च दृढ वर्णोत्सव वदनं नूतनं पूर्णचंद्रकला धरं योग
मुद्रा वद्धाधार हस्तद्वय धवलमतं हरणिकनककलशोपलं दकरु
द्वय वद्धपिंगलजटाजूटं नागाभरणभूषितं भक्तानुकंपिनं
प्रसन्नं ध्यात्वा स्वे हृत्सर्वकं मानसोपचारैः र्वै पितृपादयुगं व्रजे
त् ॥ ॐ नमस्ते जय महारुद्र त्राहि मां पाहि मां गालं ॥ जन्ममृत्युजरारो
गैः पाहि नैकर्मबंधनैः ॥ तावकत्वं गतं प्राणे त्वं हि सर्वदा म
॥ ॥ इति विज्ञाप्य देवेशं जपेन्मंत्रं त्र्यंबकं ॥ इति प्रार्थना ॥ ततः
जपं कृत्वा यीनं ॥ स्यापकीठपूजनं ॥ ज्ञा हो ठं तं ततन्त्र न्त्यकोणे
॥ ततः पद्मकोणं ॥ ततोष्टदले ॥ ततः अष्टदले मध्ये मध्ये
जयाय ॥ अग्निकोणे ॥ तत्पुरुषाय ॥ पूर्वकोणे ॥ अ
घोराय ॥ सद्योजाताय ॥ वामदेवाय ॥ मध्ये पद्मकोणे
॥ ॐ ह्रां हृदयाय ॥ आग्नेय्यां ह्रीं शिरसे स्वाहा ॥ नैर्ऋत्यकोणे
॥ ह्रूं शिखायै वषट् ॥ वायव्यकोणे ॥ ह्रैं कवचाय हुं ॥ ईशानकोणे ॥
ह्रौं नेत्रत्रयाय वौषट् ॥ पूर्वकोणे ॥ ह्रः अस्त्राय फट् ॥ ४ ॥ अष्टदलेषु

ततः ५

वैरोहिदितृ ॥ ॐ गगरणयाये ॥ मत्तावे नमः ॥ हुर्गायै ॥ क्षेत्रपालाय ॥ निवृत्यै ॥
२९ प्रतिष्ठायै ॥ विद्यायै ॥ शांत्यै ॥ पुनरष्टदले ॥ असितांगभैरवाय ॥ रुरुभैर
वाय ॥ चंडभैरवाय ॥ क्रोधभैरवाय ॥ उन्मत्तभैरवाय ॥ कपालभैरवाय ॥
भीषणभैरवाय ॥ संहारभैरवाय ॥ पुनरष्टदले ॥ इंद्रादिलोकपालानां
वाहनं मूलमंत्रेण षोडशोपचारैः पूजयेत् ॥ दिशाकालौ स्मृत्वा हवनं
यदशांशेन होमं कारयेत् ॥ तदंते यजमानाभिषेचनादिकं कृत्वा प्राणप्र
तिष्ठापनं कृत्वा ईशानकोणे पंचशांति कलशं प्रतिष्ठाप्य पूजयेत्
॥ ततो देव्या ध्यानं ॥ वस्त्रयुक्तां ध्यात्वा मंत्रं मुक्त्वा ॥ अत्र प्रधानं ॥ यदाप
त्रिदुर्गा देवी वाधीपति वालो मंत्रि एककपाल्याहुत्या पायद्ये ॥ मत्तुं
जयमधानदेवतां कृतजपदशांशसंख्यया गुडूची दूर्वा मिश्रितं
पायसेन यद्ये ॥ करवीरादि बलाश्च एकैकयाहुत्या यद्ये ॥ प्रो
मिति क्षणं स्विष्टकृत् होमशेषं समापयेत् ॥ बलिं दत्वा इति शेषः संपादनं पी
ठपातनादिकं सर्वं कुर्यात् ॥ कल्पोक्तविधिना यथोक्तसंप्रदायानुसा
रेण कर्तुकामार्थी सर्वं संपादयेत् ॥ इति मृत्युंजयकल्पः समाप्तः
॥ श्रीः ॥ भूतभविष्यवर्तमानं प्रश्नविज्ञानं ज्योतिषाहोरा ॥ अथ यत्र
श्रीमिमं ग्रंथं चमत्कृतिकरं परं ॥ उच्चारितफलनामा ह्येतदं वक्ष्यते ह
मा

अकारादिकवर्गैः कृत्वा ध्वजादयस्त्वायाः कल्पनीयाः ॥ ध्वजो द्रव्य
लाभसिंहस्य स्थानो वृषस्वरोगजाः ॥ धांक्षस्थायाश्वकं श्रेयं भूमाश्च
भूमिर्दस्फुटं ॥ अथ बालितात्रिविर्णयः ॥ ध्वजे गजे च सिंहे च वृष
चालतीनिश्चितं ॥ धांक्षे धूम्रे स्थाने नास्ति पापाह्यविलि लाभः ॥ अथ
प्र ५ लाभप्रश्नः ॥ ध्वजे गजे वृषे सिंहे श्रीपुंलाभो भवेत् ध्रुवं ॥ धांक्षे स्थाने खर
रे धूम्रे नाशश्च कलहस्तथा ॥ [illegible] कपाल प्रश्नः ॥ सिंहे ध्वजे वृषे
वृकुंजरे कुशलप्रदः ॥ [illegible] नश्यति [illegible] शिवं वदे त्ति
त् ॥ [illegible] लाभप्रश्न [illegible] गजे वृषे सिंहे गततलाभश्च
[illegible] ॥ धांक्षे [illegible] स्थाने [illegible] ॥ अथ पदिक्
[illegible] ॥ ध्वजे पूर्वे गजे [illegible] याम्ये यदि गात ॥ सिंहे च दक्षिणो ज्ञेयं
नैर्ऋत्ये स्थाने खरश्च ॥ पश्चिमे [illegible] वायव्यं खरभे [illegible] ॥ उत्तरे कुंजरे त्वैशानी त=
त्रप्प= प्पा स्थान्यां धांक्षे [illegible] ॥ ध्वजे च ब्राह्मणश्चौरो धूम्रे क्षत्रियएव
च ॥ सिंहे वैश्य [illegible] ॥ [illegible] खरे दा
स लिपेयच ॥ गजे दासीचवि [illegible] याच्चांदे नापित [illegible] ॥ अथ [illegible]
[illegible] ॥ उत्तरवले ध्वजे नष्टे धूम्रे [illegible] गृहे [illegible] ॥ सिंहे गत्तमरस्थपच
स्थाने [illegible] ॥ [illegible] भांड गजे [illegible] खरे काष्ठ शिलातले ॥ गजे नष्टं चापि
ज्ञेयं धां

वे वि शु स्थि तेग्र हे ॥ अथ योगी प्रश्न ज्ञानं ॥ सिंहे ध्वजे वृषे ध्वांक्षे खरि
२६ खरे गो विनश्यति ॥ श्वानोत्र जे स्थितं जीवति ॥ अथ वदनानि ॥
गो धूम्र मानं ध्वजे दद्या धूम्रे चैव नीलं तथा ॥ पीत वक्त्रं च सिंहे च
श्वाने च वलि वालुकं ॥ वृषे च त तंडुलं प्रोक्तं खरे च वर्णकं तथा ॥ गजे
शाली हंदं च ध्वांक्षे च वलिमन्नकं ॥ अथ देव पूजा ॥ ध्वजे भैरव
पूजा स्यात् धूम्रे च जगदंबिका ॥ सिंहे च पद्मपत्ती नित्य श्वाने वायुस
तस्तथा ॥ वृषे रुद्राय तं चैव खरे वागीश्वरी तथा ॥ गणेशं प्रोच्य गजे चैव
ध्वांक्षे च पितृपूजनं ॥ अथ प्रवाली स्थिरं चर प्रश्नः ॥ ध्वजे गजे सिं
हे चैव श्वाने सिंहे च चे चलं ॥ वृषे धूम्रे प्रयातास्वं खरे ध्वांक्षे
च कष्टकं ॥ अथ गमन प्रश्नः ॥ ध्वजे हस्ते समीपस्थं दूरस्थं गजे
सिंहयोः ॥ वृषे खरे च मार्ग स्थं ध्वांक्षे श्वाने भंगं तं ॥ काला
वधः ॥ ध्वजे पक्षानिति प्रोक्ता धूम्रे सप्त दिनं तथा ॥ एकं
विंशति सिंहे च श्वाने मासं तथैव च ॥ वृषे च सार्ध मासं
च खरे मास द्वयं तथा ॥ गजे मास त्रय प्रोक्ता ध्वांक्षे च स
प्तं तथा ॥ अथ मुष्टि वस्तु ज्ञानं लोहितं च गजे सिंहे श्वा
ने ध्वांक्षे च पांडुरं ॥ गजे श्याम पश्च्य विज्ञायं ध्वांक्षे धान्यं तथैव च

॥ मक्षिवर्णाह्लानं ॥ कुसुंभं च ध्वजे ज्ञेयं धूम्रे मध्ये तु तत्पथ्ये वच ॥ लोहि
तांगं च सिंहे च ध्वांक्षे पांडुरनीलकं ॥ पीतवर्णं वृषे ज्ञेयं खरे रू
क्षवर्णकं ॥ गजे च श्यामवर्णं च ध्वांक्षे च मिश्रवर्णकं ॥ [illegible]
[illegible] ज्ञानं ॥ ध्वजे स्वर्णकं ज्ञेयं धूम्रे रौप्यं तु पथ्ये वच ॥ सिंहे ता
म्रं च विज्ञेयं ध्वांक्षे लोहं तु पथ्ये वच ॥ वृषे कांस्यं खरे नागं कुंजरे
कपिलं स्मृतं ॥ ध्वांक्षे पित्तलकं ज्ञेयं कापित्तं गणकोत्तमैः ॥
॥ अथ पाषाणज्ञानं ॥ कालस्वर्णं ध्वजे धूम्रे [illegible] धूम्रे च सुवर्णलं
[illegible] ॥ [illegible] कसिंहे ध्वांक्षे च [illegible] ॥ वृषे [illegible]
[illegible] दि विज्ञेयं [illegible] खरे ॥ गजे च [illegible] ध्वांक्षे
[illegible] पादादिकं तथा ॥ अथ [illegible] ॥ ध्वजे [illegible]
[illegible] सिंहे [illegible] ॥ धूम्रे ध्वांक्षे खरे ध्वां
क्षे [illegible] जलं विनिर्दिशेत् ॥ [illegible] ॥ ध्वजे
सिंहे [illegible] प्रोक्तं गजे [illegible] ॥ वृषे च [illegible]
[illegible] खरे [illegible] प्रोक्तं
[illegible] ॥ [illegible] मितं ॥ धूम्रे [illegible] मितं ज्ञेयं मित्यापि
[illegible] विचिंतयेत् ॥ धातुमूलजीवचिंता ॥ ध्वजे धूम्रे च धातुर्ज्ञेया

गजे सिंहे च मङ्गलं। श्वाने खरे वृषे ध्वांक्षे जीवितं तां वदेत्‌ बुधः॥ अथ प्रश्ने सिद्धा
३० न्ते॥ ध्वजे पत्रं विज्ञेयं धूम्रे पुष्पं प्रकीर्तितं॥ सिंहे फलं विज्ञेयं श्वाने काष्ठा
दिकं स्मृतं॥ वृषे धान्यं तथा प्रोक्तं खरे लोहं तु गच्छते॥ गजे जीवं
विज्ञेयं ध्वांक्षे तु घटं तथा स्मृतं॥ अथ ग्रामागमन प्रश्नः॥ उपस्थितिः
स्यात्‌ भवनेऽपि सत्या ध्वजे गजे सिंहे वृषे च प्रायः॥ श्वाने वृषे ख
र ध्वांक्षे ज धूम्रे एव अनुपस्थितिः स्यात्‌ दुर्वती हानिः स्यात्‌॥ अथ पवनप्रश्नः
॥ धूम्रे वृषे गजे श्वाने वृष्टिर्भवति चोत्तमा॥ सिंहे ध्वजे विचले वेला ख
रे ध्वांक्षे न सिद्धयः॥ अथ वातादि॥ धूम्रे समुदिते चैव वृषे दिशि
तथैव च॥ श्वाने च विप्राति ज्ञेयं गजे च सप्रविशाली॥ सिंहे ध्वजे
चक्षोमाध्वे खरे ध्वांक्षे तु मस्तथा॥ वृषे कलादिने ज्ञेयं ... गं
गाको न मे॥ अथ स्त्रीनां गर्भ प्रश्नः केन नक्षत्रे दश मासिके॥ तस्याः
पंचमनक्षत्रं गर्भपातनस्य चिंतयेत्‌॥ गर्भपातं तथा वृष्टि हि निर्भ
वति निश्चितं॥ गर्भस्थिते तथा वृष्टिर्यं पामवति चोत्तमा॥ अथ क
लीलाम प्रश्नः॥ ध्वजे गजे सिंहे वृषे च माप पूर्णं स्त्रीलाचलद
श्वानेश्व राग्यं च॥ ध्वांक्षे ज धूम्रे एव कार्यस्य हानिः॥ कलह तथैव च॥ अथ
२२५-२ व्यवहारप्रश्नः॥ ध्वजे गजे वृषे सिंहे व्यवहारः शुभावहः॥ श्वाने

ध्याने खरे धूम्रे कलहस्त्वशुभप्रदः ॥ अथ नौकाप्रश्नः ॥ ध्वजे कुंजरसिंहे वृषे
ऽप्येवं कुशलप्रदः ॥ ध्वांक्षे धूम्रे खरे ध्याने नौका बुडयति ध्रुवं ॥ अथ राज्यप्रा
प्तिप्रश्नः ॥ गजे ध्वजे चिरप्राप्तिर्वृषसिंहे च शीघ्रता ॥ ध्याने खरे नु माने न प्रा
प्नुयात्प्राप्तिमात्परं ॥ ध्वांक्षे धूम्रे पदं नास्ति कलहो भाग्यजैः सह ॥ सिंहे वृषे च
राज्यं च प्राप्नुवन्सकलं महत्या ॥ खरे ध्याने च राज्येच्छा नाशं याति देव च ॥ राजयोग
विचारो यं कथितो गणकोत्तमैः ॥ अथ अधिकारप्राप्तिप्रश्नः ॥ ध्वजे गजे स्थिरं प्रा
प्तिर्वृषे सिंहे च शीघ्रता ॥ कलहश्च खरे ध्याने नास्तीति ध्वांक्षधूम्रयोः ॥ अथ
ग्रामप्राप्तिप्रश्नः ॥ ध्वजे गजे वृषे सिंहे ग्रामप्राप्तिर्भवति निश्चितं ॥ ध्याने खरे तथा ध्वांक्षे
धूम्रे नास्तीति सिध्यति ॥ अथ कार्यसिद्धिप्रश्नः ॥ ध्वजे गजे स्थिरं कार्यं त्व
रितं वृषसिंहयोः ॥ दीर्घकालं खरे ध्याने ध्वांक्षे धूम्रे न सिध्यति ॥ अथ वंदी
मोक्षप्रश्नः ॥ धूम्रे ध्याने खरे ध्वांक्षे [illegible] प्रमुच्यते ॥ वृषे ध्वजे गजे
सिंहे वंदीकस्य समादिशेत् ॥ कालनियमः ॥ ध्वजे सप्तदिने ज्ञेयं सिंहे पंच
तथैव च ॥ वृषे मासश्च विज्ञेयो गजे [illegible] ॥ ध्याने खरे च वत्सरा
न्धूम्रे ध्वांक्षे च वर्षकं ॥ इति कालं वदेत् प्रश्ने सर्वकार्येषु चिंतयेत् ॥
अथ ध्वजादिस्वामिनः ॥ ध्वजे सूर्यश्च विज्ञेयो [illegible] भौमस्तथैव च ॥ सिंहे
शुक्रश्च विज्ञेयः ध्याने सौम्यस्तथैव च ॥ वृषे गुरुश्च विज्ञेयः खरे मंदस्तथैव च

॥ गते शांतिकरो ज्ञेयो ध्वांक्षेयांकुं समीरितः ॥ छ ॥ श्री: ॥ प्रणिपत्य महादे
३८ वं नमस्कृत्य त्रिलोचनं ॥ वायसस्य रुतं वक्ष्ये यथा गर्गेण भाषितं ॥ लोका
नां चहितार्था वसयः प्रत्ययकारकं ॥ यथा पत्रं न व्याप्नुवन्ति मध्यवाकद
लीदलं ॥ एवं शिक्षितो बलिं दद्याद् पवासोत्तरं सदा ॥ ओदनं दधिसंयुक्तं नि
यतात्मा यतेन्द्रियः ॥ गंधपुष्पार्चनं दत्वा दिशो भागे च सर्वदा ॥ नवका
कालयंगत्वा कालं तस्य त्वं वदेत्तु ध्रुवं ॥ दिशां च विदिशां चैव सर्वकालं प्रयत्नतु
धः सर्वमाश्रित्य भुंजीत स्त्रीकामाय प्रजायते ॥ पर्जन्यो वर्षते शीघ्रं स
मिते पार्थिवोदयः ॥ आग्नेय्यां दिशि भुंजीया दग्नितो भयं वदेत्
॥ सर्वहानिं विजानीयात् दुर्भिक्षं रौरवं भवेत् ॥ याम्यां दिशि यदा भुंक्ते
वायसो नियतं रुदेत्तु ॥ विरं वर्षति पर्जन्यः संग्रामो घोरदारुणः ॥ नै
र्ऋत्यां च यदा भुंक्ते वायसोऽष्टभदा भवेत् ॥ अनावृष्टिं विजानीयाद्
बने च महाभयं ॥ वारुण्यां च यदा भुंक्ते वायसो यादि पिंडकं ॥ सुभिक्ष
मंगलं विद्याद् दुर्भिक्षं दारुणं भवेत् ॥ वायव्यां तु यदा भुंक्ते वायसो नि
यतो बलिं ॥ महावृष्टिं विजानीयात् सुभिक्षं सस्यधान्यकं ॥ उत्तरस्यां
यदा भुंक्ते वायसस्तु बलिं सदा ॥ सुभिक्षं क्षेममारोग्यं महावृष्टिं
विनिर्दिशेत् ॥ मंडलं यदा कृत्वा गगने बहुवायसाः ॥ घोरं चैव कुरु

नेनादं छत्रभंगं विनिर्दिशेत् ॥ अथ सत्व यदा पक्षी नगरे एहाति वालि
कृतं ॥ देशभंगं विजानीयात् काषितं वायसेन तु ॥ अथ गमनं तु यत्र
वायसो यदि युद्धं कृत्वा परस्परं ॥ तत्र चौरभयं विद्यात् भयं रक्तो
विनिर्दिशेत् ॥ इति काकरुते बलि निमित्ताध्यायः प्रथमः ॥
निमित्ता पिंड वक्ष्यामि सर्वकार्य शुभाशुभं ॥ पिंड काय नमः कु
र्याद् वर्णे घृत लिप्त प्रोक्षमेत ॥ दध्योदनेन संयुक्तं मर्दयेद् घृतव
लि ॥ मंडलं पूर्वं विधिना कर्तव्यं ललाटं बले ॥ अथ मंत्र प्रवक्ष्या
मि यस्यैकं वाप्य पिंडकं ॥ एकविंशति वारं च गन्धपुष्पप्रद
पयेत् ॥ एकोपवासः प्रयत्नात् सुदिनेषु सुप्रोक्षमेते ॥ वायुर्द
िशि मंडले [illegible] वर्जनीया प्रयत्नतः ॥ ॐ काकाय नमः ॥ ॐ कृष्णव
र्णाय नमः ॥ ॐ कपिलाय नमः ॥ ॐ विद्युज्जिह्वाय ॥ कपिलानां तु दत्तं
हत्वा ब्राह्मणानां प्राणं भवेत् ॥ पदिक प्राप्यासि पापं तं [illegible]
दिशि पश्या वलिहरे ॥ अनेनैव तु मंत्रेण अभिमंत्रितमेव च
॥ जयार्थं योजयेद् द्वारे स्त्रीत्र पिंडान् लघु प्रोक्षमेतान् ॥ पक्षे
नैव तत्र लक्ष्यात् कुर्यात् यंभंगं परराजयं ॥ प्रोक्तो वैविजय द
या तत्र मंगं विनिर्दिशेत् ॥ तस्मात् हानि भयं चैव ॥ निमित्तं

पिंडलत्तणं ॥ एवं ज्ञात्वा प्रयत्नेन संग्रामे तिष्ठ यं कुरु ॥ ताडू भंगानिमित्तं च
३२ वामे मध्ये गजेन्द्र्य सेन्य ॥ द वामे च भयं नास्ति ह ये साधिं विनिर्दिशेत्
॥ कुंजरे छत्र भंगं च दे वामे गं विनिर्दिशेत् ॥ ताडू भंगनिमित्तं च यथा
गर्भं शाभाधितं । विवाहे योजयेत् प्राज्ञः पिंडे रक्तोनि पूर्ववत् ॥
वर्णैर जनैनाम्नं विप्र पिंडे भूतिर्दिशेत् ॥ रक्तवर्णे ... त्रिणोनाणे र
जने सु भंगाभविन ॥ तामे चैतन्या वेध्यानि मिते पिंडलत्तणं ॥ वा वा.
रीणन्ये वा ज्ञयेत् प्राज्ञः स्त्री वै पिंडात् प्रविनिर्दिशेत् ॥ हिरण्य धान्य
कांस्यानि विप्रयस्तु यथा क्रमं । हिरण्ये जायते लाभो धान्ये वै
व न सुपदं ॥ कांस्ये च विभयं ज्ञेयं पीतानि मित पिंडलत्तणं ॥ ग
र्भो वा यो ज्ञयेत् प्राज्ञः स्त्रीत्वापि ज्ञानं प्रविनिर्दिशेत् ॥ गुड
कार्पास रजनी कुमेरो पैवतु वित्य सेन ॥ गुडेषु प्रविडः लोया
त् कार्पासे कन्यका भवेत् ॥ रजन्या [illegible] एव तु
पिंडस्य लत्तणं ॥ आगमे तरनारी [illegible] विदिशो यत्रा निर्यति
॥ नाग्भ प्रतिमा स्या मेन्य नाये भस्म एव च ॥ पाषाणमग्न्य
तेनाग्नि प्रतिमा स्यात् मारुचित ॥ भस्म नाम मरणं विधानं २
तिपिंडं ॥ प्रज्ञापं योजयेत् प्राज्ञो यत्र प्रज्ञा क्रमेण तु ॥ स्त्रियं त

दीतपासि ६ क्रमेण श्री गणयो जयेत् ॥ स्त्रियां च सकलाविद्या लभ्यं
यमध्यमा भवेत् ॥ सिंहे विप्राणि रुक्षेत्यो निमित्त पिंडुलक्षणं
॥ समागत्य यदा पदी लीव स्पृशति पिंडकं ॥ कार्यहानि विजानी
यात् तत्पिंडस्य लक्षणं ॥ गजस्ता रोयदा पदी पिंडुग ज्ञानि मार
नीच ॥ शुभं चैव तत् सर्वत्र लभते नात्र संशयः ॥ वीरदेवं वंदेति
त्यां शिवपादात् ख्यातपात् ॥ जिनवाक्यं सत्यं सदैतो देवी
देयादं च ॥ स्तुतिः ॥ कायानगर मध्ये च मार्गे चोर दपालकः ॥
नरेंद्रो गच्छतस्त्रीणां तस्य रं दुःसं भवेत् ॥ इति द्वितीयः ॥ अतः परं
प्रवक्ष्यामि दिशा चक्रस्य लक्षणं ॥ यात्रा ध्यानं तु दिक्फले यानुः
शुभं वा यदि वा शुभं ॥ उदयात् प्रथमे यामे पूर्वे तेषु मतेरवगः
॥ प्रथातागमने वा विद्या मनःसिद्धिः प्रजायते ॥ उदये प्रथमे या
मे आग्नेय्यां रमते खगः ॥ भयं चौर्यं महाक्रोश गमने भवे
वेत् ॥ उदये दक्षिणे रमते खगः ॥ अत्योगमने विद्या गुरोरा
गमनं भवेत् ॥ उदये प्रथमे यामे नैऋत्यां रं ॰ सर्वसिद्धिर्भवा
प्रीति कार्यं न च संत ॥ उदये प्रथमे यामे पश्चिमे रमते खगः ॥
स्वस्थं वंधुविज्ञाने … कार्यं न वाय से नत्र ॥ उदये प्रथमे यामे गा

ह्रो मध्ये चर ॥ सर्वेला ॥ आग्नेय तस्य क ॥ उदयो ॥ प्र ॥ पूर्वान्त्यां ॥ वर्धि कागमनं विद्यात् काचित
वायसेनतु ॥ उदये० ५ पं० १

महा क्लेशं विजानीयात् काचितं वायसेन तु ॥ उदये० ॥ ब्रह्मस्थो रमत०
३३ महाक्लेशं विजानीयात् काचितं वायसे ० ति प्र थम याम चक्रं ॥ अत्र २८
न्होहि तीय यामेतु पूर्वतो रमते खगः ॥ ब्रह्मस्थस्य गमं विद्यात्
न्कलहं चैव दारुणं ॥ अत्र न्होहितीय यामे तु आग्नेय्यां ॥ स्थिया
श्चागमतं विद्यात् भ्रूशूलीनां तु वायसः ॥ अत्र न्होहितीय ॥ याम्यां
चर ॥ महालाभं विजानीयात् ज्ञायते नात्र संशयः ॥ अत्र न्होहिती० ॥
नैरृत्यां रवः ॥ स्त्रीभोगागमनं विद्यात् राजस्य नस्य तस्य संशयः ॥ अत्र
न्होहि० ॥ पश्चिमे रमते खगः ॥ महा मौद्यं विजानीयात् काचितं
वायसेन तु ॥ अत्र न्होहिती ॥ वायव्यां रमे० ॥ बन्धुस्यागमनं विद्यात् काचि०
त्र न्होहिती० ॥ उत्तरे रमते खगः ॥ अर्थलाभं विजानीयात् ॥ अत्र न्हो
हितीयभागे तु ॥ ईशान्यां ॥ शोको दुःखं महाक्लेशः पंचाहान्ना
त्र संशयः ॥ अत्र न्होहितीय यामे तु ब्रह्मस्थो रमते खगः ॥ राजसम्मा
नं जानीयात् दर्चिरान्नात्र संशयः ॥ इति द्वितीय याम चक्रं ॥ अ
त्र न्हस्तृतीय यामे तु पूर्वतो रमते खगः ॥ राजस्यागमनं विद्या
न्महाभयमुपस्थितं ॥ अत्र न्हस्तृ ॥ आग्नेय्यां ॥ कलहं दुष्कराणां
तु काचितं वायसेन तु ॥ अत्र न्हस्तृती० ॥ दक्षिणे रमते ॥ चौराणां च भ

यत्न त्रजायते नात्र संशयः। अनहत्ल तीय १ नैऋत्यां रमते स्वगः॥ अथ
स्यागमने विचाद चिरेण त्र संशयः॥ अनहत्ल तीय १ पश्चिमे रमते
स्वगः। महालाभ विज्ञानीयाद व्यवारा जहूजनं॥ अनहत्ल तीय १
वायव्ये १ चोरात् भय विज्ञानीयात् कार्यसिद्धि वायसे नेऋत्ये॥ अ
नहत्ल तीय १ उत्तरे १ अनुला भोभवेत् संयोनान्यथा त्रूयसि
भोयितं॥ अनहत्ल तीय १ ईशान्यां रमते १ वरत्वला भो भवेत् स्य
नान्यथा वायसो दितं॥ अनहत्ल तीय यामेषु मलस्थे रमते
स्वगः॥ महालाभ विज्ञानीया नोचकार्यविचारणा॥ [illegible]
तीय यामवक्रं॥ अनहत्ल [illegible] यामेषु पूर्वे तीरमने स्वगः॥ दुःखं
शोकं विज्ञानीयात् महाभयमुपस्थितं॥ अनहत्ल [illegible] यामेषु
आग्नेय्यां रमते स्वगः॥ महालाभ विज्ञानीयात् स्वकार्यितवाय
से नक्र। अनहत्ल तीय १ दक्षिणे १ अलाभं विज्ञानीयात् का
र्यितं १ अनहत्ल तीय यामेषु नैऋत्यां १ गोष्ठं लाभं विजानी
यात् क्र १ अनहत्ल तीय १ पश्चिमे १ शीला भो च तुला भ [illegible] सत्यमे
वन संशयः॥ अनह [illegible] वायव्यां १ किंचित् लाभं विजा १ अनहत्ल
तीय १ उदीच्यां रमते १ महालाभं विजानीयात् [illegible] रायवास्रगं

प्राय: । अत्र ह्यस्तुत्यर्थमागेनुर्ई ग्रामन्यां रम ॰ स्रभिन्दं तेम मारोग्यं कस्यामी सप्त
नाव्रत: ॥ अत्र [illegible] नुर्थ ॰ ब्रजमानस्य मते । महाहानिर्भवेत्तस्य मासमध्येन
संप्राय: ॥ अति वन्तुर्थयाम चक्रं ॥ यात्रा यां वा मत: प्रवेश: प्रवेशो दाहि
ण: शुभ: ॥ स्वप्ना नत: शुभ वेलायां सलाभस्तत्र भवेत् खग: ॥ दादि
णे पुष्प नो वामे यदा व्याहरते खग: ॥ वधेवंधमहा लोषकाष्पितं वाय
सेनन ॥ अत्र ध्यानं ब्रजमानस्य भूमिंतडे नरवातयेत् ॥ महालाभं विजा
नीयात्क ॰ ॥ अत्र ध्यानं ब्रजमानस्य कर्करादं स्परोणालिय: ॥ ग्रामहङ्ग:
खितानस्य काष्पितं वायसेन तु । अत्र ध्यानं ब्रजमानस्य पद्ली स्यन्तेर
न्तिय नीति ॥ कार्यं नश्यति सर्वं च काष्पितं वा ॰ ॥ अत्र ध्यानं ब्रजमान
स्य पृष्ठतो रमते खग: ॥ चोरस्याच्छुभयं विद्यात्काष्पितं ॥ अध्यानं ब्रज
मानस्य मंडली रमते खग: ॥ चोरात्तस्या दु:खित: पंथा: काष्पितं वा
य ॰ अत्र ध्यानं ब्रजमानस्य धुनुते पदं संचेयं ॥ अर्थहानि विजानी
यात्तु काष्पितं वाय ॰ । कटके ला कुमार राजावं मुंचति दारुणं ॥ चोरे
णा मुषित: पंथा: काष्पितं ॰ ॥ अत्र ध्यानं ब्रजमानस्य पंदी नंडा ददन्
नु पनेत ॥ प्रवासे जायते दीर्घ इति वायसभाषित ॥ अत्र ध्यानं ब्रजमा
नस्य वल्मीके रमते खग: ॥ विरोध: पूर्वरागस्य युद्धं चैव भविष्य
ति

॥ अध्वाने व्रजमानस्य भूमौ हंति च पतत्री ॥ दुःखं चैव भवेत्तत्र काथि
तं वायसेन ॥ अध्वाने व्रजमानस्य भूमौ हंति च पतत्री ॥ दुःखं चैव भ
वेत्तत्र कथितं वायसेन तु ॥ अध्वानं व्रजमानस्य गोवृषौ रुहते खगः ॥ का
र्यसिद्धिर्भवेत्तस्य कथितं वायसेन तु ॥ इति यात्राप्रकरणं ॥ अथ वासितं
वदाम्यहं ग्रामे वा नगरेपि वा ॥ गृहे प्रांगणे वापि स्थित्वा काके निरी
क्षयेत् ॥ हस्त्यश्वगोवृषं वापि यदा रौति वायसः ॥ महल्लाभं विजानीया
त्कथितं वायसेन तु ॥ तोरणाध्वजपताकास्य यदा रौति वायसः ॥
दक्षिणे वामतो वापि कार्ये कर्तुं ध्रुवं भवेत् ॥ वीष्टायां चैव पत्रे वापि त्
वंशे चाति वायसः ॥ अर्धहानिर्विजानीयात्कथितं वा ॥ ... कार्य
लग्ने कपाले शाकपाले खर्परे पि च ॥ ... भस्मकोवैव यदा रौति ... भवेच ॥
दक्षिणे वायसो ग्रामगोचर ... वायस वामतो ...
जायते ध्रुवं ॥ प्राणिहंत पाषिका या यदा रौति वायसः ॥ दक्षिणे चोत
रे वापि कार्यसिद्धिः प्रजायते ॥ चर्मखंडात्स्वखंडं गृहीत्वा समारुहते खगः
॥ गोलाभो वस्त्रलाभो स्यात् कथितं वायसेन ॥ वस्त्रखंडं यदा गृहीत्वा गृह
मारुहते खगः ॥ वस्त्रलाभो भवेत्तस्य कथितं वायसेन तु ॥ मांस
खंडं यदा गृहीत्वा समारुहते खगः ॥ तेषु लाभो भवेत्तस्य कार्य

तं॰ ॥ धान्यपुंजे यदा रूढो रावं संजनयति दारुणं ॥ अर्थहानिं विजा
३५ नीयात्कथितं॰ अङ्गारखंडं यदा गृह्य गृहमारोहते खगः ॥ अग्नि
र्जं भयमत्र कथितं॰ ॥ ग्रामेय काष्ठं च गृहमारोह
येत् खगः ॥ अग्निजं भयमित्याहुः कथितं वायसेन तु ॥ दि
वसस्य प्रथमे यामे वायसानां समागमे ॥ राजा रुष्टो विजानीया
त्कथितं॰ दिवसस्य द्वितीये यामे वायसानां समागमः ॥ वायुर
ष्टिं विजानीयात्कथितं वा॰ दिवसस्य चतुर्थे यामे वायसा
नां समागमः ॥ सामघातं विजानीयात्कथितं॰ पूर्वाह्णे चास्त
सूर्ये च वायसानां समागमः ॥ महावृष्टिं विजानीयात्कथितं॰
॥ संध्याने प्रतिसूर्ये च यदा रावति वायसः ॥ कलहं तं विजानी
याद्युद्धं भवति दारुणं ॥ अस्तंगते प्रतिसूर्ये यदा रौति वाय
सः ॥ ग्रामघातं विजानीयात्कथितं वायसेन तु ॥ अतः ऊर्ध्वं प्र
वक्ष्यामि वर्षाकालस्य लक्षणं ॥ तरुस्कंधसमारूढो धुनोति पक्ष
संचयं ॥ कामं वर्षति पर्जन्यः कथितं वा॰ ॥ द्रुमस्याग्रे च शाखायां
गृहं कुर्वंति वायसाः ॥ सुभिक्षं क्षेममारोग्यं सस्यवृद्धिः शुभसंपदः
॥ द्रुमस्यान्ते च शाखायां गृहं कुर्वंति वायसाः ॥ दुर्भिक्षं च विजा

नीयात्संग्रामो घोरदारुणः ॥ द्रुमस्य याम्यभागस्थायां गृहं । अत्रातिवृष्टिं वि
जानीयात्स्का [illegible] पिते वा ॥ वृंदस्य नैर्ऋतिभागस्थायां गृहं । चौरराजभयं
घोरं हाहाकारं सुदारुणं ॥ यदा वल्मीकपश्चिमभागस्थायां गृहं कु । काकपहा
नीं विजानीया [illegible] त्तलैश्चैव वर्षंति ॥ वृंदस्य वायुभागस्थायां गृहं
कु । वायुवृष्टिं विजानीयात्पीडाश्चैव चतुष्पदे ॥ वृंदस्योत्तर
भागस्थायां गृहं । स्वल्पवृष्टिं चापि जानीयात् [illegible] मित्ते जायते ध्रुवं ॥ वृं
दस्य [illegible] भागस्थायां गृहं कुर्वंति । [illegible] वृषेस्मिन् [illegible] मासस्य
संपद । वृंदस्य [illegible] भागस्थायां गृहं कुर्वंति । अनावृष्टिं विजानी
यादिदं घोरदारुणं ॥ वृंदस्य वाघः भागस्थायां गृहं । महालाभं वि
जानीयात्का [illegible] । अकारे कौटरे वा विगृहं । विग्रहं च विजानीयात्
[illegible] गृहे [illegible] गृहं [illegible] भागस्थायां गृहं कुर्वंति । [illegible] हासो भ
वेत्तस्य ग्रामे वा नगरे पि वा ॥ वल्मीके [illegible] स्थायां गृहं कुर्वंति ।
वायसाः ॥ राज चौरभयं तत्र [illegible] वृष्टिश्च जायते ॥ प्रासादस्थ
शिखरारूढगृहं । सर्वदेशांविजानीयात्प्रासाद [illegible] ध्वंसितं
[illegible] तोयं [illegible] वायसो [illegible] ॥ महावृष्टिं विजा
नीयात्तत्कथितं । वर्षासु च यदा काकाः स्नानं कुर्वंति सा चिंता:

॥ महादृष्टिं विजानीयान्नकाचित्तं ॥ शीतकालेयदाकाकाः स्नानंकु
३६ र्वंति संचिताः ॥ महावृष्टिं विजानीयान्नकाचित्तं वा संततं ॥ उ
ष्णकालेयदाकाकाः स्नानंकुर्वंति संततं ॥ महद्दुःखं विजानी
यात्क ॥ अतऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि ज्ञानैव यक मुत्तमं ॥ स्वरेस्वराः
व्यालियोवेदयः प्रत्यक्षेव वर्णचक्रं ॥ सद्यः कलकाले विप्रसि
नेत्रयविषः स्वरन ॥ स प्रयात्रेत्रेवे पृथक्पृथक् ... षः स्वरकः
॥ वाः स्वराणां रत्न विश्रो मा मर्नेस दुःखवर ॥ स्वरेणो नेत्रचस्वरौ
ज्ञायते मादिजोति ॥ ... दर पृथक्त्वगीता मेतच्चमादि
त्रु=८ ते ॥ ... महद्वर ... विषः काचित्तेवुधैः ॥ यतुयश्चाक
... स्वपात्मा ... नवायते ॥ स्वरोषः द्विपादपदः प्र
भूत नायते प्र ... कश्च कवर्गश्च कवर्गश्च तवर्गो
वा मात्राः स्वरूतः ॥ ... कारश्च टकारश्च वदान्यः द्विविधः प्र
स्वरूतः ॥ तवर्गश्च ... श्च वेदपावदतीति ... तं ॥ दवर्गो
श्च यवर्गश्च ... लदारां ॥ इतिवर्णविचार ... तं काव
कत्वं ... ॥ श्रीः ... नमः ॥ अथ स्वरोदय सर्वेस्वराः
॥ मात्राः हि ... वेयवर्गाः संप्रसूयते ॥ स्वरास्तस्य निर्दिष्टं

स्वराकार

षड्भिर्मासैर्नसंशयः ॥ अथ वक्ष्याम्यहं प्रवक्ष्यामि यत्र संपद्यते ध्रुवं ॥
अस्तलावण्यनागदेवतानां विप्राय दापयेत् ॥ ततो होमं प्रकुर्वीत
घृतेनाग्नौ रंजसमर्थये ॥ प्राङ्गनीं [illegible] कालां [illegible] उद्
यावनन ॥ व्याहृतिभिः प्रत्यं होमः ॥ सौ पवास प्रथमं तद्दधा
द्विप्रायदद्दिराज ॥ इति ॥ नष्टा ॥ सि [illegible] गतस्य योगो [illegible] भवेत् ॥
[illegible] ॥ नश्यति [illegible] किंचित्
[illegible] करोतु ॥ [illegible] संवत्
॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ इति ॥ [illegible] ॥
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]

रा मूरपांगतथै ॥ ज्वरस्य तु पिंडं कद्रंस्तु सर्वेनाविनिर्मितं ॥ यथा प्रकाशी
२७ नाविनयम ग्रंथिविनिर्मितं ॥ सा कवस्त्री परिलिखेन्मंडलं चाग्रप
त्रकं ॥ अथ तत्र कालिकान्यस्य [illegible] प्रयत्न ॥ तमापयेत्तनो
देवतां मस्तकन्यस्य पुनः पूजा ॥ प्रतिमां सिद्ध लोपेन ब्राह्मण्यापयेत्
वेदयेत ॥ अथ प्रयोगः ॥ दत्वाकाले सकौली ममराशी [illegible]
गोत्रस्य समस्त ज्वरादि विविध रोग पीडा परिहारार्थं श्रीज
गाधिपालिन [illegible] ज्वरसंगति कर्मणि ॥ इति संकल्पः ॥ ७
यथा हवनादि कर्यात् ॥ [illegible] वेद्यादि कुर्यात
॥ ततः [illegible] भागो [illegible] ॥ कल
शस्थापनं कृत्वा तत्र [illegible] दलं विरच्य त
त्र [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] इति मंत्र [illegible] वे-
[illegible] ज्वरपती [illegible] देवता ॥ [illegible] ॥ [illegible] ज्वरमा
[illegible] विनियोगः ॥ [illegible]
[illegible] ॥ ज्वर [illegible] घोर ज्वरता [illegible] ज्वरा ॥ [illegible]
[illegible] ज्वर [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ ततः [illegible] ज्वरनं

पैत्ते ॥ ज्वरं नर्पद्मात्रि ॥ पित्तज्वरं ॥ उष्णाज्वरं ॥ [illegible] ज्वरं ॥ वि
षम ज्वर ॥ सान्निपात ज्वर ॥ कालीमार [illegible] रं ॥ [illegible] के ज्व
रं ॥ वातश्लैष्मिक ज्वरं ॥ आमज्वरं ॥ [illegible] ज्वरं ॥ [illegible]
ज्वर ॥ दीर्घज्वरं ॥ भ्रमरी ॥ भ्रामरी ॥ [illegible] ॥ [illegible]
चामुण्डा ॥ महाकाली ॥ [illegible] ॥ [illegible] नवार्धि
त्वा [illegible] ॥ विपाण्डुरस [illegible] ॥
समेधीत: [illegible] ज्वर: ॥ सततं संततं
[illegible] ॥ एकाहिकं द्व्याहिकं च तृतीया [illegible]
र्थिका ॥ [illegible] रोग: [illegible] ॥ [illegible]
जज्वर [illegible] ॥ इति [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ज्वर [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ज्वर [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] २४
[illegible]
[illegible] ॥ [illegible]

६८ वकरिष्ये॥ इति संकल्प्य॥ अ॰ यार्यादीन् वरयुयात्॥ ततोप्राक्
गार्य: कर्मसंकल्प्य पदवसंस्थितं मितिमन्तान्वुत्तायितन: ५४
पूर्वभागे महीद्यौ शिष्यादिकलशे प्रतिष्ठाप्य॥ तदुपरिवस्त्रे
ण वद्दलं कृत्वा मध्ये रक्तोत्पलं कृ यतिमवेलं स्वर्णमयं उत्पलं के
प्रतिष्ठाप्य दक्षिणे अष्टदलं मध्ये ताम्रपर्णी प्रतिमायां अष्टदले उ मिति
त्रेपुनः पूजयामहे इति ६ च प्रतिष्ठाप्य संपूज्य ततः पूर्व
अ॰ वि॰ देवा: कपोत इति सूक्तस्य यमानुष्टुव्छन्दा: यमदे
वता॥ जपे वि॰॥ अ॰ प्रतिष्ठाप्य इदात्ययमोदेवता॥
वाह्यन्ता स्वाहा॥ प्राणं धातं कृत्वान्॥ वरुणान्तु स्वाहा॥ अथ
वधाने॥ प्रादित्याद्दिया हालमामेव वीजी: प्रतिष्ठान्य मन्के
संख्याका कृतिर्मि: अग्निर्देवता: अन्यासदेवता प्रजा मेरे वे
दुर्वोर मुक संख्याका कृतिर्मि: अग्न्यापत्यादिदेवता: स्तुते
देवद्रव्यै: अमुक संख्याका कृतिर्मि: उत्तरस्त्र पतनविधि:
ध्यात्वा देवान्देवा: कपोत इति सूक्तेन पात्रा कृत्वा प्राप
वेचनकृद् व्याणाः अववद्यावकमीति मन्त्रेण वत्रिप्राज्यव
कद्रव्यै: प्रतिष्ठानीकावाच्य पानसंख्याका कृतिर्मि: प्रजा
पतिर्ममसन्तवत्का हुतिर्मि: अष्टोत्तरस्वातसंख्याति तिलद्रव्यैरा
या

यहस्य ॥ खेयेण हविष्कृतमित्यादि ॥ एकं त्र्यन्वि जेष्ठाकुन स्तजो जपा ग्रीष्म रउ
पात् ॥ ततो नाथान्तके मे ण होमं समाप्य ॥ उलूकाय बलिं दत्वा ॥ एणी
कृतिः स्रएणी यावत्तिन यन्तादिकुर्मश्चो व समापयेत् ॥ पात्यागाचेत
स्त्रावार्याय गोप्रदानं स्त्रतिग्भ्यो दक्षिणाम्च दत्वा ब्राह्मणान् संभो
ज्याशिषो गृह्णीयात् ॥ इतिगोत्रा उलूकशान्तिः ॥ अथोः द
गृाम्च ह वै असुरा अपोषवलो कस्य धत्तेनेदेवाः प्रजापतिमुपधा
वंस्तेभ्य एतां देवी शान्तिं प्रयच्छन्नमः स्म शान्तिकामु राज्ये
जयं स्तनो वै देवा अभवन् परासुरा भवत्यात्मना परास्य द्विष
न्त्रातृव्यो भवति ॥ य एवं वेद ह स्रुवं हुत्वा प्रानरास्नात्वा उ
त्वा दर्भान् प्राग्रीवान् स्तीर्त्वा तानि दधिसर्पिः सर्वं पात् फलवती भया
मर्ग स्त्रिरिषामित्येता न्याहरेदाहारयेत् अप्स्नातः सुशुचिः शुचि
वासास्थंडिलमुपलिप्यान्ति त्ये तं व्रीणोदनं कुसरं यवागूं चरुं
पायसं दधि क्षीरं घृतमिति पत्तो तन्नत्रयं प्र पञ्चकं सर्वे वा पाय
सं वा नीवारबलीनामभिघार्य प्रादेशमात्रा पूर्दधिमधुघृताना
क्तानां स्राद्धीदुवीरणमिष्टये त्यथ प्रात जुहुयात्स्मशवा
हुतिभिस्त्रद्धानां नीच जयेत ॥ समास्वीं दिशामन्वा

वर्त्तते यस्य यदास्य मणिकुंभस्थाली विहरणमाया मोदानकुलवि वादो वाया
३६ नेच्छत्रच्छायाध्यासनावसथध्वजगृहैकदेशा भज्यंते तेषु गजवाजिमनुष्यो
वा प्रमीयते ष्वंतरी दिवा गर्भो जायते हस्तिनो वा मज्जुल इत्येवमादीनि
सर्वाण्येवं देवत्यान्यद्भुतानि प्रायश्चित्तानि भवंतीद्रं वाविष्यतस्य नीर
तिस्थालीपाकमष्टशतं हुत्वा पंचभिराज्याहुतीर्जुहोति द्राय स्वाहा
पतये वरुणाय यमाय ईश्वराय सर्वोत्पातप्रमनाय स्वाहेति महाव्याहृ०
॥२॥ अथ यदि श्रीणां दिव्यां मत्या वर्त्तते यस्य यदास्य शरीरे वा रिष्टानि प्रादुर्भवंति
व्याधयो वानेकविधा निरवग्रहा स्वप्नादिभोजनानि मैथुनमतिनिद्रामाल
स्यप्रतेय तान्येवमादीनि तानि सर्वाणि यमदैवत्यान्यद्भुतानि प्रायश्चि
त्तभवंति तानि के सुपर्णसुराय स्यतन मितिः स्थालीपाकमष्टशतं हुत्वा पंच
भिराज्याहुतीर्जुहोति यमाय प्रेताधिपतये दंडपाणये ईश्वराय सर्वोत्पात
प्रमनाय स्वाहेति महाव्याहृतिभिः ॥३॥ अथ यदि शरीरे दिव्या मत्या वर्त्तते यस्य
यदास्य देवगृहे संस्थे भूधात्यैश्वीलयः प्रादुर्भवंत्याखुपतंगा पिपीलिका
भुजगा सर्पा जायंते ज्वलंतीति पतन्तानीत्येवमादीनि तानि सर्वाणि
वरुणदेवत्यान्यद्भुतानि प्रायश्चित्तानि भवंति वरुणाय विद्यादसमिति
स्थालीपाकमष्टशतं हुत्वा पंचभिराज्याहुतीर्जुहोति वरुणाय यादसां पतये

पात्रापाणये ईश्वराय सर्वोत्पातशमनाय महात्मा इति ॥४॥ सौदा-
मीं दिशम् आवर्तते पयदास्यकनकरजतवस्त्रवैडूर्यमणिमौक्ति-
कावियोगो भवेत्तारंभा वा विपद्यते मधूनि वालीपंत्ते काकमेघु
नं वा पद्मपत्तारिष्टानि वा वपांसि गृहमध्ये वल्मीकं छत्राकं वा
पक्षापतेवा यस्य कपोता वा वन्यविहंगमा वा गृहं प्रविशेयुः शृंगो
वा गृहमारोहेत् पुष्पं वा तलःप्ररोहेत् गृहमध्ये दूर्वाः प्ररोहेत् तैले लक्ष्मी
यते स्वनं वा यस्य छत्रं मण्डूको गृहं प्रविशति कोमस्तृष्टि
यानि वा ... पतति ज्वलितं दीपं पतंगाः सर्पा वा गृहमध्ये दृश्यते
मति इत्येवं मादीनि जातानि सर्वाणि वैष्णवान्यद्भुतान्य
द्भुतानि प्रायश्चित्तानि भवंति त्र्यमित्यं देवं सावित्रा इमो ...
नैस्त्या दीपाकमस्य प्रगृह्य त्वा पंचगम्या ... हुत्वा ... विष्णु
वरणाय ... पतये ... पाणये ईश्वराय सर्वोत्पात-
शमनाय महात्मने इति ॥५॥ सप्तपर्णवीमन्त्राय वा
नेत्र ... पृथिवीतल ... तिष्ठति ... कुब्जस्य क
स्मात्सलिल ... लयत्य ... फल ... तिव ते इत्येवमा
दीनि

दीनि तान्येतानि सर्वाण्यग्निदैवत्यान्यद्भुतानि प्रायश्चित्तानि भवं
४० ति अग्न्याग्निहुतं व ग्नीमह इति स्थालीपाकं मध्ये श्रातं कृत्वा पंचभिराज्या
हुतीर्जुहोत्यग्नये हविष्मते पावकाय ईश्वराय सर्वोत्पातशम
नाय कृत्वा महाव्याहृती ॥ ६ ॥ सोमादित्यमन्त्रावर्तते पच यदा स्वचा
नाविकालनावायं ते वेष्टुवा रूपातिदः द्रवंते स्वरस्तु नम कष्ट प्रद
न वायुर्वायसगो मायुपास्तद् उपतिया रस्काम सम्मृष्टा त्वा सिद्ध साधि
र वर्षाणि प्रापद्यंते इत्येवमादीनि तान्येतानि सर्वाणि वायुदैवत्या
न्यद्भुतानि प्रायश्चित्तानि भवंति वात आ वातु भेषजमिति स्थाली
पाकं मध्ये श्रातं कृत्वा पंचभिराज्याहुतीर्जुहोति वायवे महद्भुताधि
पतये प्राणपतये ईश्वराय सर्वोत्पातशमनाय ॥ ७ ॥ सादित्यम
न्त्रावर्तते पच यदा स्याति प्रति धूलिरति कुःस्वकापर्वता स्फुटंत्या
काश मरुति कंपते महाकुंभा उल्कूल यंति नुध्यादपंचपादवा भवंत्येवमा
दीनि तान्येतानि सर्वाणि सूर्यदैवत्यान्यद्भुतानि प्रायश्चित्तानि भवंति वा न ५
हाग्नामिति सूर्येति स्थालीपाकं मध्ये श्रातं कृत्वा पंचभिर्राज्याहुतीर्जुहोति न
सूर्याय सहस्रांशुपतये रश्मिकिरणाय ईश्वराय सर्वोत्पातप्रशमनाय ॥ ८ ॥ स
रा विश्वमन्त्रावर्तते पच यदा स्थला रावर्षाणि गोल्काः पतंति धूमायंति

वक्ष्योतिष्ठंति गवां पृष्ठे गे हुमे जायन्ते गवांस्तने वृहति ... चेंद्र
धनुई क्षापयाहि मात्स्यन्यन्तौ त्येवमादीनि सर्वाणि सोमदेवत्यान्यद्भु
तानि प्रायश्चित्तानि भवत्याप्यायस्व समेतु ते इति स्थालीपाकमष्टश
तंहुत्वा पंचभिरन्याहुतीर्जुहोति सोमाय नलवाचे पितये सौत नये
ईश्वराय सर्वोत्पातशमनाय ॥८॥ सर्पस्य मन्त्रा वर्तते यत्र यदा सर्पो गृहे
स्था गोविकन्या पात्रे पुत्राविश्वुराद्वि च सर्पस्तु यतेर्हीनाधिका ग्वानि वि हु
तानि रूपाणि जायन्ते इत्येवमादीनि तान्येतानि सर्वाणि रुद्रदेवत्यान्य
द्भुतानि प्रायश्चित्तानि भवंति इमा रुद्राय स्थिरधन्वने गिर इति स्थालीपा
कमष्टशतं हुत्वा पंचभिराज्याहुतीर्जुहोति रुद्राय सोमाय पतये विरूपाय
गाय ईश्वराय सर्वोत्पातशमनाय स्वाहा ॥९॥ सर्वा दिशो मत्वा वर्तते यत्र य
दा स्वयंजनानि यानानि प्रवर्तन्ते देवायतनानि प्रकंपंति देवताप्रतिमा
हसंति गायंति नृत्यंति रुदंति भिद्यंति कदम्बुलौलयंति प्रयांति नद्य
स्त्वं कयमादित्या दृश्यते विदले चपरि वेषा दृश्यंते केन कुंतयान छत्र वा
जुदंड मुसलानि प्रज्वलंति यस्मान्नाघातिमिः सर्वं गाः स्त्रवंति हतानि क
४६
टिकं ते त्येवमादीनि तान्येतानि सर्वाणि विष्णुदेवत्यान्यद्भुतानि प्राय
श्चित्तानि भवंति इदं विष्णुर्विचक्रम इति स्थालीपाकमष्टशतं हुत्वा पंच

४२ मित्राद्भुताद्भुतीकुले इति विश्वमवे महाद्भुताधिपतये चकापाराय स्वाहा
यसर्वोन्यानपामनाय स्वाहेति ॥ ५१ ॥ प्रागुक्तकार्यमासम्भाराद्यैः कुर्यु य
देतत्कृत्रिपतेष्वेत्रो ॥ क्रियते पत्नमात्मनं वा निवेश्य परडवर्णं गौ
वीसमेहिरण्यादिदक्षिणां ब्राह्मणान् भोजयित्वा स्वस्त्ययनं वा
चयीत नमश्चन्द्राचार्येभ्यो नमः । पैठीनसकायन मः ॥ अथान्तःका
य ॥ २१ ॥ इति गृहोपरिशिष्टे अद्भुतानि ॥ अथ काकमैथुनदर्शन
शान्तिः ॥ तत्र कोक्तकाकमैथुनं दृष्ट्वा नमे वा निवृत्त्यावहं ॥ काकोमै
थुनकृन्नाचेन्नरश्चेत्तः सर्पदिशं पवेत ॥ इति हेमाद्रौ गर्गवचनान्ते
॥ नारदसंहितायां ॥ दिवा वा यदि वा रात्रौ यः पश्येत्काकमैथु
नं ॥ स त्वन्ये मृत्युमाप्नोति यदि वा स्याननार्शनं ॥ तदोष प्र
मनायैस्य शान्तिकर्म समाचरेत् ॥ २ ॥ स्नानं भाययेदे
मस्या नमप्रकल्पयेत् ॥ स्वगृह्योक्तविधानेन तत्र स्थापयेत्
प्रातः ॥ प्राणमन्त्रं पूर्वकेनाग्नेस्तस्य दुर्यत्नच ॥ व्याहृतीभिस्त्री
हितिलैर्जुहुयात्तत्प्रकल्पयेत् ॥ स्वाहांतैः हुतिं च जुहुयात्ततः पु
विष्टकृतः ॥ स्वर्णं धेनुं रौप्यं तु गां कांस्यं पयस्विनीं ॥ व
स्त्रालंकारसंहितां तिलकं हावदपीसंयुतां ॥ तदर्थेतत्र दर्शनं तद्धो

धेनवाहुतां ॥ यथा वित्तानुसारेणात्रस्य नाधिककल्पना ॥ आ
चार्याय श्रोत्रियाय तां गां दद्यात्कुटुंबिने ॥ ब्राह्मणेभ्यो विशि
ष्टेभ्यो यथाशक्त्या वदक्षिणां ॥ ब्राह्मणान्भोजयेत्तत्पश्चा
त्स्वस्तिवाचयद्वर्कं ॥ एवं यः कुरुते सम्यक्स तद्दोषात्प्रमु
च्यते ॥ स्नानं हुतं सागरे गर्गः ॥ काकस्य मैथुनं पश्येत्काकः स्पृ
शति वो हिरोत्र ॥ शिरस्युरसि वा कुर्यात्स्नात्वा ध्यानं वा वेदयेद्या
॥ विदुरशाच गुरुते सायानचसूक्तो गदि ॥ तथा वदेन्मरणं
मदाभिष्टमथवा पितां ॥ महाराज्ञे यदा काको वायसो हन्त्रवावि
ना ॥ तद्गृहारिष्टशांत्यं च यस्यामातापिता ॥ शांतिं तत्र
प्रकुर्वीत विधानेन यथोदितां ॥ उद्दिश्य रिष्टशमनं कुर्यात्सकल्पमादि
तः ॥ प्रउचीदिग्भेदलिनिमात्रे स्थंडिले शिविधाय च ॥ तदीशाने वायसंद
लेकलशोपरि स्थापितं ॥ हिरण्यनिर्मितं शिवं लोकपालसमन्वितं ॥
पूजयित्वा स्वशाखोक्तविधिना स्थापयेत्ततः ॥ कृत्वाज्यभागपर्यंतं जु
हुयात्क्रमशो हविः ॥ पालाशीः समिधो व्रीहि त्तमाज्यमिति क्रमात्त
॥ अष्टोत्तरसहस्रं वा अष्टोत्तरशतं तु वा ॥ यमं इन्द्रमिमं चेण लोकपाले
भ्य एव च ॥ शांत्यायुत्यात्स्वशाखोक्तप्रायश्चित्तादि हुतमीहुनेत्त ॥ लोकपाल

श्च=

बलिं दत्वा इन्द्रायेश्वरूपो यतः ॥ वायसेभ्यो बलिं दद्याद् देवस्य यामं त्रतः ॥
पूर्णाहुतिं ततो दत्वा आचार्यं पूजयेत्ततः ॥ कुंभोदकेनाभिषेको यजमा
नस्य विलम्बनात् ॥ आचार्याय प्रतिमां दद्यात् सोपस्करां ततः ॥ ब्राह्मण
चभ्यः पक्षीं दद्यात् द्विजान् भोजयेत् दिक्षोत्तं ॥ यानेन्त्रदधर्मसर्ववाश्व
त्तभावे दक्षमाप्रिया ॥ सर्वशान्तिप्रकाठ विन्यास कृत्याद्वृतदाक्षिणः ॥ एवं
कृते भवेत् शान्तिः काकादिस्य विनाशिनी ॥ मानवसंहितायां ॥ कस्यां
लः स प्रवक्ष्यामि वायसः प्रविशेत् गृहं ॥ प्रवेशाद्वायसो यत्र गृहेनासमं
विवर्जयेत ॥ सन्तेषु यच्च गत्वा समासान् विवर्जयेत् ॥ देवालय
विप्रो सूवशाप्र स्यात्करोभवेत् ॥ देवो राजा ॥ देवालये नृपसदनात्
ग्रामनगरयोर्भविष्यति ॥ गृहप्रवेशात् काको गृहप्रवेशाद्भयंकरः ॥ स्था
नस्थाने गोष्ठे वायसः प्रविशेद्गृहं ॥ गृहस्य भस्म रागविरागास्तथैव नाशो
गृहे भवेत् ॥ एतेषां दोषजातानां शान्तिं वक्ष्ये समासतः ॥ प्रवेशस्थानदे
शे पूर्वदक्षिणे वा गृहाङ्गणे ॥ गोमयेनोपलिप्ते च स्थण्डिले समलंकृते ॥ आ
चार्यं वरयेत् पश्चात् ब्राह्मणं वेदपारगं ॥ व्रीहिद्रोणं च संस्थाप्य तत्र स्था
पयेद्व्रणं घटं ॥ पंचपल्लवसंयुक्तं पंचगव्यसमन्वितं ॥ पंचरत्नसमा
युक्तं वस्त्रयुग्मेन वेष्टितं ॥ तस्योपरि न्यसेत्तत्र काकतत्पंचगव्ययम्

॥ कार्य्यं मात्रसुवर्णेन पादेनाप्यथवा त्रिकेन ॥ प्रतिमां कारयेत्प्राज्ञः स्वार
वस्त्रयुग्मं निवेदयेत् ॥ यत इन्द्रेति मंत्रेण अर्च्चयित्वा तु देवं वचित्त ॥
कं ध्रादीशानपर्यन्तं तं अर्च्चयेल्लोकपालकं मानतः ॥ कुंभाभिमंत्रणं
केर्यान्म्यनीद इवं स्मरन् जपेत् ॥ ग्रहहोमं ततो विधिना होमकर्म स
माचरेत् ॥ यत इन्द्रेति मंत्राभ्यां समिदाज्यचरू नउनेन तु ॥ त्र्यष्टोत्त
रसहस्रं तु ः तेतरप्रातं स्त्रु वा ॥ त्र्यंबकेन च मंत्रेण तिलानष्टोत्त
र उनेन तु ॥ इदं विष्णुरुक मंत्रेण लाजहोमं समाचरेत् ॥ उपहोमं त
तः कृत्वा महाव्याहृतिभिः उनेत् ॥ इन्द्राय स्वाहा वायवे सोमाय ना
प्रामन्ताय स्वाहा ॥ प्रशान्ताय स्वाहेति ॥ ततः स्विष्टकृतं होमं स
मापयेत् ॥ संपातैरभिषिंचेत्तु गोयुग्मं दद्यात् दक्षिणां दापयेत् ॥ सा
ज्यावलोकनं कृत्वा महाशान्तिं पठेत्ततः ॥ इति पश्चात्तिसारं को
कर्मेषु नदर्शनात् नः प्रवेश शान्तिः ॥ अपस्वप्नफलदर्शन
फलं ॥ प्रायश्चित्ते विषे पुरस्त्रो वर्षेण फलदो भवेत् ॥ द्वितीये
मास षट्केन त्रिभिर्मासैस्तु तृतीयके ॥ प्रातः स्वप्नः फलाः स्व
२४ प्नान्ते तः स्वप्ना न वेनार ः ॥ रोगाविनोड्वा स्वप्ने पिशिचा
द्वि कादि ता ॥ सर्वस्वप्नशुभफलप्रदाः स्वप्राः ॥ सद्राजावालाणी देव

सिद्धगंधर्वकिन्नराः॥ गुरुः श्वेतांबरा नारी ते चामा श्रीश्च दर्शनं ॥ प्रासा
४३ दगजशैलानां श्वेतो द्व गजवादितां ॥ दर्शनं रोहणं लाभः सिंहस्या
रोहणं तथा ॥ ध्वजछत्रसुवर्णं तु रत्नरौप्यद धौतिच ॥ यवगोधूमासि
द्धार्थी फलं दीपश्च कन्यकाः ॥ श्रीखंडादान दूर्वा दर्पणाः पुष्पितं
द्रुमाः ॥ लाभे वादते चैषां लाभः सौख्यं भवे ध्रुवं ॥ भोजनं रोदनं
वीणावादनं तोयवाहणं ॥ अगम्यागमनं विष्ठालेपनं प्रातसीवितं
॥ प्रारूढो यो हि जागर्ति स भुङ्क्ते फलितं द्रुमं ॥ दध्यश्वे नाहिना दष्टो करे
स्यात्सम् लाधन ॥ रुधिरस्नानपानं च सर्पदंशोऽपि कीर्तितं ॥ शय्या
हर्म्यासनागानां ज्वलनं चापि शीर्षछिदा ॥ रक्तस्यावोज्जलेः स्नानं मरणं मांसभ
क्षणं ॥ सुरायाः पयसः पानं प्रशस्तं पायसाशनं ॥ कदली फल वृंदाक्ष्यंतौ
धनंगमादिकाश्रितु ॥ तोयवान्भूयपंवा ज्यस्वचो वेष्टग्रामवेष्टनं ॥ वेदवाद
दितिर्घोषा गर्भीनिः सरणं तथा ॥ दंशो वृश्चिक कीटानां नृडागोध्यान
पानदर्शनं ॥ पीतरक्तं फलं पुष्पं स्वप्ने प्राप्नोति यो नरः ॥ लभते सोऽचिरात्
स्वर्णं पद्मरागमणिं तथा ॥ जयो ध्रुतेरणे वादे पुत्रहस्त ध्वजे तु रणं ॥ आत्मनो
वंधनं शीर्षवधो रात्रं न्य मुत्तमं ॥ अभिषिञ्च्य करीं विड्रो देवो वा छत्रधार
णं ॥ कुरुते मही वीथ्या [illegible] गाहि स्तन्यपातकं ॥ स्तूना भौ त्वरणं वल्ला पुष्पा
णां मद्र मद्र वस्त्रया ॥ भवो भिद्य स्वयं विक्रमे रौर्तिं स्थयरो प्रभुं ॥ मारोत्सावती
ग्रा=

रो ष्या सां पात्रे वा भोजि नी दले ॥ यो ष्माति पायसं स्व प्ने स राज्यम धिगछति ॥ गौ लिं
गी वाह्मणो राजा पितामि त्रं च देवता ॥ यद्ब्रू ते स दसत्तु स्वप्ने तत्तथैव भविष्यति ॥
घृ जितोषि व लिंगं च देवता वा सत्यावि धा: ॥ स्वप्ने दृष्ट्वा प्र यछति नरा सां वि पु
लं धनं ॥ त्य क्त्वा तत्का रिणि कार्याणि यत्नेन सर्वं प्रशुभं मतं ॥ सर्वकु सुम स्ता सक्ति त्या गो
देवा प्यग जा हि जान्न ॥ स्व पा शुभा: स्व प्रा: ॥ तैलाभ्य क्तो यदि वा सो ष्णात्तु दो
मा हि यं रवे ॥ उष्ट्र कस्व रवा सं या त्या ग छन्न जी व ति ॥ पाक स्या ने क रो र
ना ि ष्वा द स्त कि कारु हे ॥ विकलांगो वा यो विप्रो वा स्व प्ने मो ऽ डा भि विं प्रयुज्यते ॥ जंतु
कुकु म की घ य घात वा य स्य मं दिरे ॥ पतंति न तत्र हस्य गो ह रा कृ ष्ण वो र सी:
ना भे रत्न व मा वे कृ त्य र ग भु ष्य न्त रगा ड्भा: ॥ स्वर्णाक्क कपि म पा वे प्रति स्त न स्य
लु= मला मां ॥ व ... त्तं भु नाम स्या कद मे गो मय न व ॥ स्वे हे न व भ ये लो क: कं
दम न्वा रि मज्जनं ॥ पा ला द घत हस्त स्या जिह्वा या श्चेदु पत त्य था ॥ ते प्रो क प्र ९
सा त्य प्रा दृष्टा हानि करा स्वपि ॥ स्वप्ने तं दो लनं गा नं क्रीडनं स्फोटितं तथा ॥ हसि
तं स्तु षितं स्तोतो वहा नी र स्य यो गतं ॥ सूर्ये न्दु ध्वजा ना रा ग णा वान: स्वस्य वि
ना शपि जा घेदा शि तो भ गो कास्य ... स्य घा त गा ॥ प्रवेश ज्र तनी ग
र्भे हृदये तत्व रिष्ट दं ॥ करवीर म शो के वल ता पाशो न व ध नं ॥ कृ ष्णो वर घरा
४४ यो या लिंगनं त्य क दा य कं ॥ स्मात स्मा ज्ञ प्पि ता न व ना तु या वि चि त्य नि
जं व पु: ॥ स्व पत्य करो: पु ष्पि: सो पि प्रा णो वि भु ज्यते ॥ ध न्तर तो ब रा

ष्मिस्रेहं सामा प्नोति मानवः॥ यस्तु धूमोपमात्मानं व्याघ्रं धूमेन वेष्टते॥
४४ भस्मा म्रलोह लाभं च सबलं तथा विमुच्यते॥ क्रोष्टुकुक्कुट मार्जारगोधा वभ्रु
भुजंगमाः॥ मक्षिका वृश्चिका दंशा दृष्टाः स्वप्नेन शोभनाः॥ रत्न द्रव्या यु धो
पान छत्र्या भूषाभवयो षितां॥ वस्त्रादि प्रियवस्तूनां त्रपहारो र्थ नाशकृ
त॥ विवाहोत्सवयोः शोके भूशो वानरवत्केशयोः॥ करा ह्रिवपवानां तु छे
दने स्वात्म नाशनं॥ वयनं श्मश्रुकेशानां नेत्ररुक् कूपखनने तथा॥ कूपक
र्त्ता स्त्र स्थाने विवरे शुन शोभनाः॥ कपोतश्येन गृध्राघ्रा क्रन्दकौशिक
वायसाः श्वृगाल शशकव्याला दृष्टाः स्वप्नेन शोभनाः॥ पायकुली
कुसुम क्षारासरगुडा दूपादिभक्षणं॥ गोमयं चौसतं पानीयं स्वप्नपी
ते न शोभनं॥ रक्तमूत्र पुरीषे वा स्त्रवनं स्थूमवा भ्रुपातनं॥ रक्त कृष्णा
निला सांसि च व्याधिं च विभर्त्तियः॥ पितृकार्यं प्रजृवी णां क्रियतामस
त्सं प्रियः॥ भूत प्रेत पिशाचा द्यैः प्रवपचैः सहसंगमः॥ अभाहूतो वाय
तो यत्र्यभ्यां स्वल्पा हे म्रियते नरः॥ अत्रत्यं दिवसं रात्रिं वि वे चपद्गत ना
रकां द्रष्टुं द्रि यो कालज्ञो पमृत्यु तु सो पि विमृतपति॥ सीसपित्तल कस्तीरका
स्यता म्रायसं व पु॥ ध्यक्वद्दौ य चां शिलीदृष्टा स्वप्नेन शोभनाः॥ प्रासाद
छत्र भूमीदाप्रीवखरां धजस्य च॥ पतनं शक्र चापस्य न्यपराष्ट्र विनाश

कृतं तारकोलाहलाक्रान्तां नेदक्रोशादिसंभवान्॥ विद्युद्दहनभयं दुः
खं गृहगोधास्पर्शसिद्धिवान्॥ अथ स्वप्नफलव्यवस्था॥ यदृष्टाः स्व
स्ति स्वप्नाः स्वस्यैव फलदास्मृताः॥ परं प्रति च तेषां स्वप्नफलदः किंचिदात्मनि॥
स्य दुःस्वप्नदर्शने दोषशान्तिः॥ दृष्ट्वा लोके किं स्वप्ने निवेद्य ब्राह्म
णाय तं॥ ब्राह्मणीभिस्तोषिते विप्रैः शुभः स्वप्नान्तरे ध्रुवं॥ तद्भूयात्स्वपु
नः स्वप्नं संस्नायात्कृष्णवारिभिः॥ मृत्युंजयजपो होमो शान्तिः स्वस्त्यय
नादिकं॥ सेवाश्वत्थस्य गवां प्रातर्दीनं दत्वा स्वप्नकीर्तनं॥ श्रवणं भारता
दीनां स्वप्नदोषप्रशान्तये॥ बृहस्पतिप्रणीतं च स्वप्नाध्यायं पठेदपि॥ इ
ति स्वप्नाध्याय॥ अथ पक्षिनफलं॥ शौच ये ध्यायते वादे वा हन्ते श
यनासने॥ बीजावापे बुधैः प्रोक्तं शोभनं सप्रमस्तकं॥ स्तनकेऽपि भय
हानि ... दृष्ट्वा गमः स्कृतं॥ लोकशोध्यं गमनं प्रोक्तं दिक्षु शिरिकाफ
लकमात्र॥ ... संख्या कालज्ञातैर्विज्ञेयं पंच पृथक् पृथक्॥ तिथिर
प्रहरसंयुक्ता तारकोवारमिश्रितं॥ अथ मित्र हरे ... संचैव
...॥ ... लाभं ... मंजयं ...॥ ... हानि
...च ... का पहृ ... का॥ ... धक... नुमंदलाव नम ... लो
४९ चन मनः सुलोचनं॥ ... प्रमतं ... मत्रम ... यत्न
ननः॥ अत्र ... प्राप्य ... नमंदनेत्रे चकथ्यते॥ हृ...

नृ प्राव्यं मध्य नेत्रे तु नेत्रे न श्रोतव्यं नैव लग्नक दाचित ॥ न पात्यं धे दिशां सर्वां

४५ वे के रै दिशि गां दिशं ॥ पश्चिमां च पलै धि ... दिव्य ह गमि दिगुत्तरां ॥ एक त्रिताम त्रि

नेत्र त्रिराम त्रि भक्त माद्रात्के रनार कांधै ॥ स्या ब्राह्मण क्षत्रिय वैश्य शूद्र त्व

स्यां गनार्वे ...सीच पूर्वा: ॥ प्रश्नेच द्रव हेतु वामन गन रे रोपके ॥ जयो नि

श्चितं तु यै ... गतेन ... विजयी प्रतन्यस्य हन्ते दाति: ॥ सूर्य चो द्वि व मा द

रा शि प्रश्नो वेद ... न म माति ध्रुवं जे ताता भरतो पि वाम ग हह स्या त्र प्र कलौ दा दाए:

॥ सूर्य भा ... त्रिगुणं तिथि मिश्रितं ॥ स प्तभि ल हरे त्र्यागं त्रीणि शे ष च

येशाद् वाड कं ॥ १ ... च न दल त्र एके कृत्वा त्रिधा भवेत् ॥ पर्ण रामे हं तं वेदै: सप्त

भरत माजित ॥ ... पूर्व न्ये भवेन्मरत्यु मध्य पूर्व न्ये दरिद्रता ॥ ... न्ये भवे

श्रे षी ... ने विजयी भवेत् ॥ सूर्य भा द्गुणाये श्चाद्र सप्तभि र्भ ग मा हरे त ॥ त्रि षट्

मिश्च ... भम रागो का द्वि पूर्व न्या भ्यांत दाड ढ: ॥ गत तिथि युत लग्न पंच धा स्या

पित यत्र तिथि रवि दश नागै वेद भ क्तं क मे ण ॥ नव हत परि शो षे पंच वे पंच

मे स्या द्रुगन ... न पचौरे ... नश्यो ति ॥ न रा शि भान्न व मे श्च व ने प

श्र नद नु वद त्याधि क रा पप्पे स्थितं ॥ ... ब लेभे श्र गत ... हमा वातं व्य गतं

गतमे व ... तेत्र ये ॥ ओं श्री गणेशाय नमः ॥ पराशर ॥ क्रा च त्वा त्र भवे

त स्वा व: पा त: पंच म षष्ठ यो: ॥ ... ऊर्ध्व प्र त्ति: स्या द्दशाह ... की

भवेत ॥ त्रि ॥ तत्र ह्यावेक्ष्य त्रिमासत्रये मातुस्त्रिरात्रमाशौचं ॥ उपरि मासषट्कं मास
समसंख्यदिनमाशौचं ॥ चतुर्थे त्रिरात्रं ॥ पंचमे षष्ठे च पक्षिण्यः
॥ सपिंडानां तु स्नानमात्रेण शुद्धिः स्नात्वा ॥ पानेन त्रिरात्रं ॥ सप्तममास
प्रभृति तु स्वजातीनां दशाहादि सपिंडानां मातुश्च ॥ माधवस्तु ॥ स्मृति
कारिकातिरिक्तानां सप्तमे सप्तरात्रं ॥ अष्टमे अष्टरात्रं ॥ नवम प्रभृतिषु द
शरात्रमित्याह ॥ प्रतिग्रहे स्नानाच्छौचं ॥ अथ बालाशौचं ॥ जननाशौच
मध्ये शिशुमरणे जननाशौचेनैव शुद्धिः ॥ किंतु जननादि निमित्तकमेवाशौ
चं ॥ निःसरणान्निर्गमे च ॥ नालछेदात्पूर्वं शिशुमरणे सपिंडानां दि
नत्रयमेव स्नानं ॥ नालछेदानंतरं मरणे तु संपूर्णमेवाशौचं ॥ दशाहो
परि नामकरणात्पूर्वं शिशुमरणे निखननमेव ॥ नास्त्युदकदानं ॥ ज्ञा
ल तीनां सद्यः स्नानात् सद्यः शुद्धिरिति ॥ नामकरणादूर्ध्वं तु दंतजनना
त्प्राक् मरणे दहननिखननयोर्विकल्पः ॥ तत्र दहने त्र्यहं ज्ञातीनामेकाहः
अनुगमने त्वेकाहः ॥ खनने पदे तु सद्यः शुद्धिः ॥ दंतजननादूर्ध्वं त्रि
वर्षपर्यंतमकृतचूडस्य खननदहनयोर्विकल्प एव ॥ खनने एकाह
९२ माशौचं ॥ दहने त्रिरात्रं ॥ अकृतचूडस्य द्विवर्षानंतरं गमने कृते कृतं ॥ पक्षि
णी स्यात् ॥ कृतचूडस्य त्रिवर्षानंतरं एवमपि तु दहनं ॥ तत्र स्नानोद
कदानं ॥ त्रिरात्रमाशौचं नियतमेव ॥ त्रिवर्षोर्ध्वं यावदुपनयनं तत्र

नवैा हस्य वाग्दत्तोऽनुगमनं दहनं त्रिरात्रं माशौचं च नियतमेव
४६ ॥ पित्रोस्तु त्र्यहं पत्नी तच्छिष्य मरणे दश नरव ननयो ... प्रो वे
ण त्रिरात्रं ॥ स्य पत्न्य मरणे त्रिविप्रोक्ष: स्त्रिपुरुष पर्यन्त का नी
ना ऋाचौ लाल्स मच: पुरुष ॥ ततो वाग्दानात् दर्वीगौ का हमा
शौचं ॥ ततो विवाहा दर्वाक् पानिपदे पिन पदे वत्र्यहं ॥ पितृतर्व
जा न दत्ता कन्यास्वेकाहं ॥ तत स्त्र्यहं ॥ संस्कृता सापि पिन गृहे स
नास पित्रो त्र्यहमिति माधव: ॥ अन्य नु गट हा नर मरणे पित्र
हमाडु: ॥ पित्र्यद्यादीनां त्वेकाहमाडु: ॥ पितृगृहे कन्यायाः प्रस
वे पित्रो रेकाहं ॥ माधवस्तु पित्रोर्गृहे कन्यायाः प्रसवमरणयो:
पित्रो स्त्रिरात्रं ॥ पितृव्यादीनां त्वेकरात्रमित्याह ॥ सापि दुर्जनने
ब्राह्मण ऊढ पत्नी नसापिंड मरणे चैस्य दशाहानि ॥ क्षत्रियस्य द्वादशाहं वै
श्यस्य पञ्चदशाहं ॥ शूद्रस्य मासं कृटस्थ मारभ्य सप्तपुरुषा: स
पिंडा: ॥ तत: सप्तसमानोदका: तदु तर गोत्रजा एव ॥ तत्र सम
नोदके उत्पन्ने उपनीतमृते च त्रिरात्रं ॥ गाव नैत स्त्यामाहूर घड
हि: तत्रस्त्रन्या शौचं दशाहानन्तर जनन सहजानेनास्वेव ॥ त्रा
पिपितु: स्नान मेव ॥ स्त्नापोचं तदुच्छा ... परि मासत्रयात् मृ
ते मरणे ज्ञाते त्रिरात्रं ॥ ततस्त्रावत्संवत्सरादर्वाक् ततस्त्रान मममह: ॥ न

हो

नः स्नानोदकाभ्यां शुद्धिः त्रिरात्रं वर्षादूर्ध्वं स्नानमात्रं ॥ इदं च विज्ञानेश्व
रानुरोधेन ... माधवमते त्रिपक्षादर्वाक् त्रिरात्रं ॥ आषण्मासं प
क्षिणी ततः आवर्षं ... रात्रं ॥ ततऊर्ध्वं स्नानोदकदानं ॥ मासत्रये
त्रिरात्रं स्यात् षण्मासे पक्षिणी भवेत् ॥ अहस्तु नवमादर्वाक् ऊर्ध्वं
स्नानेन शुध्यतीति बोध्यं ॥ एतच्च त्रिरात्रादिकं समानोदकाशौचे वा
देशान्तरे तु स्नानमेवेति विज्ञानेश्वरादयः ॥ माधवस्तु देशान्तरे ऽपि
सपिंडमरणे त्रिरात्रं ॥ सद्यःशौचं तु समानोदकविषयमित्याह
॥ दशाहादावाशुद्धिर्यस्याशौचकालस्य मध्ये द्वितीयादौ दि
वसे जननमरणयोः श्रवणे व्यवाप्नोतीति मेधातिथिः ॥ प्रत्यहं योज
नद्वयं गच्छन् पुरुषो यत्र मृतस्य वार्तामाशौचकालमध्ये प्राप्नोति
न न प्राप्नोति तद्देशान्तरं ॥ तथा च वृद्धस्य दशाहाशौचिनो वि
प्राति यो जने देशान्तरं ॥ तत्रापि यस्य द्वादशाहाशौचं न स्यात्तावि
प्राप्ति यो जने देशान्तरमित्यादि ॥ तथा एकाहपक्षिणी त्रिरात्राशौ
चे च भूद्विचतुःषड्योजनरूपाणि देशान्तराणि यथाक्रमं ॥ मा
तापितृमरणे न विशेषः ॥ पितृमरणे चेत् स्याच्चेत्तं दूरस्थोऽपि हि
पुत्रकः ॥ श्रुत्वा तद्दिनमारभ्य दशाहं सूतकी भवेत् ॥ मातुः सपत्न्या
न त्रिरात्रं इदं च हीनवर्णाया मित्याहुः ॥ मातापितृमरणे दशाहमिति

त्वेपक्षयस्त्रीभूतयोः परस्परं चैव ॥ सवर्णोत्तमसपत्नीषु चैवमिति स्मृत्यर्थसारो
४८ क्तेः ॥ इति सपिण्डाशौचप्रकरणं ॥ पित्रोरुपरमे पुत्र कन्यायास्त्रिरात्रं ॥ त्र्यह विजिह्मदे
हित्रे सह दायादिनी त्रिपादांतरं पैतृस्वसृ क्षेत्रं ॥ उपाध्याये बंधुत्रये शिष्ये स्य ऋत्
विज्य स्वसृ त्रिरात्रं मतिभ्रान्त्या मातामहे मातामहीमातुलपितृस्वसारि मातु
ले मातुलान्या पक्षिणी ॥ बंधुत्रयतु आत्मपितृष्वसुः पुत्रा आत्ममातृष्वसुः
सुताः ॥ आत्ममातुलपुत्राश्च विज्ञेया आत्मबांधवाः ॥ मातुः पितुः ष्वसुः पुत्रा
मातुर्मातृष्वसुः सुताः ॥ मातुर्मातुलपुत्राश्च विज्ञेया मातृबांधवाः ॥ पितुः
पितृष्वसुः पुत्राः पितुर्मातृष्वसुः सुताः ॥ पितुर्मातुलपुत्राश्च विज्ञेयाः पितृ
बांधवा इति ॥ पक्षिणी प्राक्पश्चात् दिवा मरणे तदहः अंतरा रात्रिः परेद्युश्च रात्रौ
मरणे सा रात्रिः अपरेद्युरहोरात्रश्च ॥ इति हरदत्तेनोक्तं ॥ आगामिवर्तमानाहर्यु
क्तां तां निशां पक्षिणीं स्मरकोशव्याख्याने हरिदत्ताभिनाप्युक्तं ॥ पक्षाविव
पक्षे पूर्वोत्तरदिवसौ तन्मध्यवर्तिनी रात्रिः पक्षिणी निशा द्वय मध्यो दिवसो
वेत्यर्थः ॥ याज्ञवल्क्य स्तु गुर्वन्तेवास्यनूचानमातुलश्रोत्रियेषु चैत्ये कुरा
त्रिमाह ॥ तथा आसपिंड स्यापि यद्गृहे मरणं तद्गृहस्वामिनापि सद्योविप्रगिरा
। एकरात्रमिति विष्णुः ॥ तथा च बृहस्पतिः ॥ त्र्यहं मातामहाचार्य श्रोत्रियेष्व
शुचिर्भवेत् ॥ पक्षिणी ॥ मातृष्वसामातुलयोः श्वश्रूश्वशुरयोर्गुरोः ॥ सृतेच
र्त्विजि याज्ये च त्रिरात्रेण विशुध्यतीति ॥ वासिष्ठः ॥ संस्थिते पक्षिणीं रात्रिं दौहित्रे

भगिनीसुते ॥ संस्कृते तैल त्रिरात्रं स्यादिति । विष्णुः पक्षिणी नत्र्यौ [illegible] मा
तुलश्वशुरश्वश्रूसखिपुर्यसहाध्यायीशिष्येषु पक्षिणी निष्कु एकग्रामे रात्र्या
दि ॥ एतेषां गुरुलघुकल्पानां संनिधिसंनिधिगुणकर्म गुणोपकार्य
त्रनुपकर्तृभेदेन व्यवस्था ज्ञातव्या ॥ एतेन चाचार्यादिमरणे त्रिरात्रादि
केष्वस्मिन्दाहकनीरि । वाहकर्तृत्व दशाहमेव ॥ पक्षिणी [illegible] नदि
नमस्तेदिने रात्रिमस्ते नरात्रिः ॥ मातुर्यास्त्रिस्तरसे वृद्धिपर्वं स्य दैवस्त्रि दिमे
विरसे नदिने मात्रु ध्यासरसे स्य ष्टे स्नाने ॥ विरोत्वा चमन [illegible] तृया
स्त्रिस्य स्पर्शेन्निसते हे स्नाने ॥ धश्रोचि तामस्त्रैकाद्यादि वृद्धि पूर्वं स्पृष्टे
नो यस्मिन्दिने भुक्ते ततः स्त्रीणां हास्या शौचं ॥ अशक्तदुहिदसंवेद्ये
कोपि एतदेवाशौचं ॥ आवाम्भिःतेपरं विशेषः । आयादिमवृद्धि सर्वं भोग
नेदिनमाशौचं ॥ सजातीयस्य उत्कृष्टजातीयस्य वात्रु गमने सचेल
स्नाने घृतप्राशनेन च ॥ बालस्य स्व तत्रियामृगमनेत्व हि रात्रं ॥ पलोसार,
॥ प्रेतीभूतं यः शौचे दुर्भाग्योज्ञानेर्दुर्बलः ॥ अनुगच्छेन्नीयमानं संचितोत्रे
रागच्छतीति ॥ त्रिरात्रेण ततश्नी शौनदी गत्वा समुद्रगां ॥ प्राणायाम
शतं कृत्वा घृतं प्राश्य विशुध्यतीति ॥ धर्मार्थं मनाप्य ब्राह्मणा नि
र्हत्याोह पदे पदे मखमेधफलं ॥ नवगाहं नान्ना यः शौचं च सुहादि ॥

नात्र पावंति हंस्य तदीय मन्त्रम श्नुति ॥ तत्र हुह एव वसतो दशो हेतवशु
४८ त्रिः ॥ तत्र हुह वासमा ग्रेवि त्रियात्रं यत्ननतदी यमन्त्र मम्मा निनवानन्न
हेव सानि नस्यकाह ॥ व्रतचारि रण्तत्र मानना विभव्यानिरिन हरु पाव
एवं व्रतलोपः ॥ मातापितृ निर्हृदेयि श्मा वो वि ना मन्त्र व्रत मु चरितृ
णी यालते: सह संविशो त्र ॥ सूतके वर्तमान नेन हि नीय सूतके
यदि ॥ एवं यो वेन पुण्येन जाते जातं नस्तेनस्तं ॥ सूतजातक यागे
नयात् शुद्धिः स्याति गतानि ॥ एव नेन पुण्यनेजा तं नस्तं जातके नतु
॥ स्य स्य याति ॥ एवं तेन पुण्यनेस्व ति नस्त श्रिः श्मा वशो धितनोति
॥ यदा तु स्वर्णो पीया पेतया एक काल व्याधि हिनी यमापन्नतीय
व्याधिमवेश्न कांगिद सारं नत्र हवं राजपुत्रि नास्ति ॥ यदि तत्र वेश्र
ननमायोचे ड नत पो वकाला दर्शनकाले स्या तत्राह
वे ह्रीवो नतश्चुद्धिः ॥ नवध्याय व्यभिपात नि मिनं षडह दशाच
मर्येयदि दशाह शेषे च मा पतेन्न तदा षडह शेषे च दशाह
दशाहाद्यौचं शुद्धिः ॥ तत्र विशेषयमाह ॥ गोनमः ॥ रात्रि
वोष्प हायां ॥ प्रभावेत सम्भिया त्रिषा त्र पद्यैः स्वः षीशो चां नवदेन
हि स्ववीशो वेश माध्याननर ही ध्यां रात्रिभ्यां शुद्धिः ॥ तस्मा

एवं रात्रेः पश्चिमे यामे तु स्नात्वा शौचान्तरे स्थित्वा अपि रात्रिशेषे शुद्धिः ॥ नन्तत्र ष्टेव सं
त्रे एणेति विज्ञानेश्वरः ॥ माधवस्तु ॥ नवमे दिवसे हर्ये यथा शौचान्तरं तत्र स्या
॥ पूर्वाशौचकालान्तरं द्वाभ्यां रात्रिभ्यां शुद्धिः ॥ प्रभाते चेत्तु शास्त्रविदित्याह
॥ हरदत्तस्तु ॥ सर्वत्र लिनाशौचे रात्रिशेषे सति यद्यन्यदापतेत्तदा द्वाभ्यां शु
द्धिः ॥ सारात्रिः परेद्युस्त्वन्य [illegible] ॥ प्रभाते तिसृभिरिति ॥ अन्यदशाहे पतितेत्
[illegible] परेद्युः प्रभाते संगवे यद्यन्यदापतेत्तदा तिसृभिरात्रिभिरिति ॥ पित्राशौ
च मध्ये मातृमरणे स्नात्वा पूर्वाशौचं समाप्य पक्षिणी माश्रित्य कुर्यात् ॥
मातुराशौचमध्ये पितृमरणे पित्राशौचं पूर्णमित्युक्तेव ॥ यद्यपि पित्राशौ
चे रात्रिशेषे मातृमरणे [illegible] पक्षिणी [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ सं
[illegible] सर्व [illegible] देहिके कार्य [illegible] ॥ सर्वहत्ते
[illegible] दशाहादि [illegible] ॥ प्रमादमरणे त्वाशौचादिद
[illegible] ॥ [illegible] ॥ यदि [illegible] दिन [illegible] दिभिः
॥ [illegible] उदक क्रियेति ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] क्रिया [illegible] ॥ [illegible]

४९

त्रं चात्तये घस्त्र भगवन्त्यनपत्या नाशुचि ॥ तस्य त्रिरात्रमाशौचं यदि स्त्री येत्व सपिण्डा
त्वयः ॥ स्त्री येन दकं दत्वा चतुर्थेऽप्याह्न मा चरेदिति ॥ इदं चाशौचं त्र्याहिताग्ने
न पद्भ्यां संस्कारादिवसप्रभृतिकर्तव्यं ॥ अनाहिताग्नेस्तु मरणादिवसप्रभृति ॥ सं
चयनं प्रथमेऽह्नि तृतीयेऽह्नि इत्यादिना विहितं उभयोरपि संस्कारदिवसप्रभृत्ये
व ॥ अनाहिताग्नेर्योषितोरि दृष्टान्तर मृतेस्तु त्रादीनामासंस्कारोऽपन्न मादाहो
वं नास्ति ॥ अनाहिताग्नेस्तु विधिदाहाभावे तदानी माशौचग्रहणं वैकल्पिकं
॥ ... हीताशौचानां संस्कारकालेऽपवादमाह ॥ अग्रहीताशौचानां लक्षणं
दशाहाद्यो ॥ उत्तराणां पत्न्याश्चैव ... पत्नीसंस्कारे पत्न्यश्चैवं । पत्न्यो
... हीतपौ ... मातृसपिंडानामन्तरात्रे ॥ गृहीताशौचानां स
पिंडानां तु पुनराशौचं ... ॥ अनाहिताग्नेः प्रतिकृतिदाहे सपिंडानां
दशाहमेव ॥ इदमाशौचं ... स्यैकादशे योजकत्वे कर्मानधिकारल
क्षणं ॥ पुत्रोत्पन्ना पितुराशौचे ... दशाह ॥ सापिंड्यानां त्र्य
स्पृश्यता नास्त्येव किंतु कर्मानाधिकारता मात्रं ॥ ... पुत्रजनने विप्रा
णां त्वं कर्मानर्हता ॥ कन्याजनने न मासं उत्र जन्मदिवसे पितुर्दानादौ वच
नादधिकारः ॥ तथा च शंखलिखितौ कुमारप्रसवे नाड्यामच्छिन्नायां
दानं प्रतिग्रहादिष्वदोष ॥ तदहस्त्येके जन्मादारभ्य देवताः जायामपि
प्रथमषष्ठदशमादिवसे शुकवचनादधिकारः ॥ सर्वाशौचेतु सर्वे कर्म ...

सपिण्डशौचं=३

नाशौचं व १
द्विवि २

स ५

शान्त्यै मौ न्नर्गिक स्वस्त्याशौ च त्रिभागा दूर्ध्वं तु स्मृ प्रथा: ॥ यतीनां ब्रह्मचारी
णां च नाशौ च समावर्तिनां नलरस प्राहु: एत नांसपिंडानां उ दकान्ते
कृत्वा त्रिरात्रमाशौ चं कुर्यात् तु एव ॥ पित्रादि मृत: उदक दाना दिकं कु
र्वीत ॥ नालु वार्ताशा शौच मापिल भतील उक्त प्रिश [illegible] का ॥ नाती व्र° ८
वो वायवी स्थोउनल तिलकुशेल दो प्रसन्नावनि ... शौच तु रीनि ॥ प्रक्षी चतुर्थो=४
लप्स वाक्षिना मासाशौ च नाशे ॥ एवं प्रवदन् वोलो यत प्रसन्न स्वा दी
देवु यत्र देवता प्रति खुदा माहात्म्यं गीदि ... मि नि ॥ नि...
काय साएा प्रतिलक्ष्मीधर स्रवे: स्वरु नाम ... राजेंद्रदत्त नेन रचित
ज्ञाशौ चार्नि र्णय: समा प्त्र ॥ ॥ ॥ ॥
ॐ श्रीगणेशाय नम: ॥ गावस्तिल हिरण्यं च कर्त्स्यं वासो धान्य गुडा
नि च ॥ रौप्य लवणामित्याहु र्दश दानान्यनुक्रमात् ॥ यस्य साधन
भूतानां यान्विष्णु रूपा शौचना नि नी ॥ विष्णु [illegible] व: श्रेय नाम धर्मोदे=
नु पा गवां ॥ ॥ गौ: ॥ सर्वसस्या प्रथा ... कृत मगुदूना ॥ प्रो
क्तं सस्यफल दाग्रन: शा ॥ ॥ त्स्य: ॥ ... ग्रह भेता: का
यस्य तिला: स्मृता: ॥ तस्मात्तिल प्रदानेन ... मतं नादनं ॥
॥ तिला: ॥ हिरण्य गर्भ गर्भस्य हेम वीजा विभावसो: ॥ अनन्त पुण्य
फल दमत: शान्ति ॥ ॥ ... ॥ काम धेनो: सप्तद्रुतस्वर्ण कतुभू सो

स्थितं । देवानामाज्यमाहारमतः स्वां ० ६ ॥ आज्यस्य ॥ शास्त्र
५० नेसर्वलोकानां लज्जायाचारणंपरं ॥ एवं वैषधारिवस्त्रंच मतः
स्वां ० । ६ । वस्त्रस्य । सर्वबीजमयंधान्यं सर्वोत्पत्तिकरं मत
तं ॥ प्राणिनां जीवनोपायं मतः ० ॥ ७ ॥ धान्यस्य ॥ यथा दे
वेषु विष्णु[illegible]नां प्रवरं पूजनादिभिः ॥ सामवेदस्तु वेदा-
नां मूलदेवस्तु योगिनां ॥ प्रणवः सर्वदेवानां तारीणां
पार्वती यथा ॥ तथा रसानां प्रवरः सदैवेक्षुरसो मतः ॥
मम सर्वगुणैर्लक्ष्मीं ददस्व गुड सर्वदा । ८ । गुडस्य ॥ रौप्यं
रुधिरं हरिणां हि विष्णु शंकरयोस्सदा । शिवनेत्रोद्भवं रौप्यमतः ०
। ९ । रौप्यस्य ॥ यस्मादन्नरसाः सर्वे नोत्कृष्टा लवणं विना
॥ शंभोः प्रीतिकरं नित्यमतः ० ॥ १० । लवणस्य ॥ यस्मान्न
पुत्रयेपूर्वं बिसोदं हसमुद्भवा ॥ पितृत्रितिकरा मापात्र
तः स्वां ० ॥ ११ । मापाना । यस्मादायसकर्माणि त्वदाधाराणि सर्वदा ॥
लोहस्य लांगलादीनि मतः ० । १२ । लोहस्य ॥ मंदारो छ[illegible]ना परमा
५८ त्रासत्[illegible] हवे ॥ तिलविनिर्मितं तैलमतः ० ॥ तैलस्य ॥ पानि पापान्यनेको
टि[illegible]स्थानि कृतानि च ॥ कांस्यपात्रप्रदानेन तानि नश्यंतु सर्वदा ॥ १४
॥ कांस्यपात्रस्य ॥ मेषरोमसमुद्भूतं कंबलं दुःखनाशनं ॥ विवस्य ॥ एवं कर्णि

सितासितं द्रागं स तिलं कांस्यभाजनं ॥ तद्दक्षिणां सवस्त्रं च ब्राह्मणाय निवेदयेत् ॥ १
ततो मंत्रम् महाभीम सोमसूर्यविमर्दन ॥ हेमताराप्रदानेन मम शांतिप्रदो भ
व ॥ विधुंतुद नमस्तुभ्यं सिंहिकानंदनाच्युत ॥ दानेनानेन नागस्य रक्ष मां
वेधजाद्भयात् ॥ चन्द्र ॥ ग्रांभोः प्रीतिकरं पौष्णमन्तः ॥ ० ॥ १५ ॥ कंबलस्य ॥ प्रथ
माहिषीदानं ॥ कृष्णवस्त्रेण संछन्नां चलोहपदं प्रकल्पतां ॥ लवणस्याढक
पूर्वे स्थाप्येत्पृष्ठपर्वतं ॥ कार्पासं याम्यभागे तु नवनीतं तु नैर्ऋते ॥ पश्चि
मे सप्तधान्यानां वायव्ये तंदुलास्तथा ॥ सौम्ये तु कांचनं दद्याद्रत्नानां
पंचविंशतिः ॥ पर्वतानां च मध्यस्थं मीद्यान्या वादकतस्य जेतर ॥ विन्यस्या
यं न कुर्वतं प्रणतो विद्रुजन्मदर ॥ पर्वतानां प्रमाणं च यथाशक्त्या प्र
कल्पयेत् ॥ मंत्र यथापहर माहिषीदामे दानखंडे पूर्ववत् ॥ ० ॥ यो मम पार्वती रे २
उत्पन्नो त्पत्स्यमाना नाविविधपीडा जनने दीभूत डहिनं समत्तापापदाप
हाराथ मम लक्ष्मक महविहड् प्रीत्यर्थं कर्मपत्स्यहर त्वेन माहिषीदानं क
रिष्ये ॥ तत्रांगगणपं ॥ बालाणवरणं ब्राह्मणवरणं वारीरे यमावाहनं पूजनं यम
स्तुत्रं न माहिषीपूजनं च करिष्ये ॥ माहिषीरूपं कृष्णपालहस्तां दंडं प्रपं
न्नासितानां पद्धि ॥ ३ ॥ उलूखवाचि मुह नरमुंडमालां त्रिनेत्रां सदेहतां पिर प्रिवंतां
किंप्रचवरलाचितिकृष्णकायं पीद्रपंचाननवर्मवस्त्रं ॥ विभ्रान्त करस्य न्यादि
रूपं कालेन वागो विलिनियोज्याथ महतलत्व स्थापिरससि प्राणो क्रांति

क ५ पं० २

भैरव

प्रांक्ति यान्तरि ॥ अनंतप्रतापवृद्धमानसिरवं [illegible] महाकाल महाभैरव दे
५२ हुदहजापटहारपाल्तु प्रसन्नो वरदो भव ममसर्वानि [illegible] भव । अर्थविग्रहस्मरा नाग्नानो=
पार्तीते परम भावना ॥ भोभो कालजगद्धर्मन्त धर्मात्म हि भो सत ॥ दिग्गीश्व
पाशपाणजे दण्ड हस्त धनुधर ॥ भोलाल च्युत महोपाता सेन [illegible] भवत्र धी
भा ॥ पद्म भगदा लिरोपा त्वात्तो वृत्ति भोग हवालय ॥ पद हेतु मार्ग मीदान
जीव तत्र यमप्रभो ॥ पंच भूतात्मके देह सत्र पालन समचित्ते ॥ विग्रस्या गन्तत्रि
प्रहसत्र स्वेभव सर्वदा ॥ इति विग्रदहस्पित सपु टीकरण ॥ ततो यजमा य
त्वेति मंत्रे राज्ञासन ॥ यमाय सो मभि तिया ५ ॥ अं वि: स्य: विग्रदह स्थि
तायय सा य पा र्घमिति सर्वत्र । स्नानं हस्य ॥ यमा येत्या चम नीयं ॥
दानात्त्व सर्व धर्मज्ञान मंगलानां च मंगलो । महाकालजगद्धत्त धर्मराज
नमो स्तु ते । स्नानं ॥ यमायत्वेति सर्वत्र पूजा मन्त्र ॥ देवदानव गंधर्व रक्ष
सा सारिता पते ॥ सर्वादिरवे चराणां च जीवितेश नमोस्तु ते ॥ वस्त्रं ॥ काल
रूपकराला स्य कृतान्तक हराग हिरो ॥ प्रेतराजाधि रो रत्न करवदोहि नमोस्तु
ते ॥ उपवीतं । कालरूपकरालास्य महादष्ट्र स्वरप्रिय ॥ प्रावल: धूपया मलो
गात्व जीवितेश नमो स्तु ते ॥ गंधं ॥ कृतान्त धर्मराजत्वं सत्यानिक वि
मर्दन ॥ प्रवल्या चितिसमा भात्तदहि तोप्रातना तोस्तु ते ॥ पुष्पं ॥ धर्मराजकर
लो स्य पूपाय पापाविमर्दन ॥ महिषारूढ दडी प्रास ग्रि गंधं प्रति गृह्यतां ।

॥ मालां ॥ विद्युत्कपिलकेशाग्य कोकिलांजनसंनिभ ॥ दंष्ट्रिणी पापहन्त्र रक्ते
क्षण घर्मोयं प्रतिग्रहं ततं ॥ सर्वं ॥ मात्रज्यं चेतनिदीपं ॥ नमस्तुभ्यं केशाग्र
जटिलर्दिक लोचन ॥ नद्य वद्दत्तं कवद्धगेप्ता हृदेवनमो नमस्ते ॥ मा
मात्वं ॥ विश्ववर्य जगद्धृत्त कालांतक पायोदकं ॥ कालरूप महामा
गुधर्म राजनमोस्तुते ॥ नमस्कारं ॥ प्रेतचीवरसमारूढ धाताम्मदा
केतना: ॥ पवित्रभूतबाण श्रीरक्षालतनमध्ययो: ॥ विरूपाक्ष
सम्यग् जीवानां ताप्राकूलाग्र: ॥ मूलिलाग्रः सर्वभूतानां प्रम
चतुर्विधानां किनां ॥ कश्यपाविवेशिस्यादिज्ञानिनां परमार्थिदर्शिना ॥ वरा
हमार्गल ज्ञानांमलं ह्यस्तो गालिमे धधि ॥ त्रिरूपस्य व्याध्यो नादितिदानैर्मो
चावलन: ॥ मदीयं जीवितं कालत्यमेव वान्मर्महसि ॥ मतो दानं करिष्ये
दमहिष्या: करणागतिधे ॥ यमस्वरूप वाहनेप्राप्वितानं ॥ ततो यमस्य जनं
कन्या ॥ माहिषी हृजनं ॥ कालमृत्युस्यविरूपांतां माहिषीदकोवा रसौ ॥
कालंकारामिनं नृस्यदारस्यानि वरदो भव ॥ धर्मराजस्य सा हाय्ये यस्या:
पुत्र: प्रानिष्ठितः ॥ माहिषाहुरस्यजनंनीया सा वरदा मम ॥ मृत्युवि
चा: सम्पन्मत्युर्विनाशो नैय माहिष्ये नमः ॥ आवाहनादिद्रजयेत् ॥ अ
यमहस्य हरे विकालमृत्युस्वरूपिणी ॥ अथाग्रपाप माहिषी अर्घ्यं दद्यात्

५२ ॥नमोस्तुते॥ अर्घ्यं मन्त्रेण देहे देवतात्म गोदानोक्त एवं ग्रास तान्बूलांतं सर्व
कार्यातिमि पनि मंत्रेणव पूजयित्वा प्रार्थयेत् ॥ भद्र गतः कालरूपेत्व मरयुतो म
त्युरूप के ॥ पापि पुत्र हते देवि मम काल मरणापहे ॥ धर्मराज प्रिये देवि माहि वात
स्मात्य के ॥ यत्पुत्रो धर्मराजेन तद्दु दानव रोद्रसान्त ॥ एनं प्रा कालम वीक्ष्य कृतं
ब्राह्मणे मा नमानः ॥ सा त्वं प्रसीद कल्याणि मृत्योर्हृदयनन्दिनी ॥ विश्वामित्र व
मिह्र= तेदेवि लोपोपकल्पपदितौ ॥ पत्नतः स्मि ते चान्न तस्मै माहिषिणे नम ॥ जननी
माहि यस्यात्वं कालरूपेय मप्रिये ॥ त्वदेहाहार दानात्म ॥ श्री परमात्मेश्वर सायुज्य प्रा
प्ति कामो हं श्री कण्ठ कृत्तक दानमहं करिष्ये ॥ तत्र गणपति पूजन पुण्याह दं
वाचनं ॥ ब्राह्मण वरणं ब्राह्मण ॥ पूजन ॥ पुस्तक पूजनं करिष्ये ॥ इति विद्या पुस्तक
दान विधिः ॥ ॐ श्री गणेशाय नमः ॥ स्कांदे ॥ कृष्ण प्रसूतां गां दद्यात्कालं
दिनं विचारयेत् ॥ कालः स एव ग्रहणे यदा स्याद्विप्र रवीन्दु गोः ॥ मात्स्ये
॥ रक्त शृंगी रौप्य खुरी मुक्ता लांगूल भूषितां ॥ यावद्वत्सो योनि गतो
यावद्गर्भं न मुंचति ॥ तावद्गौः पृथिवी ज्ञेया सशैल वनकानना ॥ का
स्योपदोहनां राजन् सवत्सां द्विजपुंगवे ॥ प्रसूयमानां यो दद्याद्धेनुं द्रवि
णसंयुतां ॥ देवलः ॥ अलंकृत्योक्त विधिना ब्राह्मण त्रिफलान्वितां ॥ नाधि
त्रं [illegible] सा हारः पयसा वा तिवा हयेत् ॥ स्वर्गात्य सहस्रेण तदर्धेनापि वा
x दातव्या द्विपला मध्ये कपाला कल्यकामता ॥ वराहे ॥ पञ्चो भय मुखी दद्यात्स्मृत कनकान्विता पं.१५

यस्मा ब्रह्मर्षि दानं वापि पुच्छा शोचन्नयथा भगं ॥ यथ्या या नामा विद्यात
या विन शाश्वविवर्जितं ॥ योगी ॥ सर्वलसा रोम तुल्यानि धुणा च्छ
भयतो ऽरवी ॥ दानात्स्या: सर्वमाप्नोति हवै गाविचिन्त्य दद ॥ मो
दृशे ॥ गोलोक: सलभ तारणं त्र सललोकश्च भाइत ॥ त्रि सप्त्य नंद
ये समान वक्त्रा: सत गजाद्य नदन तुल्य वर्णा: ॥ महानितंबस्त
नवक्तामध्यमध्या भजन्त्य गतंबन लिनाभवेत्रा: ॥ अथो सयत्तो ऽ
रवी प्रयोग ॥ अथ यो स्यादि० सतह सनु ऽश्यौ लवनो येतच्छिर
वीचूत नसु सफलैर्न धेनुवत्सरोम समरव्यवुग देवलोक महित
लचित्व पीताम सर प्रापित्वा सहस्र रको हरण पर तच्चीर वहवड़
गुल्याकर्दा धिपो यसकर्दम देशाधिकरणाके प्रीतकाम
गंल्या तस्मलोक लुतमत्वत्र सललोक हेलभत्वा जात ये दुसमान
वक्त्र सत गजाद्य नदन तुल्य वर्ण महानितंबस्तनवक्त्रा मध्यनलि
नाभनेत्रा ॥ गैक त्री सेव्यमानस्य का सउदोयनो ऽरवी दास्थि
॥ तं दंगं गाणा पति हृजनं द्या ह्मणवर्ण वाह्मण हृ जनं गो पू
जनं च कारिये ॥ गाणापति हृजनं कृत्वा गा मनुमंत्रयेत्त ॥ त्वं
महीमवानीं विश्व चोनाग्नि वरी तंयव च्याप दत्तरत्नी ॥ कारम
योनमसे जनदरं: हलरणा कालहरगो ऽस्तु द्यासी घन ॥ ततो व्र

५३

लग्ने वा गृहं हननं कनकगोतां विधिना धेनुं सुवर्णां कुर्यात् ॥ तत्र मस्य गृहेत्यादि प्रयोगं
ते इमं सोमपरस्कंदे ... मध्यतो गुरवी गां कृष्णां वत्सं सवर्णां स्वर्णशृंगीं रौप्यखुरीं
ताम्रपृष्ठीं घंटाभिः कबलीकांस्यदोहनकां विनायच्या प्रातः अमुकगोत्र
अमुकगोत्रायामुक शर्मणे ब्राह्मणाय अन्नसहितां प्रददे ॥ इति ब्राह्मणाय ए
करेणु पृथ्वीदकं दद्यात् ॥ एवं त्रिः सहस्र विप्रलाविधिवन्मूर्तिरहस्ये त्रैलोक्य गो
पुष्पस्य कुंदं दक्षिणां च प्रतिग्रहस्य स्वक्षाम त्वद्दयं जपेत् ॥ ऐरावती धेनुं सो
मा पृथिवी ॥ प्रतिग्रह क्षामित्वां धेनुं कृत्वा पर्ये विशेषत ॥ स्यात्सिर्ग विनृमे
भवत्यः कृष्ण मानवं गो तत्ते ॥ धतिमंत्रे ते ग्रहतिनाय्यां दक्षिणे न पाणिना ॥ गा
श्रोत्वां गृहत्ना चेकाम वेदसहं देवानां प्रतिमानानि विहस्तां ॥ प्रातरमानपुरस्ता
पन्नीरस्तगंधपुष्पैरलंकृतवसाति रक्षीयं ॥ इतिगर्भगाकर्षयेत् ॥ समन्त्र
नरमा हत्त्यवल ॥ ति क्रांते गोगि अनुपदस्य मा धायदेवान् पितृन्नरनदी
पर्वतान् वृषन् स्वरितान् उरुधी विमानानो बधीच्छत पये नृ ॥ नव क
मो एपमंत्र ॥ ये देवा ॥ इच्छा नत्वा ॥ इमं मे गंगे ॥ त्वं हि ॥ शुनः हतो सतोनिः क्र
तो हितः ॥ पूर्वा पतनो ॥ तत्वदत्तो मा ॥ त्वं हि रिवं ॥ मधुवाता ॥ नदन् पृ
थिवी तत्पद्येत ॥ इति ॐ द्यावा पृथिवी ॥ मही द्यौः पृथिवी ॥ उर्वरा पृथिवी ॥
गौरीमि ... सं ॥ ततः स्नात्वा ... ति ... र ... ड
... वा ... मो ... सद्य ... वा ...
प्रजा प्रातः ... ही वि ... द्यावा ... नीत ॥ ह ...

कृच्छ्रेणैव संप्रयुक्तो नरकं प्रतिपद्यते ॥ यः पात्रपूतं दत्त्वा [illegible] सर्वां सु-
खोदानं विवर्जयेत् पाषाणेन [illegible] विप्रो नेतरेन्न च तारयेत् ॥ दु-
ष्प्रतिग्रहदग्धस्य विप्रस्याखिल भारत । न पुनर्दर्शनं तस्य नोच्चैर्न
माभिभाषयेत् ॥ अथ महिषीदानं । भारत ॥ अजाविकं च महिषं
दत्त्वा विप्राय शक्तितः ॥ एताः क्षीरवहा नद्यो यत्र स मोदते
। विष्णुधर्मे ॥ महिषस्य प्रदानेन यान्ति लोके महीपते ॥ स्वयं प्रति-
ग्रहः ॥ महिषीदाने [illegible] विधिः ॥ [illegible] लोहपात्रे
राजतं [illegible] दलं कृत्वा [illegible] प्राप्ति [illegible] धरां [illegible]
सताम्रकांस्य [illegible] तिलनिर्मित [illegible] सोपस्करा
यमप्राप्तिमां महिषीं [illegible] संस्थाप्य ॥ [illegible] विसोक पा-
लो [illegible] दद्यात् ॥ ॥
[illegible] दानं ॥ विष्णुधर्मे । उक्त्वा महिषीं [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] दक्षिणां । [illegible] लकोत्समासाद्य
[illegible] सर्वकामसमृद्धात्मा सर्वयज्ञफलं लभेत् ॥ महि-
षीदानस्य विधिः ॥ [illegible] देवता ॥ [illegible] प्रतिग्रहः ॥ [illegible]
[illegible] विधिः ॥ [illegible] ॥ अथ भागवतदानं भागवतं द्वादशस्क-
न्धं ॥ [illegible] पौर्णमास्यां हेमसिंहसमन्वितां ॥ ददाति यो भागवतं

सिद्धांति परस्मांगति । यु एतत्सुत्तकेरसंपलेरवपि त्वात्समर्पयेत् । अत्र विलानि
५४ पुराणानि ते — तानि नान्यथा । अत्र द्वारकानानि यावंति श्लोका यावं त्तए
वाहि ॥ यावंत्यापि च पत्राणि यावंतः पत्रपंक्तय ॥ गुणसूत्राणि यावंति ।
यावंतः पटतंतव ॥ चित्ररूपाणि यावंति रेखाः छत्रकसंचये ॥ तावद्युग
सहस्राणि दाता स्वर्गे महीयते ॥ किं बहूक्तेन बहुने हयत्यत्र मे मनोरथाः
॥ समेतजन्मजन्मांतरेण्यारिविलादुरितनिवृत्तिपूर्वकसकलमनोरथ
सिद्धि सत्यलोकनिवासाखिलभोगानुभवप्राप्तिकमोह श्रीमहाविष्णुप्री
त्याहरणाय हे मनि इदं श्रीभागवतपुस्तकदानमहं करिष्ये ॥ तदंगगणप
ति पूजनब्राह्मणपाहवाचनब्राह्मणपूजनंभागवतपूजनंच करिष्ये
॥ इति भागवतदानविधिः ॥ श्रीविरेंद्राय नमः ॥ अथ षोडशार ॥
नत्र ॐ गुत वैधानध्यो विहलबाभ्यंचनरलंप्रमाद्यमाणपदादिरोणनरव
वैनवरेखा भिन्नः वनः षष्टिकोष्ठकयात् ॥ नवकोष्ठानि प्रत्येक
नवांगुलानि संपद्यते ततो बहिरंत्य पंक्ति चलदिक्षु मध्यकोष्ठानि चत्वा
रि चत्वारि मार्जयित्वा तद्बहिपार्श्वयो तत्र पंचयंत्यत्का
प्रतिदेशमध्य कोष्ठद्वयं द्वयं मार्जयेत ॥ तेन चलदिक्षु षट्कोष्ठ
कानि चत्वारि द्वाणिक्रियते ततो मध्यस्थितषोडशकोष्ठानि मा
र्जयेत् ॥ ततो बाह्य एकैकं कोणकोष्ठं विहाय कोणकोष्ठद्वार

पीठांतराळवर्तिन्यवशिष्टानि पंचपंचकोष्ठानि मार्जयेत् ॥ तथा
च ... चतुरस्रपीठस्य पादाः सिध्यंति तत्तोमप्रोक्षयेत् ॥ तं
त्रारे च त्वार्यंगुलानि व्यासः ॥ द्वितीये श्रोत्र तृतीये चतुर्विंशतिः
चतुर्थे षड्विंशतिरिति चतुरंगुलचतुष्कारिकाकालपंचो
नरजसा पूरयित्वा कर्णिकाबाधिरेखां सितेन रजसाने मीयात्
... हरिष्ट्वांगुलात्मके वृत्ते पीतरक्तासितरजोभिः संपादित
मूलमध्याग्राणि षोडशाके सराणि संपाद्य तत्केसराग्र बाधिरेखां
सितेनैव रजसा पूरयित्वा लोलतां संपादयेत् ॥ चतुर्विंशांगुलात्मके तु हि हिर्व
ते सितेन रजसा ... दादिकृष्टोपादाग्राणि ... ग्राग्राणि कुर्यात् ॥ त
तो दलान्तरे रेखा सितेन रजसा विधाय दलान्तराणि रक्तेन रजसा
सापूरयित्वा तद्बहिरेकांगुलान्तरां वहिरेखां सितेनैव रजसा सं
पादयेत्तद्बहिरन्तरं परितोष्टदलाग्रेषु संधिचिह्नैः षोडशधा
विभज्य प्रतिभागं यथाकराल षोडशद्वारान् पूर्वा मपीतारुण
एषु ...त रजोभिः कल्पयित्वा तद्दन्तरा यथायोगं रजोभिः पू
रयित्वा तद्बहिः सितपीतारुणश्यामहरिताः पंचरेखा वालि
खेत् ॥ तद्बहिः पीठदेशे चतुरस्रं यथाशोभं रजोभिरलंकृत्य
पीठबाधिरेखां सितेन रजसा चतुरस्रां च कुर्यात् ॥ द्वारदेशा

शिः पूर्वादितः पीतकृष्णा मध्ये तु हरितरजोभिः प्रपूरयेत् ॥ आग्नेयादि
कोणकोष्ठचतुष्टयं लोहितहरितश्यामधवलैः प्रपूरयेत् ॥ आग्ने
यादि पीठपादचतुष्टयं पंचकोणात्मकं क्रमात् सितरक्त
पीतकृष्णरजोभिः प्रपूरयेत् ॥ ततः सितेन रजसांगुलान्तेन
वहिश्चतुरस्ररेखां कुर्यात् ॥ इति पीठमण्डलरचना ॥ ३ ॥ अथ
षोडशाक्षरचक्रं ॥ ॐ श्रीरामाय नमः ॥ पीतांबरधरं देवं पी
तांगं धातुलेपनं ॥ स्वर्णकुंडलमत्ताक्षं गदाधरमुपास्महे ॥ २ ॥ अ
त्रिगहनानि वंधालोकनात स्वभाजालपुहानि रसिकानां
प्रीतये कौतुकेन ॥ अनिकतिपयपद्यैर्दीक्षितान्यप्रचार
प्राप्तितानां विचारे लिख्यते प्राप्तदोषसिद्धः ॥ २ ॥ तिथ्यंशे
के दिनानि पौष्णमनुन्ने एषः स्यादथमो ... दृष्ट्वा सा मया
विनाड्यः ॥ संध्या प्रदोषसमयः ... तस्यानि ... ग्रहास्पूर्वा
पदाहि चोदिकाहितयाति पौष्णः ॥ ३ ॥ उदयादर्धितनाड्यः
दहनाग्नो ... शकाः प्राराः ॥ प्रा ... सांगवेम ... न्हा परान्हसायपप
... ॥ ४ ॥ अथ पूर्वापरो योगो यत्रैकव्याप्तिनिर्णयः ॥ अ
... दिवसव्याप्तो समव्याप्तो सपुग्मतः ॥ प ॥ दशो ॥ २ ॥ द्वि ॥ र
... ॥ सप्त ॥ द ॥ नाग ॥ द ॥ शिवे ॥ २ ॥ इति ... योगं तद्यातिपद्यः प्रतिपद्
... ॥ वाला ॥ स्मरो ॥ २ ॥ तनवमि हरिमिश्रितो ... मासमान्यतिरीयाविशोपु
तिथिः ॥

नष्टोदयास्तगा प्राक् पश्चिमा नाड्यः काऽष्टापाः संक्रमणे रवेः तावेतिसितं तृतीय
दिवसे प्रस्मा[illegible] प्रोक्तं तन्मध्ये रात्रौ विक्रमे हवे दूरे तिस्मिता श्चापरा गोलेहा
ति प्यह्नः स्युता हरिपदं तत्रां जिमाः पौरुत्रा ॥ ७८ ॥ कर्कटे भवति दक्षिणा
यनं तत्र रवा लिप्यादि कालत पूर्वजा ॥ नक्रगो विलतथ्वो नदा यतां स्वाद्य
पलदपरा दिबे वाहि ॥ २ ॥ यान्नौ रवेः संक्रमणे अल उ रूपमासं नेया मा
द्वितीय दिनस्य ॥ सर्वांनिशीथ्ये नुदिन द्वयेपि पूर्वे हि कर्के मकरे परे तु
॥ ३१० ॥ जलीदसंक्रान्तिरिनो यपोत्तरत्र दक्षिणस्य परतः प्रजापते ॥ त
पात्सर्गे संक्रमणे तत्र [illegible] वरिष्ठ नदहर्विदो वदन ॥ ४११ ॥
प्राकरे स्वेच्छ विषयाः पर्वकालविधौ स्मृताः ॥ अत्राप्युदाहरणोता
इति संक्रान्ति निर्णयः ॥ ५१२ ॥ इति कालनिर्णये ॥ माहिषा प्रमाधिमा
यमासकृताभे रत्नौ नरहा रविकिरणः ॥ स्नादि कोलइति तत्रे — न
स्मात्यनता मितरउत्तरदयने ॥ १ ॥ त्यजनं ॥ मीनादितो [illegible] मासो
गाहु संक्रमस्वीसनत्वः षडुक्ताः ॥ मधोः सिताद्देः पुरस्तान् तथैव चांद्रा
मि[illegible] द्वादशासर्वमासाः ॥ १४३ ॥ इति चान्द्रमास निर्णयः ॥ चान्द्रः प्राद
सि सर्वतोपि सारितः प्रेष्ठादिनानां त्रये पूर्वे अकृत तो विना यदि किलद्दु
द्वादशाहावधि ॥ वापीकूपतडागजा[illegible] [illegible] [illegible] तथा
दावतिनिंदिता मुनिवरैः प्रोक्तार ज्यो [illegible] ॥ १५४ ॥ [illegible] [illegible]

थे

५६ कृपा म भावे व्यामा सं नेतु गदे न दोषेन दोष ॥ उत्सर्गो पाकर्मणि न येंदु
पर्व स्नानेषु त्र चिन्त्या घना घो ॥ २१५ ॥ इति रजो दोष ॥ अथ पाधि मा
स निर्णय ॥ तत्र संक्रमः स्यादधिमास एव द्विसंक्रमः स्तु त्वयना मथैव:
॥ पूर्वापरौ तत्वद्व यतो धिकौ द्वौ नवाधिकस्याद परो हि ना य ॥ २१२ ॥
अधिके द्वय मासेच काम्य कर्माणि वर्जितं ॥ नित्यं नैमित्तिक कार्यं द्वि
धो वित्तं न्याकरे ॥ २१५ ॥ इति मलमास निर्णय ॥ उदया त्रिमुहूर्तो
न तिथ्या शुक्रापरा तथा ॥ त्रिमुहूर्ताधिका बाधा पूर्णा मासा न्युत:
तिथि ॥ २१९ ॥ क्षायां मुहूर्ते त्रितयात्परान्हो यावन्मुहूर्तं त्रितयं नियाः
प्राक् ॥ तदुत्तरे यत्र तिथि प्रवर्तेत्स्यात्स्मिन् यत्तदा ह्न निर्णयः पुराणः ॥
४॥२०॥ इति वेधा निर्णय ॥ संकष्ट हत्री कीलवा चतुर्थी सेह दय व्यास्या
पदिसो— ॥ पूर्वापरा वापि तदा नि षेया न चैव युग्मोपि तत्रापरेव ॥
१॥२१॥ इत्यो क्रमं द्वौ न सम क्रमात्यावीनो क्रमं चाप्युपवास हेतो ॥
एकादशी द्वादशिकां तु यत्नात्स्मार्ता प्रकुर्वन्ति कलपारणाये ॥२॥२२॥ पर्वैका
दशी काय्र्यतिर गुणादेर ग्रगो पोषु गाद्धा दशपादिसोदय द्वय गतान्
त्वादिमा यो हितन्तु ॥ शुद्धैकादशिकां विहाय च तथा प्येकादशी वासरे ह्या
दपपाक्वव मं तया तादिता श्रीद्वं पवरे वैष्णवै ॥२२३॥ रात्र्यन्ता द्वियटीगा
तो दशमि का प्रांतात्तदोपोषणं गाद्धादश पंचादि तोदयद्वयगतानन्त्रादिमार

पां हि तत्‌॥ द्ध्या मध्य हुताय रां करति प्यित्वे कादशी वासरे भद्रायां तिथ्यदालंत
दिहत्वं ज्येपरे वे ह्यवे॥४॥२४॥ एकादशीमेव मुपोष्य विन्द्यां सा त्रिपदवे
रवासरे वीदिता च॥ तत्त्वारणं द्वादशी॥ काद्यपादे ऽतीते विद्ध्य हरिवासर॥
रव्येत्॥ पु॥ २ पू॥ कालाद मीयाकिलकार्तिकस्य तह्वद्विधेयासकलेशुमासु॥ मा
घासिते याश्चिया रात्रि स्तत्रां तथैव सामान्य विनिर्णयो माघ॥ २॥ २६॥ इतिमा
मान्यतिथिनिर्णय॥ संवत्सर प्रतिपदो दयिकी तिथि मासा चेद्धि न द्धय
गता च गता च पूर्वा॥ त्राम्भंत्र नं नियसमत्र च ताद्दि ने प्रोरा जेयमेव नव
रात्रादि यो मरा स्यात्‌॥ २॥ २७॥ चैत्रा धिक ... दयिकादितिथ्यामभ्यंग
मूल ... यैरा॥ प्रह्रादि तस्यां ... वैतं निर्णयः स्मारदद
हिधेवः ... यौ प्रातेर तीये पंचा ... सहिता भवेद्‌ तथ्याद्द   नवरात्र
मीनवस्योप्रति यो देवी प्रपूजयेत्‌॥ २८॥ रघुनाथपजा न व मीतदिन
दिनमध्यगतो यादे सो व्य तः॥ ताहि वो भवतोषि तदा - शुतामाष चपा
व्यमा माविहितोष्यपरा॥ ४॥ २९॥ मादे मुहूर्त त्रयगाधिका चान दैव नवेब
लयेदृशस्याः॥ वेरवानसैः सम्य गुपोषणीया स्मार्तैरतु पूर्वेति वदंति संतः
॥ ५॥ ३१॥ त्रिमुहूर्ता ष्टमी यदे नवमीयादिलीव तो॥ सा तौ ष्म व देव ष्टैव तदावि
द्धा ष्क पोषणे॥ ६॥ ३२॥ हवैषु रत्ना विद्धा हृता तो वाक त्रयोदशी पुक च दशी
स्यात्‌॥ परान्व्या सौ किल पूर्णमासी परेव चैत्रस्य तिरोधीयं॥ ७॥ ३३॥

२ २८   पर्व =

इति चैत्रः ॥ अथ वैशाखः ॥ मेषस्य पूर्वं तु वर्तते त्यजी पां पूर्वी हुगं ता मदिन इय
५८ स्यां ॥ दिनद्वयस्यां च परां तिथिं प्राप्य या भेजयंती मपि भार्गवस्य ॥ १ ॥ इव विष्णुपा
लवतो पि चैत्रस्याः तदा परा पूर्वं गतान्यथा भवेत् ॥ सितो वृहस्पतौ हर्षे ज
यंती कार्पिकुः श्रवणात् तदन्यथानुरा ॥ २ ॥ वैशाख पूर्ण मासी तु पवा
श्री नलानीकितिमी: ॥ इति वैशाखमासस्य प्रासिद्धालिषीतिर्णयः ॥ ३
॥ इति वैशाखः ॥ मिथुनगते वसावित्रीव्रते च चतुर्दशी भवेत् ॥ पारणं चो
र्ध्वमासस्य मैत्रे जेष्ठ विनिर्णयः ॥ ४ ॥ इति ज्येष्ठः ॥ अथ कर्कटे पर
देवरापायपादानि नद्यादिषु प्रत्याख्याय प्रसिद्धा ॥ परा पौर्णमासी मा
ज्ञाह सपूर्णमलो चैत्र सर्वत्र नात्रो विलायां ॥ ५ ॥ इत्याषाढः ॥ नभ
ते सिते चतुर्दशी निरागनाम धेयं व ॥ चतुर्थी का नृपो गिरी मा
त्रा परा लिप चमी ॥ ६ ॥ गोविंदो जति— वैम पुहि नियो मुनाप
य एनविनेवहु गिमिगद्द संक्रमादिना दि नेहवीहि कोपाक्रतिः
॥ ७ ॥ कृपापर्वगिरा याऊ षे: प्रथम मकर संक्रान्ति पर्वो च्चिनेप च स्यागह
कृतो निप्रिय राघे चेनत हृयरा ॥ ८ ॥ पादि सगवतो धिक भवेदिह इ
वो यादि कत देव हि ॥ नाहि विष्णुपमो निकुर्वं नेत उपाकर्म णि नैति रोय
का ॥ ९ ॥ उपाकर्म हस्ते सौवि त्रेपरा कृसन्न तां सामगानं नभोमासि प्रा
स्ता ॥ अथ वैशाख घी ताम मभावेत न स्यात दुत्सर्जनं चापि तत्रैव कुर्यात्
८

सवकासवताणां मलिम्लुचेयुत मकालन शिम्भत्वावार्धके ॥ ग्रह रुम
प्रथमदिन्दवे प्रथमारंभम सुख्यनाचरेत ॥ अनदीरजो हुष
गमत्नाम्तिनक्षापरप्रह्न यादुवालप्राणा ॥ भद्रावसानेलियुत
विपेयाहलामिवधः किलसर्वबलौ ॥ द्वि लिशुोपकालेयदिवा
नेपग यादिवापिवारोहिणीका नेलापि ॥ यादस्थशे दछ सिक
नदानीज नाच्छ मी सेवनभोसिनसप्तन ॥ ७ ॥ यदाकाचि प्राह
णिकाकलापितहिस्थिशोदछ सिकाग्रदान ॥ निघौपकाले
किलवर्ते मासानल्पाछ मीता मूलयोवद नि ॥ ८ ॥ यच्चोभय
पूर्वदिनो भयपूर्वे शिशु यागलान्तेहपरे व ॥ समाश्रायोगोथप
रापमीस्याहै युम्म यागोविगानेचनेन ॥ ८ ॥ नत्वारसांख्यात्रि
पिन्नावसानेदिवा याति श्यपत्य नराजलाभे ॥ मन्हानिशान्तः
प्रथमं तन्त्र श्रृदनलपद तन्त्य पर्दे हि कार्य ॥ १० ॥ सुरार्णं पिवा त्रा
यरश्वे वा मेयप्रमोर्धके वा पादिकाद्व पवा ॥ मेहानिशास्या
दयप्र तस्माव्देवकावसानेपिदिवबलु गीन ॥ ११ ॥ नमो मा
१६ काभुपापपा साधानेया मानते स्फुटा: ॥ इति श्रावणमासस्य
प्रस कृतिपि विति ॥ १२ ॥ नमस्य प्रभृक्ते किलयाद्व तीयापरे व
सोक्ता हरितान्विता रख्या ॥ मध्याह्न तुल्य पगता वल्द्धेये ॥ व

रान्यथा श्राद्धागतानाप्यनुस्यै ॥ १ ॥ वनुष्वामनुष्यां गतप्रेषु श्राद्धं
५८ दृश्य दैवान्सि श्राद्धपदं नैवृपश्चपेत् ॥ पीरिणामि यं पंच मीश्रा
कृपरावास मध्यान्हकालेभवे सृजनाय ॥ २ ॥ मा ब्रूमे श्राद्ध
वयेन कुर्मे गाड्यष्ठा ह्रान्ता चीवित्सगर्गः प्रदिष्टाः ॥ कुशब्दो द
पपा प्रवेशम एवमा ता प्रोक्त प्रोक्ता पादयो च धवीरोः ॥
३ ॥ श्रश्रः सपुत्रैकादशीभाद्र कृष्णोडवि शुद्धापि शुद्धापि च द्वादशी वा ॥ जयंती
यमुना हरेर्वा मतस्य विधेया सपर्यास्य मध्यान्हकाले ॥ ४ ॥ मध्यान्ह
गातेन वहद्दशीस्याद् न्यैर्निस्याविद्धह्व गापि ॥ मुहूर्त माश्रा पु
स्येन दन्येवरा येवचोष्ठमग्ना तीया ॥ ५ ॥ भाद्र सितेन सकलाह
निष्पित्र्यापि स्युः श्राद्धानि च नयदिने पित्र्यन्त्योऽब्दौ ॥ प्रास्ताद्धि सिन्
हूति मतामापि तस्मात् तिथ्याप्तिन्यादि भाद्रपदानि रोयमामन
नि ॥ ६ ॥ [illegible] ॥ दौहित्रो वै जातमात्रो पितामहे मातृवंशे चा
पिश्राद्धं न्यायवशात् । श्राद्धं कुर्यान्मुगवेष्यादिनि थ्यापि ड्रैवुं पंचा
पि मातामहस्य ॥ ७ ॥ [illegible] ने मासिव ल र्ह पदे समाश्मेत्यल
निकांतराले ॥ ८ ॥ गौ सपर्या नवरात्र मत्र स्यप्रीतिवि [illegible] स्यम वेइया
मा ॥ ९ ॥ पर्वदिने प्राप्ते पाहिम हृत्वा पि च न वेच्चादितनम या पुत्ता ॥ १० ॥ [illegible] दय

गा

गायदि वं दिनैव स्तहि भूति यो वैद्य निविचित्रयो : ॥ ३ ॥ नयो वि
प्रामेस्य पश धर्म गेय संदिने दृष्टा कलशप्रते स्था ॥ स्याज्जेनुव
गेहिनमान तुल्ये मिशि नव हुतैश्चिव यातन निश्चया ॥ ४ ॥ यावा
यो चैप च्चित्रद यो निहि स्यादेके प्राश्नंतयश्चैव कुर्या ॥ प्रारभ्य को
दये च्चापरे ए नारीत्वन्यो लभ्यो —— यास्या उदक्या ॥ ५ ॥ एकादश्यादिवर्ष
वाप्येकवर्षा वतो हि ऐ ॥ दासी भवां हितूपा च कुमारी मत्रु —
वं येत् ॥ ६ ॥ संभगा तोपचेन्नारी रागा ताम्बूला यंत दीर्घकृत ॥ वि प
वा तो नस्रशा च वृत्त यूतियत्नं भवेत् ॥ ७ ॥ उपांगला ललिता वृत्ते भव
निय वस्त्री ष्वि काध्य मीतु नव नीभुतात वामिकाध्य मानाये
ता ॥ उपायसर्वा विधीत या च हवि यच्चा सो क्षुन्ने महाबलि निहि
दुनी हितक रो दयच्याधिनी ॥ ८ ॥ स्या स्या रागान् नवरा चाविये
दं स्यामन्ये पुरे वं नवमी मातिवा यया वृ प्राप्त ॥ क्षा श्यो वि
त्रा च सरज : सुभगा गता ता वेत्रे वपारणा वि थेन भूधा वधं
ति ॥ ९ ॥ यानदैव्या भूति मितः हित : स्या हि सगा विद्य स्या मे
वस्या हिजयदशामी यापरा यैद्रदो बे ॥ १० व योगो यादिदिनं
पुनर्नो साय पराह्न संकरागमा हक रोनि नव ग मसन लव हवैं को

५९ यो॥ १८॥ कौमुदीपूर्णमासीयंतत्याग्रयणकर्मणि॥ पराचोम्बुधु
जीकर्मपूर्वाद्धेव्यापिनिकर्मणि॥ १९॥ इत्याश्विनेचतुर्दश्यावार
वारव्याविधिर्दृष्ये। प्रदोषव्याप्ताहिरदिः प्रामेणावरनु द्वादशीतन
प्या॥ २०॥ नरकचतुर्दश्यां तिलतैलाभ्यंगनं कृष्णचतुर्दशीभवतितु हिनदश्यां
तद्रुवेयोभयेचेत्॥ यदिभवतितदानीप्रागप्योनोभवेयेः सू
र्ययमदिनेगाद्वेयोमितीन्दुर्पयामे॥ २१॥ अत्रवामायाम्याप
प्रातरभ्यंगोन्नतोमिः स्नातः॥ विष्णुपवर्णस्थानेयोगेइयान ती
स्त्रीनिर्यापु॥ २२॥ यो क्रीडाकलेस्त्रंनेदविवाहिननस्त्र या
न्हेगायानिप्यावाग्यायोकिलकानिकेयादेनेत्वेदन्यर
कारिदूदय॥ सायान्हेदिनद्वयेयादिपरादर्वानेवेधुद्व
युमृन्ध्यान्हेप्रातिपत्पेनन्वादिनहेनुत्रहितोयाम्नवेन॥ २३॥
सितेकार्तिकेद्वादशीयोगतोनापरवान्तय्यायादौनी
रस्यायो॥ नियोतोरिक्षनावोधिवेकंठमंत्रचतुर्दशपयसो
रुद्वयेतत्त्वस्थान॥ २४॥ पराभवेत्कोर्तिकेयो र्णमासीका
लाद्वरसेतद्वलोनिप्रास्या॥ स्रावणीवयोगापृद्ययेतर
स्वार्थमध्यान्हेगामवनुयातिकोचित॥ २५॥ अत्रवोकृत्रिया

मतोपष्टम्यामत्रं ते कार्यं तत्पारणं ॥ मन्वाद्या प्रातरेव स्यादिति कार्त्तिक
निर्णयः ॥ ४ ॥ मार्गशुक्ले पंचमी परैव प्रोक्ता पूर्वैर्नागप्र जातिः आने च पार
प्रबोधितद्वादश्यां कुर्पाकं बारे चेत्स्यात्सा कृपरा वापि सैव ॥ ५ ॥ कुलधर्मविधौ व
तदर्शी परपुरुषो पिचष्ट [illegible] मातृत्या ॥ पूयम विस्तृता चैत्र नैविद्या वदन्त
स्येति संक्षेपेति निर्णयः ॥ २ ॥ पौषमासार्क प्रवः पातौ दिन एव पुण्योत्यादि
॥ अर्कोदय परा कार्या पौषे तिलतो यज्ञनिर्णयः ॥ ६ ॥ माघमास सित
पक्ष वर्तिनी सप्तमी नरपस्य पीवरा ॥ सारुणोदयगता स्तु
[illegible] विद्व [illegible] नादिके ॥ ७ ॥ पौर्णमासी परा प्रोक्ता म
घेहस्मा [illegible] ॥ शिवरात्रिरिह व्याप्रोस्यान्निशीथव्यापिः प्रदो
षव्यापी ॥ ८ ॥ एकैकयोगेन तिथी या एव तस्या व्यभावे भवेत्त
दोषः ॥ [illegible] तस्यारम्भ [illegible] माघस्य निर्णयः ॥
॥ ९ ॥ फाल्गुने कालव्याप्ते शुभवति किल या पौर्णमासी प्रदोषे तस्यां
होलाप्रदीपाय दीना दिनयुग [illegible] परतस्या ॥ पदत्न्या चा
प्रविधि [illegible] नवमले वर्ज्यने फाल्गुने दोषयाको दय [illegible] लप
द्वितीये [illegible] स्या ॥ १ ॥ तिफाल्गुनः ॥ सद [illegible] पर्यो दशातन
पंचप्रोक्ताः [illegible] मासिकानां [illegible] स्यात्: परे या [illegible] ता

स्तकोमध्याप्ता द्वैववैवाकरन लक्षोयं ॥ ॥ नि ध्यम यः स्वंतित्रयोदि
६ नाधुनात्रिंशत्रयोविंशानयोगनयोकाः ॥ मन्वाद य स्य मे पुनी
कीर्तिपद स्वामीश्वराः इमनवस्याचतिथ्यः ॥२॥ भाद्रसिते न
गातिथिस्तथा नभो मध्योज्जवैशाख बहुल नपदौ ॥ कमैमाउगा
रितिज्ञापुगाद्याः प्रकीर्तिताः प्रागष्टभिर्निश्च न स्या ॥३॥ पूर्वाप
राह्णेगाः प्रोक्ताः क्रमात्मनयुगादयः ॥ सितनावि नगनाः काद
शियाच्यत्ताः कल्पभेदतः ॥४॥ मेवन्नक्षु इमक बीतमालमासं
तु वायघ्रोः ॥ अयनान्तयुगमन्वाद्याः सर्वेप्यादिनक हाहनाः ॥५॥
॥ यहस्यप्रहरादयत्र रात्रिधोः प्रहरसनाति ये त्र ते जने ॥ साविर
तपश्चतपावनत्वं चापरक्षहु ब्रह्मानर्व वर्जिनेजेनैः ॥६॥ ग्रहपाद
मादिनः पवेन हरेः हरनभोजनं ॥ स्त्रीग्रहवद्भगाठरैः कायेस्तिति
प्रात स्त्री विदेविड ॥७॥ पत्नास्तयोः पृथवनालेपश्चाभेजी
तवि वेवि मलविलोका ॥ प्यनन्तेकाल पृहणप्यत ध्याहेमादिकेस्याहि
हतैवदेव ॥ ८ ॥ स्नारत्नालमाथितेहृंधिनुग्धे तैलसर्पिदिह पाखितमंत ॥
नतिलेः कुप्राप्नुतेः समवर्त्यनाभवि ग्रहणं जब ध्याविद्ध ॥ ९ ॥ गागवम
लीक स्थलं च जले तहनतु व्यातिः ॥ स्नात्वा मानेन हेमा वा श्राद्ध दानादि न
पपत्तिप पल्याधिकवाग्रावि धेय मेनेरा मेत हस्त्रात विप्या ॥ १० ॥

दी

मि त्रिभागे जप होम दाने ... चाग्रे दिन सप्त के पि ॥ ६ ॥ ति शौच तो मासके र
प वर्णी पेमा शौच म ध्ये पिच सर्व कर्म ॥ प्रोषो चवि वा रजस्वलापि — या र
पचक पात्र ... ॥ ७ ॥ इति स्नातं सवेलं तु मंत्र कृत्य विवर्जितं ॥ म
वद्य — ... मि ति ... ॥ ८ ॥ ति मंत्र ... करणे ... वे
दा ... विन स्तु: किल ... ॥ कार्या च चैत्या के वि ... नि ...
चवा ... हि ... ॥ ९ ॥ त्रा शौचा न्तः प्रा ... दि ... दत्ता ... एव वा
॥ ... वि ... यामेव ... र्य ॥ १० ॥ कर्तुः पत्नी चै कुजः
... पाके ... ॥ पाका ...
... कार्या नि ॥ ११ ॥ ... या म
मा ... दिवा ... मासे ॥ मला ... मासः
एवा ... ॥ १२ ॥ ... प्रयाता ...
मा ... प्रत्या हि ... ॥ ...
कि ... मासे ... का ... पेव ॥ १३ ॥ मासेन तु ॥ ...
॥ ... कार्यो ... प्रा ... सकी ...
... काल ... लो के लोके ... ॥ ... ना ...
दुष्टितत्रों: ... कारयेत् ... ... का:
... ॥ ... कापि ... दिन ...

प्रत्येक कर्मणि भोजने च भवतः प्रागल्भ्य प्राप्ति तत्कि ॥ वामान्त्य : श्व
६१ र ब्रवी त्यसनन्मी : ए छा अस्य ह स्वामिनं स्थि यो यावरा व क्रुप नि र
य वाच्ये कैक — दि प्रवरा ॥ २ ॥ त्र सानुपदेश स्या इम मती स्य
जमे नियन्तु ॥ नत्र कष्य न्त्व सस नया न्व भक्त्या नो मिस्त्य स्य ॥
३ ॥ त्र ह यो नैवि यो पेत नत्नौ येन समन्वर ॥ इद मनुते हि येति
व च सान विल ध्यते ॥ ४ ॥ कृष्ण वि प्रा कृ ३ ज्मा घे ब्रुवु इदि वसेउ
घेय ॥ हयो रयि हानि विहीन नावेन्न मार्ग मा घा स्तैते पच दश्यां
॥ ५ ॥ एको दिश्यंति थि स्यात् कृत्न पव हनेतो या सुहूर्त्तं ह यस्य
ना ६ कल्ल्या सु युग मे प्रथम दिन गतायो जयो गा पि कत्वा
न ॥ ६ ॥ सर्व प्रत्याहृ का दो त्र निमि सभि हि नाया धिक स्यापरा ह्ने
॥ तुल्या वे पह्न्ये प्रा रव्या दत्त दिने युगे सर्व साया न्हाग त्या ॥
७ ॥ सर्व साया न्हे ग ता नाडंया न त्र प्रोक्ता पर वाहि ॥ श्रावण मार
कारत प्रोक्ति प्रास ह तिथि निर्णय : ॥ ८ ॥ १ तिथि निर्णये सिंधु सा
र : प्रतिमास प्रत्यित विनिर्णीति ॥ ९ ॥ शिव नंदन नाम देव
ति हि दर्प तिथि निर्णय पत्र स नवक : ॥ १ तिथी नाग देव बहु विसखितो
निर्णय न्नव : समाप्त : ॥ ॐ श्री गणेशाय नमः ॥ विश्वं यत्
भुव मर्गं धातृ प्रभानु सं विका ॥ य त्रविनं गुरुं नत्वा प्रवक्ष्येऽहमुत्
पौ ॥

सर्वांसाः समस्कुस्थ स्थकर्णेलिखकरस्य च ॥ सिद्धांतवचनैर्हस्तः के
लिष्कांतस्थ कूर्परात् ॥ नखसिद्धां शोगुलंतस्य वस्वंशोद्भवउच्य
ते ॥ एकायवाष्ट मो भागो लिंगानां स्यादष्टमा षकः ॥ ३ ॥ समा
या सा धिनावांछं गुष्ठा या अंडे मंड पं । चतुरस्त्रोनतदीत्येव र
कुर्यात्संरस्याविप्र पं ॥ ४ ॥ अथ प्रासादः ॥ पाताणवाराधिकार
कांघुल विहित गुणान्सडलभूप्रदेशकृत्वा तवी वहिर्वयि व
युगुलमितमामी देशांविलाय ॥ अन्यत्तु यो लक्षवचनतदुभयव
लयतः पंकुभायत्रयायामा गर्भे ज्योतिस्तद्भा वकणपांचि
प्रयोरिष्ट कांष्ठा गदि ॥ ५ ॥ कृत्वा रक्ष गुलं पं कुमधलंकु
शाय कं ॥ चित्रमध्य — — देशो रथादिकं विनिवेशयेत् ॥ ६ ॥ दि
शास्वाभिः समाताभिः शालाकाभिस्त्वनरस्तामिः ॥ तरवांगु
लामितामिवंशाजा मिस्त्वष्ट मस्तकां ॥ ७ ॥ प्राच्यतास्यांभि
यो मध्यकांचिडुखध्य स्तुचतेः ॥ वेलावृत्तदले श्लिष्टेन यो
गाडुवततिसमी ॥ ८ ॥ श्लिष्टवक्रां धेयो यो गान्मीनो यास्यो
नरांतलो ॥ कृत्वा तेस्व कमध्यस्था रेखा याम्योत्तरादिशा
म ९ ॥ वयेककर्केष्टगेकीटे र कयाचालयेदिलां ॥ सिंह विके न

ध्याकं भद्रिके द्वाभ्यां नु चालयेत् ॥१०॥ यामाशां भास्करो याति तस्यां संचा
६२ लयेद्दिशः ॥ मिथुने कार्मुके चैव चालनं नैव कल्पयेत् ॥११॥ पञ्च धर्मो द्विस्रा
हस्तः स्यात् नमध्यो द्वादशाहस्तकः ॥१३॥ नमः षोडशारत्निर्ध्या यो गास
माश्रयेत् ॥१२॥ मंडपप्रतिमा रज्जु त्रिभागो भागा विहिता ॥ चतुर्दिक्
प्रसार्य पुस्तंभा स्त्रिवर्हे ग्रोपयेत् ॥१३॥ मध्यस्तंभान्तरान्मध्ये चतुर
नेमान्निवेशयेत् ॥ पंचहस्तः वहिः पूर्णो वत्स हस्ताम्ब मध्यतः ॥१४॥ स
चूडाः पंचमाशो नम्रमिगास्ते च वल्लिकाः ॥ मरप्रातिनयसेन्मध्ये कु
मलस्योर्ध्वं लिंस्थनेत् ॥१५॥ अथ धर्मो प्रतिदिग्द्वास्विकारलनमध्यमे
॥ चतुरंगुलसंयुक्तो पञ्चाङ्गुलसंयुतं ॥१६॥ अथ सत्याद्दूवरमूलदव
दशाखा प्रपूर्वतः ॥ पंचवदसप्रहस्तोस्ताश्च धर्मादिषु कौर्त्तिताः ॥१७
॥ द्वाप्यहे द्वे निखाते थ्ये स्तंभवच्चमाशके ॥ द्वाराधिका लिनन्मूर्ध्वि वालि
वस्फलकान्यपि ॥१८॥ स्वदेवतायुधं नीहाराद्यूर्ध्वस्थाने नयेत् ॥ ता
रदुमम यच्छ्रा चो मडपाश्वकटादिमिः ॥१९॥ [illegible] ध्वजादिनिवेशनं
॥ चैता हस्तः प्रथमं लनील वर्णानुक्रिमासितश्वेतदसिताःस्वदा
[illegible] ॥ तत्रादिमे आग्न्या पार ॥ [illegible] हस्तदीर्घा ध्वजास्तु हि दिक्कुयः ॥२०॥ विष्णु
[illegible] ॥२॰॥ दिक्पाल वर्णानि [illegible] पताकाश्चतिता ः करसमस्वरहस्तदी

र्धो॥शाकेशायोमेध्यतएवसुक्का॥ सुखापाशचीपाकूमतत्रयुसर्वा॥२१
॥दिशीशाध्वजवर्णाद्वैः पताकाश्चाभिलक्षिताः॥ — द्वि७कविस्तार
दीर्घः सर्वाध्वजानुगाः॥२२॥ चिवे ध्वजंवति ३ करायतं वादिरवाद
दीर्घदग्राहुस्तदेशे॥ तियोजयेदग्रगकिंकिणीकसचामरं गाजनस्ववे
दिकायाः॥२३॥ क्रमकैतोरिकेलम्रमालुलिंगीफलदाडिमैः॥ अबीरैरि
नारिंगैः श्रीफलैः कमलैर्वलैः॥२४॥ रंभास्थिप्रफलाभकाथ्याम
गाह्यः सापर्योर्थ मंडपः दमाखंडेदूः॥ पूजाः पुष्पैः सत्फले
श्रयप्रत्यैदिव्यादिवगंधामयैसुपूजिताः॥२५॥ होमप्रधात
केकुंडचक्रतोभानिदेवतेत॥ अंत्यत्रमध्येवेदीस्यात्चतस्रतोमं
लस्यमतः॥२६॥ यावहिर्भागाद्धेतानस्याः पूर्वादौकुंडसंस्थि
तिः॥ पूर्वादरेकामादच्योनवमंचेशाद्वयो॥२७॥ दिशाचार्य गी
कुंडेः पंचकुंडसमिधीयतो॥ यदेककुंडमीशस्य सोमस्य
दिशापाश्चात॥२८॥ यदवेदाःसपादरस्यकरस्याधिकासुर
६३ वा॥ मानेना विवक्तकुंडानांसास्थितिः कथितोनमा॥२९॥ स्वा
ध्यायकरकुंडमानापीक्षिमधीयते॥ स्वयोडशतामोनवकरं
यातहोमेविधीयते॥३०॥ सहस्रायुतलक्षेधुप्रयुतेकोटिके॥ कुंडा२

न

होम

अथ॥४॥ र्यदीप्य॥ वह्नल स्या चुंड नत्करसी वृवे॥३॥ पलना र्षदश
लदे चविश्यह्लदे र्धकोदिके॥ त्रीश्य॥ प्रमा॥ र्धा॥ श्रि॥ करकुंडमे
यत्र चविडु न मे॥१२॥ लनलनोदर्शल नात्ते कुरत्नापिदशा
वधि॥ मानसे तल्सम त्रैयल लवे नवे करक रे॥१३॥ कुंडक
सांगुल माने॥ वेदा द्व्या २४ व्यासे॥ २४॥ स्र वेद॥ ८१॥ वसवर्ग
व्र॥८॥ गु ण्ण वका:॥५३॥ वसवला॥५६॥ त्यका॥ ८३ समाशि॥ ५७॥
ते त्र पौला॥ ७२॥ लवाजिन॥ ७५१३४॥ अंगुल्यो पायवाः र
र्गं ०॥ पंचा॥ ५॥ र ०॥ शा रा:॥ ५॥ ब गा॥ र्धा॥ न्त्या पायका:॥ ८
पौला:॥ ७॥ व ०॥ पौला:॥ ७॥ स्र रवके॥ ३५॥ यशाविश्रे स्व मीकुंडवार
हव: परिकी र्तिता:॥ विद्व पाश्यन रत्नादि सर्वकुंडेषु नत्वत:॥
३ र्धी॥ नलदेत्र फलत्वे पकर पुपदमस्य पत्र॥ १४ — मिदं तेन
चतुरस्रे प्रमा धयेत॥ १७॥ अपचन्दत्व कुंडे॥ विघ्राया ममिदं हि
पाश्रमत्र रत्नहे वंदलेन दलेनेनल र्षकिन मस्यपाश पुगुल माहो:
प्रमा नुस्थ यो:॥ त्रिचाकुष्यन्तती पचिन क मपा कवो दकु हिलो
पत्वुने छकूपा पाविप पंचा वगुरतो वेदा स्त्रिस्मवी र्षदं॥ १८॥ स्त्रप
योनि कुंड मा हृ॥ पचा शाकुल कुस्तो दशा गयुगमंभ्र रेप्या स्मृत्य धर

मिते प्रागुक्ते वेन ॥ खंडेंदु ह्र पयुगाय: स्तते प्रायेन योन्या मंत्रयस्तकुंड मुह्व
र्त्ते षि ॥ १ ॥ प्रागुक्तपंचेव द्वमाह ॥ सि द्व श्रीकृत वस्तुस्त्वम प्यस्स्वेपंचा प्रान
प्रगात्मक विलय नेन ॥ भागाकुंभ प्रा फ सा हि मेतरत्न खंडस्वं का पंचे चयद
लेव वसुधा माय ॥ ४ ॥ अथ अस्ति माह ॥ व्यवा प्रागदशा प्रस्त्वा जिना प्रास्स
वे प्रोणेयुग यथेश इति वैयिकत्वि को ए ॥ ४१ ॥ अथ वृत्त माह ॥ व्यासार्धनिजव
सुभाग्या याजितेन वृत्तं प्रशस्तं कुंडदिशं प्रोप्रामि कुंडं ॥ ४२ ॥ अथ पद्मं ॥
प्रागेप्य स यास्ते नैर यास्य याश्च लेखस्य स्वीमयतो विदध्यात् ॥ अथेशे न
विदिक्षानिव इष सैवा मिश्र लक्ष्य नवृत्तो: कोयेन पडास्सि ॥ ४३ ॥ अथ यात्स कोलि
कोपडास्सि ॥ कृत्वा पस्तु व्यद्विरामे: ॥ २८ ॥ ७१ ॥ २ ॥ स कृत्वमेकत्रिंश हे दल के
ष दलेभि: ॥ पादु पीथ्यादी चयत: संप्रदत्तै: कुंडनेकास्यभवेन्नस्य नवशांतो ॥
४४ ॥ अथ पद्मकुंडमाह ॥ जिनलवमितस्तृत्रे षड्वदत्वालवास्तद
लकृतवलयात्: स्तृवर्वडवृत्त ॥ प्रतिदशास्यजा प्रकृत नपुष्टवा होने
त्र स्थान रवलय गता व्याप्ता प्रेयो निजव्यान ॥ ४५ ॥ प्राकृपांको: प्र
निजतमेन रगतातेकानरतेवेष येतचाते अस्य गजा प्राकेन वलय
हि पूतचा न्य लिखेत ॥ स्व व्या स्या कृति मेतत्ता विस्व वे तत्कारिका
नर्हे हि: कुर्यात्कसरांचे दिहितनिगादि नपद्म स्वस्वविश्व दा ॥ ४६ ॥ अथ या
क्षाति माह ॥ हित्व्यासप्रमाणा ॥ ११७ व्यास अनि व मे कोण जः

६८

स्वचक्र धी। देवो यांत्यार्य चक्र पौशाम्यस्मि[illegible] यथा बहु लिकुं
डे ग — — ॥४७॥ अथ पंचास्त्रिमाह॥ द्वि [illegible] गव्या स
युक् हृत निह्या सः सपंचा शाभुकाः नेत्रवेदाः एवं तः पंच योन्या
पं चा स्याद्भामि चा रस्य [illegible] ॥४८॥ प्रकारांतरे ण। पंचास्त्रिकुं
डे माह लिख्य वृत्तं वेदा श्रि। २५। ४। ४। २। भिन्नेन वृत्ता विस्तृ त्यन्त
स्मिन् त्रनिनेत्र रामैः ॥ [illegible] नेत्र युक्तैः १८। २। १। ३। १। २। २। सू भजेः पुन
स्ता न्यं चा स्त्रि कुंडस्वभि चारस्या न्यैः ॥४९॥ अथ पोत्कालि के पंचास्त्र
॥ व्या हृत्यं धे र्वस्त्र मालिखत्य नास्मिन्नु न्ह त्य प्रोरध। यूकयो पुरो ना न्त
॥ चित्वा वि न्ह त्यक कुं प्रो न्ह वा गो दी भिः। कुंड पंच कोणं प्र[illegible]स्या न्त
पुः [illegible] यत सह्यास्त्रि कुंड माह॥ भुवना छि उ व्यास रं कैः। २। ४। ४। ०।
धौ वृत्ता यं रचयेत्य गतानि गास भुक्तेः। १८। २। ४। ५। २। ६। ७। ३ रत्नो भजे नं
गौर्भितैः सुभ्रूह नगकोणं कुंड भदिन विवृत्ति॥५०॥ अथ व्याकलिकुं
[illegible] भ्रूत्या वृत्त चापा शो। २। ६। भजे। २। ४। भिन्नव के सङ्द्र रुका वि
हृतैः [illegible] नि [illegible] रचयावि चि त्वा सम्भ वादि दिना
॥ एकैक रो [illegible] इन्द्र रगा। ७। भिन्न भजेः सप्त द्वौ नं गा स्त्रि कुंड स्या
हृत्व हीनेन यत्न रवक रस्स त्वा पादि प्रा न्तो॥५१॥ अथ पंचाष्ट मेर

ल

ला ब्बा न चेन्मार ॥ भक्ता डितेः ॥ ४४ ॥ सूत्र म पास्य मानं कंठं चक्र
स्थि हि ल या चना म॥ का च्चो न व नेवि र्दा र्दा ३ श ब ला घि नाः
सु: स्थि ति व चा ल नास्थि माग प्रसूत्य ॥ ५३ ॥ म य प र स र ब ला
पत्र मा ॥ ध्व पं च । वे द । ३ व मा र पाविह नाः पंच स्फार
कोष्ठ । स्त्र ष्ठि त्ना दि मा ॥ च्च दे श्रु भ गो ल पर परी नितिताः सु
मे खलाः कंठ स मा न विग्रहाः ॥ ५४ ॥ प्रागा दि सु याम्य यो नि र
परस्पर प्र वेतो दिशि प्राग ब ल्याना ब मो त्रि भाग ना वि त ना ब्या
सा र्द्ध दीर्घा मता ॥ सि द्वा पी श्च ॥ ४ ॥ विला ग ज्योष स ह श्री हं ह
के कार्या न्वि ता ॥ कुंड ल लि नि ॥ ५४ ॥ भाग मा सवि वर्जा न सेरव
लार्द्धा — ॥ ५५ ॥ व्या स ब ट भा ग वि स्तारो व्यास कोष्ठ समु
च्छ्रिता ॥ नाभिः पद्मनिभः कुंड मध्ये पद्म विशेत ॥ ५६ ॥ व्यासीत्रो नाभिः ५
न्नत ब स्या वि त मरणो रे श्री ... कवि कुल वारि घो ल लाम ॥ सख्या २
त्रो यो घर कुश लेः ष्ठित्रो ... ज्यो द वत्र: स मा ठ यका र कुंड
रत्न ॥ ५७ ॥ इति श्री कवि म वि रचित कुंड रत्न समाप्तम ॥ श्री मा
४८ वा र्पि रा म नत ॥ श्री रा य ... म: ॥ ... ब ... ॥ वोया
य न स्व ॥ त्र नि ... प्रव द्याम्य कार्य प्रो प्त तं मु... ॥ स्व हा
सा मा जा ... विद्याना विक्रये म चा ॥ हामा नि क म का लेन

त्रि

पर्वहीनं समस्तं तत् ॥ तेषां चैव [illegible] तत्र सर्वं समुपस्थितं ॥ क-
६२ पिला ताम्रवर्णा च ॥ श्वेता नीला [illegible] ॥ कापिला [illegible]
गा [illegible] सर्वदा ॥ पयस्तत्र ॥ श्वेताया [illegible] नीला-
या [illegible] कृष्णा गोमयं [illegible] ॥ गोमूत्रं [illegible] दध्या दन्तु का-
सं८=५ पिल गोमयं ॥ क्षीरं [illegible] ग्राह्यं [illegible] ॥ पल-
मेकं [illegible] पलमेकं कुशोदकं ॥ गायत्र्या [illegible] गोमूत्रं
गंधद्वारेति च गोमयं ॥ आप्यायस्वेति च क्षीरं दधिक्राव्णो [illegible] घृतं
[illegible] ॥ शुक्रमसि [illegible] ॥ देवस्यत्वे-
ति कुशोदकं [illegible] ॥ [illegible] सर्व [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] गायत्री [illegible] देवता [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ प-
[illegible] पत्रं वा [illegible] ॥ औदुम्बरमयं पात्रं
[illegible] ॥ [illegible] ॥
॥ [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] गायत्री [illegible]
[illegible] प्रणवेनालोड्य प्रणवेनाभिमन्त्र्य
प्रणवेन पिबेत् [illegible] ॥ [illegible] सत्य [illegible]

न्मको द्विज ॥ ऋषिभिर्बालखिल्यानां प्रोक्तार्यं समु
दाहृतं ॥ मासि मासि प्रयुंजानो विरजो भवत्यं मासे
मासे प्रयुंजानो ऋषिलोकम वाप्नोति षड्रात्रे षड्रात्रे स्व
र्गलोकं भवाप्नोति संवत्सरं महर्षे परं ब्रह्माधिगच्छति ॥
त्वग्गास्थिगतं यत्पापं देहिनां देहे हति स्थितं मानवा ॥ ब्रह्मकूर्चो
दहेत्सर्वं यथाग्निरिवेंधनं यथाग्निरिवेंधनमिति ॥ अथ
प्रयोगः ॥ आपारवेतन्न्प्रा विकेवा ॥ देशकालौ स
प्रार्थितं स्वशरीरे कलकल्मषनाशनार्थं ब्रह्मकूर्चवि
धिना पंचगव्यप्राशनं करिष्ये ॥ उक्तना यन्ते प्रातं कृ
पतां तत्कृत्वा ध्यानं कुर्यात् ॥ आदु एतानि तान्यादि विदि
लित्वा तेषु पंचगव्येन प्रपितृ सोमं विष्णुरोह सविता रं ब्रह्मा
णं परमात्मानं पंचगव्येन यत्ये ॥ उक्तरागदेवता ध्यात्वा पा
त्रासादनकालं दद्यात् सहस्रमपत्रानुराणां त्रिपात्रं स्यसत्
त्पात्रं सहपालाशं पत्रं तमपात्रं भ्रेनेपंचगव्या पदे
पूपयकला चयेत् ॥ पात्रप्रोक्षणं तानि पाला पात्रं पावयेदे
ति पायगाय आदि मंत्रैः तानि मंच गव्यानीय देवस्यत्वे

त्रिधश्च ऊ प्रोदकं तन मा वे हि ष्टेति प्रा त्का क्या [illegible] ॥ द
५५ वी कि रूप नादि त्र्या [illegible] नस हं पेच गन्यस्य [illegible] ॥ त्र
चोत हेमे स प्रप त्रै र्दभै ह न्य त्वने दे व [illegible] ॥ [illegible] प
य त्वा हा ॥ त्वन य इदं ॥ सोमा यत्वा । सामा य ॥ [illegible] ॥
चै स्वा । विस्र व इदं । इदं वि । रु र स्वा । वि स्न । वि स्न [illegible] क ॥
गाय स्वा । वि स्नव । मान । मते स्वा । रू द्वाये । नत्सावि । यो
नु स्वा । सावि च । व्र सु अ । विव: स्वा । ब्रसिए । डोंस्वा हा ॥ प
व स्वा [illegible] न । एतैर्मंत्रै: प्राणा वाहं त्याव मस्य वन [illegible] मा गं
कार्म श पव स । अ उनसा वि पचाग । प्रा ए वै नाला ड प्र एव
त्रा मि मेध्या पात्र हूयं कत्वा व्रा लाणी रेव शना नो द्य पती वि
नो प्राणा व न ॥ त्वो हि नैऽपवामा: । [illegible] नो हवि । इदं सर्वं नद
त्र दशी नै का यी । [illegible] गता ॥ [illegible] प्रा यतः
॥ स्फूत्व [illegible] मार हैमा दि मा धु वा नि र्ण यः [illegible] ॥ [illegible]
पासि [illegible] स्याति द प्ण मादा त्व ॥ निर्ण यादन ल: सार
मुनो [illegible] कृत्य ह ॥ रा पवो वि ड्वा प्रीत्या नि र्ण यो हार मा म
क । नत्र [illegible] धास्व द्वावि [illegible] च ॥ [illegible] रणत्वा

निर्णयामृते हि निश्चयं नरः नाविद्धा ॥ वे पञ्च ... घ प्रातः ॥ सि न
मुहूर्तात्मकः ॥ कौर्मेऽपि मुहूर्तं निम्बकोपक्रमः ॥ तत्र सारे [illegible] मात्र वे
त्व ॥ तिथि शेषे वे पञ्च पर्वाद्यतिरिक्तः ॥ तत्र [illegible] दश
नाडी मिति दिक्षु च दर्शामित्यत्र ॥ मूला ... दश नाडी ... नागोः १
॥ स्वस्व कर्मकाल व्यापनी तिथिर्ग्राह्या ॥ एकभक्ते ... कालि सि
भक्ति मध्याह्न व्यापिनी ग्राह्या ॥ मध्याह्नः पञ्च ... ॥ एकवार
भागः ॥ उभयोर्दिनयोर्व्याप्तौ व्याप्त्यभावे वा पूर्वैव माधव ॥ नक्तव्रते प्रदो
षव्यापिनी ग्राह्या ॥ त्रिमुहूर्तः प्रदोषः ॥ दिनद्वय प्रदोषव्या
प्तावव्याप्तौ वा परैव ॥ शुक्ल प्रतिपद पराह्ण व्यापिनी ग्राह्या ॥ तदभावे
सायाह्न व्यापिनी ग्राह्येति माधव ॥ ... तिप ... ॥ द्वितीयादिषु
सा सर्वा शुक्ला कृष्णा निर्णयामृते हि ॥ तृतीयादिषु रम्भा तिथिर्या सर्वा पैर्व
गौरी व्रतं मुहूर्तमपि पूर्वाह्णे व्याप्तौ ... मात्रापि परैव ग्राह्येति माध
वादयः ॥ चतुर्थ्यपि गणेश व्रत ... [illegible] सर्वापि परैव ॥ ... प्रब
नेतरत्री ... मध्याह्न व्यापिनी ग्राह्या ... [illegible]
पूर्व ॥ गौरी चतुर्थ्यां व्रते तु दिनद्वये मध्याह्न व्याप्तावव्याप्तौ वा पूर्वैव ॥
पञ्चमी तु ... पूर्वा ... नागविद्धा इति हेमाद्रिः ॥ सर्वापि पूर्वैवेति माधवः

॰ागद्वते हूरात्पपा हूर्वै वेतितिसो यासि धुः ॥ अस्त्रीस्कं दव्रतातिरि तास
६३ र्वा परै व ॥ सप्तमी सर्वा विस र्व मत्ते द्वैव ॥ अष्टमीन्तु स्या हूर्वा युं
क्तो नये तिमा धव ॥ शिव प्रमन्तु त्र्यं वैक स्यासि परै व ॥ नवमी
सर्वा पि सर्वमत्ते हूर्वै व ॥ दशमी न्तु स्या पूर्वा युक्तो नयेत्तिमा
धवः ॥ कमला करस्क ॥ कमलाकर स्तु द्वैपि नवमी युक्तो न्या ह ॥
न वमीयुता संभवे ॥ औदयिकी ग्राह्येति निर्णयामृतः ॥ अथैकादशी नि
र्णयः ॥ सा द्विधा ॥ शुद्धा विद्धा च ॥ ते द्वे शुद्धा समन्यूनाधिकभेदेन त्रिधा
॥ पुनः प्रत्येकं द्वादशी समन्यूनाधिक भेदेन प्रत्येकं त्रिधा ॥ एवं नव
भेदा ॥ विद्धा या अप्येवमेव ज्ञात्वा दशभेदाः ॥ यथा ॥ शुद्धा समा स
म द्वादशिका ॥ १ ॥ शुद्धा समा न्यून द्वादशिका ॥ २ ॥ शुद्धा समाधिक द्वा
दशिका ॥ ३ ॥ शुद्धा न्यून सम द्वादशिका ॥ ४ ॥ शुद्धा न्यून न्यून द्वादशिका
॥ ५ ॥ शुद्धा न्यूनाधिक द्वादशिका ॥ ६ ॥ शुद्धाधिक सम द्वादशिका ॥ ७ ॥ शु
द्धाधिक न्यून द्वादशिका ॥ ८ ॥ शुद्धाधिकाधिक द्वादशिका ॥ ९ ॥ विद्ध
सम सम द्वादशिका ॥ १० ॥ विद्ध सम न्यून द्वादशिका ॥ ११ ॥ विद्ध समा
धिक द्वादशिका ॥ १२ ॥ विद्ध न्यून सम द्वादशिका ॥ १३ ॥ विद्ध न्यून न्यू न्दू
न द्वादशिका ॥ १४ ॥ विद्ध न्यूनाधिक द्वादशिका ॥ १५ ॥ विद्धाधिक सम

द्वादशिका॥ ५॥ विद्धाधिकन्यूनन्यूनद्वादशिका॥ ७॥ विद्धाधिकाधिकन्यूनद्वादशि
का॥ ८॥ एतन्नवभेदेषु वैष्णवनिर्णयः॥ सूर्योदयात्पूर्वं मुहूर्तद्वयाधिके
प्रविष्टैकादशी शुद्धा॥ षट्पंचाशद्घटिकानंतरं कलया प्रविष्टदशमी
प्रवेशाद्विद्धा॥ विद्धात्याज्यैव॥ शुद्धाभेदेषु तृतीयषष्ठयोः पूर्वा
नवमपक्षेषु परैवोपोष्या अन्येषु पूर्वैवेति माधवकमलाकरौ॥ स्मा
र्तस्मार्तनिर्णयः॥ तत्र सूर्योदये दशमीसत्त्वे विद्धा॥ अन्यथा शु
द्धा॥ शुद्धाभेदेषु विद्धसमाद्येषु पक्षेषु पूर्वैवोपोष्येति माधवनिर्णया
मृतकमलाकरादिबहुमतं॥ तृतीयषष्ठपक्षयोः सर्वैरप्युत्तरा ग्राह्येति
हेमाद्रिः॥ एतदुभयमपरमिति कमलाकरः॥ सप्तमाष्टमभेदयोः गृह
स्थैः सकामैश्च पूर्वा॥ यतिभिर्वानप्रस्थैर्विधवाभिर्निष्कामैश्च परा॥ अष्टमभेदे
विष्णुप्रीतिकामैरुपवासद्वयं कार्यमिति हेमाद्रिकमलाकरौ॥ नवम
भेदे शुद्धसर्वेषां परैव॥ दशमैकादशभेदयोः गृहस्थैः पूर्वा॥ यतिव
तिविधवाभिर्निष्कामैः परा॥ द्वादशपक्षे सर्वेषां परैव॥ त्रयोदशभेदे माधवनिर्ण
यामृतमते सर्वेषां पूर्वा॥ कमलाकरस्तु मुमुक्षूणां वैष्णवानां च परा
न्येषां पूर्वैवेत्याह॥ चतुर्दशपक्षे तु सर्वैर्वा॥ तत्रापि मुमुक्षूणां परा॥
परान्येषां पूर्वेति मदनरत्ने॥ पंचदशपक्षे हेमाद्रिमाधवमते परा॥ नि
र्णयामृतमदनरत्नमते पूर्वा॥ षोडशपक्षे सर्वेषां पूर्वैवेति कमला

करः॥ निर्णयामृते तु मन्त्रेष्वरा [illegible] मते गजच्छाये वीतप्रसङ्ग यतिविषयत्वा
६८ त्॥ पूर्वैस्तु यो व्याख्या। सन्नूह स्पान्त मोदन सापव्यवः॥ विलसु प्रीतिका
मेर्यति चान्द्र अस्य किंयत्रामे परा॥ गजच्छाये पूर्वेण॥ गजच्छायेनेन का
कार्या मति विशेष्य लोकाः॥ कृष्ण पक्षापरे सर्वैश्च परेण वा॥ वे ह्यसंद
हे न्यातितिथि प्रतिपन्नो वा परे वेत्तिकौ विरुद्ध॥ तदेह सूव परमिति
कमला करः॥ एकादश्यां पित्रोः श्राद्धं सति मान्द्य त्वापितृयज्ञ
प्रायश्चित्ते यादि मिति हेमाद्रि मा धवादयः॥ द्वादश्यां यदात्मा तत्र
दाम पत्यानां कीर्तितं मयपक्षे पात्र तत्त्वा प्रातः स्वधा कार्ये मि
ति देवलः॥ कर्ते श्राद्धं प्रदाय द्वादशे जलेन पारणा कुर्यादिति वि
ष्णु द्वादश्यां प्रथम स्पाद्यौ हरि वासरस संज्ञः वर्जयेत्॥ सत्येकाल्पी
॥ द्वादश्यां पूर्व हयपि पूर्वे वा॥ त्रयोदश्यां सर्व मते सिनी पूर्वा कृष्णा
परे व चतुर्दश्यां सर्व मते कृष्णा पूर्वा सिना परे वा॥ पक्ष दृष्टो प्र
पवास परोति मदन रत्न॥ सोवर्णा विद्धा माध्य पूर्वा॥ प्रदोष तिथि
व्यापिनी भवति व्या प्रभावे बहुव्याप्ति व्यापिनी ग्राह्यानि हेमाद्रिः॥ सम्मा
पूर्णि तदादान पितृयज्ञे दैव प्रीत्य र्थे पक्षा सादौ परे ग्राह्यो॥ श्रा
द्धे स्मार्ताग्निके स्थि धा विभक्ता दिनस्य तृतीयो भागो पराह्न कोह्वा
पैनी ग्राह्या॥ दिन द्वये तत्सत्वे सर्वा पराह्न ग्राह्या॥ दिन द्वये पूर्वाह्न व्या
प्यभावे दशान्तो व्याप्तिश्च तिथि द्वये पूर्वैवेति हेमाद्रिः॥ दिन द्वये पराह्न व्या

श्रा दौ त्रिमुहूर्ता चेत्सर्वा। निरग्निकैस्तु कुतपकालव्यापीति ग्राह्या। अपराह्ण
व्यापिनी मुख्या सर्वेषां। तिथिसाम्ये तिथिवृद्धौ च परा। तिथिक्षये पूर्वा। तिथि
वैषम्ये अधिकादिनद्वये अपराह्णस्य पूर्वे कुतपकालव्यापिनी ग्राह्येति माध
वः। दिनद्वये कुतपकालव्याप्तौ परा। कुतपस्तु पंचदशधा विभक्तादिन
स्याष्टमो भाग इति माधवस्मृत्यर्थसारादयः। यागकालस्तु पर्वणः
८ ... भागः प्रतिपदश्चाद्यभागश्च ... नस्सर्वं यापर्वणः
... तृतीयो यागः। अग्रानौ द्विपादैर्भागैः मध्याह्नादूर्ध्वं सघो
परे त्रियामा इति माधवः। ... वर्षादिने प्रतिपच्चतुर्थ्यंश
यो द्वितीयांशश्च ... सर्वं क्रियमाणः कात्यायनपद्धतिस्मिन्। चंद्रो
दयादिने यागोऽतिवृद्धः। अपराह्णे संधौ चतुर्थ्यंशे ... याग इति माध
वः। एतच्चोक्तं मासपक्षतिथिकृत्ये कमलाकरः। मध्याह्नात्प्राग्यदा
संधिः संगवाद् ऊर्ध्वं ... तत्पूर्वकालविद ... मावास्यां विष्णो
वः। प्रातिपदि ... द्वितीयायां ... ... देश्यामा
त्वाधानं। वाजसनेयिनां संधिदिने त्वाधानं परेन्हि याग इति माध
वः। नैमित्तिककमलाकरः। नैमित्तिकयागे चेन्द्रदर्शने यागः। एवं निरग्नि
कानां स्मार्तस्थालीपाकोऽपि। ... कात्यायनानां
... दिनान्तरे वेदिने। आश्वलायनानां ... ... डति ...

६६ तद्दारभ्य दिने न्याधानं केवलं स्याद्दाविधाय परेद्युः पर्वणि तेस्याः स्थालीपा
कं कृत्वा परान्हे पिंडपितृयज्ञः कार्य इति दिक् ॥ अन्यमावास्या ।
अथ ग्रहणनिर्णयः ॥ तत्र सूर्यग्रहणे यस्मिन्यामे तस्मात्पूर्वं या
मचतुष्टयं नाश्नीयात् ॥ चंद्रग्रहणे यामत्रयं ॥ बालवृद्धातुरा
णां तु ग्रहणे सार्द्धयाममात्रं निषिद्धं ॥ चंद्रग्रस्तोदये दिवान्ना
श्नीयान्न इति माधवः ॥ ग्रस्तास्ते तु स्मृतिः दृष्ट्वाश्नीयान्न ॥ सूर्य
ग्रस्तास्ते तु उपवासः ॥ अत्र वान्न ग्रहणे प्रहरात्प्राक् प्रहरद्वयं विहित्वा
यामोपवासो दिनि हेमाद्रिः ॥ पुत्रवान्नापिता श्नीयादिति माधव
स्तु कृतनिर्णयः ॥ रविवारे सैकादशीवत्स च वार्तिकं विद्वद्व्यप्रकल्पये
नैव भुंज्यादिति मयूखे नीलकंठः ॥ अथ ग्रहणेन तरग्रहणदिने उ
पवासो महाफलः ॥ ग्रस्यमाने स्नानं पूर्ववत् होमो मुच्यमाने दा
नं मुक्ते स्नानं च ॥ रजस्वला प्रसूता वारिणां स्नानापादिति विज्ञा
नेश्वरः ॥ अत्र द्वितयाच्यशौचे पि स्नानं श्राद्धादिकं यदि
ति माधवकमलाकरौ ॥ नदि नेत्रत्यादिके सति तदा स्यमाना
लेनास्नानं वा कुर्यात् ॥ इति ग्रहणनिर्णयः ॥ अथ संक्रांतिनिर्णयः
॥ मेषसंक्रमे प्राग्घटिकादश १ तो उत्तराः पंचदश ॥ वृषे पूर्वाः षोड
श ॥ १६ ॥ मिथुने पराः षोडश ॥ १६ ॥ कर्के पूर्वाश्त्रिंशन्नाड्यः ॥ ३० ॥ सिंहे पूर्वाः

ता५ पं.९४

षोडश ।। ६ । कन्यायां परा षोडश ।। ६ ।। तुलायां प्रागेवं दश ।। १० ।।
वृश्चिके पूर्वाः षोडश ।। ६ ।। मीनपराः षोडश ।। ६ ।। रात्रौ दिनसंक्रा
न्तौ ।। सा यं संक्रान्तौ तु यत्रोत्तरतः पुण्यकालः तत्रापि तावदा
नायः पूर्वमेव । तत्र प्रागुक्ताः तत्रत्या वा त्रिंशत्परत उदयान्तं तत
मेव । निशीथात् पूर्वं यदि चेत्तदा पूर्वदिन मेव पुण्यं ।। अनन्तरं चे
त्तदा परदिन एव ।। निशीथे एव चेत्तदा दिनद्वयं पुण्यं ।। यदा त्व
यौ स्तात् पूर्वसमये कर्कट मकर संक्रान्ती तदा हि पूर्वदिन मध्य
मतो पूर्वमेव पुण्यं ।। रात्रौ प्रदोषे निशीथे वा अस्तमयसंक्रान्तौ दिना
न्ते दिनोदयेषु क्रमेण पञ्च नाड्यः पुण्याः ।। निशीथे यदि चेन्न
प्रदोषे वा रात्रौ वा मकरसंक्रान्तौ परपूर्वं प्रातः पञ्च नाड्यः पु
ण्याः ।। निशीथे या तत्र उदये यावत् ।। संक्रान्तौ दिनान्ते द्व
ये दिने च पञ्च नाड्यः पुण्याः ।। एवं नाड्य संक्रान्तौ निशीथे ग्रहणे तत्र आपन्नो
न्निविशेषः परिहर्तव्यः ।। इति संक्रान्ति निर्णयः ।। अथ मासक्रमे
ण विशेष निर्णयो निरूप्यते ।। चैत्र शुक्ल प्रतिपद उदयव्यापि
नी ग्राह्या । दिनद्वये तद्व्याप्तौ वा पूर्वैव ।। चैत्रे नवरात्रे
तु द्वितीया युता एव ग्राह्या ।। नित्यो नैमित्तिकं प्रपादानं च
शुक्ल तृतीया गौरीव्रते मुहूर्त मात्रापि परैव ग्राह्या ।। इयं मन्वादि

रुपिसत्वादयः सिताऽसर्वाः पौर्वाह्णिकास्सदा ॥ तत्सापरा ज्ञ्या इति
१० हेमाद्रिः ॥ शुक्लानवमी रामनवमी । इयं मध्याह्नव्यापिनी ग्राह्या
दिनद्वये तद्व्याप्तौ तदभावे वा पूर्वविद्धा । पुनर्वसुयोगे पूर्वैव नव्याः ।
सर्वेभिन्नेयपरे वध्याह्ना । मूलचतुर्दशी कुलधर्मे द्वसप्तमीपरा द्वे
पूर्वैवसायं कालव्यापिनी ग्राह्या तिसा भव ॥ सर्वदिने सायं
विद्धे तदेव ग्राह्या विपरीतिक मूलीकरः ॥ पौर्णमासीतु परैव
॥ इति वचनः ॥ तप्यवैशाखः ॥ वैशाख शुक्लतृतीया पूर्वाह्ण
व्यापिनी ग्राह्या । दिनद्वये तद्व्याप्तौ परैव ॥ गौरीव्रते म
हूर्त्तमात्रापि परैव ॥ चतुर्थ्यादिषु ॥ माघपंचदशीकृता
नमस्तेच चवयोदश्यां ॥ तृतीया माधव शुक्लानवस्य तेषु
दय इतिवचनात् पौर्वाह्णिकाग्राह्या ॥ इदं यव्यापि तत्त्वनिर्ण
यवचिसार ॥ दिनद्वये तद्व्याप्तौ परैवेति हेमाद्रि ॥ निर्णयामृ
तकाले द्वयोरपि आद्य वदपराक्रृ इत्याहृतः ॥ नृसिंहजयंती तत्रा
तृप्तिः ॥ इयं पंचरात्र प्राग्जयंती ॥ सा प्रदोष व्यापिनीग्राह्या
॥ दिनद्वये तद्व्याप्तौ परैव ॥ शुक्लचतुर्दशी नृसिंहजयंती । इयं प्रदो
षव्यापिनी ग्राह्या । दिनद्वये तद्व्याप्तौ पूर्वैव स्यात् ॥ समव्याप्तौ परा
॥ विशेषं वा व्याप्तौ अधिकव्याप्तिमाना ॥ यथादिन व्याप्तौ च परा ॥

इति वैष्णवः । अथ ज्येष्ठः ॥ ज्येष्ठी पूर्णिमा सावित्रीव्रते पूर्व-
विद्धा ग्राह्या । अष्टादशघटिकामिता यदा चतुर्दशी तदा सा-
वित्रीव्रते परेति माधवः ॥ कमलाकरो नैतत्सहमानः पूर्वे-
त्याह ॥ इति ज्येष्ठः ॥ अथ आषाढः ॥ आषाढशुक्लैकादश्यां
चातुर्मास्यव्रतारंभः कार्यः ॥ आषाढशुक्लद्वादश्यामनुराधायाः
पादेन त्रिभागोक्तेन प्रथमभागरहितायां पारणं का-
र्यं ॥ अन्यस्यामेव विष्णोः शयनोत्सवः कार्यः ॥ आषाढी पौर्णि-
मा यः सप्तदशघटी त्रिमुहूर्ता चेत्परैव ॥ इत्याषाढः ॥ अथ श्रा-
वणः ॥ श्रावणशुक्लचतुर्थ्यामविवाहितैः कुमारीभिः सर्वैः
विंशतिघटीयुता स्वरूपो गणेशः पूज्य इति संप्रदायकाः ॥ इयं च-
तुर्थी मध्याह्नव्यापिनी तदभावे त्रिमुहूर्ता चेत्परान्यथा पूर्वा
॥ नागचतुर्थी मध्याह्नव्यापिनी एवोपोष्या ॥ दिनद्वये तद्व्या-
प्तौ तदभावे वा परैव ॥ पंचमी नागपूजायां त्रिमुहूर्ता चेत्परान्यथा
पूर्वेति ॥ श्रावणशुक्लचतुर्दश्यां धर्मपवित्रार्पणादेः पूर्वे-
वेति सायंकालव्यापिनी ग्राह्येति माधवः ॥ अत्रैव श्रावण्यां उ-
पाकर्म ॥ दिनद्वये पूर्वयोगे सति धनिष्ठायुक्ता श्रवणयोगे ग्राह्या
॥ उत्तराषाढायुक्ता निषिद्धा ॥ एवं चतुर्दशीयोगे परैव ॥ अथ

ग्रहणाभावे परादिद्वयस्तने वा हस्तयुक्तपंचम्यादौ कार्यं ॥ तथैव च
१२ संक्रांति ग्रहणागुरुशुक्रास्तादावपि ना सोपि न कार्यं ॥ यद्वा ग्रहण
संक्रांति गुरुशुक्रास्तादौ नलनान्नमेव पंचम्यादौ अन्यथा नैं दे
वश्रवणादौ ॥ नचापराह्ने रात्रौ नवयहणादौ श्रवणयुत एव
कार्यं प्राचीनैः ॥ नैऋती या उदयव्यापिन्या पौर्णमास्यां
कुर्युः कात्यायना नानुदित इये सर्वाङ्गव्यात्रा वेवादेवस्यपर्वा
हे वेति हेमाद्रिः ॥ तिलोध्या मन्त्रला मंजः सायाखिवनामो दधि
को परे फलकावान ॥ रामकौतुके तु पूर्वाग्राते न्यकार्ये ॥ स्तनव्र
सचारिणांश्च वृद्धिश्राद्धकृतं पतिकर्ता ॥ प्रलम्बादिगणस्य
यावी पुण्याधिकारं वपनमुक्तमव ॥ श्रावणी पौर्णमासीप
विनापि गोकुलयत्सो दौ एवं च ॥ कृष्णस्यापि स्यानित्यः श्रा
मेवम्भद्रा रहितस्याम रक्षावन्धनं कार्यं ॥ श्रावणस्य कृष्णपक्षे
तु समयपोगिनीसाहा ॥ खंड शेष पर्वणि भावाक यति ॥ श्रा
वणस्य मूलचतुर्थी वार्षिक संकट चतुर्थी ॥ गारी सा प्रातु र्म
व दिन चन्द्र ॥ सा च चन्द्रोदयव्यापिनी यातां ॥ दिन द्वय
च द्वि दयसत्वे पूर्वैव ॥ अस्तत्वे कर्मो विज्ञान कलेख्या नैमेना
न्यरे वेति माधवकमलाकरौ ॥ श्रावणस्य कृष्णपक्षे

त्र व्यापिनी ग्राह्या ─ मये पूर्वविद्धा पक्षयोगेन दृश्यावेवा परे वा ॥ रोहि
णीयोगेनैव चतुर्थी ॥ एवं परे तु निशीथे पूर्वस्मिन् रोहिणीयुता एवं वा
॥ परे परे च चेत्सखौ ऽभये च निशीथे पूर्वस्मिन् रोहिणीयुता चेद्यपि
परे वा ॥ यस्यात् एवं च निशीथे पूर्वस्मिन् परे च निशीथे रोहिणी न स्या
मा पूर्वमेव परा हेमाद्रिमते एकाकालतत्त्वविवेचनादयो नव्याश्च
दिष्टकैवेच्छन्ति ॥ तत्र कमलाकरस्तु पर्वासहैव मम दत्त ॥ यदा एवं क्षिशीथे
रोहिणी पर्वेन्त्वष्टमी निशीथे तु नेदापरा ॥ उभयदिने त्वष्टमी रोहिणीयोगाति
पातसंभवे सर्वमते त्वेवं ॥ दंतु प्रत्यक्षयुतानि प्रशस्तेति माधवः ॥ सप्तमीनियम्य
ते ... रणं कुर्यात्तु तत्र वा नैवा यात्रत्याधि कोऽस्ति चिमध्येव ॥
म्न त्रयात्रावापि पारकं यौन ॥ यदा रात्रौ न सार्धं प्रहरौ न्वेरेन नवेन्नांते
त्तदेव वासरेव ॥ श्रावणस्य मायाकृष्णा यु हरणं कुर्यात् ॥ इति श्रावणः ॥
अथ भाद्रपदः ॥ भाद्रशुक्ल तृतीया हरितालिका व्रते सप्तमीमाणिक्य
एवं त्यक्त्वा ३ तन्मात्रा परे वेति माधवः ॥ भाद्रशुक्ले चतुर्थी वर
दाख्या सा मध्याह्नव्यापिनी ग्राह्या दिनद्वये तत्साम्ये एवं वा ॥ दिनद्व
ये तदभावे परेति माधवः ॥ सिद्धविनायकव्रते प्यपनेति ...
धवः ॥ भाद्रशुक्ल पंचमी ऋषिपंचमी ॥ इयं मध्याह्नव्यापिनी ग्राह्ये
ति माधवीये हेमाद्रिः दिनद्वये तद्व्याप्तौ परेति हेमाद्रिः ॥ दिनद्वये
मध्याह्नव्याप्त्यव्याप्त्योर्वा पूर्वेति माधवः ॥ ऋष्युद्देये प्रजाविं

धान्ना दू विधेयोमि या सेन्विराम कोलके ॥ भ प्रयु कोप्सुको वौथम्बा
७२ स्मान सर्वेवि॥ इयमे वत्र्यच्छा मू न मे इप्येघु योगव धान्न स्वी पराबा
ग्न्रा स्या॥ दिन द्वय योगपरा॥ धानिवाधिक जेपाष्ठा बुधे [illegible] व्यामेव श्रा॰
कार्य॥ परन्तु दादि यात्या मृता ऋ ह्न रव ह जनेवु वीति॥ स्प मातु
वारा ष्टमी इप्यवृत्तु योगेति प्रप्राप्त इति माधवः॥ आद्य त्रकादा
दश्यां श्रवणयोगे सप्तयादद्विना यावा स्यां कार्य॥ एकादश्यां
श्रवण युत द्वादश्यां यागे विष्णु र्शृंखला योग इति हेमाद्रिः॥ निर्ण
यामृत मते तुश्रवण स्येकादश्यां द्वादश्यो र्योग एव न त्वयोर्वृद्धि
॥ दिवसीयानन्तर मेकादश्यां वाधिक लामा त्र मपि विष्णु र्दि माने नद्वादश्य
वा॥ उभय व्यापि नीया नोति स्पृत्यर्थ सारः॥ इति द्वयेऽप्युदये योगो
पूर्वा॥ एकादश्यामेव श्रवणान द्वादश्यां नदापि पूर्वैव॥ यदा
द्वादश्यैव वर्धयुता न दापि परा॥ कमला कर स्तु पवार [illegible] वास द्वय
ह सवदेव॥ मादिवत्तु पूर्वा एकादश्ये व्यक्ता द्वादश्येव वा पो ष्य त्या
हा॥ आद्य भ्र त्ता चेन्द्रे दश्यां श्रव ने न वुमेति मु हती षो दयिकी या हेति
मा धव॥ घटिका मात्रा प्यौदयिकी ग्रा ह्येति निर्णयामृत॥ इति
हवे तस्या त्वेपूर्वा भा स्पो रौपाल्या प्रावितम् [illegible] वै॥ देवेदिदवश्य
नादी [illegible] कां श्री कार्य॥ [illegible] मातामह [illegible] तु हत्ता केत॥ श्रा

स्वापरपक्षः तत्रापि शुक्लपक्षः कालः पंचम्यादि शुभप्रयाणे ॥ नन्दो
षिद्दशम्यादि ॥ तत्रापि मघात्रयोदशी हरिः इत्यस्य संकृत्य महालय ॥
तत्र प्रतिपदादिदर्शान्तपक्षे नंदकं दर्कं वर्ज्जं तदर्शकको ष्णीजिनी: त
स्वस्वापरे पक्षे श्राद्धं कुर्यात् हिते दिने ॥ नैव तत्र दादिं वर्ज्जं स्यात्तेवइत्थं
चतुर्दशीति यत्तु प्रतिपन्त्रं निषेकाव जीवित्वा चतुर्दशी मिति या हत्व
त्वा वचनं सासांतरे सावकाशं तथा व्यवहर्तव्यमा षवचनादिति ॥
निर्णयसिंधुः ॥ तत्रापि चतुर्दश्यामपि इंद्रके भुजं कन्यागते सवि
तरि वदलादि दशपंचव ॥ चान्यतिलान् षोडश्यां स्यां यवचाद्व कृल
पंचदशा व षोडशान्वयावि यावत्विभागस्तावत् श्राद्धविधौ मतः ॥
तिथिवृद्धौ षोडशसाम्ये पंचदशोन्येकः केऽपि: श्राद्धपक्षप्रभृत
प्रतिपदासप्तमी तिथीयः ॥ हेमाद्रौ सर्वथा पौर्णमास्यमास इति
सप्तमीयः ॥ स्वपक्षद्वयं मिलित्वा नामेक कक मार्गं प्रतिदिनं ॥ मिलित्वा ॥ स्के
प्रयोगा इत्येकः पक्षः ॥ एवमेव श्राद्धं प्रतिदिनं सावर्त्तन इत्य
पर ॥ एवं श्राद्धे प्रतिदिनं दक्षिणा देया ॥ उत्तरास्मिंस्तु सर्वा तिथिदेव
॥ दक्षिणायात्तु प्रयोगांतेनात् ॥ श्राद्धे समाप्ते तत एव ॥ दश्यां तिथिसर्वे
मादि तिथि वचनीयं ॥ दर्शिके कल्पकृत्य कषयक्षिन्काषिकिं द्वितीयकार्य

वर्षा=२

७२ मिति कैश्चिदाहुः ॥ न तिथिर्न वा भावात् पञ्चमपक्षस्य पंच
मी भाद्रस्य तन्न पञ्चमी नात्र तिथिद्वय प्रोक्तानि वि
ह्या यानि स्पष्टानि ते व्या ॥ अथ कादितान व्याकर गोयावल्क
घ्यादितानस्य पर्शनाव श्रुति ॥ त्वा प्रकरणे याव हेमाद्रिक दर्श
नात् ॥ एव तु हेमाद्रिय वजेकाल माह गार्ग्य ॥ नभस्य मासे मार्गशीर्ष
दिने त्रयोदश्यामि जन्मकाले ॥ एव श्राद्ध नकुर्वीत पूर्ववत्
वृद्धिपालन ॥ त्रिजन्मनी लिखितमतो न वसमेको न विशानि दे
वैवा ॥ जन्मनक्षत्र पूर्वी ति रस्मै व त्रिजन्म नीति वशानके ॥
तथा ॥ कृत्तिका ना हिरण्यरेव ती मयाल त्रयोदश्या चन्द्रदर्शा
तिथि ॥ जन्मपवा — यतो ॥ यानि तिथिर्वस्य मासस्य ह्रता
हिनु प्रवर्तनो ॥ सा तिथिः पित्र्य एवेन तु उदयन्तीयाम्र यत्न तः
॥ तिथि छेदानुके ते व्योविनाशोपि पह श्ययोन्निनागरव
डोक्तो ॥ तत्रापि वन्द्र दर्शी वर्ज्या । वर्जयित्वा वक्र दर्शी इति या
ज्ञवल्क्य वचनात् ॥ तथा । श्रमायानेषु रत्रपाद्य हादृश्यापक्ष
मध्यके ॥ तथा ॥ तिथि चन्द्र वस्त्र वार च नानि चार येत्ति हेमा
द्रि ॥ एतन्स्य देनवस्या जीवाभिन्न केल गार्भि एषि ॥ पतिना वि
दि

मातृः स्था हंससापिंडकमेव कर्त्तव्यं ॥ तत्र विशेषः सवा सिनी यो कन्या
॥ तासिन्त्र मरणेन तरस्मा यिया वञ्जी वं कर्त्तव्य मेव ॥ सत्यासि
तं द्वादशपा श्चा द्वेक तेकं ॥ विधवा पर्वेण च हे एवं द्वयवा
धा हास्त हार वाकु यान्त ॥ तिथि द्वे पिस द्वहु तिल तर्पण कु
वी दव ॥ मघा त्रयो
दशी ॥ एव हस्तो द्वादशा वापि तर्पणं च कुर्याद्देव ॥ मघा त्रयो
दश्यां ॥ सर्वो त्पिन्त्र न्यज्जेत ॥ इत्य द्वसापिंडकमेव का
र्या ॥ द्व पत्नन्य हताना मेवच वर्ह श्या विहि ते ॥ तत्र चतु द
श्यां शास्त्रा हता नामे वेति वाक्य यो: ॥ एवं पिता महादि
नां न्दस पर्वदिनात रविसहु न्य हालय श्राद्ध कर्तव्य ॥ चा
तुरस्रवा त्रिको दिस मेव सदैव ॥ तस्य तु चतुर्दश्यां एको
दिशा सानि हता नेत द्वया रपि चतुर्दश्या मेकोदिष्ट्या
विहितो पा स्त्रादि हता नेत द्वयो ये यस्त्र हता स्तन पार्वणं कर्ते
॥ यस्य विवादि त्रियो दि एस्त्र हता स्तत पार्वणं एकं
च्या मितिचं द्व काकारा पकारा हे माद्रि प्रस्तत्य: ॥ मा पव
त्ता देव स्वामी मता त्रया एण मघा कोहि स्व यस्व रत्न ॥
वन दंपुष्या के च विहि येन दिवान रत्ने पार्वण मेव कुर्या
त ॥ इति माद्रपदः ॥ अथ आश्विन: ॥ तत्र शुक्ल प्रतिपन्मात

मुहूर्त्तं चेत्परा मुहूर्त्तव्यापिन्येव ग्राह्या ॥ संगवव्यापिनी तु ... ॥ इदं मुख्यं
१४ संक्रान्तिवैधृत्यादिदोषरहितं शुक्लप्रतिपत्तिथौ ॥ अत्रैव नवरात्रा
रम्भः कार्यः ॥ नत्वोदयोदिते मुहूर्त्ते ... मुहूर्त्तमात्रापि पूर्वैव प्रतिप
त् ॥ अमायुक्ता निषिद्धा ॥ उभयदिने उदयव्यापित्वे पूर्वा ॥
परदिने प्रातिपदो ... सत्त्वे अमायुक्तापि ग्राह्या ॥ प्रतिपदः पू
र्वाः षोडश नाड्यो निषिद्धाः ॥ अत्र चित्रावैधृत्यादिनिषेधः धा
... इति नीलकण्ठः ॥ कृत्स्नस्य तत्त्वे संभवे त्याज्याः ॥ अस के॰
म्भवे तेषां प्रथमांशा वर्ज्याः ॥ विद्वान् ... मध्याह्नादिकाः सर्वदे
वपूजादि द्वितीय ---- व्याख्याता ॥ कलशस्थापनं तु दिवैव ॥
न रात्रौ ... स्त्रीणां ... कोपि कार्यः ॥ अत्र नारदोपि ... जा ...
२ न्येन कार्येत ॥ ... भक्ता न भवत्येव ॥ शुक्लपंचमी ललिताव्र
ते ... रात्रिव्यापिनी ग्राह्या ... ॥ कमलाकरोप्येवं
॥ ... सामान्यतिथ्यका ... मध्या
ह्नव्यापिनी ग्राह्या ... ॥ ... पादे ... क ...
... वाजिसंज्ञे ना ॥ अत्र ... नवरात्रे ... स ... ष्ठ्यादि वि
... यीदिति हेमाद्रिः ॥ तत्र सप्तम्यादि ये घटिरात्रे स्पष्टा

पूर्वैव तिथिर्निर्णयसिंधौ देवलादयोप्येवं पाद्मे पुष्यबावर्धनाद्व
नियामके॥ कश्चिन्नप्रज्ञाकृष्टमी घटीमात्रा व्याप्तदधिकी या सा॥ क
लामात्रापि सप्तमी विद्धा निषिद्धा॥ परदिने तदभावे सप्तमी युतापि
ग्राह्या॥ तत्र यत्नेन कर्त्तव्य पूर्व्वा स्यामुपवासो न कार्यः नवम्युता
ग्राह्या॥ अष्टमी नवमी नवमी चाष्टमी युतानि युग्म वाक्यात्
॥ एवं साधने स्मृतं वृधा मां वर्तिति विधि पिबालिहर जनेन पराह्नसमादि
ने न वस्यामेव कार्यं मा चारात्तत्र धो कुर्वति॥ तत्र वैतनेक रात्र पा
वेन वस्याम पायएरणक तव्य पारणं हैन वम्या कार्यमिति निर्ण
यदीप:॥ नत्र मिति कमलाकर: नीलकंठोनमज्ञा तामि
सारके त्रय विपक्षमिति कमलाकर: दशम्यामेव पारण
कार्यहेमाद्रि कमलाकर नीलकंठादय: पारणंहे स्वतेजाते
केस्तनकप्राप्तौ हेमाद्रिव्रादिका त्रदासद्मारा पार्थित्वा पारणं कु
र्यात् देवसनकाने ब्राह्मणभोजनदक्षिणा दानादि कार्यं सर्प
वाविधिदाहयी स्मिरपिरजो दर्शनं मध्ये पारणं कार्यमेवं विज
पादशामी प्रदोषव्यापिनी ग्राह्या॥ दिनद्वये तत्पातपरादिन प्रदोष
राहुव्यापित्वे पूर्वा दिने परा हू सवणस्य परे व॥ त्या मिन पोर्णि
मास्यां माम्य वजीकर्म कार्यं न तत्र पूर्वा हूव्यापिनी ग्राह्या कौ

पर

िमहेन्त्र्येनपरेव आश्विनकृष्णचतुर्दशी गेण्वन्नसंग्रासा प्रदोष
७५ व्यापिनीग्राह्या दिनद्वयेन त्याप्तेव पूर्वे वक्ष्मा आश्विनकृष्णचतुर्दशी
नरकचतुर्दशी नत्राभ्यंगे चंद्रोदयव्यापिनी ग्राह्याच चंद्रोदय
चतुर्दशी नैव तदभावे वा तदुभयेदयेत पूर्वैव दिनद्वये नदोष एवं व
रु उ मयेथुर एणदव्याप्रभावे चतुर्दशीं हस्त्यैवेनु: श्वपच व्या
दशीमध्य एवाभ्यंगं कुर्यादिति दिवोदास — — था॥ चतुर्दशी यदा
प्राप्त: दय जाति चतुर्दशी॥ गाविदोयत्वमावास्यानदाभ्यंगं
चोदशी वहु प्रकाशोत्का॥ ग्रस्तनजी वात्यिरके यस भी श्य
नपिण च कर्तव्यनरापस व्येनवा॥ आश्विनस्यमायाप्रकरण
गकुर्यात्॥ अथ दीपदानदयात्॥ इत्याश्विन:॥ अथ कार्तिक:॥
कार्तिकशुक्लप्रतिपद्वलिप्रजनेप्र्वविद्धा ग्राह्या॥ गोक्रीडा दौ तत्स
यान्हव्यापिनी दिन द्वये तत्प्याप्तेव परा॥ दिनद्वये तदभावे पूर्वे
व॥ चंद्रोदयतिथौ या यत्र चंद्रोदय सा ग्राह्या॥ नारमिनी मार्गमंग
गलमालिकेलचटीका मात्रायामपिहि तीया युतायां प्रतिपदि कार्य
॥ मुहूर्त्तमात्रापममा युतानिषिद्ध॥ प्रातिपदितैलाभ्यंग नीराजना
न ॰॰डा च॥ कार्तिकशुक्लद्वितीयायमद्वितीया सा प्रतिपद्युता ग्रा
॰॰ निर्णया स्तत:॥ मध्यान्हव्यापिनी ग्राह्येति हेमाद्रि:॥ उभयेद्यु
ति

मध्यान्हव्यापिन्या वक्ष्या मीवापराह्नव्यापिनी ग्राह्या इति रामकौतुके ली-
कंठे ॥ अस्यां भगिनीहस्ताद्देवभोक्तव्यं तेन रत्न ॥ भगिन्यासा विधाने अ-
भावे च कल्पितभगिनीहस्ताद्देव भोक्तव्यमिति हेमाद्रिः ॥ कार्तिक शु-
क्लैकादश्यां च भीष्मपंचकं कुर्यात् ॥ अत्रैव द्वादश्यां रेवत्यन्त्यचरणयोग
रहितायां पारणं कार्यं ॥ अत्रैव सायं देवोत्थापनमहोत्सवः कार्य इ-
ति हेमाद्रिः ॥ शुक्लचतुर्दशी वैकुंठाख्या सा निशीथव्यापिनी ग्रा-
ह्या ॥ दिनद्वये निशीथव्याप्तौ पूर्वा निशीथे व्याप्तौ परैव
॥ विश्वेश्वरप्रतिष्ठादिनत्वादियं चतुर्दशी ॥ अरुणोदयव्यापिनी ॥
अत्रैव कार्तिकी पौर्णमासी चतुर्दश्यां ॥ यो पौर्णमास्यां अत्रैव
न स्नानदानभोजनमहादानादि कर्तव्यं तत्प्रात्य पौ कि मा विष्णु-
रहस्ये सा मध्याह्नव्यापिनी ग्राह्या ॥ दिनद्वये तथात्वे परैव पूर्वैव ने-
व ॥ इति कार्तिकः ॥ अथ मार्गशीर्षः ॥ मार्गशीर्ष शुक्ल मार्ग-
शुक्लनवमी मुहूर्ता चेत्परा अन्यथा पूर्वैव ॥ अत्रैव शुक्ल चतुर्दशी चेत्पराख्या
इयमत्र --- अत्र तत्र रविवारयोग मघा नक्षत्र पर्व ... पौर्णमास्य
अत्र स्नानं तु रोहिणी अत्र सप्तमी युग्मा ग्राह्या ॥ इति मार्गशीर्षः ॥ अथ पौषः
॥ पौषी पौर्णमासी मुहूर्ता चेत्परा अन्यथा पूर्वा ॥ कुलधर्मो पूर्वैव ॥ इति पौ-
षः ॥ अथ माघः ॥ माघशुक्लसप्तमी रथसप्तमी सा अरुणोदयव्या-
पिनी ग्राह्या ॥ दिनद्वये मध्याह्नव्याप्तौ पूर्वैव ॥ अत्रैव माघस्य अमावास्या मी

अन्तर्पणमुक्तं ॥ तन्न जीवपितृकैर्यज्ञोपवीतिभिर्नैव कर्तव्यं ॥ कामरूपस्था
ह्व कुर्यात् ॥ माघस्य कृष्णचतुर्दश्यां शिवरात्रिः ॥ तत्र प्रदोषव्यापित्वं निशी
१६ थव्यापित्वं च प्रयोजकं ॥ निशीथश्च द्वितीययामान्त्यतृतीययामा
दिमध्यवर्तिघटिद्वयमिति माधवः ॥ कपस्तादत्र त्रिमुहूर्त्तः प्रदोषः पूर्वे
द्युरेवोभयव्याप्तौ पूर्वैव ॥ उभयेद्युर्निशीथव्याप्तौ पूर्वैव तिथिमाधवमदन
रत्नौ ॥ परे वेति माधवनिर्णयामृतौ ॥ परेद्युः प्रदोषैकदेशव्याप्तौ पूर्वे
द्युः सम्पूर्णनिशाव्याप्तौ पूर्वैव ॥ पूर्वेद्युर्निशीथव्याप्तौ परेद्युः प्रदोषव्याप्तौ पूर्वै
व ॥ परेति निर्णयामृतः ॥ यदा तु पूर्वेद्युर्निशीथव्याप्तौ परेद्युः
द्युरवीङ निश्चत्य तदा प्रदोषव्यापित्वात्परा ॥ दिनद्वये प्रदोष
व्याप्त्यभावे व्याप्तौ पूर्वैव ॥ निर्णयामृते तु परैव व्याह ॥ पारणं तु चतुर्दशी
मध्य एव कार्यं वामनप्राधिकोऽनुक्त्वा तरान्तिथिमध्य एव ॥ इति मा
धः ॥ अथ फाल्गुनः ॥ फाल्गुनपौर्णिमा होलिकापूजनादौ सा
यां तु व्यापिनी ग्राह्या प्रदोषव्यापिनी वा सा पूर्वविद्धा ॥ दिनद्वये
प्रदोषव्यापिनी परैव ॥ तदभावे पि परेति निर्णयामृतः ॥ पूर्वदि
ने भद्रायाः सत्वात् ॥ अन्ये तु भद्रामुखवर्जमात्रं पुच्छे पूर्वदिने
एव होलिकाकार्येत्याहुः ॥ वसन्तोत्सवे ॥ यदा तु पूर्वेद्युः सार्धयाम
त्रिभद्रारहिता कालो न प्राप्यते परे पुच्छप्रदोषे पौर्णिमामावः

॥ सदा भद्रामुखमात्रं त्यक्त्वा भद्रापुच्छे होलिका कार्येति सर्वविदां मामा
शयः ॥ नीलकण्ठाचार्योप्येवं ॥ यदा तु रात्रौ सार्धप्रहरोत्तरं होलि— न
दा तु न दिने तु तत्कारात्रौ दीपनसमसमये स्नात्वा होलिकां संपूज्य ॥
प्रातः सुवासिन्यादिभोजयेदिति कृत्यरत्नाकरः ॥ यदा तु संपूर्णा पूर्व
रात्रि भद्रायां व्याप्ता तत्र दिनप्रदोषे चेत् प्रहरान्तदायप्रहरे स्ना
वो तत्र सैव होलि पूज्येत् पूर्वं विशिष्टे इति कमलाक
र नीलकण्ठाचार्यः ॥ फाल्गुनकृष्णप्रतिपदम्व पंचे स्वदूरा स्ना
यादि तिथिनिर्णया चाहि ॥ तद्दिने प्रातः होलिकाभूमिं विभूतिं चर्च
द्ध्येत् ॥ तत्पश्चात् नवकुसुमप्राशनं कुर्यात् ॥ इति फाल्गुनः ॥ अथ चैत्र ॥
चैत्र त्तमासोयं स्था जानं च यात्युत्पत्ति ॥ इति तिथिनिर्णयो हारविशेषा
चि= ति निर्णयः समाप्तः ॥ श्रीसांबसदाशिव ॥ ॐ श्रीगणेशायनमः
॥ अथ तिथिनिर्णयसिंधुकालिंगाश्चाप्रति लिख्यते ॥ तत्र कालः
॥ वासिष्ठः ॥ हस्तत्रये मित्रहरित्रयेच पौष्णद्वयादित्यस्वातिरेज्य मैत्र
॥ तिष्यो नराधाननमाशुभं कर्मे शुभ सर्वामरस्थापनं शुभं नमस्थापनं ॥
मात्स्ये ॥ चैत्रे वा फाल्गुने वापि ज्येष्ठे वा माधवे तथा ॥ माघे सर्व
११ देवानां प्रतिष्ठा शुभदा भवेत् ॥ सारसंग्रहे चैत्रनिषेधयति ॥ चैत्रे
चैव मासे शुभमाघादि च पंचाशिति ॥ नैतान्नविकल्पः ॥ अत्र माघ

११ मासो विष्णुप्रतिष्ठायामतिरिक्तविषय ॥ माघे कर्त्तर्वि नायकाय फाल्गुने स्वभद्रा
भवेदिति विष्णुधर्मोक्तेः ॥ तिथिषु चतुर्थी नवमी चतुर्दशी प्रथमाश्चास्याविषि
षिद्धा ॥ अन्त्याः शुभाः ॥ अन्त्यश्च ॥ अथवा वेदानक्षत्रं हस्तश्च मूलं ॥ उत्तरात्रयमेव च ॥
नेयं ब्रह्मश्रवणं रोहिण्यः पूर्वाभाद्रपदा स्वत्या ॥ हस्ताश्विनी रेवती च पु
ष्यो मृगशीर्षस्तथा ॥ अनुराधा च तथा ख्याता तीर्थ प्रतिष्ठायां प्रशस्यते ॥ प्रीति
पाति ॥ रोहिण्येषु त्रयो सेवै सर्वकर्मादित्याश्विनी वासवानुराधे च —
— मृगपुष्यादित्यावृषौ प्रतिष्ठापनं ॥ पूर्व्व फल्गुन्याभिजित्स्वरे श्रवणकयोर्विना
धिष्ण्यादयो मे व्रतिगमन च कोरोनिर्ऋतिभिर्दुर्गादिकानां शुभं ॥ गणपति
रेवत्यां दिनभूता हरिण्यसु प्रथमफाल्गुन्यां स्वस्थ्यां षिकानां शिवे ॥
सिद्धा गौरी तारा च त्रिबाः सर्वलोकपालानां निगादितं माखिलानां स्थापने शिव
रेष्णु ॥ ते ज्येष्ठिनीश्च महादग्निदाह विधायिनी स्यान्नदा हस्ताख ॥ अनन्ते
दक्षिण त्याविनाशिनी च सूर्यादि वारे शुभे प्रतिष्ठा ॥ मार्गे चैत्रे वैशाखे
हन्ता राशिं हं त्रिविक्रमाः ॥ माहिषासुरहंन्त्र्याश्च स्थापनाद्वैदेवीस्थापने ॥
लिंगस्थापने विशेषमाह हेमाद्रौ लक्षणसमुच्चये ॥ उत्तरायणगते
भानौ लिंगस्थापनमुत्तमं ॥ दक्षिणायने स्वर्वि
मध्यावहं ॥ स्वगृहे स्थापनं श्रेष्ठं तस्माद्देदक्षिणायने ॥ स्थापनं
नैष्ठिकं नित्वाश्विपीशिरादाव चतुष्टये ॥ प्राच्यां स्थापितं लिंगं भवेद्वृद्धे ।

द्योगं दं ॥ हेमं तेज्ञान दैचैव लिंगस्यारोपणं मतं ॥ रत्नावल्यां ॥ माघ
फाल्गुन वैशाख ज्येष्ठाषाढे शुभं पंचसु ॥ मासे शुक्लपक्षे शुभे लिं
गस्थापनमुत्तमं ॥ बौधायन सूत्रे विष्णु प्रतिष्ठामपक्रम्य द्वाद
शपां श्रोणपां वायपानि चान्यानि शुभपन्नत्राणीति ॥ कृत्ति
कादिविशाखान्तेष्वित्यर्थः ॥ अन्यान्यपि विशेषो हेमाद्रौ ज्ञेयः
॥ अथ बौधायनं वैविकमी चानेस्यलिंगाचलाचलप्रतिष्ठोच्य
ते ॥ यजमानः पूर्वोक्तकाले पूर्वेद्युर्देशहादशषोडशान्यतम हस्त
मंडपंकृत्वा ॥ मध्ये हस्तमात्रं चतुरस्रं कुंडं स्थंडिलं वा पूर्वतो हस्त
मात्रां वेदीं मध्ये स्थलं वा ॥ मध्ये वेदीतंडुपरि सर्वतोभद्रं कृ
त्वा प्राणानायम्य ॥ अस्यात्न नक्षत्रे देवस्य प्रतिष्ठानादि
पर्य दीर्घायुर्लक्ष्मी सर्वकामसमृद्ध्यर्थं स्वकामोह ॥ अ
मुक मूर्ते स्थल प्रतिष्ठां करिष्ये ॥ इति संकल्प ॥ गणेशपूजां पु
ण्याहवाचनं मातृकापूजा नांदी श्राद्धं च कृत्वा आचार्यं च
तुरो ऋत्विजश्च वृत्वा वस्त्राद्यैः पूजयेत् ॥ आचार्य सर्वर्त्विगाचार्यः
मंडपं प्रविश्य ॥ पदव्रसास्थित [illegible] सर्वे पांत्विकी पंचगव्येन
वा [illegible] व्यैति पंचगव्येना पोहिष्ठेति कुशोदकेन भूमिं प्रोक्ष्य स्व
स्त्ययनं तान्यर्थी [illegible] जपित्वा देवान्प्रा [illegible] प्रायाना [illegible]

— — — सोदेवय जुतंरलाद्योतिश्च सो प्रादेशं लाबां नसरकृतलंलाय
१८ कृतिसूर्यसेल मंडपप्रान्तिच्यां कृत्वा ऽ कृत्वा वा॥ पूर्वो श्रो हिरण्यपे
प — नेदेवपंचग ग व्या हिरण्य यव दूर्वा अश्वत्थ पलाश सर्षपाणी
हिरोतिलास्र सिद्धिं हिरण्य वर्णा॥ इति चतस्रभि॥ पवमानः सुव
र्जन इत्यनुवाकेनाभिषिच्य॥ व्या हृतिभिरि दं विष्णुरिति
प्रव्यफल यव दूर्वाः समर्प्य॥ तमस्तेन कृ मन्यव॥ इति दूर्व्वलो
हा॰ हिरण्यलितिक क वध्वा वाससा॥ आचा वत्ते हैव्ठ उ दुजमामिति जले
जीवा मयेत॥ इ देवौ धाव तोन्त॥ नमः कुंडु मिन्नानि छाय्यान्नाः
दत्पात्॥ अत्र प्रधानं लोकपा लाम्प्रति प्रति पत्नीतः॥ पंचपर्णी ये
पलाशो दुंबरा श्वत्थ शम्य पामार्गा साभिद्रिराज्येनच्या सं एतच्चा
येक प्रति द्रव्यं तिलेवी अष्टावि शति संख्या का ड्रुतिभिः॥ अ
ष्टौ वा॥ त्याज्य दे वस्य व लिस मितिल ने वार चरु। ज्य: प्रति द्रव्य
मष्ट सह स्रं स्ट प्रातमष्टवि शति संख्या का ड्रुतिभिः॥ आग्नि र्यजुभिरि
त्यनुवाकेन दशा ड्रुती राज्येन॥ ब्रह्मादि मंडल दे वता प्रत्येक दश
दशा ड्रुतिभिः॥ फलानि तिल द्रव्येण च यदेष॥ शेषराग स्विष्ट
कृत मित्यादि॥ गोदानं नेवार चरु श्रपयित्वा आज्य भागान्ते
जन्वाधानु क्रमेण जुहुयात्॥ प्रतिद्रव्यं होमान्ते देवपादनाभिः

श्रिवः सोऽस्य श्रोत्र। ज्योज्यहोमं चोत्तरतः सजलकुंभं संपातान्नयेत्॥ तेषां
मंत्राः॥ अग्नये देवी त्वी स्वस्य। स्योनं निषद्य देवी सूर्ते। अग्नीषोमे स्वप्नदी
नत्पतिः। प्रावस्य। अग्रत आयाहि त्वग्ने॥ स्वाहि इन्द्राग्नि स्वगिनि
मन्त्रे॥ नमः सावी पतित्वयते पशुपते॥ प स्मस्य सोमाय मे निय
मस्य॥ अग्रसि हि वी यज्ञानि यज मानं स्तनः। सामिति तत्पतिरुद्र
स्व॥ मरुत्वा मितिनेऽस्ति॥ प्राह सेने त्वि सूर्यं नेः॥ स्वाह इन्द्र
त्वावितितत्पते स्वस्य॥ सं म वरुणपालि वरुणस्य॥ सत्वा दूवो
त्रिजल मन्त्रे॥ नमो भवायांतितत्पतये भिरस्य॥ त्वावाति पृथिवि
त्रिवायः॥ वात स्थ वात्वितिवा यमत्वेः॥ नमः पावनामं वी
तत्पत रीक्षान्तस्य॥ आप्यायस्वे तेषु वरुस्य॥ वय सो
मितिसोमस्य मन्त्रे॥ नम्रुत्रपा पतितत्पतये महादेवस्य॥ आमि
त्वा देवानीशानस्य॥ आदित्यमत्र स्यो मे कादशासन्ते॥ नमः
पुण्यायेति तत्पतये भीमस्य॥ नत्वा देव स्पर्शाय स्वस्याव॥ एव
द्वितीय उत्थाना मीः॥ तृतीयपञ्च॥ वरु पञ्चरः॥ पंचमे
श्रीः स्वस्ता॥ प पाव सपत्नी देवतु देवमामीति
॥ नत्वा देव तु युगापन्नाघकड़वा॥ अग्नियज्ञाय दिव्यवके
वादस्याऽध्वा ... ॥ नत्वा देवत स्वा॥ स्वाग
देव दृष्टा विष्वत् पतमाहुती॥ उद्गृह्यापत्व दाघ्या नेष्ठविजर्ग्नः
वे

७८

महस्रतामिति संप्राप्य ॥ पुनि श्रुंग सौगम्यस्यात् ॥ तिस्र श्रेष्ठ त्रिगु
णाप्या ॥ अस्तु तामणं कुर्यात् ॥ प्रार्थि: सान्निमिति स्नुजेस
मिनपादिका इन्द्र पद होमं पुनः पवित्वा पुन: सापिन पठन्
एवमस्य महस्तु मस्य यानस्य श्रुत्वा स्यानि वा पठन् ॥ जल
पालयेत् ॥ तमो व्या प्रदक्ष व पात्र बालेन च प्रक्षाल्या
मे चैव स्पर्श गन्ध हत्वा ॥ पय: पवित्रम्या म्यतलाजा नमिति वस
न्ता प्य ॥ कृप्राप्या यस्त ॥ दापि काबाग यस्क्रमस्तो ॥ मधुवातः
प्रायगौरिति वपचास्तत्: संप्राप्य ॥ लिंग चैव ॥ नमस्ते
रुम न्यव स्य: स्यापि: संप्राप्य ॥ पत्तेना न्यजय ॥ उद्धर्त
नेन इन्द्रयेत् ॥ ऊ मोदकेन प्रक्षाल्य गंधवत्या ॥ सपनोदकेना
भिषिच्य ॥ सपल्लवं चक्रामि: कुंभे रापो हि ष्ठेति तिसृभिरा व
लक्ष्मी तिसृभिरपि सर्वं कसमस्य स्येति च त्वं... वलय
स्येति पञ्चालिते: संप्राप्य ॥ ऊं उत्वर पीठे ... भुपस्व पय
पात्रे ना ... दिवासजलकुंभान्सं संप्राप्य ॥ ते गन्धपुष्प
र्वा: लिख्वा ॥ ... मस्व ॥ ... नदि पुष्प ... पयागा श मे
वि कूचैता प्रमत केन च व: पल्लवा ॥ न्दनीयाम ... सु
प्यपवरन फलपुष्पाणि ... गन्धा: सपनोद
के सर्वौषधी: लिख्वा ॥ ओ मेरागा पो हि ष्ठेति तिसृभिर्हिरण्य वर्णा

॥ पुरुषात्मने नमः ॥ प्राणात्मने ॥ प्रकृतितत्त्वाय । बुद्धित॰
अहंकारतत्त्व । मनस्तत्त्वा ॥ इति सर्वांगे ॥ प्रकृतितत्त्वाय । बु॰
द्धितत्त्वा ॥ इति हृदि ॥ शब्दतत्त्वाय । शिरसि ॥ स्पर्शतत्त्वाय ।
त्वचि ॥ रूपतत्त्वाय । हृदि ॥ एवं ॥ रस । गंध । श्रोत्र । त्वक् ।
चक्षुः ॥ जिह्वा । घ्राण । वाक् । पाणि । पाद । पायु । उपस्थ । ॥
पृथिवी । अप्तत्त्व । तेजस्तत्त्व । वायु । आकाश । सत्त्व । रज । तमस्त॰
देहे तत्त्वाविन्न्यसेत् ॥ ततः पुरुषसूक्तेन्यसेत् ॥ सहस्रशी॰
र्षेति हृदयकरयोः ॥ एतावानस्येति हृदयपादयोः ॥ तस्माद्वि॰
राळिति हृदयजानुनोः ॥ तं यज्ञमिति हृदयलिंगयोः । नाभि हृत्काउ
॥ तस्मादश्वेति हृदयबाह्वोः ॥ ब्राह्मणोस्येति हृदयनासाउद
यो: ॥ नाभ्या आसीदिति हृदये — लोमः ॥ अन्याभीरसि ॥ ततः पुरुषस्य
यीभवेति ग्राह्या यो देवं स्नोपवितेवा ॥ मंडलस्यापश्यामरनर
लोकेनाभिनगोलश्यामितिप्रेवंदत्वामंडलदेवता ध्यानात्
मनोः । वायुनेन चक्रगाचा वलादयान् ॥ नीवार चक्रम
कुमादित्वालि ॥ इत्यादिवासनम् ॥ परेच: एति एक प्रमगस
वृत्तिदेवगुणापञ्चनाथ सनीनहनाग्रयशास्त्रा सेकाना ।

मन्त्र ४ वं० २

एतैः श्रीहरिचरणं कल्याणं देवतानांश्च भेणदशाङ्गुलीर्कृत्वा । नामग
८० भिरुङ् ४ प्रत्येक प्रतिपक्षणेनैव विहितहोमेक । अग्नये स्वाहा
दि । प्रधानं । स्थाप्यदेव हस्तानामेकैक पूर्वेण कृपाकृति
भिः ॥ अग्न्यादि सप्तदेवताः प्रत्येकं एकैकया उत्पल
साकालेन ॥ वि हुत सकर्षणादि हुत नामभिः प्रत्येकं
दशसरालेन ॥ कान्तिः । श्रिये । सरस्वती । पुष्टिः । विघ्न ।
परोमास्त्रयो निवृत्तिः सेकर्षणादि नामभिः प्रत्येकं दशसराले
न । ॥ शान्त्यर्थं ॥ भवाद्यष्टौ देवताः प्रत्येकं दशसरालेन । भ
वाद्यष्टौ पत्न्यः गुडौदनेन ॥ भवाद्यष्टौ सङ्कुलेन । प्रत्येकं
हरिद्रौदनेन । रुद्र । यवकादि सप्तदश मूर्त्तिः कपर्दाद्यष्टौ
नामभिः प्रत्येकं दशसरालेन । ॥ प्रावेशनादि हुतमित्या
दि । आस्तां घृ । ॥ ४ यावत् ॥ अग्नये स्वाहा ॥ सोमाय । धन्व
न्तरये । कुह्वै । अनुमत्यै । प्रजापतये । परमेष्ठिने । ब्र
ह्मणे । अग्नये । सोमाय । अग्नये स्वादाय । अग्नये ... प
तये । प्रजापतये । विश्वेभ्यो देवेभ्यः । सर्वेभ्यो भूतेभ्यः । ॥
भूर्भुवः स्वः । अग्नये स्विष्टकृते । ॥ ति ॥ तत्र समस्ते ...

निचनस्थापि : पवमानानुवाकेन वाभिषिंच्य ॥ एकं कुंभं शमीपलाश
वटखदिरबिल्वाश्वत्थविकंकतपनसाम्रशिरीषोडुंबराणां पल्लवा
न्कषायांश्चादित्वाश्वत्थे वरस्याभिषिंच्य ॥ पंचरत्नोदकेन हिरण्य
वर्णाः शुचयस्त्वाभ्यां सतीं दत्वोपवीता दिशीयां कृत्वा ॥ हिरण्यग
र्भः । य आत्मदा । यः प्राणतो । यस्येमे । येन द्यौ । यं क्रन्दसी ॥
आपो ह यत् । यश्चिदापो । [illegible] पवापु [illegible] दीपान्दत्वा ॥ [illegible]
शलाके यानेज[illegible] मधुपर्कं गृहीत्वा विश्वेदेवानां [illegible]
[illegible] ॐ नमो भगवते रुद्राय शिवाय हरये नमः ॥
हिरण्यरेतसे विश्वेश्वराय विश्वतः पापहर्त्रे नमः ॥ ३ ॥ निवेदयेत् [illegible]
[illegible] लिखेत् ॥ [illegible] पूजयेत् [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] निमध्याज्यं [illegible] नैवेद्यं [illegible]
तरं जयेत् ॥ [illegible] — — त्रिशोधः ॥ ततश्चादर्श भद्र्यादिदर्शयेत् ॥
ततः कर्ता आचार्याय गां सवत्सां दक्षिणां दद्यात् ॥ अथावा
र्धः ॥ प्रत्यृचा — — प्रणवं वदन् [illegible] तेन [illegible] ॥ वैष्णव
पंचवर्णैर्दत्तेन देवस्यनीराजनं [illegible] रायितव्यम् [illegible]
याद्देवालिंद [illegible] ॥ मन्त्रः ॥ ॐ नमो रुद्राय सर्व [illegible] पतये

८१ येऽस्थलचरा ये मार्गद यिताधिविद्या विपतये रुद्राय वै नमो नमः ॥ श्री
वमगरहितं कर्मतत्स्वाहेति । अघस्य स्यपूर्वे भूतेभ्यो नमः ॥ त्रि
गुणाचार्यैः सर्वतोभद्रदेवानावाहयेत् ॥ मध्ये ब्रह्माणं । पूर्वा
दिदिक्षु अष्टौ लोकपालान् ॥ ईशाने रुद्रो मध्ये वसून् । इत्या
दि ॥ रुद्रान् । आदित्यान् । अश्विनौ । विश्वान्देवान् ॥ पितृ
न् । नागान् ॥ स्कंदवृषौ ॥ व लेनाथान् यंत्रया लेख्य ॥ दक्षावि
घ्न । दुर्गां । स्वधां । मृत्युरोगान् ॥ समुद्रान् । सरितः । मरुतः ।
गणपतिं चेति । मध्ये बल समीपे ॥ पृथिवीं । मेरुंचावाह्य ॥
॥ गंगादिनदीः ॥ वज्रं । शक्तिं ॥ दंड ॥ खड्गं ॥ पाशं ॥ अंकुशं ॥ गदां ।
त्रिशूलं ॥ तद्बाह्ये ॥ ऐंद्रीं । कौमारी । ब्राह्मी । वाराही । चामुंडां । वै
ष्णवी । माहेश्वरी । वैनायकी ॥ एतान्नामभिरावाहयेत् ॥ सुद्वय
॥ अथवा पादेवतनस्य वाद्यवाहो ॥ मंडलमध्ये कर्णिका संत्र
तिष्ठे न भवति निवेश्य ॥ संस्थाप्य ॥ वृहन् मंडलदेवताना
नाममंत्रैः लिलाङ्गपूजन दश दश आहुतीर्हुत्वा स्विष्टकृदादि प्रा
यश्चित्तान् कर्म शेषं समाप्य शेषपूर्णाहुतिं व मारोप्य ॥ उत्त
पत्रकौमारकीलाय दाग्न्यां स्नात्वा देवं मौ संकृत्य ॥ यथा

पुनर्लोकान्पापापहारि । करिष्यमाणस्य समाप्ते वा ततः मा वायव्या
ज्ञेय प्रतिदिशं बलिः सर्वौषधीः स सर्पः ॥ सपात्रोदकं देवमन्त्रेण शान्त्या
रम्भानि सभ्याः ॥ नैवेद्यान्निवेदये त् ॥ ततः उत्तिष्ठन्ति देवं हस्ता
भ्यां विसर्जयेत्पुष्पाञ्जलिं स्थापयेद्देवं प्रार्थयेज्जनः ॥ ब्रह्मणे
नमः ॥ एवं विसर्जयेत् । रुद्राय । चन्द्रादीनष्टौ । वसुभ्यो । रुद्रेभ्यो ।
आदित्येभ्यो । अश्विभ्यां । मरुद्भ्यो नमः । कुबेराय । गंगा
दिसरितनदीभ्यो । अप्सरोभ्यो [illegible] । इन्द्रादिभ्यो । [illegible]
[illegible] भ्यः । धन्वन्तरये । सर्वेभ्यो । विश्वेभ्यो देवेभ्यो ॥
ब्रह्मणे । इति ॥ ततः सपात्रोदकेन यजमानमभिषिञ्च्य
देवं प्रार्थयेत् [illegible] परमेश्वर [illegible] पुष्पाञ्जलिं निवेदये । म
[illegible] — — यजमानस्य [illegible] ग्रहकृतं [illegible] घटवय
[illegible] — [illegible]
मूले — [illegible] लोक [illegible] परमेश्वर [illegible]
[illegible] य ॥ इति [illegible] ॥ वपा ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]

निषन्द्रांसि॥ क्रियामयवपुः प्राणाख्या देवता॥ आं बीजं॥ क्रौं श
८३ क्तिः॥ ह्रीं कीलकं॥ प्राणप्रतिष्ठायां विनियोगः॥ ततो वक्ष्य
माणैर्न्यसेत् क्रमेण शिरो... य गुह्यपादेषु विन्यसेत्॥ ॐ
कं खं गं घं ङं अं पृथिव्यप्तेजोवाय्वाकाशात्मने आं हृदया
य नमः॥ ॐ चं छं जं झं ञं इं शब्दस्पर्शरूपरसगंधात्मने ईं शि
रसे स्वाहा॥ ॐ टं ठं डं ढं णं उं श्रोत्रत्वक्चक्षुर्जिह्वाघ्राणात्म
ने ऊं शिखायै वषट्॥ ॐ तं थं दं धं नं एं वाक्पाणिपादपा
यूपस्थात्मने ऐं कवचाय हुं॥ ॐ पं फं बं भं मं ओं वचनादान
विहरणोत्सर्गानंदात्मने औं नेत्रत्रयाय वौषट्॥ ॐ यं रं लं
वं शं षं सं हं ळं क्षं मनोबुद्ध्यहंकारचित्तात्मने अः अस्त्राय फ बुध्य:
ट्॥ एवं न्यासं विधायैवं कर्णौ॥ देवं हृदि स्पृष्ट्वा जपेन्मनुं॥ ॐ आं
यं रं लं वं शं षं सं हं ळं क्षं अं हंसः सोहं॥ देवस्य प्राणा इह प्राणाः
॥ एवं जीव इह स्थितः॥ सर्वेन्द्रियाणि॥ वाक्पाणिपादपायू
पस्थ इहागत्य सुखं चिरं तिष्ठन्तु स्वाहा॥ अस्य कर्त्ते० गर्भा
धानादि संस्कारान् पंचदश प्रणवावृत्तिं जपेत्॥ देवस्य
हृदयं गृहीत्वा जपेत्॥ अस्यै प्राणाः प्रतिष्ठन्तु अस्यै प्राणाः क्षरन्तु
च॥ अस्यै देवत्वमर्चायै मामहेति च कश्चन॥ ततः प्रणवेन

नसंरू ... सजीवं ध्यात्वा ध्रुवाद्यैरिति रचंद्र स्वा ॥ कर्णं गा
यत्री देवमंत्रजप्त्वा ॥ गुरुवक्त्रतोप स्थाय पादत्राभिः शिरः
स स्पृष्ट्वा देवं प्रीतिविज्ञपेत् ॥ ततः कर्ता ॥ स्वागतं देव देवे
शाम ... गते ॥ प्राञ्जलेनमहदृशामावालवत्स रपालक
॥ धर्मार्थकाम सिध्यर्थं स्थिरोभव सुखाय न ॥ सान्निध्यंतु सदादे
व हवाच्यी पा परिकल्पय ॥ य — इंद्रवनीरदृ यी ति कंत्यप्राति घातिन:
॥ तावत्त्वयात्र देवेश संस्थेयं मत्कानुकंपया ॥ भगवन्देव देवेश त्वं पि
तासर्वदेहिनां ॥ —— रूपेण भगवन् ... व्याप्तं चराचरं ॥ तेन रूपे
ण देवेश स्वार्च्चायां सन्निधौ भव ... ॥ एतद्दंतं सर्वदेवानां स
मानं ॥ वेदमंत्रस्य मूलमंत्रो वैदिको वा यथा स्व: ॥ ... वाय्य: कर्ता
वा ॥ लिंगे ... च्चायां वा ॥ ओं भू: पुरुषमावाहयामि ॥ ओं भुव: पुरु
षमावाहयामि ॥ ओं स्व: पुरुषमावाहयामि ॥ ओं भूर्भुव: स्व: पुरु
षमा० ॥ इत्यावाह्य ॥ आसनेनासनं दत्वा ॥ नैवेद्य दूर्वा ... माकवि
ष्णुक्रांता पद्म मिश्रं पाद्यं ॥ इमा आप: शिवतमा: इत्यादि ... तत्समा
... ध्यामि ... न ॥ ... नत्नसो: पामाता ... प्रतिगृह्य
तां प्रतिगृह्णातु भगवान्महाविष्णु: विश्वेतम: पाद्यं ॥ दूर्वाग
... फला ... सहितमर्घ्यं ॥ इमा आप: शिवतमा: इ०

८३

र्घ्यो सा ज्यवनां प्रतिग्रह्णातु भगवान् महाविष्णुः विश्ववे नमः
८४ अर्घ्यं ॥ जातीकंकोलैलालवंगमिश्रमाचमनीयं ॥ इमा आपः
शिवं आचमनीयास्ता जे पुनन्तु प्रतिग्रह्णातु भगवान् महावि
ष्णुः विश्ववे नमः । आचमनीयं ॥ स्नले तम् मधुपर्कं ॥ पंचामृत
स्नानं ॥ तैलाभ्यंगादि ॥ नानादेवमयं संस्नाप्य ॥ इदं विष्णु
र्विचक्रमे ॥ लिंगभगवान् महात्... ब्रह्मयज्ञं नमः ॥ इति पा-
द्यादि । नमोऽस्तु नीलग्रीवाय ... लिंगे प्रतिस्थ विस्तरस्य ॥ य
ज्ञोपवीत: शुभादिव्या: सर्वगंधै रलंकृता ॥ स्नानं ब्रह्म पवि
त्र पूता: सूर्यस्य रश्मिभिः ॥ प्रतिगृह्णातु प्रतिगृह्
णातु भगवान् महाविष्णुः विश्ववे नमः । गंधं ॥ सुमाल्या:
शुभा दिव्या: सर्वगंधै रलंकृता: ॥ स्नानं ब्रह्म पवित्रपू
ता: सूर्यस्य रश्मिभिः ॥ प्रतिगृह्णातु भगवान् महावि श्लो = ६
ष्णुः विश्ववे नमः । माल्यं ॥ इमे पुष्पा: शुभा दिव्या: । सर्व
पुष्पै रलंकृता: ॥ स्नानं ब्रह्मपवि ● मि: ॥ प्रतिगृह्णातु
भगवान् महाविष्णुः । विश्ववे नमः : पुष्पाणि स० ॥
वनस्पतिरसो दिव्यो गंधाढ्यः सुमनोहरः ॥ आघ्रेय: सर्व
देवानां धूपोऽयं प्रतिगृह्यतां ॥ प्रतिगृह्णातु भगवान् महा

विष्णुः विष्णवे नमः ॥ धर्मं ॥ ज्योतिः शुक्रं च तेजश्च देवानां सततं
प्रियः ॥ भास्वरः सर्वभूतानां दीपोऽयं प्रतिगृह्यतां ॥ प्रतिगृ
ह्णातु भगवान् महाविष्णुः । दीपं ॥ विष्णो ॥ स कर्पूरवासदे
व घृतं मूलिनेन पुरुषोत्तमा योऽदजनार्दने — — तेज
नार्दन उपेन्द्र हरि श्रीकृष्णेति द्वादशनामभिः पुष्पाणि स
मर्प्य नैरेवनर्पणं कृत्वा ॥ पायसगुडोदनं चित्रौदनादि
— — त्रनेविनननिवेद्य ॥ कुसरं पूर्वोक्तनामभिः हुत्वा
॥ नैवे ॥ शान्तिः रसेः ॥ श्रियै ॥ सरस्वत्यै ॥ १ स्व ॥ विष्णवे शान्तिं हु
त्वा ॥ विष्णोर्नु कं ॥ नेदं विष्णुर्विचक्रमे ॥ प्रन [illegible] स्तुः ॥ परोमात्रया ॥
विचक्रमे ॥ विदेवः ॥ इति हुत्वा ॥ पुनर्द्वादशनामभिर्हुत्वा
त्वा ॥ लिंगे ॥ दीपान् हुत्वा ॥ भवाय देवाय नमः ॥ शर्वाय ॥
ईशानाय ॥ पशुपतये ॥ रुद्राय ॥ उग्राय ॥ भीमाय ॥ महादे
वाय ॥ इति पुष्पाणि दत्वा ॥ नैरेवनर्पणं कृत्वा ॥ पवित्रं त्रिलिं
भिपायसगुडोदनं च निवेद्य ॥ पूर्वोक्तनामभिः कुसरं हुत्वा
॥ भवस्य देवस्य पत्न्यै स्वाहेत्याद्यष्टभिः गुडोदनं हुत्वा ॥ भ
वस्य देवस्य सुताय स्वाहेत्यादिभिः हरिद्रौदनं हुत्वा ॥ त्र्यंबकं ॥
मातनामहान्तं ॥ मानस्तोके ॥ ज्यातततेगा प्र ॥ विकिरिदाव

लोहित ० । सहस्राणि सहस्रशः ॥ इति द्वादश ॥ एतैर्हुत्वा । शिवाय ० ।
६४ शंकराय ० । सहमानाय ० । शितिकण्ठाय ० । कपर्दिने ० । ताम्राय ० । अ
रुणाय ० । अपगुरमाणाय ० । हिरण्यबाहवे ० । सस्पिञ्जराय ० ।
बभ्लुशाय ० । हिरण्याय ० । इति त्रयोदश ॥ नमः स्विष्टकृते ।
दिशो यजमानस्य ॥ सर्वाणि सर्व हविर्भिः । विश्वबलिं यजेत बलिं द
द्यात् ॥ मंडला ॥ वामे वामा [illegible] तन्नाम [illegible] विश्वरूप
यजामहे ॥ [illegible] यज्ञोपवीतं [illegible] नमः [illegible] नामभिः [illegible]
हव्य [illegible] ॥ लिङ्गम् ॥ नारायणपरं [illegible] शिवं [illegible] इति वदन् ॥ नमो स
र्वपापेभ्यो [illegible] सर्वोपचारैः [illegible] पाय ॥ [illegible]
॥ विश्वभुजे नमः ॥ सर्वभुजे ० । आत्मने ० । परमात्मने ० ॥ इति हुत्वा
॥ आचार्याय [illegible] दद्यात् [illegible] एकां वा गां दत्त्वा ॥ [illegible]
[illegible] दत्त्वा ॥ [illegible] द्वादश वा विप्रान् भोजयेत् ॥ इति ॥ [illegible]
[illegible] प्रतिष्ठाविधिमेव
कुर्यात् ॥ [illegible] पापी [illegible] भवति ॥ [illegible] ला
न ॥ वा [illegible] नास्त्यानि [illegible] ॥ [illegible] देव ॥ इति
[illegible] बलप्रतिष्ठाविधिः ॥ [illegible]
[illegible] ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ शुभमस्तु ॥ ॥ भूयात्सर्वजगतां

चलप्रतिष्ठासाम	१ पुष्कर पर्णे	कोष्ठ	१ सूपवर्ते	१ देवसालीवा वरूं
२ स्वर्णचेनकडे	१ शमी	जटामांसी	५ पंचरंग	अघोलीका
१८ कलश	१ वैकल	हलद	कालपिवक	१ वरूपा३लीका
२ बिनाकलश	१ वड	दारुहलद	श्वेतहिर्वी	१ तीलद्रोनशेर
१ स्वर्णशलाका	१ खैर	मोर्वे	गायत्र	१ यव
१ रुप्यकीवाटी	१ बेल	शीलारस	२५ सुपार्या	१ सर्षप
४ वस्त्रे	१ फणस	चंदन	२ नारळ	१ सूतकंकण
१ पंचगव्य	१ आंबा	वेखंड	५ केली	१ गोलीर
२ पंचरत्ने	१ उंबर	वकोरा	५ [illegible]	१ गो[illegible]न
१ पंचमृत	१ आपटा	नागरमो	खारका	१ लवंग
१ सप्तमृत्तिका	----	२ यज्ञोपवीत	कापूर	१ पत्री
१ सप्तधान्ये	१ ----ब	१ मध	गुळ	१ जायफल
१ उडुंबरपीठ.	पांचपल्लव.	१ साखर	अरगजा	वेलदोडे
पल्लव	वसाले	१ आदर्श	उद्वर्ना	श्यामाकु
१ अश्वत्थ	१ गोरोचन	१ चामर	सुगंधतैल	१ विष्णुक्रांता
१ पलस	१ सर्वौषधी	१ पकान्ने	१८ पंचपिष्ठ दीप	१ कमल

२५९

८५

१ गूलल॥ ॥गोप्रदानस्नाचा र्यस॥

१ चित्रोदन॥ ॥उत्तमपदेप्रत्ये॥ ॥१ उष्णोदक॥

दूर्वाकुलिसामग्रीकर्ट०००मडसहस्रे प्रयाहवाचनसामग्री॥

पलंग॥ ॥वाराशेमध्यमद्दर०००॥४ कंदलीस्तंभ॥

न्याहाली॥ ॥कनिष्ठपदे ८८॥ २४ ॥८ अरारिज॥

उष्णी॥ ॥ग्रहहस्ताकल ॥ग्रहयज्ञसामग्री॥

प्रावरणवल॥ ॥कृताप्योतेधासमिधा ॥कुशपवित्रप्रोतं॥

कल्पान्नगिरि॥ ॥दूर्वा॥ दर्भा॥ ॥मण्डपसामग्री॥

समिधामध्यमपदे॥ ॥८००॥ अष्टाविंशत्यष्टसहस्रपदे॥

२५० अश्वत्थ॥ ॥६२००॥ अष्टाष्टसहस्रपदे॥

२५० शमी॥ ॥४००॥ अष्टाविंशत्यष्टोत्तरशतपदे॥

२५० अपामार्ग॥ ॥१६००॥ अष्टाष्टोत्तरशतपदे॥

२५० पलास॥ ॥१२००॥ अष्टाष्टाविंशतिपदे॥

२५० उंवर॥ ॥३ तिलचर्वीसमिधा॥

ॐ श्रीगणेशायनमः॥ अथनागवलिं॥ नत्वाशौनकः॥

ग्रहबद्धमहावीरसर्पस्य संकारविधिं गुरुतमं॥ सितलीवल्यापौ

लीनामस्यायं चव्याकारयेनेत॥ः॥ श्राद्धेवा चतुर्थ युक्तायामध्य

इमं बुध =

त्वं प्रोक्तवा हनिमिः स्त्रिमिः ॥ त्रिभिरिति विज्ञेय वसानहं ॥ ॐ नमः
प्रोक्त्वा मीत्यादि प्रयोगः ॥ ५ तैरुपं जले नाभिमाभिषिच्य ततनुः प
रं ॥ नाबिद्धं संचयनेकुर्यात् स्नात्वा चस्पग्रहं मजैलं ॥ अस्वयादि
कं कार्यं विरात्रा पुष्पिरिष्यते ॥ चतुर्थेहति सञ्जाप्रसचैलस्नातमाः
चरेत् ॥ चतुर्थः समन्वये प्रहिजा नुष्ठेयं सोऽयं यत् ॥ केतानाम
वर्ष विप्रान वेयहृदयमात्मकेः ॥ सर्पान्ततस्त्या प्रोश्यः कापिला ना
गएवच ॥ कालीयः शंखपालश्च पृथग्धर्मश्च कीर्तिताः ॥ पादप्रहा
लनेकुर्यादिमि — — पदेः पृथक् ॥ गंधपुष्पादानैर्धूपदीपा न्न
वेद्यादि जातं ॥ ६ नित्सर्पस्य संस्कारं कृत्वा नागबलिं ततः ॥ दत्वा
खर्णमयं नागमपरां पात्रमुच्यते ॥ दत्वा स्वर्णमयं नागमपरं
पात्रमुच्यते ॥ एवं कृते विधाने वै सर्पसंस्कारकर्मणि ॥ सर्पाः
सान्नुकुलास्त्यापार्लः कुलानेला च संशय ॥ कुष्ठव्याध्यादियुक्त
स्य सर्वव्याधेभुजंगैर्च ॥ [illegible] आरोग्यमैश्वर्यमाप्यकामान
वाप्नुयात् ॥ ७ पञ्च बालिभि उक्तं धनौ पुत्रवान् भवेत् ॥ योग्यारो
ग्यमवाप्नोति पौर्णमास्य वचाय प्येति प्रोनवीयमूलवा
प्नोति ॥ वपे जलमातिकेन ह्यपुव ८ [illegible] मतिवपः कृतायते
लोविय ८ ॥ ९ हप्रावदस्य कारलोपच्छादसः ॥ नारिथिसंप्नन्ते कृ
च

वादित्स्वचू ॥ अस्थिसंचयनं मात्रानिषेधा दन्या प्रेतात्क्रिया त्रास्थिभ
८७ वतीति केचित् ॥ यावद्वा चरति कृमिभिन्या यावद्भवतीति सं प्र
दायिकाः ॥ बालचर्यादिकं कार्यमित्यत्रापि बोधायनोक्तं ए
काहः पक्ष एवास्तीति केचित् ॥ बौधायनः ॥ अप्यातीर्न्नतादिना
पाले सर्पसंस्कारविधिं व्याख्यास्यामो दक्षिणेन तटे यत्र पौ
र्णमावास्यां पौर्णमास्यां वा पंचम्यां वा प्रोष्ठपदत्रे वा क्रियत
इत्यादि ॥ एवं तत्रो शुभेकालेऽस्मादिरहितेऽसम्भृतसंभारः उक्तदि
नात्पूर्वदिने तदहरेव वाऽधिकारार्थं चान्द्रं दिश कृच्छ्रात्मकं प्रा
यश्चित्तं चरेत् ॥ तस्य प्रयोगः ॥ स्नात्वाचम्य प्राणानायम्याहं कि
लिवास्मा समस्तसंपदितिपर्षदं प्रदक्षिणीकृत्य तदग्रेऽतिष्ठ
न्नहं धर्मं वा गोत्र [illegible] युक्तिप्रदृष्टा यानि जायते ॥ सा [illegible] गं प्रणम्य [illegible] ततः
कितीकार्यमितितैः एवंश्च [illegible] शर्मेणा [illegible] ममपत्न्या मम
पुत्रेणामत्सर्वजैर्मे [illegible] बधिमिवां [illegible] जन्मनि जन्मान्तरे वा [illegible]
नादत्तानाहाबकृतेन सर्वं [illegible] जनितस्य संताति [illegible] बधिर्यकी
[illegible] तस्य दोषस्य परिहारार्थं [illegible] कृत्वा प्रायश्चित्तं [illegible]
[illegible] भवत ॥ इति पर्षदं प्रति ब्रूयात् ॥ तेच परस्परानुमत्या
तस्य शक्तिं विरच्य ॥ प्रायश्चित्तं [illegible] दिष्टानाम ॥ इति [illegible]
ततः कर्त्ता ॥ सर्वधर्मविविक्तात्मा [illegible] ग्रारः सकलैर्द्विजाः ॥ — इह

स्वसंशुद्धिं कुर्वंति द्विजसत्तमाः ॥ मयाकृतं महाघोरं ज्ञातमज्ञातात्कि
ल्बिषं ॥ प्रसादः क्रियतां मह्यं शुभानुज्ञां प्र — — च्छा ॥ पूज्यैः कृतपवित्रो
हं भवेयं द्विजसत्तमाः ॥ इति पठित्वा ममानुग्रहं कृत्वा भवंत इति पर्षदं प्र
णमेत् ॥ ततः कर्ता निवर्चनं पर्षत्सज्जनं अनुवादकं सज्जनं व
कं यो तं ॥ अनुवादकाय यथाशक्ति दत्वा तेन यथा प्रायश्चित्तं दृष्ट्वा दद्यात् ॥ त
तोनुवादकः ॥ अमुकशर्मणा त्वया त्वत्पत्न्यादिसर्वाधिभिर्वा इ
ह जन्मनि जन्मांतरे वा ज्ञानादज्ञानाद्वा कृतेन सर्पवधेन ज
नितस्य संतति प्रतिबंधकीभूतस्य दोषस्य परिहारार्थं पर्षदु
पदिष्ट अमुक प्रत्याम्नाय चतुर्दशकृच्छ्रात्मक प्रायश्चित्तं च
रणपूर्वकं यथाविधि सर्पसंस्कारं कृत्वा तत्सुवर्णनिर्मित पदृवोऽभ
विष्यसीत्यापदेशार्थः ॥ ततः कर्ता ओमित्यंगीकृत्य पर्षदं न
मस्कृत्य विसर्जयेत् ॥ अनुवादकेन ॥ नमस्कृत्य प्रायश्चित्त ना
देशकालौ संकीर्त्य अमुकशर्मणा मया मम पत्न्यादिभिर्वा इह
जन्मनि जन्मांतरे वा ज्ञानादज्ञानाद्वा कृतेन सर्पवधेन जनित
स्य संतति प्रतिबंधकीभूतस्य दोषस्य परिहारार्थं पर्षदुपदिष्ट
८८ चतुर्दश प्राजापत्य कृच्छ्रात्मकं प्रायश्चित्तं प्रत्याम्नाय सम्यक् हितममुक प्र
त्याम्नाय द्वारा करिष्ये ॥ इति संकल्प्य ॥ ब्रह्मादिकानि च पापानि
ब्रह्महत्यासमानि च ॥ केशानाश्रित्य तिष्ठंति तस्मात्केशान्वपाम्यहं

॥ इति शिखाकक्षोपस्थ वर्जं केश श्मश्रु लोम नखानि वाप
८८ यित्वा ॥ आयुर्बलं यशो वर्चः प्रजाः पशु वसूनि च ॥ ब्रह्म
प्रज्ञां च मेधां च त्वं नो देहि वनस्पते ॥ इति वनस्पतिं प्रार्थ्य त
स्मात्प्रादेशमात्रं काष्ठं गृहीत्वा ॥ मुखदुर्गन्धिनाशाय ।
दन्तधावनं ॥ निर्दन्ताश्चेत् शोधयेत् द्वादशगण्डूषान् कृत्वा ॥ भस्म
गोमय मृत्तिका स्नानानि विधाय ॥ पंचगव्यैः हस्तं कृ हस्त
कलनं कं चैत्स्नात्वा कुशोदकेन शुद्धोदकेन च स्नानं वा वि
धो वा नं कुर्यात् ॥ ततः प्रायश्चित्त पूर्वांगादि चरेत् ॥ तेन
श्च विष्णु इजनं कृत्वा विष्णुश्राद्ध सिद्ध्यर्थं वसुभ्यो दि
प्रेभ्यः इजन इवं कमा मो स्नानि दद्यात् ॥ आयगोदानं प्र
त्यहं निष्क्रय द्वारा वा विधाय ॥ ततः श्रुद्ध देशो स्थ र होम
विधिना अग्निं प्रतिष्ठाप्य ध्यात्वा दद्यात् ॥ प्रायश्चित्तांगहोमे दे
वता परि ग्रहार्थं मत्वा तं करिष्ये ॥ अत्र प्रधान ॥ अग्निं
वायु सूर्य प्रजापतिं च तिलस मस्ता मिश्री हुतिभिः ॥ प्रत्ये
कं सप्त संख्या रस्या स्येन ॥ वैधाय नो पंचगव्य हो
मे ॥ अग्निं ॥ सोम ॥ विष्णुं ॥ वि ॥ रुद्र ॥ सविता ॥ ब्रह्म ॥ पर
मात्मानं च ॥ पंचगव्येन ॥ एता देवताः स्रुचा यक्ष्ये ॥ इत्यु
क्त्वा सामि योग्या वा चाय ॥ परिसमूहनादि ॥ याज्ञासादन

स्वर्णं वा नकारयेत् ॥ कृते सर्पवधो विप्रः पूर्वजन्मनि वै हता ॥ अनेक
दुःखजालानि प्राप्नोति मनीनरः ॥ से मति प्रतिबंधश्च जातापत्यं
विनश्यति ॥ तस्य प्रशांतिं प्रवक्ष्यामि येन संपद्यते सुखं ॥ स्नात्वा
त्वा गायत्र्यादि श्री सदिं दुर्ध्या हिज्ञानयेत् ॥ वधं सर्पस्य वा नयेद्वा
विचारे स्वर्णं प्रयत्न देयं ॥ वधो हि जन्मानि कृतोः दंडाद्विजान
ये ॥ दयात्मा पवित्रपूर्वं श्रोत्रियाय कुटुंबिने ॥ विप्राय दंडमूल्यं लै
वा तदभावे सति दापयेत् ॥ स्वाहाहा धान्यकर्षकं तु तेन देवं प्रदाप
येत् ॥ नित्यं त्रयं हि नित्यं वा नित्यमेव कर्ता यदि ॥ अन्नमत्या
दिकं तद् शांतिकम धनं दर्शकं ॥ वित्तप्राप्ते —— वीन्त दद्याद्धि
तानुसारतः ॥ अन्नसंचलसंखोल्लिखाशस्तु यत्त दत्तं नरं ॥ प्रिय
गु व्रीहि गोधूम तिलापि श्वेतं वकनः ॥ —— सर्पाकृति तितन
नु पूर्णं निधापयेत् ॥ अनेन वक्ष्यमाणेन मंत्रेण प्रार्थयेद्
हि ॥ एहि पूर्वमृतः सर्प अस्मिन् पिष्टे समाविश ॥ संस्कारार्थं
म हमन्त्रपापप्राप्त्याप्ते महारतः ॥ वस्त्रोपवीत गंधाद्यैरर्चितः
कुसुमादिभिः ॥ कर्ता पुष्पांजलिं दत्वा प्रणिपत्य हरेद्धिं ॥ यज्ञ
लीनं पिष्टे युगलमाव स्योपविशेद्विः ॥ कुर्यात्संस्कार संकल्पं प्रा
णायाममुरः सरं ॥ यज्ञोपवीतिना कार्यं सर्पसंस्कारकर्म तु ॥

प्र=१

लौकिकाग्नि निधाय समिदाधानमाचरेत् ॥ अग्ने रक्षो
८६ यदिभागो मासि संप्रोक्ष्यवादिभिः ॥ विनि हुत्वाथ संस्ती
र्य कुशैः शालेयकाष्ठकैः ॥ पर्युक्ष्याग्निं परिस्तीर्य पश्चादिशि
वासवं स्थापयेत् ॥ हृत्वैवमादानमपयेत् वदपात्रासादन
दिकं ॥ आज्यपात्रे चरुं कृत्वा सर्पिषा च दध्या विधिः ॥
सर्पिरुद्दीप्ता यत्नेन चिन्तीमारोपयेत्सुधीः ॥ स्रुपस्य स्रु
क्स्रुवौ पूर्वमगत्वा वाग्नि समीपतः ॥ स्रुवेण जुहुयादा
ज्यमग्नौ व्याहृतिभिस्त्रिभिः ॥ सर्पाय च जुहुयादाज्यं व्याहृ
त्याथ तमस्तया ॥ आज्यशेषं स्रुवेणैव सर्पदेहे निवेच
येत् ॥ नमस्ते मन्त्रैः सर्पं व्याहृत्या स्रुवस्रुवपात्रीना ॥
पूर्ते स्वाहेत्यन्ते चा सर्पयाभिः प्रदापयेत् ॥ स्रुवेतथ
विधायाथ यद्यपात्राणि विवर्हिषा ॥ विनि स्रुवं तीर्थ
स्थाप्यानि पश्चात्समापयेत् ॥ उपानिष्ठे सम्मानं तु मोसलं
सर्पं इत्यते ॥ स्नानतो दानतो वापि कृतः सुपर्णं योमया
॥ संस्कारकर्मविधौ कृता नेतव्यं नयन्तां च मे ॥ पुष्पादीनि
वस्त्रदेहि प्रायोऽयं सोहि सर्वदा ॥ जिह्वां स्पृशति चैवेयं तु
स्त्रिरस्त सर्वदा स ॥ नित्यं प्राप्य तानि गतिं दुस्त्रावागत्य ८६

धनं धनः तीराज्येन ततन प्रश्ना

काले पंचगव्य दुग्धशालि॥ नागप्रपात्रं॥ सप्तदर्भो प्रासया पु॥ आ
ज्यनिर्वापानंतरं पंचगव्यमेलनं कृत्वा आज्येन सह हवि: प
र्यग्निकृत्य॥ बर्हिषि आज्यस्थाली पंचगव्यं चासाद्य॥ नि
तरं घृतधारा धालान्ते व्यस्तसमस्तव्याहृतिभि: आघारौ विधाय ते
नाज्याहुतीर्हुत्वा॥ सप्तदर्भाग्रकेन कुर्चेनो जुहुयाज्जुहुयात्
॥ ॐ अग्नये स्वाहा॥ सोमाय० १ गायत्री० २ देवविष्णु० विश्वे
भ्यो० मानस्तोके० उदकस्पर्श:॥ तत्सवितुर्वरे० ब्रह्मजज्ञा
नं० ॐ स्वाहा॥ इति मंत्रेण यावन्ति भिराज्याहुतिभिश्च जुहुयात् पंचभाग
होमे भवाप्नि नावनी राज्ञीसै: कुशैर्जुहुयात्॥ परमात्म
ने इदं न॥ नोविशिष्टं पंचगव्यं प्रणवेन तीर्थं प्रणवेन
पिबेत्॥ गात्रयं हुणकारिष्ये॥ इति विद्वान् प्रश्नुवा॥ कृत्वा
लिलैरव स्नानं कृत्वा स्नात्वा हिरण्यविष्णुप्रणवेन सर्वान्पिबेत्॥
नमो विष्णवे हस्तपादान्प्रक्षाल्य बहिराचम्यासने उपविश्य
पञ्चइपरि स्थित्वा दर्भं हस्ता नाम प्रायश्चित्तमाचरेत्॥ प्र
त्याम्नाय प्रत्येगोदानं तिलकुशद्रव्यं वा तत्समथो दद्यात् स्व
जेहा॥ तत: पूर्ववत् ब्रह्माहुति होमं विष्णु जपं मन्त्र विष्णु प्रा
द गोदानं च कुर्यात्॥ गावैप्रासंदत्वा शक्तो सत्यां दक्षादात्वा
तिगोघृत तिल हिरण्याज्य वस्त्र धान्य गुड रौप्य लवणानि

प्रा॰ ५

कालिद [illegible] म ॥ ततो मध्याह्नकाले तु चतुर्दश भागे स्थानकं प्रायश्चि
८९ न संदर्शि [illegible] समाप्तिविनिमयं सो ब्रुवंतीति किंचि प्रायश्चित्तं मे राघ
दृष्टमात्रे कि विप्रस्य लोकमर्यादा प्रायश्चित्तयाय विमृश्य सर्वे तु ॥ तज
न्माने वेषु प्राह्वा तु ॥ विप्रा ये नो दंड दद्यात् ॥ मत्स्येन तु जन्म
हनन सर्पवध [illegible] दशपले तु [illegible] पंचे इ मल्लो हद दंड सपादं
रूपकं ब्राह्मणाय [illegible] हंसमयूरदेवन ममोनि दद्यात् ॥ [illegible]
नतः श्री [illegible] वदेत् ॥ [illegible] दंड [illegible] वाद दद्यात् ॥ [illegible]
न्यातु [illegible] वधकारणे [illegible] निष्कां हि [illegible] मेकं निष्कं त
न दद्यात् [illegible] ॥ विन
[illegible] यति ॥ एवं सर्वेषु [illegible] द्विनेकनार्
प्राणः [illegible] मर्वे संस्कार कुर्या
त् ॥ कुर्तो [illegible] प्रायश्चित्त [illegible] कोलो संकीर्त्य
॥ कारयेत् [illegible] संस्कारकर्म [illegible] चार्यो त्या म
हव्या ॥ इति [illegible] चार्य [illegible] द्विना [illegible]
धाय ॥ [illegible] सर्व सर्वसंस्कारकर्म [illegible] दस
॥ इति [illegible] यात् ॥ [illegible] ॥ इत्या चार्ये [illegible] ॥ ग
[illegible] देशे गोमये लीपयेत् ॥ सर्वपात्राणि कार्ये शु

वीवो हस्त्वेति प्रोक्ष्य || मिश्रितैः प्रत्युद्धृत्य पात्रे मिलितैः प्रियंगु
व्रीहि गोधूम तिलपिष्टैः एतद्दत्य लक्षणेन वा सर्पाकृतिं कृ
त्वा मध्ये कुशानिधाय तन्नव पूर्वेण चारुणा वस्त्रेणोत्तरीणे धाय
तस्योपरि संनिधाय || अनन्तं काश्यपगोत्रस्य प्राणप्रति
ष्ठां करिष्ये इति संकल्प्य || तदादित्यदत्तविधिनैव विं॰ न
मस्तेः सर्वेभ्यः || इति चतुर्थ्यन्तेनावाह्य || पुनर्मन्त्रेण उनराधु
र्मः स्थापितमत्र ० हुं तिलाग्निर्वधा || पुनर्भिः पितरो मन्त्रे॰
सचेमहि || ततः सर्पं प्रार्थयेत् || एहि पूर्वं मन्त्रः सर्पं अत्र
स्मिन्विधे समाविश || संस्कारार्थं मह भक्त्या प्रार्थया
मि समागत || इति मन्त्रैः प्राणप्रतिष्ठां कृत्वा || ॐ जमो
पाय विद्महे सर्पराजाय धीमहि || तन्नो नागः प्रचोद
यात् || इति गायत्र्याभिमन्त्र्य || अनुक्तानेवमसमात्रा | म
नेन व्याहृत्या चाभिमन्त्र्य || ततः सर्पं गायत्र्याष्टाक्षराहृता
दि षोडशोपचारैः पूजां कृत्वा पुष्पांजलिं दत्वा प्रार्था
पत्य || भो सर्प इमं बलिं गृहाण मम अभ्युदयं कुरु || इति पा
यस बलिं समर्प्य || यो वो हि पापकर्मा हि यो वा ... मा या वा पाप संभव॰

दे

॥त्राहि मां कृपया देव शरणागतवत्सल॥ अथ पञ्च सहस्त्रा
६१ — — पवित्रेहं निश्चितं मया॥ तानि सर्वाणि मे देव क्षमस्व परमे
श्वर॥ इति देवताध्यानं पूजां समर्पणं कुर्यात्॥ ततः उ
परा — पर्यादि प्रक्षाल्य देशं प्रातिसंपूर्यं सर्वं नीत्वा॥ प्रक्षा
लितां घ्रिपुणपाणिरा चम्य प्राणानायम्य संकल्पं कुर्या
त्॥ मया इह जन्मनि जन्मान्तरे वा मम पत्न्या पुत्रेण वा
मत्स्व वंशे मंत्रं वाधिमिवी ज्ञानाद् ज्ञानाद्वा मनो वाक्काय
कर्मभि वा कृतेन सर्प वधेन जनितस्य दोषस्य परिहारपू
र्वक मम शरीरे सुखपीडादारिद्र्य ज्ञान पत्न्यादि विवृत्ति द्वारा
नेक उत्रपो त्राधादिसंतत्याभिवृध्य पत्रं च मोत्त काटिर्व
त्योरत्न प्रकारेण सर्पसंस्कारं करिष्ये॥ इति संकल्प॥ अस्य
संस्कार पूर्वक लौकिकाग्निं प्रतिष्ठाप्य॥ अन्वाधान
कुर्यात्॥ अत्र प्रधानं अग्नेः॥ अग्निं वायुं सूर्यं चाज्येन
सर्पंत्र देव प्रजापतिं चाज्येन॥ शेष सारविं पूर्वं तं सि
ष्याद्विसर्पोपदेश्य॥ सामिधोग्निवाधाय॥ अग्ने सर्प नेय
दिग्भागे भूमिं जलेन प्रोक्ष्य॥ तत्र चितिं कृत्वा॥ अन्नामया

वृ०

मेदर्भे क्षितिं परिस्तीर्य स्थापयेत् ॥ ततो वेदिः परिसमूह
नादि • वेदकथनं ... त्वा ॥ ततः आयंगो रिति विति
मोदय ॥ गायत्र्या समर्प्य हीत्वा विलावारो घाय. स्य
[illegible] प्रोक्षितुस्थ [illegible] ॥ आपउ ... या त्रिसमी पुमागत्य
प्रधान होमकुर्यात् ॥ व्यस्तानां व्याहृतीनां विश्वा
मित्र जमदग्निभरद्वाजा ऋषयः ॥ अग्निर्वायुस्सूर्यो
देवताः ॥ गायत्र्युष्णिगनुष्टुभश्छंदांसि ॥ प्रधानाज्य
होमे वि० ॥ ओं भूः स्वाहा ॥ अग्नय इदं ० ॥ भुवः स्वाहा ॥ वा
यव इदं ० ॥ स्वः स्वाहा ॥ सूर्याय इदं ० ॥ समस्तव्याहृतीनां
प्रजापतिः प्रजापतिर्बृहती ॥ सर्वप्रायश्चित्ताज्यहोमे
वि० ॥ ओं भूर्भुवः स्वः स्वाहा ॥ प्रजापतय इदं ० ॥ ततः स्वि
ष्टकृदादिहोमशेषं समापयेत् ॥ आज्यशेषं स्रुवेण स
र्वं हुत्वा निधाय ॥ वर्मसस्य जलं पाणिना दद्यात् ॥
समस्तव्याहृतीनां प्र० हती ॥ सर्वप्रायश्चित्ते वि० ॥ ओं भूर्
भुवः स्वः ॥ इत्यभ्युदय ॥ ततः स्थण्डिलस्थं सर्वमग्निं

१०
६१

८५ वितोप्र क्षेपयेत् ॥ अ — — ह्नाराः त्वस्य वाशिरसो स्निग्धाय
वी ॥ स्वधायाश्चितदन्ते रवि० ॥ ॐ नमो देवेभ्यो स्वाहा ॥ नम॥
३ त्वम्भीदत्वा पउ पष्टस्वप ॥ स — न मस्नुश्यस पद्म
मुखोनि त्वमाय्य ॥ उदकुंभस्वां धेकृत्वा जलसिंचनम् त्रि:
प्रदक्षिणां कृत्वा नागाशीरोदं पेस्कोलनीत्वा पउप:
स्पृश्यपात्रा एकतो प्रातिष्ठ्य सर्व प्राग्धेन ॥ नमो
नमः सर्पेभ्य ॥ ॐ निमंत्र सस्यालि: सर्पा गन्धर्वाः
पोपक स्यालेवि० ॥ नमस्कृत्य सर्पेभ्यो० ॥ मेदेवी चले० ॥ प्रा
बवीयाकृपातानो ॥ प्रात निहाननलो वासुकिहतः सर्प
वधोमया ॥ संख्या कंकोर्वे नाग्निमानलम वैदनयतास्मे
॥ प्रजादहि पद्म देहि आरोग्य देहि सर्वदा ॥ जन्मजन्मनि
वैवैयं वृद्धि रस्तु सदा मम ॥ इति प्रार्थयेत् ॥ नतः पोरा
के मंत्रैः प्रार्थयेत् ॥ ककोटकेन नमस्तेस्तु शंखपाल
नमोस्तुते ॥ नागराज महादेव प्रापस्तु नमोस्तु
ते ॥ वफरगा: फनितेो पेचसावि वानीवे क ॥
सवेषियाऽवटचयाऽस्तवहु याशीनेतम ॥ यथये

३

श्री=

जगन्नीस्वामिन् स्वपक रणमंडले परि ॥ धन्नौके देशे स्वरउ
वन्तस्मै नस्थंतमो स्तोने ॥ त्वयाभगवते श्रीमद्वा स्तो
देवाय निर्विघ्न ॥ स्वभोग ने वपर्यं क मायस्तभोगि नोद
य ॥ त्राहि त्राहि महाभोगिन् सर्पोपसुवदुःखित ॥ स
न्तति देहि मे पुत्रपौत्रादि दुःखां दीर्घजीविनी ॥ प्रपन्नया
हि माभवत्स कृपालो दीनवत्सल ॥ ज्ञानतो ज्ञानतो वापि क
नः सर्पवधो मया ॥ जन्मान्तरे पवैतास्मिन्नम स्वैरणवा
विभा ॥ तत्पापनाशाय दिग्र मपद्म धुलम स्त्वमि ॥ इति स
प्रार्थ्य सन्तरां दादहयित्वा ॥ सचैल स्नात्वा ततः समीप
मागत्य द्वीरध्येन विचान्यक्ति प्रोदायेत ॥ व्यासाना
म्नाहतिनां विष्णा ॰ चिन्त्याघित्प्रो दाणोविनियोगः
॥ ॐ भूः प्रोक्षामि ॥ ॐ भुवः प्रोक्षामि ॥ ॐ स्वः प्रोक्षामि
॥ ततः जलेनाग्निं उपशमयित्वा जलप्रवाहयेत् ॥
नास्थिसंचयनं ॥ स्नात्वाचम्य न ह ब्रजेत ॥ अस्थिक्षेत्रे वि
न ॥ ततः प्राचीनावीती स्नात्वा वीर निर्मायम वादि
वि: शकलानि निदिध्य ॥ ध्वजशास्त्रजल स्नानवस्त्र यस्ते

पवीतगंधाक्षतादिभिः पितृनलान त्यर्घ्यं न उपरि दद्या
त्संगश्राद्धे भोजनाच्छतो यो॥ अर्धेनाचयेको यथ्य गोत्रायद
एवातिलोकम् उपालिघुतां॥३ तिथीवदकं जलीत्य
त्वाधियंग्वादिपिष्ठान्नैर्मिनां सीन्नपिंडं दत्वोपरि
तिलोदकं दद्यात्॥३ति पिंड मात्र दद्यादित्यपरेक
र्मसमाप्तिपर्यायमादद्यात्॥ पूर्वरीत्या सर्वद्वयं हुत्वा
संकल्प्य॥ एकोद्दिष्टापरवाल मीकै निवेशयेत्॥ ६
त्यादिकोविन॥ त्रिरात्र माशौचं प्रेत च यादिकं च
॥ वो पायमनैवे काह माशौचं मिति॥ अत्रवकर्तुरे
वाशौचं॥ नान्ये षामाशौचं पिंडदः क्रियान्नि
न द्व गोत्रजा॥३ति वचनात्॥ आसपिण्डमर्गीत्
न प्रावीता वीत॥ चतुर्थे हनि संप्राप्ते सचेलं स्ना
नमाचरेत्॥ ह्नेपा यसमभ्यर्च्य द्विजान यौतन्मो
ज येत्॥ चतुर्थे हनीत्य पलदानं॥ एकाह पदे हि
तीये सर्वेदित्य र्थः॥ अपरेद्युः प्रातः सचेलं स्नात्वा कृतनित्य
क्रियाः॥ स्नातान् श्रौत्र ब्राह्मणान्नाहूय॥ सर्व स्थानेषु रक्षः

कीयतां ॥ ॐ तस्याश्च श्रोतसः मध्यात् प्राकानि निर्मिते ॥ एवमनु
मुद्दिश्य अनन्तस्थाने । शेषस्थाने । कपिलस्थाने । नागस्था
ने । कालिकस्थाने । शंखपालस्थाने । भूधरस्थाने
उल्लिखितानि दत्वा [illegible] मंडले पारिगंधाक्षतपुष्पजलेन ए
भिरिव नामभिः पाद्यं दद्यात् ॥ सर्पेदं पाद्यं ॥ इत्यादि ॥ तत
श्चार्घ्यं [illegible] ॥ यथा क्रमशः [illegible] नुपर्वे
[illegible] ॥ [illegible] सर्पेदमासनं [illegible] मित्यादि ॥ स
ब = [illegible] पञ्च [illegible] दत्वा नर्म [illegible] हिते [illegible]
पावित्र्य पञ्चामृतेन [illegible] ॥ गायत्र्याद्युक्तपदाभिः मन्त्रैः ॥ ततस्त्री
वा तत् गंधपुष्पं च प्रतिष्ठितं ॥ स्वाहा [illegible] ॥ [illegible] ॥ सर्प
इदं ते [illegible] मित्यादि देवतीर्थेन दद्यात् ॥ ततः [illegible] गंध
[illegible] ॥ सर्प इमानि पुष्पाणि इत्यादि ॥ सर्प एष धूपः
इत्यादि ॥ सर्प एष दीपः इत्यादि ॥ सर्प इदं वस्त्रमित्यादि
॥ सर्पादिभ्यः पञ्च [illegible] नमस्कृत्य ॥ ततः [illegible] इत्यादि
परिविष्य ॥ गायत्र्या [illegible] ॥ [illegible] ॥ सर्प
य इदमन्नपरिविष्टं परिवेदयामा [illegible] सात्यव [illegible]
मोदे

हुंपयतां नमम॥ एवमनंतादिभ्यः॥ प्रत्यार्घ्यहां॥ —— मन्त्र मुद्रिः स्व नेषा
६३ मदत्याम्न त्रिरस्तु॥ एकोवि ष्णु ० अनंतेनचा स्तरणभोजनेनसर्पादयः
प्रीयंतां नमम॥ २ निजलमुद्रजेन॥ ततो ब्राह्मणभुंजीरन्॥ ना
ग्बलि दान निषेधः॥ ततः आचांतेषु विप्रेषु दुग्धमिश्रोदनेन कर्त्रीः ए ८
दर्भेषु वलीन् दद्यात्॥ सर्पोयं २ मं वलिं समर्पयामि॥ अनंताये
मंबलि मित्यादि ०॥ ततो वलीन् गंधपुष्पवस्त्रादिभिः पूजयेत्
॥ ततस्त्र शेषे एवं वलिं दद्यात्॥ यः कश्चित्मे कुले नागो हतो
मे देव केन चित्॥ तेन हन्तो मयादत्तं वलिं गृह्णातु नग्रये॥ अ
नेन वलि दानेन देवलोकं स गच्छतु॥ २ स्ति भूमौ वलिं दद्यात्
॥ ततो ब्राह्मणेभ्यस्ताम्बूलदक्षिणादानं॥ ततस्तात्रमा प
र्णपत्रात् प्रत्याप्रतीदामेन्य॥ स्वर्णनागदानं कुर्यात्
॥ आचार्यं संपूज्य सुवर्णनागमावाहनादिषोडशोपचा
रैः कलशे संपूज्य प्रार्थयेत्॥ ब्रह्मलोके च ये सर्पाः शेषना
गपुरोगमाः॥ नमोस्तु तेभ्यः सुप्रीताः प्रसन्नाः संतु मे सदा १
॥ विष्णुलोके च ये सर्पा वासुकि प्रमुखाश्च ये॥ नमोस्तु तेभ्यः
सुप्रीता ०॥ २॥ रुद्रलोके च ये सर्पास्तक्षकप्रमुखास्तथा॥
नमोस्तु ते ०॥ ३॥ कापि लेया श्च ये सर्पा मातृभक्तिपरायणाः

॥नमोस्तु०॥४॥खांडुवस्य वनं पापा हेमांगिधिवसमाश्रिताः॥नमोस्तु०
॥५॥सर्पसत्रे च ये सर्पा आस्तीकेन च रक्षिताः॥नमोस्तु०॥६॥म
लये चैव ये सर्पाः कर्कोटप्रमुखा च ये॥नमोस्तु०॥७॥धर्मलोके
च ये सर्पा वैतरण्यां समाश्रिताः॥नमोस्तु०॥८॥समुद्रे चैव ये स
र्पाः पाताले चैव संस्थिताः॥नमोस्तु०॥९॥ये सर्पाः पर्वताग्रेषु द
रीसंधिषु संस्थिताः॥नमोस्तु तेभ्यः॥१०॥ग्रामे वा यदि वारण्ये
ये सर्पाः प्रचरंति हि॥नमोस्तु०॥११॥पृथिव्यां चैव ये सर्पा जलसं
स्थिता॥नमोस्तु तेभ्यः॥१२॥रसातलं च ये सर्पा अनंताद्या महावि
षाः॥नमोस्तु तेभ्यः॥१३॥एवं स्तुत्वा तु नागेंद्रमाचार्याय निवेदये
त्॥दिक्पालो संकीर्त्य॥तत्रत्य सर्पसंस्कार कर्मणः सांगतासि
द्ध्यर्थं इमं स्वर्णीयं नागकलशावस्त्र सहितं तुभ्यमहं संप्र
ददे न मम॥इति दत्वा॥अनेन स्वर्ण नागदानेन अनंतादयो नागाः
प्रीयंतां॥तत आचार्याय गोदानं देयं॥आचार्यं गां च संपूज्य॥इमां
सवत्सां सस्वर्णशृंगीं रौप्यखुरां कांस्यदोहां सवस्त्रां सदक्षि
णां आचार्याय तुभ्यमहं संप्रददे॥इति दद्यात्॥अनेन गोदानेन
अनंतादयः प्रीयंतामिति निवेदयेत्॥गोरभावे मूल्यं वा॥तत आचार्यः

यः पुष्पोदकेन सकुंडं यजमानमभिषिंचेत् ॥ ततः कर्तास्य यजमा
तं यत्कर्मतन्मया सर्वं माच्छिद्रमस्त्विति भवन्तो ब्रुवन्तु ॥ इति प्रार्थ्य ॥ अ
च्छिद्रमस्त्विति प्रत्युक्तो ॥ कृतस्य कर्मणः सांगतासिद्ध्यर्थं ब्राह्म
णभोजनं भूयसीं दक्षिणां च विधाय ॥ यस्य स्मृत्या ॥ प्रमादादिति
विष्णुस्मरणं कृत्वा तेन सर्वं संस्थाप्य येन कर्मणा सर्वाधिनाथो
तेन नः प्रीयताम् ॥ ततः सुहृद्युक्तो भुंजीत ॥ इति नारायणबलिप्रयोगः
विधानपारिजाततः ॥ अथ नारायणबलिः ॥ तत्र वीरभो
जनविधिस्तत्रो देवराजीये ॥ नारायणबलिदानाहे पूर्वदिने
नाद्यदिने वा तिथ्याद्युल्लिख्य पथिव्यादिस्थवीराणां प्रीतिद्वा
रा अमुकगोत्रस्य अमुकशर्मणः आत्मकृतमात्मतः परम
दोषनिवृत्तिपूर्वकपारिष्यमाणनारायणबलिकर्मणः पि
का(?)सिद्धिद्वारा प्रेतस्य सद्गत्यर्थं वीरभोजनं करिष्ये ॥ इति संक
ल्प ॥ द्वादशाष्टचतुरो वा विप्रान्निमंत्र्य ॥ भो वीरस्वरूपब्राह्म
ण इदं पाद्यमिति सर्वेषां पाद्यं दत्वा ॥ भो वीरस्वरूपस्य ब्राह्म
णस्येदमासनं ॥ भो वीरस्वरूपब्राह्मण इदं तेऽर्घ्यं ॥ ततः सु
गंधपुष्पादिना धूपमाल्यमालादिभिः संपूज्य ते भो
मध्वादिनानिर्वेद्य इदं विष्णुरिति मंत्रं पठित्वा पाद्यवादि

रि

वीरः

स्थवीरेभ्यः इदमन्नं परिविष्टं पृथिवीस्य मास्तं च [illegible] स्वाहा
हव्यं नमः ॥ इत्यन्नं जलयुक्तादिना [illegible] ॥ पुष्पधूपायोस्थि
नावीरः प्रेतमो [illegible] ॥ [illegible]
लादि कल्पितं ॥ [illegible] विधाय [illegible]
याव [illegible] प्रेतं [illegible] कल्पितं ॥ [illegible]
नावीरः प्रेत [illegible] ॥ [illegible] कल्पित [illegible]
प्रा[illegible]: [illegible] ॥ इति [illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ इति [illegible] ॥ [illegible] ॥
[illegible]
[illegible] विधाय ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] प्रेत [illegible]
[illegible] ॥ इति [illegible] कल्प [illegible]

लक्षा:

नरजोऽस्तुपंचसप्तात्मिकां निरुदकं संस्थाप्य निकृत्य ॥ तत्र पंचकलशा
८५ न् संस्थाप्य नाम्यपीवीत्या दिक्षु ऐशान्यादिनिधानानां चतुर्विधं क्रमेण
प्रतिष्ठाप्य ॥ तेषु पंचस्वमी वर्णप्रतिमाः अग्न्युत्तारणप्राणप्रतिष्ठा
पूर्विकाः स्थापयेत् ॥ प्रथमकलशे ॥ हिरण्यगर्भः सं० इति पेत् ॥ ब्रह्म
णे नमः ॥ ब्रह्माणमावाहयामि ॥ तदुत्तरप्रतिमायां ॥ ॐ सहस्र
शीर्षा० गृह्णात् ॥ विष्णवे नमः ॥ विष्णुमा० ॥ तदुत्तरे ॥ ॐ कद्रुद्राय प्र ॥
हृदे ॥ रुद्राय नमः ॥ रुद्रमावा० ॥ तदुत्तरे ॥ यमाय सोमं ॥ [illegible]
न ॥ यमाय नमः ॥ यममावा० ॥ तदुत्तरे ० ॥ अमुकगोत्राय अमुकशर्म
र्मप्रेतविष्णुरूपिणे प्रेताय नमः ॥ अमुकगोत्रममुकशर्माणं प्रे
तविष्णुरूपिणं प्रेतमावाहयामि ॥ आवाहनान्तं नवमन्त्रैः क्रमेण
षोडशोपचारैः पूजां कुर्यात् ॥ विष्णुपूजनं तु पुरुषसूक्तेन वि
धिना कुर्यात् ॥ त — — कलशपश्चिमे स्थण्डिलेऽग्निं प्रतिष्ठाप्यान्वा
दध्यात् ॥ तत्र प्रधानं ॥ पुरुषं नारायणं नारायणं ॥ पुरुषसू
क्तेन प्रत्यृचं चरुदूर्वाभ्यां ॥ शेषेण स्विष्टकृतमित्यादि ० ॥ [illegible]
[illegible] धातानि चरुः पाक्षिवारं [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] प्रयणादि ० [illegible] आज्यभागा
[illegible] प्रधानहोमं कुर्यात् ॥ ॐ सहस्रशीर्षा ०
[illegible] स्वाहा ॥ [illegible] ॥ ॐ [illegible] ० ॥ २ ॥

॥ ॐ एतावानस्य ॥३॥ ॐ त्रिपादूर्ध्व ॥४॥ ॐ तस्माद्विराळ ॥५॥
यत्पुरुषेण ॥६॥ तं यज्ञं बर्हिषि ॥७॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः ॥८
॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुत ऋचः ॥९॥ तस्मादश्वा अजायन्त ॥१०॥ य
त्पुरुषं व्यदधु ॥११॥ ब्राह्मणोऽस्य मुखं ॥१२॥ चंद्रमा मनसो ॥१३॥ ना
भ्या आसीद् ॥१४॥ सप्तास्यासन् ॥१५॥ यज्ञेन यज्ञ ॥१६॥ इति
षोडशाञ्जलीर्दत्वा विष्णुहृदादिकं मंत्रोपांशु समाप्य ॥ अर्चितदे
वसमीपे तिलमधुमिश्रितघृतप्लुतान्नेन दशपिंडान् दद्यात्
॥ तद्यथा ॥ अद्य मेध्यामिति वाहितान्हृत्य ॥ अपहतेति रेखामुल्लि
ख्य दक्षिणाग्रान् दर्भानास्तीर्य ॥ ॐ यन्तां विष्णुरूपी प्रेत्ताः
॥ इति जलं निनीय ॥ ततो हि मेध्यपञ्चरूणं ॥ ब्राह्मणे न्यस्य यत्ते
पिंडा ॥ इति ब्रह्मसमीपे ॥ विष्णुरयं यत्ते पिंडः ॥ इति विष्णुसमी
पे ॥ रुद्रस्य यत्ते पिंडः ॥ इति रुद्रस ॥ यमस्याऽयं यत्ते पिंडः ॥ इति य
मसमीपे ॥ ततः प्राचीनावीती दक्षिणामुखोवाचीनपाणि
नादर्भेषु ॥ अमुकगोत्रामुकशर्मन् विष्णुरूपीप्रेत स्वयं यत्ते पि
ड ॥ इति तिलमधुमिश्रितघृत—प्लुतान्नेन दशपिंडान्दत्वा ॥
यत्ते यमं वैवस्वतमिति सूक्तेनानुमंत्रयेत् ॥ यत्ते यमं वैवस्व

६६ तं मनो जगाम दूरकं ॥ तत्त आवर्तयामसी हक्षयाय जीवसे ॥
यत्ते दिवं यत्पृथिवीं मनो जगा० जीवसे० ॥ यत्ते भूमिं चतु
र्भृष्टिं मनो जगा० । यत्ते चतस्रः प्रदिशो मनो० । यत्ते समुद्र
मर्णवं मनो० । यत्ते मरीचीः प्रवतो मनो ज० । यत्ते अपो य
दोषधीर्मनो० । यत्ते सूर्यं यदुषसं मनो० । यत्ते पर्वतान्बृह
तो मनो ज० । यत्ते विश्वमिदं जगन्मनो ज० । यत्ते पराः परा
वतो मनो० । यत्ते भूतं च भव्यं च मनो ज० जीवसे ॥ इति
सूक्तेन पिंडान्नमनुमंत्र्य ॥ स्वधोदकेन पूर्ववत्सकलान्पिंडान
नामिषिंच्य गंधाद्यैरभ्यर्च्य तांबूलं दद्यात् ॥ ततः पुष्पकर
णेन अद्येत्यमुकगोत्रस्यामुकशर्माणं विष्णुरूपिणं प्रेतत
र्पयामि ॥ इति तर्पयेत् ॥ ततः पुरुषाहारपरिमितं लौकिक
मन्नं गृहीत्वा ॥ बलिं विष्णुमहादेव यमस्य वैवस्वतस्य किंकराः ॥ बलिं
गृहीत्वा रक्षंतु प्रेतस्य च शुभां गतिं ॥ इति प्रार्थ्य ब्राह्मणादिभ्य
इमं बलिं समर्पयामि ॥ इति बलिं दत्वा ॥ प्रतिदैवतं त्रिविधं हि
विधं वा फलं समर्प्य ॥ यावत्संगं सर्पिषा लिंगस्थगीतादि रात्रौ
जागरं कुर्यात् ॥ ततस्तद्दिने उपोषितः प्रवीभूतमध्याह्ने विश्वा

दीनस्य चैतिष्यादीन मुद्दिश्य ॥ नारायणबलौ विहिते श्रा
द्धपंचकं एकोद्दिष्टविधानान्तेन करिष्ये ॥ इति संकल्प्य ॥
नारायणबलौ विहिते श्राद्धे ब्रह्मणोर्थे त्वया क्षणः कर
णीयः ॥ एवं विष्णवर्थे । यमार्थे । अमुकगोत्रस्यामुक प्रा
मणो विष्णुरूपिणः प्रेतस्य स्थाने क्षणः करणीयः ॥ इति
क्षणपञ्चकमामन्त्र्य ॥ ब्रह्मन् इदं ते पाद्यं ॥ विष्णो इदं ते पा
द्यं ॥ रुद्र इदं ते पाद्यं ॥ यम इदं ते पाद्यं ॥ अमुकगोत्रस्यामुक श
र्मन् विष्णुरूपी प्रेत इदं ते पाद्यं ॥ ततो न्यस्य उदङ्मुखान्
पवेश्य सर्वेषां जलं दत्वा ॥ ब्रह्मणः इदमासनं ॥ विष्णो इ
दमासनं ॥ रुद्रस्य इ० । यमस्य । अमुकगोत्रस्य अमुकप्रामु
णः विष्णुरूपिणः प्रेतस्य इदमासनं ॥ एकुपवित्रान्विहिते
ष्ठ पंचार्घ्यपात्रेषु पञ्चासिच्य ॥ शन्नोदेवीत्यनुमंत्र्य
न्यसीति तिलान्निक्षिप्य गन्धपुष्पादि निक्षिप्य ॥ अर्घ्यपात्राणि नि
वेद्य ॥ ब्रह्मन् इदं ते अर्घ्यं ॥ विष्णो इदं ते अर्घ्यं ॥ रुद्र इदं । यम
इदं । अमुकगोत्रामुकप्रामन् विष्णुरूपी प्रेत इदं ते ऽर्घ्यं ॥
ब्रह्मन् एष ते गन्धः इत्यादि ॥ ब्रह्मन् इमानि ते पुष्पाणि ॥ इ

६७ स्वाहा॥ ब्रह्मन् एष ते धूप इत्यादि ०॥ ब्रह्मन् एष ते दीप इ
त्या० ॥ ब्रह्मन् आच्छादनार्थे इमे वाससी इत्यादि ०॥ ब्र
ह्मो करणं कृत्वा [illegible] ते॥ करणं पत्नेतु॥ भोजनार्थं कृ[illegible]
उपस्थितं [illegible] कृत्वा॥ ब्रह्मणे स्वाहा॥ विष्णवे [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] विष्णुरूपिणे [illegible]
नाय स्वाहा॥ इति प्रत्येकं [illegible] दत्वा॥ [illegible]
[illegible] पृथिवी ते पात्रं [illegible] ब्रह्मणे इदं [illegible]
[illegible] वैश्य [illegible]
[illegible] तत्पुरुषाय [illegible] ॥ इति प्र
त्येकं [illegible] बहुसंपन्नं [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ष्टा=
॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] रेखा पंचकं प्रत्यग्[illegible] ॥ [illegible]
माऽर्जयन्तां [illegible] ॥ माऽर्जयन्तां विष्णवः॥ माऽर्ज
यन्तां रुद्राः॥ माऽर्जयन्तां यमाः॥ माऽर्जयन्तां प्रेताः
॥ इति रेखासु प्रत्येकं जलं [illegible] ॥ ब्रह्मन् [illegible] यन्ते

पिंडः ॥ विष्णो अयं ते पिंडः ॥ रुद्र अयं ते पिंडः ॥ यम
अयं ते पिंडः ॥ अमुकगोत्रा अमुकशर्म्म प्रेतः विष्णुरू
पिणे अयं ते पिंडः ॥ इति षट्पिंडान् रेखा सह
नं.सं. मनुमनु एणादि द्विवाह्ण नसमाप्य ॥ आचामनं च वि
ष्णु दहिरण्यादि नासतो ॥ प्रेतस्थाने पाविव्य
प्रेतवद्ध्यावस्त्राभरणा हिरण्य दिव्यदत्वा ॥ ततः प्रे
ताय तिलांजलिदानं कुर्वन्तु ॥ इतो विप्रान् अ
न्तः ॥ ते च पाविव पाणयः स्वकुशा तिल तुलसी
तोयांजलि अमुकगोत्राय अमुकशर्म्म प्रेत विष्णु
रूपिणे प्रेताय यमतिलतोयांजलि ॥ इति दद्यात्
॥ दत्वा च ॥ आचमित्वा मिति प्रेत विप्रान् वि
सर्जयेत् ॥ यस्य स्मृत्या च नामोक्त्या दि कर्म सम्पूर्णं कार्य
न्तु ॥ ततः स्नात्वा गृहमेत्य स्त हुंयुतं भुंजीत ॥ इति
वो धाय नारायण बलि प्रयोग ॥ ॥ श्री ॥
श्री शिव ॥ अथ प्रकार नारायण ग्रह परिशिष्टोत
नारायणबलिप्रयोगः ॥ तत्र सूत्र ॥ अथ नारायण
णवलि ... कार्त्तब न्याय ... हेका लेख्य लौ का दर्प्या

९८

त्वा नः अप्य चोदेशे विप्लं वैव स्वांतं यमंच य यावद् ... ॥ तदग्रे तिर्
यि प्रान मपुष्पत स्तुतान दशापिंडा न्विस्मरूपे प्रेतं ध्यायन् ॥ काश्यप
गोत्रस्यो विष्णुदैवत नमस्यंते पिंड ॥ इति दक्षिणमुखः प्राचीनावी
ती परा ची नेत्र पालिता दत्वा पिंडा न पश्चादि भिरस्य च प्रवाहणांत
कृत्वा न याहि पेत् ॥ अथ परा त्रा वा पुष्मान्त्वा लक्ष्ण त्रिमं त्यापोवि
नः स्वोम ... दिते विष्णुमन्यवी मेत्रमूर्ति ... प्रत्यक्षण ...
ष्णुवि पितामेजा यित्वा तत्र दक्षिण समीपे पिंडं स्थापि ...
यतांते तत्र स्थी कृत्वा ॥ विष्णुवे प्रलय ... सपरिवाराय यमा
यच ॥ विष्णो अग्र यंते पिंड ... नमः पिंडान्नम ... प्रोक्षे दक्षिण
स्यं दत्वा प पंचमंका ... गोत्रे देवर्षि तीर्थेन ध्यात्वा ॥ तदुप
यवि स्णो अग्र यंते पिंडः ॥ इति द्याद पंचो ... दक्षिणा ... सं
... तेषु रूपवं तं विशेषयतो वस्त्राभरण गोहिरण्यैः प्रेत
... यदत्तैः पवित्रपाणिः प्रेताय काश्यपगोत्राय
... तिलोदकांजलि त्रिति तिलोदकं स्रापयित्वा नेमनारायणव
... कर्मणा भगवान् विष्णुरिमं देवं ... पापमहं करोति ति
वाचयित्वा ॥ विसर्जयेद् अनारायणबलिकल्प ...

[illegible] मन देवतायै यमद्वितीयायां यमस्य स्वर्णविधिमिमं कुर्यान्नरो यदि न
[illegible] कं तेभ्यस्तु [illegible] ते [illegible] बलिमेव च कुर्यात् परं लौकि
कं कुर्यात् कृतेनापातित्वं तेनारे [illegible] विनश्यतीति स्माच यामे भवमपि कुर्यादिति
॥ देवहूतेति तत्र त्वाम्न उपलक्षणं । प्रेतस्य नामा [illegible] नेकाश्यप गोत्र विष्णु
रूप प्रेतेत्येकं ध्यानं ॥ अथ यम प्रयोगः ॥ कार्त्तिक शुक्ले [illegible] द्वितीयायां दिव्य
[illegible] देशे स्नानादि नित्य क्रियां कृत्वा । आचम्य प्राणानायम्य देशकालौ सं
कीर्त्य मदीय कुले [illegible] प्रतिबंधक [illegible] निवृत्यर्थं नाम
[illegible] बलिं करिष्ये ॥ इति संकल्प्य ॥ [illegible] स्थापनादि विधिना [illegible] पि
[illegible] निर्मित प्रतिमायां विष्णु मावाहयामि ॥ यम [illegible]
[illegible] यामि ॥ इति क्रमेणावाहनम् ॥ [illegible] यमाय सोम [illegible]
[illegible] दक्षिणा [illegible]
[illegible] स्यात् [illegible]
[illegible] पिंडान् सतिला
[illegible] देवताये पिंड ॥ इति दशापि
[illegible] काश्यप गोत्र [illegible] विष्णु [illegible] प्राचीनावीती दक्षिणाग्रे [illegible] पया [illegible]
[illegible] रूपं प्रेतं ध्यायन् [illegible]
॥ ततो गंधादिभिरभ्यर्च्य प्रवाहणं [illegible] दिये [illegible] ॥

स्या मेव वा त्रौ ष्वः करिष्यमाण श्राद्ध स्थाने: क्रियतामिति वै प्रश्न त्रीने कं वे दि
९९ वम युग्मान् ब्राह्मणान् श्राद्धो देशेन निमंत्र्योपोषणं कुर्यात ॥ प्रस्तोऽस्ति
न ध्यान्हे विष्णुमभ्यर्च्य प्रेतं विष्णुरूपिणमुद्दिश्य एकोद्दिष्ट विधिना
पादप्रक्षालनादि स्वाद्विषश्चांतं कृत्वा ब्राह्मणसमीपे पिंडार्थं यव व
र्तुलं रचना चूर्ण कनिनेयनां तं हस्ते कृत्वा विष्णवे ब्राह्मणाय शिवाय स
वरिवा रय समाप्य नाम मंत्रैः प्रत्येकः पिंडान् दत्वा काश्यपगोत्र
विष्णुरूप प्रेतायं ते पिंड ॥ इति विष्णुरूपं प्रेतं ध्यायन् पंच पिंडा
न्दत्वा चैतानादि प्रवाह स्यां तं तुलसी कृत्वा ऽश्वां त्वा नव ब्राह्मणान् द
क्षिणया संतोष्य ते श्वेकस्मै गुरवे ब्राह्मणाय वस्त्र सुवर्ण गा भ४
हिरण्यादि दत्वा एकपदे निःक्षिप्त एव दत्वा ॥ भवंतः प्रेताय तिला
दकांजलिं ददतु इति वदेत् ॥ ते च पवित्र पाणयः सकुशात् तु
लसी पत्रतोयांजलिं प्रेताय काश्यप गोत्राय अमुक शर्मणे वि
ष्णुरूपिणेऽयं प्रयां तिल तोयांजलिरिति दद्युः ॥ ततो ब्राह्मणान् वा च
येत् ॥ अनेन नारायण बलि कर्मणा भगवान् विष्णुरिमं प्रेतं शु
द्धमपापमर्हं करोतु इति ॥ ततो विप्रा स्तथा स्त्विति प्रब्रूयुः ॥
ततः कर्ता स्नात्वा भुंजीत ॥ इति नारायण बलि प्रयोगः
ऽथ स्त्रीणां ए श्रायतनम: ॥ अथ पवी धायतो ज्ञा ज्वरा सुत्पन्नो भाति
पः

कृष्णहेमवातिका = २

॥ प्रतिपदि [illegible] न्यष्टादश ॥ अग्निर्देवता ॥ अग्निमीळ इति पूजा
मंत्रः ॥ हैमी प्रतिमा ॥ घृतं धूपो घृतदीपश्च ॥ यथासंभवं होमद्रव्यं ॥ प्री
तिर्भवति ॥ एवं सर्वत्र यथामंत्र देवतामंत्रजपः सहस्रादिकः ॥ यथा
स्वं पूजाहोमदानादि ॥ होमसंख्या चाष्टोत्तरशतादिका यथाशक्त्या
नकल्प्या ॥ सहस्रं मन्युर्निर्दिशे ॥ द्वितीयायां दिनानि षोडश ॥ ब्रह्मा
देवता ॥ ब्रह्मजज्ञानमिति पूजामंत्रः ॥ अगरु धूपः ॥ घृतदीपः ॥
सर्वत्र पायसान्नैवेद्यं ॥ तिलयवाज्यानि होमद्रव्यं ॥ प्रतिमा हैमी ॥ तृ
दिना ५ तीयायां [illegible] ॥ पार्वती देवता ॥ गौरीर्मिमायेति मंत्रः ॥ दूर्वाभिः
पूजा ॥ कुंकुमं गुग्गुलं धूपः ॥ घृतदीपः ॥ द्राक्षादी [illegible] नैवेद्य
१३ पायसं [illegible] दूर्वाश्च होमद्रव्यं ॥ प्रतिमा हैमी ॥ चतुर्थ्यां दिना
नि षोडश ॥ गणपतिर्देवता ॥ गणानां त्वेति पूजाहोममंत्रः ॥ कुं
कुमं रक्तचंदनं गंधः ॥ करवीरादीनि पुष्पाणि ॥ अगरु धूपो ल
डुकेक्षुखंडानि नैवेद्यं ॥ नारिकेल [illegible] कलानि कद
लीफलानि होमद्रव्यं ॥ पंचम्यां दिनान्येकविंशतिः ॥ नागा देवता
॥ हैमी प्रतिमा ॥ नमोस्तु सर्पेभ्य इति मंत्रः ॥ चंदनं गंधः ॥ सर्वपु
ष्पाणि ॥ पयो नैवेद्यं ॥ तिलयवाज्यपायसशर्करामधूनि यथा
लाभं होमद्रव्यं ॥ षष्ठ्यां दिनानि द्वादश ॥ स्कंदो देवता ॥ [illegible] स्कंदेति

१०

१०१ पूजामंत्रः॥ पीतरत्नांबरं चंदनं॥ पीतरक्तानि वा पुष्पाणि॥
जटामांसी धूपः॥ लड्डुकानि नैवेद्यं॥ फलानि वा॥ तिलयवा
ज्य होमद्रव्यं॥ हेमी प्रतिमा॥ शांतिर्भवति॥ सप्तम्यां दिना न्य
ष्टौ॥ दिनताप्यो देवता॥ अस्यै मा चूसे नैतन्निवा मंत्रः॥ हैं॥
मीता सूजावा प्रतिमा॥ ॐ कुमगंधः॥ करवीरादीनि पुष्पाणि
॥ गुग्गुलधूपः॥ शर्करा घृतसंयुक्तं पायसं तानाफलानि
च नैवेद्यं॥ अर्कसमिधः पायसं च होमद्रव्यं॥ अष्टम्यां दि
नानि त्रयोदश॥ शिवो देवता॥ नमो शालमिति पूजा मं
त्रः॥ राजती प्रतिमा॥ कर्पूरमिश्रितचंदनं॥ विल्वदला न्य
र्कपुष्पाणि नीलोत्पलानि च पुष्पाणि॥ जटामांसी धूपः
॥ पायसं तानाभंदाश्च नैवेद्यं॥ त्रिमधुरयुक्ताः तिला होमद्रव्यं॥
नवम्यां दिनान्यष्टादश॥ भगवती दुर्गा देवता॥ जातवेदसे
॥ इति पूजादि मंत्रः॥ हेमी प्रतिमा॥ रक्तचंदनादि गंधः॥ कुं
कुमादिकं वा जपाकुसुमादि पुष्पं॥ गुग्गुलुधूपः॥ घृतपक्वं नैवेद्यं॥ नै॰
त्रिमधुयुक्तं पायसं होमद्रव्यं॥ दधिभक्तपात्रदानं तद्दक्षिणा॥ दश
म्यादिनानि पंचविंशति॥ यमो देवता॥ हैमी लौहमा प्रतिमा
॥ यमाय त्वेति पूजा मंत्रः॥ चंदनमृगमदश्च गंधः॥ मधुसर्जर

सर्ष्व सूपं तिलतैलदीपः ॥ बिल्वदलानि हुस्मतिलाश्व इज्यादूर्वां
॥ कृसरान्नं नैवेद्यं । घृतमधुमधुतिला होमद्रव्यं । एकादश्यां दि
नानि सप्त । विश्वेदेवा देवता ॥ विश्वे — — — ॥ इति मंत्रः ॥ हैमी प्रति
मा ॥ श्वेतचंदनगंधः । कृष्णागरु धूपः ॥ घृतदीपः ॥ तुलसी
पत्राणि पूजायां । यवमोदकं नैवेद्यं ॥ तिलमधुवाज्यं होम
द्रव्यं । द्वादश्यां दिनानि दश ॥ रुद्रो देवता ॥ या ते रुद्रेति मं
त्रः ॥ हैमी मूर्तिः ॥ चंदनं श्रीखंडं । अगरु धूपो घृतदीप
पायसं नैवेद्यं ॥ चंपकपुष्पं कमलं च । तिलयवाज्यं त्री
हिम घृतं होमद्रव्यं । शांतिर्भवति । त्रयोदश्यां दिनान्यष्टौ
॥ शचीदेवता ॥ रौक्मी राजती वा मूर्तिः ॥ आप्यायस्वे
ति पूजामंत्रः ॥ श्वेतचंदनगंधः । चंदनधूपः ॥ घृतदीपः
। दधिपायसं नैवेद्यं ॥ तिलयवाज्यं मधुना होमद्रव्यं ।
शांतिर्भवति । चतुर्दश्यां दिनानि द्वाविंशतिः ॥ शंभुर्देव
ता ॥ नमः शंभवे चेति मंत्रः । रौक्मी राजती वा मूर्तिः ॥ श्वे
तचंदनगंधः । अर्कपुष्पं बिल्वदलानि वा ॥ अगरु धूपः
। पायसं नैवेद्यं ॥ तिलमधुना तिला होमद्रव्यं ॥ अमावास्यां
दिनान्यष्टादश ॥ शचीदेवता ॥ हैतायदादितिमंत्रः । हैमी

दि

१०१ प्रतिमां ॥ कुंकुमादिगंधः ॥ नानासुगंधपुष्पाणि ॥ कृष्णागरुधू-
पः ॥ केशरिकाएरिकान्नैवेद्यं ॥ शर्करा घृतयावकं होमद्रव्यं ॥ स-
र्षिमाषादिनानि षोडश ॥ वेदोद्देवता ॥ इमनेकश्चजार्पे ॥ म-
न्यत्सर्वं यथोपदर्शितां तावुक्तौ ग्राह्यौ ॥ इति तिथिदोषशान्तिः
॥ अथ वारदोषशान्तिर्लिख्यते ॥ आदित्यवारस्य
रुद्रो देवता ॥ यानेरुद्र इति मंत्रः ॥ हेमी राजती वा मूर्तिः ॥ चंदनं
गंधः ॥ अगरुधूपः ॥ घृतदीप ॥ पायसं नैवेद्यं होमद्रव्यं च ॥
सोमवारस्य पार्वती देवता ॥ गौरीर्मिमायेति मंत्रः ॥ हेमी रा-
जती वा मूर्तिः ॥ कुंकुमगंधः ॥ सुगंधिपुष्पं ॥ अगरुधूपः ॥ घृ-
तदीपः ॥ नानाभक्ष्याणि नैवेद्यं ॥ तिलयवाज्यं होमद्रव्यं ॥ दे-
वमक्तासंतर्पणं च ॥ भौमस्य स्कंदो देवता अन्यत्सर्वं पूर्वोक्तमिति वत् ॥
बुधस्य विष्णुर्देवता विष्णोरराटमसीति मंत्रः ॥ हेमं स्वरूपं पीतचं-
दनं पीतपुष्पाणि कमलानि चागरुधूपः ॥ घृतदीपः ॥ धवलड्डु-
का नैवेद्यं तिलयवाज्यं होमः ॥ गुरुवारस्य ब्रह्मा देवता ब्रह्मज-
ज्ञानमिति मंत्रः ॥ हेमी प्रतिमा कुंकुमगंधः परापुष्पं गुग्गुलधू-
पः ॥ प्रावीणाज्यनैवेद्यं तिलयवघृतान्नाघृतं होमद्रव्यं ॥ शुक्रवारस्य
इंद्रो देवता ॥ त्रातारमिंद्रमिति मंत्रः ॥ हेमी मूर्तिः श्वेतचंदनगंधः ॥ चंपकं १०

ग्रगल धूपः ॥ पद्मपत्रं नैवेद्यं तिलयवाज्यमधुनि होमद्रव्यं ॥ शनिवा
रस्य यमो देवतायमेन दत्तमिति मंत्रः ॥ हे मौलौही वामूर्तिः तस्य
तिको चितम् ॥ चंदनगंधः ॥ पुष्पं कृष्णं मधु धूपः ॥ तिलतैलदीपः ॥ मधु
मत्स्या नैवेद्यं ॥ तिलामधाघृत होमद्रव्यं शांतिर्भवति ॥ शनिवारस्यां
ते ॥ अथ चतुर्दश पातयः ॥ वृद्धवाशिष्ठः ॥ रोगप्रशांतिः प्रवक्ष्या
मि रोगाणां नाशाय शरीरिणां ॥ वालिरूजा ग होमेषु जपध्यानभोज
ने ॥ यस्मिन् धिष्ण्ये यदा च स्यात् रोगः संजायते तदा ॥ तद्धिष्ण्य पूजा
कर्तव्या तत्र दीप्यवान् कृष्ये ॥ सुवर्णेन तदर्धेन तदर्धार्धेन वा
पुनः ॥ धिष्ण्य प्रशान्तिवाक विज्ञानहारतः ॥ ईशान्यामथवा प्राच्यां
मुर्वीं चार्दिशि तिनिवेत् ॥ तेडलोपर्यष्टदलं वा सगोमयमंडले ॥ पं
चवर्णैः समलेपैः तन्मंत्रैः पृथक् पृथक् ॥ स्थापयेत् कलशं मंत्रे
राहूतिमंस्थापयेत् पुनः ॥ कर्णिकायांतु स्थाप्य ध्यात्वा देवं सम
र्चयेत् ॥ गंधपुष्पैर्वस्त्रगंधाद्यैः धूपोपहारकैः ॥ अथार नव रत्नं
पंचपंचवल्कपल्लवैर्युतं ॥ मूलं वस्त्र स्वर्णं वस्त्रं सर्वौषधिसमन्वि
तं ॥ सप्तधान्य सहीज फलदोहृक्तु पात्रान्वितं ॥ देवस्य सर्वतः स्थाप्य
जलमंत्रैः समर्चयेत् ॥ प्रतीच्यां स्थंडिले वापि हिवि प्रवतस्थापयेत् ततः
॥ सर्वं तत्कूज्यात् मध्ये तत्र सहस्रकं ॥ तैलहोमं व्याहृतिभिः
शोनरससहस्रकं ॥ तस्मिंडु तिलंच जुहुयात्तत् पृथक् जपादिसर्वकं ॥ त

नः शत्रोश्च विध्वस्य रोगिणः प्राङ्मुखस्य च ॥ मंत्रपूतैः कुशैर्मा
२-३ लैर्द्धि गौवादि मंत्रकैः ॥ मार्जने — — येन तस्य सम्यक्कृतं कल्पसर्वकं
॥ नीराजनं च शुद्धात्मा पूजास्थाने समागतः ॥ देवं कृताशनं
भगवाश्च रण्यस्य प्रार्थयेदिति ॥ अग्नतो दुःखविषं(?) स्पर्शो यतत्स्व
राकुरान्मम ॥ गोरादस्मात्सुमारदोर्वे वर्णपश्चादिस्य पाः
॥ इति प्रार्थ्य ततो दद्यादात्मनिवेदनं बलिं पुनः ॥ दक्षिणां साधि त
ताभिन्नां श्रद्धाया पापकृदं विने ॥ ब्राह्मणां यवपाश्चनाथ
ल गतान्मोहं येन तः ॥ कृत्वा न वत्र पूजां नैतिष्ठिता सर्वथा
रथि ॥ सर्वान्कामानवाप्नोति रोगीरोगात्प्रमुच्यते ॥ १ ॥ अथ
क्षिपन्या पुस्यितो व्याधितव नरं द्वेणो(?) चाति ॥ देवस्य वेलि
मस्य गायत्रीक प्रयपोश्वितो ॥ श्वेतवर्णं सुधा पर्णिकं भोभोक्तु
धूतोत्पका ॥ चंदनोत्पल ७ बालं यग्गुलोहं गुडं पिधि ॥ द्वी
रलड्डुकमोकायोसमिधः क्षीरवृक्षजाः ॥ गुडोदनवलिंदद्या
त्थ दीपैः सार्धं निशाग्मुखे ॥ २ ॥ भरण्यां सुस्थितो व्याधिरविविं
शति दिनं प्रदः ॥ मासेनमुञ्चत्यथवा देवस्य कुटिला गतिः
॥ त्रैश्वेतनकस्यान्त मंत्रस्य प्रोक्ताः सप्तदर्चिदेवताः ॥ गंधोग
न्धः करवीरं ७ पुष्पं धूपं स्वगुग्गुलं ॥ स्वप्नदीपं च समर्पयेत् नैवे

गं च गुग्गुलोद्दत्तं ॥ पाशदंडधरो रक्ता स्वाहा इत्य मध्याततै हविः
॥ महिषी नायकारूढः कृशरान्नं वलि हरेत् ॥ वरुणायेन मं-
त्रेण वलिं सम्यक् प्रदापयेत् ॥ ६ ॥ कालिका सुस्थितो व्याधिर्दु-
र्गरात्रेण मुञ्चति ॥ स्त्रुक् स्त्रुवाभयवरदस्तु वर्णो मेषवाहनः ॥ मे-
धातिथि ऊर्जा गान्धर्वी पूजनेन मार्गसि त्यस्य च ॥ चंदनं धूपधिका
पुष्पं घृतदीपसंगुग्गुलुः ॥ नैवेद्यं तांम्बा बाल्नेवूरकान्नेन
संपूर्णं ॥ गुडौदनं हविर्लत्त्रपायसेन वालि हरेत् ॥ सोहि एण्यासु-
स्थितो व्याधिर्दशरात्रेण मुञ्चति ॥ नमो ब्रह्मणेऽन मन्त्रस्य धाता
यष्टी विधिरीश्वरः ॥ शुक्लः कमंडलुस्त्रुवलक्ष्मस्त्रवाभयवरप्रदः ॥ चंद-
नं कमलं पुष्पं सद्धूपं गंध गुग्गुलुः ॥ नैवेद्यं पायसं सान्यमा-
वैधान्यं हविर्भवित ॥ दधि पिष्टं र घृतं तोय शाल्यन्नेन वालि
हरेत् ॥ ७ ॥ चंद्रमे चो स्थितो व्याधिः पंचरात्रेण मुञ्चति ॥ गदा-
वरदपाणिश्च श्वेतो सौरथवाहनः ॥ नवो नवो भवत्युसा
गायत्री गोत्रमः प्राची ॥ चंदनं रक्तपुष्पं च धूपं दद्यात गंधपा-
यसोदनं ॥ नैवेद्यं गुडकापूपं घृतं दद्यात् समाविनं ॥ शर्करादि-
मिश्रेण कृष्माण्डेन वलि हरेत् ॥ ८ ॥ अङ्गारके पा मुस्थितो व्या-
धिर्दशरात्रि घृतप्रदः ॥ मासेन मुञ्चत्य च वा देवस्य कुटि

१०३

त्वा गतिः ॥ शुद्धस्फटिकसंकाशः सखेद्धा मये चंद्रः ॥ नमः शंकरायेत्य
स्य बृहस्पतिर्योगे विधीयते हि ॥ चंदनं सौरभं पुष्पं दद्यात् पायसौ
दनं ॥ समिधाज्यं हविस्तत्र दध्योदनबलिं हरेत् ॥ ७ ॥ पुनर्वसौ भवेद्धा
पि नवरात्रेण गच्छति ॥ मंडलं तत्र सर्वत्र पादमर्कं कुर्यात् सकवृक्षस्तत्र स
॥ मानिशो मंत्रस्य विष्णुर्भो द्रुहिणोदितिः ॥ हरिद्राकुंकुमं नाम
पुष्पं सेवंतिकाद्वयं ॥ धूपो मलयजापिष्टं घृतनालपीतवर्णकं ॥
घृतान्नं तंडुलं हविः पीतान्नेन बलिं हरेत् ॥ ८ ॥ पुष्ये स मुच्य
ते व्याधिः सप्तरात्रेण मुच्यते ॥ पीतो दंडकमंडलुः सुत्रा
य वस्तोपचारः ॥ बृहत्पदीत्यस्य त्रिष्टुप् ॥ जीवांगिराः ऋषिः ॥ कुं
कुम वारिज पुष्पं नैवेद्यं घृतपायसं ॥ मंडकाघृतसंयुक्त
मेतद्देवहविर्भवेत् ॥ समंडकघृतान्नेन बलिं तत्र दापयेत् ॥
९ ॥ अश्लेषायां स्थितो व्याधिः क्षेपणाम्नेन मुच्यते ॥ नमो
ऽस्तु सर्पेभ्य इति मंत्रस्य विराडग्निः सर्पदेवताः ॥ मधुवर्णा गोमयु
त्राः ॥ क्रमवज्रवर्मधूपः कुंभः स्तुतिः मालाः रुगेन्धः पुष्पं चाग ग
स्तिसंभव ॥ घृतगुग्गुलधूपश्च नैवेद्यं घृतसर्पिषा ॥ हविः साज्य
मुद्ग्यन्नं दध्योदनबलिं हरेत् ॥ १० ॥ मघायां चोत्थितो व्या
धिः रात्रिविंशति धनप्रदः ॥ अत्र यथा वाद्य मासेनऋक्षोदंडपवित्र

कृ०

त्रो ऽधिदेवता॥ द्विभुजः पद्मगर्भस्थः पद्महस्तश्च संस्थितः॥ ॐ कुंकुमं गुडरीकाचन्दनं पुष्पं धूपं च चंदनं॥ नैवेद्यं पायसं साज्यं हविः कंदवस्त्रं ॥ बलि स्तत्र प्रदातव्यो मधुशर्करपायसं॥ घृतस्रुक माषान्नं भैरमै च संयुतं॥ १८॥ ज्येष्ठायामृषितो व्याधि र्मृत्यु रेव न संशयः॥ इंद्र इतिमंत्रस्य गायत्री छंदः गिरा ऋषिः॥ ॐ मुखं एवं गं धूपं चंदनं कुंकुमं [illegible] ॥ कर्पूरं धूपं मेवं पंचि [illegible] मनोहरं॥ हविः [illegible] कंदमूलं [illegible] पायसं॥ [illegible] गंधेन दुग्धान्नेन [illegible] ॥ [illegible] लभ [illegible] त्वा [illegible] विष्णु [illegible] ॥ [illegible] कम्बलवदन्तु [illegible] ॥ [illegible] मूलं [illegible] ॥ [illegible] पद्म [illegible] ॥ [illegible] न देवान्तु हरविल्लवम्ना बालेन बलि हरेत्॥ २०॥ [illegible] मे चो [illegible] धी तो गिरा [illegible] धनं प्रदः॥ विष्णु [illegible] पूर्वाषाढ़े [illegible] गतवसन [illegible] ॥ [illegible] गायत्री पद्म [illegible] जलं॥ [illegible] द्विभुजः पद्मपाणिः गंधं [illegible] चंदनं॥ पद्मा

ले य धूपो च नैवेद्यं घृत पायसं ॥ हविर्भरपि घृतान्नं तद्दिने न वालिं
१०५ हरेत् ॥ २१ ॥ विष्णुर्चेत्यास्थितो व्याधि स्ता ही मासे न मुंचति ॥ ति
थौ देवास्तु स्वप्य माप्नोति विष्णुदेवता ॥ कमंडलु भयाभो
ज वरद घृत कृ सन ॥ चंदनं कमल पुष्प धूप गुग्गुलु
ग्गुलः ॥ नैवेद्यं पायसान्नं हविरप्येत देवे हि ॥ समिद्भि
तिलैः सार्धं तद्दिने न वालि हरेत ॥ २२ ॥ चत्वारो चेत्या
तो व्याधिर्दद्यु वेण मुंचति ॥ तिथौ वेतिमे तस्य मा
पवीप मजो हरः ॥ पीताम्बरः शंख चक्र शार्ङ्ग च को
गदांबुजः ॥ चंदनं मालती पुष्पं धूपः कुंदरु गुग्गुलः
॥ पायसान्नं घृतं रसो येन सन्नमोज्या विधिमे : सह : ॥ नैवे
द्यं हविरप्येतु नस्या यसं न वालि हरेत ॥ २३ ॥ वृश्चिके
चेत्यितो व्याधिर्दशाह वेण मुंचति ॥ तिथौ तस्य
व स्यात् घृत व्यालो वसे लिनः ॥ चाप वाण धरः
को गद ॥ कस्तूरी चन्दनं ॥ वारि जं गुग्गुल धूपो नैवेद्यं घृतपायसं ॥ हवि
ष्यान्नं वरस लिङ्ग पायसेन सहितं ॥ लड्डुका सूप मध्वान्यानि
पिष्ट वालिं हरेत ॥ २४ ॥ कार्त्तिक्यो चेत्यितो व्याधि स्तत्र पक्षा त्रे शांक

कं ॥ स्त्रायं तु नालिविनिर्वाणस्य जगती पितरो जनः ॥ चंदनं
चंपकं पुष्पं धूपः सर्जरसगुग्गुलं ॥ नैवेद्यं घृतपक्वान्नं ति
लाज्यसंयुक्तं हविः ॥ सतिलाश्च मुद्गान्नं बलिं चापि निवेद्य
येत् ॥ ११ ॥ सर्वापकालमृत्युर्न भवेद् व्याधिरर्धमासेन मुंचति ॥ अगस्त्य
वर्षभागाद् नित्यस्यानुकूलं गोविधिः ॥ पद्मरागप्रियकरः पद्म
वर्षी सिंहासने — नः ॥ चंदनं मालतीपुष्पं बिल्वदीपं
घृतदीपं तं ॥ नैवेद्यं शर्कराघृतपलं इक्षुकाभिक्षुरसं तु तं ॥ घृता
न्नं हविः सर्वपायसेन बलिं हरेत् ॥ १२ ॥ सर्वमर्दे भवेद् व्याधिरर्ध
मासेन मुंचति ॥ पद्मरागाभं समस्फाति ॥ सर्वमायाति मुच्य
क स्व न पमात्रिंशुक्लवर्णः ॥ रक्तकुंकुमगंधं च चंपकास्रज
४ कं ॥ घृतगुग्गुलं धूपं चैव नैवेद्यं घृतपायसं ॥ सोम दूर्वा
घृतं तिलस्था चक्षुःस्पर्शेन बलिं हरेत् ॥ १३ ॥ हस्ते स्मृतिस्थ
व्याधि नो नवरसेन भवंति ॥ उदुम्बरनिर्मितं हिरण्यं तत्सप्तो गा
यव्यादितिजपेत् ॥ रक्तागरुं कुंकुमं च पुष्पं रक्तजीवसं
६०९ तकं ॥ सगंधगुग्गुलं धूपं नैवेद्यं घृतपायसं ॥ मधु
घृततिलाज्यान्नं हविर्भिः साहितं हविः ॥ गुडशाकं रामसप्ताज्यं ६५

पिष्ट्वा तेन बलिं हरेत् ॥ २४ ॥ चित्रायां तु स्थितो व्याधिर्दशरात्रेण मुंचति ॥ विचित्रं वा तो मित्रस्य त्वष्टा तु रूपिता मह ॥ अक्षतेषु चार्पयकरा चित्रवर्णैः शिवेरत ॥ स कुंकुमागरुगंधः कुसुमं चित्रवर्णकं ॥ नैवेद्यं मोदकान्नाद्यं चित्रान्नं सघृतं हविः ॥ दत्तेन बलिं दद्यात् सर्वरोगापनुत्तये ॥ २५ ॥ स्वात्यां तु चोत्थितो व्याधिः सर्वदा तिघ्नतप्रदः ॥ एकाहि विचरः पंचमासे वापि विमुंचति ॥ सतः पितोति मेत्रस्य गायत्री महद्गिराः ॥ खंडं चमरं पीतः कुसुमो गंधः कुसुमागरु ॥ पुष्पं दमनकं धूपं चंदनागरुगुग्गुलः ॥ नैवेद्यं पायसंसाज्यं हविस्तेन बलिं हरेत् ॥ २६ ॥ द्विदैवमे भवेद्व्याधिर्मासेनैकेन मुंचति ॥ इंद्राग्नीभ्यां नमिति गायत्री वास्य चैव हि ॥ मधुच्छंदः ऋषयी इंद्राग्नी तयो ध्यानं च यथा वैवत ॥ क्षीरखंडं कुंकुमं गंधं तयोः पुष्पं सतोरकं ॥ दिव्याकृत्यां धूपो नैवेद्यं पायसं ॥ तदेवान्नं हविस्तच्चित्रान्नेन बलिं हरेत् ॥ २७ ॥ मित्रभे चोत्थितो व्याधिर्दशरात्रेण मुंचति ॥ मित्रस्य चर्षणी धृतिरिति गायत्री वास्य चैव हि ॥ ऋषिर्हि रराय स्तत्पारथ्य सौमि

चति॥ इमं मे वरुण इत्यस्य गायत्री कुराववासि पः॥ नागपाशधरः श्री
मान् वररत्नविभूषितः॥ मकरस्थो गरुगंधैः पुष्पं चकमलोत्पलं
॥ कर्पूरं चंदनं धूपो नैवेद्यं घृतपोलिका॥ हविरन्नस्य समिधा श्रि
वाग्नेन बलिं हरेत्॥ २५॥ अजपाद्भवेद्व्याधिः सर्वदा तिधनं प्रदः॥ अथ [illegible]
[illegible]स्मिन्दिवसे [illegible] चति॥ वामपादक संभूष्या [illegible] हृदयं॥ प्रा
सार्य प्रांजलिः साध्वादी [illegible] चिंतयोत्थितः॥ [illegible] जपा [illegible]
[illegible]नु राननः॥ कुंकुमं चंदनं गंधं पुष्पं श्वेतार्क संभवं॥ धूपः प्रातो व धी
[illegible] नैवेद्यं दधिपायसं॥ हविस्तद्देवसजलं [illegible]मेन बलिं हरेत्॥ २६
॥ [illegible] नाथ महाज्वर॥ रोगादस्मात् [illegible] मां त्राहि
[illegible] मंवासि॥ जन्मसंबांधि [illegible]
॥ मे [illegible] नारके [illegible] योगोत्पत्तौ मृत्यु [illegible] दशीनां
सोम [illegible] पंच [illegible]
[illegible]
[illegible] च योगे मृत्यु॥ [illegible]॥ [illegible]
वासो मे॥ [illegible]॥ [illegible] घोर
॥ ज्येष्ठा [illegible]॥ श्रवण [illegible]॥ [illegible]
दाह [illegible]॥ चेन्मृत्युयोगः॥ [illegible]

ग्रं

को विस्तृताः कार्याः ॥ अद्य तिथिवारर्क्षे सा धारणप्रयोगः ॥ मास
पक्षाद्युल्लिख्य ममोत्पन्नस्य बाधेर्जीवच्छरीराविरोधेन सम्भूतनि
वृत्तये मुकं शान्तिं करिष्ये ॥ इति संकल्प्य ॥ गणेशपूजनादि पं
चरणान्तं कृत्वाचार्यं प्रपूजयेत् ॥ ततश्चाचार्यो भूमौ तंडुलैरष्ट
दलपद्ममंडलं कृत्वा मध्ये हैमीं तन्मध्ये देवतां वस्त्रद्वयपरिमितां
च न्यस्य मालालंकृतां धूपादिभिः प्रपूजयेत् ॥ तदीशान्ये यान्ये
कुंभं संस्थाप्य जलेनापूर्य गंधसर्वौषधिपिहितं पल्लवपंचरत्नकं ॥ स
त्रसूत्रफलं पंचरत्नं च पंचगव्यहिरण्यानि च ततो मंत्रैः द्विजश्चावस
थ्ये वेष्टयेत् ॥ सर्वे समुद्रा ० ॥ इति तीर्थान्यावाहयेत् ॥ ततश्चाचार्यो मूर्तिं त
त्र वरुणमावाह्य सहस्रं ज्यातिष्टुप्रहां संपूज्य तत्र प्रतिष्ठाप्य अध्यायात्तेन तत्र
देवस्य देवतामंत्रेण ततः पूजयेत् ॥ ततो अष्टोत्तरशतं ताम्रपात्रमष्टाविंशत्यधिकं ततः
रसं स्थाप्य यथाहोमं कृत्वा शान्तिकलशोदकेन यजमानमभिषिंचेत् ॥ विहि
तेतां प्रतिमां रोगी ब्राह्मणाय दद्यात् ॥ ततो गंधादिभिश्चन्दनं कुंकुमा
भावे पानपत्रं धूपाभावे गुग्गुलुः नैवेद्याभावे ताम्बूलं कुंकुमं स्त्रुवा
भावे तिलाः मंत्राविज्ञाने गायत्री अष्टोत्तरसहस्रमितं होमः ॥
अष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिं वा जुहुयात् ॥ ततः कुंभोदकैर्यजमानं सपत्नीकं गवा
दानं वैभिषेकं कुर्यात् ॥ एवं कृत्वा दक्षिणां दत्त्वा शान्तिपा

ॐ कृत्वा स्वाशिषं दद्यात् ॥ ततः सर्वशान्तिर्भवति ॥ ततः स्वाचार्याय स्व
वर्णेन प्रतिमां वस्त्र --- न वेष्टितां सवत्सां गां सालंकारां दद्यात् ऋत्विग्भ्यो
विदक्षिणां दद्यात् ब्राह्मणांश्च भोजयेत् ॥ इति रोगोत्पत्तिशान्तिप्रयो
गः ॥ मदनरत्ने विष्णुः ॥ सर्वनक्षत्रशान्तिप्रयोगस्तत्र प्रथमो देशोनहो
मोद्देशो नरशान्तसंख्याः ॥ बलिश्च नक्षत्रनक्षत्रदेवताभ्यो ॥ सोपि होमा
वशिष्टद्रव्येण कुर्यादित्यन्ये ॥ नक्षत्रतन्त्रनक्षत्रवद्भवन्ते ॥ अत्र श्रोहिणी
पुष्याश्लेषा स्वाती हस्तस्वाती विशाखवान् राधा ज्येष्ठा मूलो नक्ष
त्राणां इच्छ्वर्भिर्भाद्रपदोत्तराभाद्रपदा [illegible] घृतमेव होमद्रव्यं ॥ अत्रन्दे
राधास्वबलिरपिते नैव ॥ अन्यत्र तु होमे बलौ विशेषस्तत्र तत्र
वक्ष्यते ॥ द्रव्यं तु विशेषोश्विन्यादिक्रमेण ॥ दुग्धं [illegible] क्षीरसमि न्नाः
धो होमे दध्योदनं बलौ ॥ १ ॥ मधुघृतास्तिलाः ॥ २ ॥ घृतं दध्योदनं च
॥ ३ ॥ क्षीरान्नं बलौ ॥ ४ ॥ मुद्गास्तिलाः ॥ ५ ॥ घृतं मधु ॥ ६ ॥ घृताज्याद
होमे गंधमाल्योदनं बलौ ॥ ७ ॥ गंधमाल्योदनं च ॥ ८ ॥ मिष्टान्नं
बलौ ॥ ९ ॥ घृताक्तास्तिला होमे घृताक्ततिला बलौ ॥ १० ॥ गंध
पुष्पाणि बलौ ॥ ११ ॥ तिलमाषाः ॥ १२ ॥ गंधपुष्पं च बलौ ॥ १३ ॥ ज
लपूर्णं होमे सघृतमज्ञा बलौ ॥ १४ ॥ गंधपुष्पाणि बलौ ॥ १५ ॥ ह
स्ताक्तान्नं गंधमाल्यानि बलौ ॥ १६ ॥ १७ ॥ गंधमाल्यं बलौ ॥ १८ ॥ पायसं

बलौ ॥ २९ ॥ श्रालयो होमे ॥ पायसं बलौ ॥ २० ॥ होमे पायसं बलौ ॥ २१ ॥ वीजादत्त होमे
२०५ गंधपुष्पाणि बलौ ॥ २२ ॥ अग्न्युत्थसमिधो होमे घृतान्नं मुद्गान्नं बलौ ॥ २३ ॥ ज
लपुष्पाणि होमे पायसं बलौ ॥ [illegible] ॥ गंधमाल्यो दत्तं बलौ ॥ २५ ॥ गंधपुष्पा
णि बलौ ॥ २६ ॥ घृतान्नं कामलान् होमे [illegible] पुष्पाणि बलौ ॥ २७ ॥ अयं च नद
त्रे पुज्वरा चुत्पन्ना विश्यानिष्टकाल: ॥ नक्षत्रे स्युत्यादिषु दिनानि ॥ आ
२५ ॥ भ २१ ॥ क २१ ॥ रो ९ ॥ मृ ९ ॥ आ १० ॥ ७ [illegible] ३ [illegible] ॥ मघा श्रा
॥ २० ॥ विकल्पतो मासो हि ॥ पूर्वा ॥ १५ ॥ उत्तरा ७ ॥ ह [illegible] ॥ चि [illegible] ॥ स्वा [illegible] ॥ वि
शा ० ॥ २५ ॥ अनु ॥ २१ ॥ ज्ये ॥ २० ॥ मू ॥ २० ॥ पूषा ॥ २० ॥ उ ॥ २५ ॥ [illegible] ॥ श्र ॥ २३ ॥ ध ० मा
स: श ॥ २२ ॥ पू ० भा ० उ भा ॥ १० ॥ रेवती ॥ २५ ॥ दिनानि अनानापीड़ा न्वेते मु
खं ॥ आश्लेषा मघा पू [illegible] भाद्रपदा सुपवेन [illegible] ॥ नोगोत्प
त्तौ दानानि ॥ आश्विन्यां मल्लदानं [illegible] कं ॥ कृत्तिका
यां कांस्यदानं रोहिण्यां गुड़दानकं ॥ मृगशीर्षे [illegible] दानमार्द्रायां मा
सतैलकं ॥ आदित्यां रक्तवस्त्रं च पुष्ये गोदानकं [illegible] ॥ सार्पे [illegible] गो
दानं मघायां माहिषीं तथा ॥ पूर्वायां कांस्य रौप्ये च उत्तरा सप्त धान्य
कं ॥ हस्ते गुड़ [illegible] तं चैव चित्रायां रक्तवस्त्रकं ॥ स्वातौ [illegible] फलं दानं वि
शाखे विद्रुमं तथा ॥ मैत्रे गुड़ं प्रदातव्यो ज्येष्ठायां रक्तगोत्तथा ॥ मू
ले तैलं [illegible] लोह दानं गोष्ठे [illegible] पूर्वाषाढके ॥ उत्तरायां [illegible]
दी

स्मृतं रत्नं ॥ वासवे विद्रुमं प्रोक्तं मारगिकं शततारके ॥ पूर्वभाद्रपदा-
विप्रपूजां प्रयत्नत ॥ गोदत्मान्त्रमहिर्बुध्ये रेवत्यां रत्नवस्त्रकं ॥ इति न-
क्षत्रदानानि ॥ प्रकारांतरेण नक्षत्रचरणफलानि ॥

	अ	भ	कृ	रो	मृ	आ	पु	पु	अ	म	पू	उ	ह	चि	स्वा	वि	अ	ज्ये	मू	पू	उ	श्र	ध	श	पू	उ	रे	
	८	१०	६	७	३०	५	७	७	०	२५	०	७	१५	२०	१५	१५	०	२०	१५	०	१५	३०	१२	५	०	[illegible]	१२	प्र॰ च॰
	११	४०	५५	६	१७	१५	२६	७	१	७	५	१६	७	०	२७	६६	०	४५	५	०	१५	१२	१२	७	३०	१५	०	द्वि॰ च॰
	२०	३३	१६	१८	२१	२२	३	२०	०	२८	४३	३	१४	८	२०	४५	४३	०	१६	१६	७	३०	६०	०	०	[illegible]	६०	तृ॰ च॰
	२१	२५	७७	२०	३५	४५	२९	२५	१	२२	२०	१८	५	४५	१२	१२	६०	२५	१७	७	२१	२०	१८	४०	११	३०	७०	च॰ च॰
		वाहिसप्तमांसं	वस्त्रदान —	क्षीरवस्त्रदान	पयोदानम	पंचगव्यदानं	गोदानं —	तिलवस्त्रदानं	गुडदानं —	गौदानं —	गोवस्त्रदानं	गौदानं —	गुडदानं —	सर्पिक्षीरदानं	धान्यदानं —	गुडदानं —	रौप्यदानं —	अंबरवस्त्रदानं	गोदानं —	वस्त्रानवस्त्रदानं	गौदानं —	गुडदानं —	गुडदानं —	गोदानं —	अन्नवस्त्रादिदानं	तिलदानं —	स्वर्णदानं —	रौप्यदानं —

ॐ श्रीगणेशाय नमः ॥ साधारणनौपर्वविधिः प्रथममस्य उच्यते ॥ प्रया-
गादित्रयविधिः पश्चादिन्त्वत्र संग्रहः ॥ १ ॥ तत्र यात्राः काश्चितीर्थ-
यात्रार्थं नौदैःहलाः प्रयुक्ता सन्तु मोहिता ॥ २ ॥ नाभसवारि विधि-
वत्करोतिस्संयतलोगुरुणसत्विषुत्क ॥ इति ब्रस्रपुत्रादावक्वानात्

गृहस्थितपुत्रस्यैव श्रोत्रचारिणोऽधिकारः ॥ गृहस्थस्यानुपस्थितौ [illegible]
५८ [illegible]स्यैवाधिकारः ॥ ब्रह्मपुराणे ह्येकलात्रे पुत्रो यावद्यानि
[illegible] न मोहात् [illegible] यो ह्यन्यः कार्यमाप्नोति ॥ तस्य [illegible]
फलं सर्वं हि प्राप्नोति नान्यः [illegible] ॥ विधवस्यापि च [illegible]
कारे पत्यवालिरन्ने इति वचनाद् तस्यैवाधिकारः ॥ वचनस्य
व्याधि ॥ [illegible] ॥ वि
[illegible] भार्या [illegible] ॥ स
[illegible] ॥ [illegible] — — [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] कार्यमिति
[illegible] ॥ [illegible] — — [illegible] स्यैवाधिकारः
[illegible]
ब्रह्म [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] चेति [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]

यात्रानिषेधपरं ॥ मात्राद्यस्ति । दीपिकामत्स्यसर्वस्वादिषु ॥ अ
नुः पितुः तत्र मनसा ध्यात्वा इति वचनात् ॥ तस्मात् सर्वे
षां तीर्थयात्रायामधिकारः ॥ इत्यधिकारिनिरूपणं ॥
अथ तीर्थफलतारतम्यकारणानि ॥ स्कान्दे ॥ तीर्थं प्राप्य
प्रसंगेन स्नानं तीर्थे समाचरेत् ॥ स्नानजं फलमाप्नोति ती
र्थयात्राकृतं न तु ॥ प्रसंगेन वाणिज्यराजसेवादिना
॥ यत्तु पैठीनसिः ॥ अर्धं तीर्थफलं तस्य यः प्रसंगेन ग
च्छति ॥ षोडशांशं स लभते यः परार्थेन गच्छति ॥ तत्
उप्रसंगेन उद्देश्यतीर्थान्तरप्रसंगे न ॥ परार्थेन वेतनं
गृहीत्वेत्यर्थः ॥ प्रभासखण्डे तु परान्नेन गच्छतीति पा
ठः ॥ तत्र परान्नं भुंजानो नेदं सर्वं ॥ प्रभासखण्डे ॥ यस्यान्नं
कार्ये येच्छन्ना तीर्थयात्रा तस्यैव सः ॥ स्वकीयं द्रव्यमा
नाभावेन स्वशरीरं प्रचुरगुणं ॥ तत् ... लंभारतेषु पापिष्ठिनः
प्रतिनि ॥ नेनाचक्रमस्यान्यस्मात्तेन ते षड्गुणं फलमिति
॥ मृत्ययानविशेषकल्पफलतारतम्यं ॥ गोयानेन
गोवधः प्रोक्तो हययानेन निष्फलं ॥ नरयानेन तदर्धं
स्वपादगमनात् षड्गुणमिति मात्स्यकौर्मयोः ॥ चतुर्गु ३

१०७

णमित्यत्र कृते चतुर्वर्गो धर्मः इति वत् । पुरुषार्थः पादापरपर्या
२२६ यश्चतुर्वर्गपर्यायपरः ॥ तथा च प्रयागस्नानं चतुर्वर्गफलं चतुष्प्रा
रान्यपुरुषार्थमितियावत् ॥ अत्र प्रयागोमिति निरूपणं कोश्याम्नि
त्यर्चेः ॥ तथा च जाबालिः ॥ श्रिमोजनत्तनीयाश्रो हरेत्तीर्थ
फलस्य च ॥ यातस्य चैव चतुष्पायां प्रतोपानहमेव च ॥ तस्मा
द्धेर्विह —— सर्वं तीर्थफलं लभेदिति ॥ अयं चातिशयः ॥ मान
स्य ॥ तथा च कौर्मे ॥ नरयानं चाश्वतरीहयानादिसहितोरथः
॥ तीर्थयात्रास्वयात्रायानं दोषकरं नहीति ॥ यत्र चावा
प्यानागमनमेव न संभवति यथा गंगासागरादौ ॥ पा
वतीच मार्गः पश्चिमदेशेन स्याद्यथा कृते पद्मात्न संभवस्तत्र नौ
कागमनं न दोषाय ॥ तदुक्तं नौकायानमयानं स्यादिति ।
येषां मध्यं गंगादिस्थलानामंतानि खिद्ध न चापि तीर्थ
यात्रो देशेन गमनेन न दोषः ॥ अंगवंगकालिंगेषु सौराष्ट्र म
गधेषु च ॥ तीर्थयात्रां विना यातः पुनः संस्कारमर्हति
॥ इति स्मृते ॥ इति यानविचारः ॥ पात्राविशेषे ग्रुतमो कार
दिकं न दोषाय ॥ तदुक्तं ॥ गोमेधावयोगयाथा च श्रीशैले ग्र

हरणद्वये ॥ सुरासुरगुरुरेणंचमोगदो येन विद्यते ॥ [illegible] ॥ गयायां सर्व
काले तु पिंडं दद्याद्विचातत : ॥ नत्यक्तव्यं गयाश्राद्धं सिंहस्थे वृहस्पतौ
विति ॥ आधिमासे जन्मदिने अस्ते च गुरुशुक्रयोः ॥ तीर्थयात्रा न कर्त
व्या गयां मोक्षवर्जं विनोति ॥ [illegible] श्राद्धस्य मात्रा पूर्वकृत्वा यात्रां विनाति
वि धेत्याद्युः ॥ काशीप्रभृतिस्वयतानां सर्वः स्यात्समयाः प्रभा ॥ मंगलं
सकलं वस्तु नाकिंचित् विचारयेदिति ॥ इति कालशुद्धिः ॥ अथ तीर्थग
मनविधिः ॥ स्कांदे ॥ तीर्थयात्रां चिकीर्षुः प्राग्विधायोपोषणं गृहे ॥ ग
णेशं च पितृन्विप्रान्साधून्शक्त्या प्रपूज्य च ॥ कृतपारणको हृष्टो गच्छे
न्नियमधृक्पुतः ॥ आगत्याभ्यर्च्य चापि तत्त्वयगोकफलभाग्भवेत् ॥
॥ आगत्यातितीर्थयात्रां कृत्वा गृहं गते [illegible] कार्यमित्यर्थः ॥ श्राद्धं चोप
सोत्सर्गदिने [illegible] जनानिकां प्रातः श्राद्धं विधायचातिस्वदेशाद्भिः प्रक्ष: प्र हृ ४ पं. १०
धर्मोपारक्षणमीत् ॥ उद्धृतं त्रिगयां [illegible] श्राद्धं [illegible] चावि धानतः ॥ वि
धाकार्यं दिवे एवं कृत्वा ग्रामप्रदक्षिणं ॥ ततो ग्रामांतरं गत्वा श्राद्धश्रो
षस्य भोजनं ॥ ततः प्रतिदिने गच्छेत् प्रतिग्रहविवर्जितः ॥ इति पुराण विसः ४
वचनात् ॥ श्राद्धांतरं कापि दिवे वापि कार्यं ॥ केनचित्पक्षे स्यैव
विधानात् दुग्धायामैवेषविधिरित्याद्युः ॥ प्रयागे तीर्थयात्रायां पि
तृमातृवियोगतः ॥ कचानां वपनं कुर्यात् [illegible] नविकचो भवेदिति ९

तं ४

विशेषवचनान्न उपवासः दिने श्राद्धात् सर्वे मुंडनमपि कार्यं
२२१ केचित्तु प्रायश्चित्तार्थं तीर्थयात्रायामेव इत्यमिच्छाङ्गः ॥ का
र्यादि वैशेषात्तीर्थगमनेऽन्यदिव्यत्याङ्गः ॥ श्राद्धं च नैमित्तिका
क्र वकेवच हुतेन च श्राद्धं स्यात् तत्र समस्तं देवतापार्वणका
र्यं ॥ इदं च पूनमत्र हव्यक श्राद्धकार्याऽिसपि वीमिर वि
हुह पुरायोक्तेः ॥ सर्पिषा निःत्ती याविकपि वीसा पनला
वी पत्वादिकोविनः ॥ पत्र प्रचुरमिति निषेधेनैव पत्र प्रपा
न द्रव्यकामितिहास्ति निरसा वली मदनपारिजातक
कादयः ॥ कार्पटिकवेषधारणं च गमनकाले एव ॥ त
तु भोजनव्रालि पीति कोचित् ॥ भोजनकाले पीत्य दे
ऽनिति पितृमनविधि ॥ इति तीर्थयात्रायां निय मेः
प्रारभ्ते ॥ संप्राप्ते तत्तीर्थयात्रायां श्राद्धं प्रान्तव मन्व
ते ॥ नारसो प्रति निवर्तनेन दत्ते नस्य फलं विना ॥ न त्वा नि
र्वेग छन चर न्स ध्यासितं एकत्र मानवः ॥ नाद्गुत्तानो र
ना मूह्य गछन्नभ कान वस्तु दूकी ॥ ग्यनेनडाचे फलं तु म
ध्याह्ने केन प्राप्त श्राद्धं तत्क्रियत्वामगत त्वमिति फल
भवति ॥ कल्पद्रुः वि: मत्र प्रशंसिवाहु तासित श्रीवः ॥ चंडाली

रुद्राद्विस्य चैत्रानां च गमनादिविषिते वसतिस्य कृतस्त्री
नां च गमनादिस्य ॥ यत्र यादृक् प्राप्नोति ॥ देवयात्राविवाहेषु
यज्ञोत्सवप्रकृतेषु च ॥ उत्सवेषु च सर्वेषु स्पृष्टास्पृष्टिर्न
दुष्यतीति ॥ बृहस्पतिस्तु ॥ तीर्थे विवाहे यात्रायां सं
ग्रामे देशविप्लवे ॥ नगरग्रामदाहे च स्पृष्टास्पृष्टिर्
न दुष्यतीति ॥ एतद्यात्राद्युत्सवे स्पृष्टत्वविषयं स्ना
नं नास्तीत्याहुर्विषयकामितिपारिजातः ॥ अन्ये तु मदन
विवाहस्पर्शे देवयात्रादिमात्रकार्ये दोषाभा
वः ॥ भोजनादौ तु स्नानं व्याप्तिरेकेणैव प्रविनेया
तु ॥ न च सूतकीतिनाशौचवानिति स्यापत्तिः ॥ यत्तु प्रार
ब्धे सूतकं नास्तीति तत्परिगणितव्रतादिविषयं
॥ व्रतयज्ञविवाहेषु श्राद्धे होमेऽर्चने जपे ॥ आरब्धे सूतकं
न स्यादनारब्धे तु सूतकमिति विष्णुस्मरणात् ॥
प्रारब्धत्वं च ॥ प्रारंभो वरणं यज्ञे संकल्पो व्रतसत्रयोः ॥ नान्दी
मुखं विवाहादौ श्राद्धे पाकपरिक्रियेति ॥ तावत्प्रारब्धवि
षयं चेवारंभो विष्णुनोक्तो गिरिशवाक्ये ॥ स्मृत्यन्तरे पठ्यते
नर्ये एकत्र स्थाने वा ग्रहीतं भासते पवालादौ तादृविषयमिदं ॥

११६

नवतीर्थयात्रायां नैरंतर्येणानुष्ठानं तस्मात् ॥ आरब्धे सूत
११५ कस्याभावो नैतद्विषय ॥ अत एव स्नहस्वभोजनादौ सूतकं भवे
न्नाद्युः ॥ उभयत्रापि यात्रामध्ये सूतके सत्याशौचकालेन
चैव पारिकल्प्यमस्ति संयोगध्ये दितीति सिद्धं ॥ स्त्र ॥ विवाहदुर्ग
यज्ञेषु यात्रायां तीर्थकर्मणि ॥ न तत्र सूतकं तद्वत्कर्म यज्ञा
दिकारयेदिति पैठीनसिवचनं तत्मार्गे वैधस्यादिलाग्नत्वे
न तदभावे सति तीर्थयात्रायां याम्याशौचं नास्तीत्येव परं
॥ अत एव दिशा रजस्वला स्त्री चत्वारि दिनान्यातिवाह्य पंचर
मेति व्रजेत् ॥ दैवकर्माणि पित्र्ये च पंचमेहनि शुध्यतीति
वचनात् ॥ यात्रायामथ दैवकर्मत्यादूरात्रीर्थीगन्तव्या शौचस्ना
नस्य प्रायश्चित्तरूपत्वात् ॥ उपवासदौरेतदुद्दिश्यतीर्थ एवेति
वेदितं ॥ तीर्थयात्रायैचालितो यदि दैवादस्य राजसूत्रविशेषो गर्भ
इपुरापोद्यशीति ॥ तीर्थं चलित्वाय कोपिपुनरायाति वेगर है ॥ आ
नयनात्मभावित्वैः प्रायश्चित्तं समाचरेदिति ॥ संकल्प बाधकानिमि
न कामितिभावः ॥ तत्पाचावै वयस्तीर्थतन्मरवाम्यात्वा व्रजन्
न प्रावेकृत ॥ चेनित्र येदत्तं सालेन स्वकीयग्रासं ड्ले व्रजेत् ॥ अतश्च
नेमासोपवासादिरूपो पर्वासेवहने ॥ इतिकाशीधर्माचार्यः ॥ विवि
वै

धस्याग्रंतराले मित्रस्य रविलोकप्राप्तिर्भवतीत्यर्थः॥ यद्
दानुक्तं नदाकर्मनाशादीपतितानदानज्जलस्पर्शीयत्पा
नम्भवतितत्पागेन ॥ कर्मनाशाजलस्पर्शात्करतो
यापि लंघनात्॥ गंडकीवाहुतरणात्तु नःसंस्क — —
र्त्तीति वचनात्॥ प्राख्यातः॥ करतोयाजलस्पर्शात्क
र्मनाशाविलंघनादिति पठांतरे॥ तत्र॥ करतोयां कु
रंग — — यत्रोपोषित्वा नरः॥ अश्वमेधमवाप्नोतिविग
तः प्रयतः शुचिः त्रिरात्रं तैवृत्त धर्मेकुरुत्ता नमुब्रवणाः
॥ यात्वाकावृष्यान्ह नैव लवर्ष॥ नाष्योनिगछ नीति
नपन्तश्चोब्रह्मचारि पापतिस्तने॥ इतीयात्वानियमः
प्रपतीर्थप्राप्तदिनकृते॥ यानातिरुपरि स्मृत्यमाव्य
पादचारे तैरः॥ लुठित्वा लोटनैर्नैव कन्या कापीदिका
कृति॥ लोठनैर्लुठित्वेति साष्टांगप्रणामोदित्यर्थः॥
साष्टांगप्रणामस्त॥ पद्भ्यां कराभ्यां जानुभ्यामुरसा शि
रसा तथा॥ मनसा वचसा दृष्ट्या प्रणामोष्टांग उच्य
ते॥ कन्याकापीदिकाकापीति यादि यान्वाप्रक्रमेकापीदि

११२ ११९

२२३ काक्षातिर्निकृन्तनं तदा शुद्धदेशादिनिकायेत्यर्थः ॥ ततः ॥ गत्वा तस्मात्
प्रकुर्वीत वपनं तदनन्तरं ॥ स्नानं सचैलं सचैलमाकृत्य जले मू-
ले ॥ इति काशीखंडात् ॥ अथ तीर्थोपवासः ॥ तत्र काशी-
खंडे ॥ यदाह्नि तीर्थप्राप्तिः स्यात् तदनु पूर्ववासरे ॥ उपवासः
प्रकर्तव्यः प्राप्तेऽह्नि श्राद्धदो भवेत् ॥ इति तीर्थप्राप्तिपूर्वदिने
उपवासो विहितः ॥ प्रभासखंडे तु ॥ उपवासं ततः कुर्यात्त-
स्मिन्नहनि सुव्रत ॥ इति तीर्थप्राप्तिदिने उपवासो विहि-
तः ॥ तथा मुंडनं चोपवासश्चेत्यस्य स्कान्दवाक्यस्य विधेयका-
न्तः ॥ तथा ... पवासस्य तुल्यवत् लेखनाग्नि होत्रपर्यायो देशा-
दिवाहिकल्प ॥ तथा च ॥ प्राप्ति हो दिने तीर्थश्राद्ध प्रवासो
जनमापि सम्भवति ॥ द्वितीयेऽह्नि श्राद्धं प्राप्ते कृत्वोपवास एक-
स्मिन्नेव दिवसे ॥ अथ तीर्थे मुंडनं ॥ देवलः ॥ मुंडनं चोप-
वासश्च सर्वतीर्थेष्वयं विधिः ॥ वर्जयित्वा कुरुक्षेत्रं विशाले
विशालं विरजां गयां विरजं ... प्रदेशे ॥ यत्र प्रसिद्धे
न गयायां कृत्वा भोविरजादिः स्थापितः ॥ वायवीये ॥ इद्दि
शादेशात्स्थलीविशालदेशविरजादत्यपुराणे ॥ कश्चिन्तोऽपि श

वि° ४

कारं मयामिति श्लिकाढः

द्वि ग्रथमारं यथामितिपाठः ॥ विद्रूपलंभ [illegible] ॥ न चास्य प्रथम
वपनं कुर्या [illegible] त्यादि वचनोत्तरो विशेषे उपसंहार इति प्रकरणा
वादिति वाच्यं ॥ सर्वत्रौ विधिनि सामान्यविधेः सर्वप्रायश्चित्तसाधारणत्वा
नावलादशेषपरत्वात् ॥ स्पष्टत्वादुपसंहारसंभवात् ॥ य इवादि
भयोरिति वत्त ॥ निरुक्तं सामान्यविधेरस्य स्पष्टं संक्रियते विशेषत्वात् प्रति
॥ प्रदंचकुंडनं दशमासानंतरं उन्नत्तीर्थ्ये श्राप्राकते स्वं ॥ सवत्सरादि
मासोत्तेकन्नत्तीर्थ्येवत्रे यथा ॥ मुंडनं चोपवासे चउन्नतो प्रत्येनकार
येदितिवचनात् ॥ [illegible] मासोत्तरमा प्रायश्चित्तभवदपलाय्य ॥ व्रतत्यरु
फलाख्यवाचाति ॥ निवृत्तिपमत इति पतले त्यस्याप्ये ॥ प्रथमाते
विशेषो वदप तो ॥ मुंडनं संकल्प प्रवृपनं कार्यमित्यर्थं इति ॥ कापृ
कारीक्षत इति वा ॥ नवपनं कारिष्यइति ॥ नवपवस्य नाप्ति
नकर्तृकत्वात् ॥ गंगाप्राप्य संदिग्धसंपवनयोनकारयेदिति
वचस्यरसान्नामि केचित् ॥ व हवस्तु केशा विचोम [illegible] वि [illegible]
नत्तपस्यवको नकुत्वेवा यथाकोषात् ॥ याविना निष्पापादि ब्रह्म
हत्यासमानि चा ॥ केशोत्तु नानिलि तिसंति न वव्या के पा यथा स्मृ
तिमिति सन्ताल गान्न वपनं कारिष्ये इति च संकल्प दश्याद्वः ॥ इ
दं च वपनं केशाप्ते पूर्वक कर्मणः कार्य ॥ तत्रा स्त्राणां तत्रकुर्वीत वप

मा

११३ ५११

नंतदनंतरं ॥ वपेत्केशान्श्मश्रूणि नखानि चापि कृंतयेत् ।
११३ दिति ब्रह्मचारिणः प्रवरणादौ केचित् ॥ अन्ये तु एतद्वचनस्य
वपनमात्रविधायकत्वात् क्रमस्याविधानेनौरवात् ॥ वा
क्यभेदप्रसंगाच्च ॥ देवा वै यद्यज्ञेकुर्वन्नित्यादिना केशश्मश्रुपम
वपनमिति दर्शपूर्वकं प्रथमश्मश्रु आदि वपनं प्रसंगसाम्यादापस्तंबानां
श्रुतेर्जयमानीतिश्मश्रू कुर्वीयातां दोवपनमित्याहुः ॥ तत्राप्यु
दकसंस्थायेदक्षिणश्मश्रुवपनमादौ ॥ विद्यादिस्त्रो
नु दक्षिणस्य —— मश्मश्रुवपनमादौ ॥ इति वपनप्रका
रस्त्वापस्तंबे ॥ उदङ्मुखः प्रत्यङ्मुखो वा वपनं कारयेत्सुधीः
॥ केशश्मश्रुलोमनखान्युदकसंस्थाने निवापयेदिति ॥ तत्र यास्त्रिभिः
कलोपस्यारिवावर्जम् न तु साधिषु वापयेदिति ॥ तु संधिषु ऋ=
वापयेदिति रत्नसंधिवेतिपरिसंख्यानात् ॥ रत्नसंधि
व्यतिरिक्तकालेतीर्थश्राद्धवापनं कार्यं ॥ यतिशिष्याना
मा चारोप्येवमेव ॥ आहिताग्निमित्तपर्वव्यतिरिक्तकाले
पितृतीर्थनिमित्तकं मुंडनं कार्यं ॥ एतस्य नैमित्तिकत्वया
पित्रादिमरणनिमित्तकमुंडनवत् ॥ एवं नियमाभावा
दाचारश्च ॥ जीवत्पितृकेणापि तीर्थे मुंडनं कार्यं ॥ विना

तीरे॰
पं॰ ६८

तीर्थं विना यत्नं मातापित्रोर्मृतिं विना ॥ यो वापयति लोभा-
त्स विसगुहः पातक इति वचनात् ॥ तत्रापि तीर्थे दि-
ग्भागे यथा च्छायामेव ॥ उपागुप्तातियाच्छायामवाति ॥ तीर्थे
च शुद्धे ते निषिद्धकालेऽपि कार्यं ॥ निषिद्धपक्षश्च दूगार्ग्येण दर्शि-
तः ॥ रव्यारसौरिवारेषु रात्रौ पाते न नाहते ॥ भाद्रहद्दश्याति
द्विका भद्रश्च वर्जयेत् ॥ सोमो मः सौरिः श्राविः पातो नान्यतो
पातः ॥ हरिकाप्रधानश्चैव चमीचतुर्दश्यपः ॥ अमावादिनी सा
सप्तमी द्वादशप ॥ गार्ग्यः ॥ षष्ठ्यमा सप्ततिमापानचतुर्दश्य
भूमी तथा ॥ चाद्यहरसात्तिहि तपापविश्व ने लेभ्यो गोबहरे ॥ व्यासः ॥
॥ नखवेणात्तकुर्वीत यो लिन जातो भवेन्नरः ॥ प्रोष्ठपद
योः कार्यं नैवा गर्भेच भातुल ॥ चाद्वके शुक्ल स वेषु मृत्यवे
च विवर्जयेत् ॥ भैकर्कटके चैव कः माया का स्यरवौ ॥ मे
मर्यादाहस्य स्वापितुन्ना पायनेयत्नः ॥ तथा विवा
ह्यो मीदु हरश्वर्षमर्ध तदर्धकं ॥ कर्तव्या च जाया
या ने वपने वपा वापनं ॥ इत्यादि ॥ इति मुण्डनविचारः ॥
अथ नीपर्वस्नानं ॥ तत्र च स्मृति विधोवितरस्य प्रवा
हादितत्वन कार्यं ॥ तडागे ॥ प्रत्याहतोदके स्नानं वर्जे नद्यां

ष्टिज्ञातिमीः इति ॥ अस्य गंगायाम पवादः ॥ प्रागिरीतो रजो
२२५ गिगो रथ्या जलातिवे पानं ॥ गंगा यान प्रडु ख्या निरू गाहि पञ्च
द्वात्रयं ॥ निष्ये पौनस्त्यापि ॥ शाल्मली निद्रिपो लिंबकरं
जाय हृतनकी ॥ कोविदार कापित्थाकं वदर्ये रुडाक्षा
ग्रव ॥ सेल त्वखादिर मैरे पादत्रान प्रयाताच जंयेन ॥ वद
री च त्रिपी नकौ तिपा ठो नरं ॥ यथराति रथ्या ड्रविष
धः सोय्यायास्मिकनीर्थ प्राप्नोन प्रवर्तनं ॥ नपाहृवद्ध
पात्नवल्कः ॥ महत्पोरा ह म कोतिपाप्ता स्त्रिप्र सवभ्रुव
॥ स्त्राजंनीमि नको ईपरात्रा याधिता दस्य इति ॥ एन त्रा
णात्य महत्व पात्रि पय ॥ महाति प्रगाउ विद्गोयाम स्थ
त्र महत्र यं ॥ सदोषः पश्चिमो यामो दिन ज्ञानत्रान माच
रदितिपवाप्रयोतोरनिके वित ॥ पराद्धस्नाने विश्रे षः
॥ मार्कंडेयपुराणे ॥ मातरं पितरं जाया भ्रातरं सुहृद गुरु
ह ॥ यमुद्दिश्य पात मज्जेत ह यमाशेल भत्तेसः ॥ स्नाति दर्प
णादि प्रामा फलमन्तस रंनि ॥ पैठीनसिः ॥ प्रतिकृतिं कुश
मयी ती र्थवारि मज्जयेन ॥ मज्जयेत्तु यमुद्दिश्य सोय
भागी फललभेत ॥ नदमधः ॥ उपवासे कराप्रोतिस्व ब्रह्म

रणनिर्मितः पुरा ॥ सपवित्रान्ते सच स्नाने सच स्नाने यत्स्येदं मंत्रि
वं धनामिति ॥ कुश प्रकृतिः ॥ कुश प्रतिमैव कार्यस्येके ॥ ग्रंथि
वं धनामिति मंत्रलिंगात्तत्वान्नायाधिवं धनमात्रं प्रतिकृतिः
रिति स्मृपरे ॥ युद्धपरार्थस्नानं प्रतिकृतिस्नानं तत्वजीवता
वोद्दिष्टेन कार्यं ॥ स्नातानां तु नदापितस्नात्रादिफलमात्मके ॥
वेत्याह ॥ तथा च नृपावलिः ॥ प्रवाहाभिमुखो मज्जेद्यत्रापः
प्रवहंति वै ॥ स्थावरेषु च सर्वेषु सूर्यादित्याभिमुखः [illegible]
॥ स्नानं समाचरेत्प्रभासे खंडे ॥ डौ न मो देव देवाय [illegible]
यदंडिनो ॥ स्नात्वा पहत्ताय चान्ये गोवर्धसनमः ॥ मस्य
नीलगायत्रीं विस्मार्यतार्यमसौ ॥ सतिधात्रीमेव त्वचतो
वैपाय प्रणाम्यातो ॥ सर्वेषामेव तीर्थानां मंत्रएष वदन्
न्तः ॥ यत्नु स्वार्थे न पुत्रं स्नात्वा स्नानं कुर्यात्पश्चाद्विधिः ॥ स्नात्व
यत्साचार्यं नमस्कृत्वैव स्वकेरयमंत्रेण स्नानेनैकिं तु प्राच
नाम्नो ॥ स्नानकरणेव मंत्रलिंगबाधः स्याता ॥ यद्वाप्यवः
११६ ॥ सागरः स्वनु निर्वोदंड हस्ता [illegible] नकः ॥ जपन्स्वेष्टाजपान्
न्मदीविस्मार्यस्मि [illegible] सार्वे [illegible] ॥ तीर्थ न दक्ष [illegible] महाकार्य [illegible]
नद्यत्तायमः ॥ भैरवाय नमस्ते [illegible] महेश ॥

पृ:

२२५

द्भवंसंसमुच्चुर्यत्नी पर्वस्त्रीं ते समाचरेत् ॥ मन्त्रं पात्तत्फलं स्मार्त
नी पत्नी यो हरति पूर्वं ॥ मंत्र नयो मध्ये वृयोः प्रार्थ्यमाद्य
कार्यैकत्वादिकल्पः ॥ सपिण्डनविधिः ॥ तत्र यत्नपि
॥ नन्वाद्यैरेव श्राद्धं वा सूत्रेण सावर्गं कृत्वा ॥ पश्चा
त्पिंड दद्यात् पितृपितामह प्रपितामहेभ्यः श्राद्धस्थाने वा पि
तृणामपि कार्यं ॥ नवनपित्र्यं कर्म ॥ तत्र दाया ता माता
माता सपत्नी जननी त्वयो ॥ माता मह्याः सपत्नी का
सपत्नी पदनेन ॥ सूतमातृपितृव्याख्या मातृतुल्या
सपत्निका ॥ अपि नाम्न एव सा प्रोक्ता हि भार्या
गितेयकः ॥ पितृव्यसामान्यं सपत्न्यां च प्रयोक्तव्यं
दौ ॥ इति वृद्धः पत्नी ॥ एतेष्वपि तत्र तत्र पितृ सम्मूलता
वे ॥ पितृनीतिः पितृवादि नन्य पात्रिनपर्य ॥ एव मातृत्व
मात्रि एव सर्वान्त पितृ संलग्न ॥ एके तिलाञ्जलिं
सर्वेभ्यो दद्यात् ॥ तत्र सर्वान् नवमि धीये ॥ तात्र पल्लव
पतित विनिश्चितो पढित्वा ॥ दूर्वान् सक्तु लपया
दा जो ब्राह्मणेभ्यो दिश्योक स्थापन को न यत्र रामानी

लक्षणज्ञो जलाञ्जलीन्न दद्यात् ॥ अत्र प्रत्यञ्जलौ मंत्रा
वृत्तिः ॥ सप्यार्धविदित्येके अन्येन भुवान्निति पात्र १
प्रत्ययेन समानकालतावगम्यते ॥ कुवासुवासा ३
निवनाग्नि यथा दुग्धानु वादितया कारणान्याभावात्
वदेव मंत्रपाठित्वाज्जलित्रयं दद्यादित्याहुः ॥ कश्यतर्प
णे तिलान्विक्षेपः ॥ सप्तमी भौमे त्रयोदश्यां नंदा स्वपु
म्यां च ॥ पिंडदानं मृदा स्नानं न कुर्यात्तिलतर्पणं
॥ मरीचिः ॥ संध्यायां रविवारे च गृहे जन्मदिने तथा
॥ भृत्यपुत्रकलत्रार्थी न कुर्यात्तिलतर्पणं ॥ पद्मपो
त्तमयोर्मध्ये [illegible] सपयोः ॥ विद्या प्रत्र
कलत्रार्थी तिलान्सम्यग्विवर्जयेत् ॥ [illegible] सारे
विवाहे चोपनयने चौले सति [illegible] ॥ वर्षं धर्मं न
[illegible] नैत्यके तिलतर्पणमिति ॥ [illegible]
[illegible] तिलतर्पणमिति ॥ अथ पंचतर्पणे तर्पणे
प्रवर्तते ॥ [illegible] प्रेतयदाके ॥
[illegible] तर्पणं [illegible] वचना
द्म

न॥ विधवयवा चेत्तीर्थे न तर्पणं कार्यं॥ तर्पणं प्रत्यहं कार्यं मनुः
कृष्णात्तिलोदकैः॥ तस्मिंस्तस्मिन्प्रवाधिनग्रगोत्रादिपूर्वकाणि
तिलोदकेनेति॥ तीर्थे नैमित्तिकतया तत्तत्रान्तदाधिकारात्॥
पुत्रपौत्राभाव विषयकमिति मदनपारिजातकारादयः
॥ सन्न्यासिनां न तर्पणं न कार्यं॥ तत्कार्यं त्वहं न कार्यमिति
पिण्डोदके क्रियामिति स्मृतेः॥ इति तीर्थे तर्पणविधिः
॥ नदीनां रजोदोषः॥ व्याघ्रपादः॥ सिंहकर्कटयोर्म
ध्ये सर्वा नद्यो रजस्वलाः॥ त्रिदिनं तु चतुर्थेऽन्हि
नुवीतत्या॥ ॥ गोदावरीं भीमरथीं
चवेणिका॥ तापीपयोष्णी विंध्यस्य दक्षिणे तु प्र
कीर्तिताः॥ भागीरथी नर्मदा च यमुना च सरस्वती॥ विशो
का च वितस्ता च विंध्यस्योत्तरतस्तथा॥ द्वादशैता महानद्यो
देवर्षिक्षेत्रसंभवा इति॥ स्वल्पनदी -- गत्योदयावा
रजस्वलात्वं तन्मात्स्ये॥ यावल्लोदो भगवान्
॥ तावद्रजो महानद्यः करतोयाः प्रकीर्तिताः
॥ करतोयाः स्वल्पतोया भागा विषये देवलः॥ गंगा च यमुना च

चैवकुलवज्रानासरस्वती ॥ रजसांनामिनक्षत्रंतेयेचान्येतद
र्पितैताः ॥ प्रोक्तासिंधुहिरण्याख्याः कौलिनीहिनपर्व
ना: ॥ स्नान [illegible] यावनाः पारिकीर्तिता: ॥ अ
यंचरज्ञो दायस्ततीरवासिनानास्ति ॥ नडुक्को विगमे
[illegible] सिनामिनि ॥ पोगयो बलवत्सः अ
नठनदी [illegible] प्रसूतिका ॥ [illegible] सेनेवोदके
[illegible] चैवग्राहणीच प्रसूतिका ॥ [illegible]
चैवदर्पणवीणा [illegible] ॥ [illegible] पाद्
दकेनवोदके ॥ वामिष्ठः ॥ उपाकर्मणिचोत्सर्गे [illegible]
[illegible] चैवच ॥ इंदुसूर्यग्रहे चैववरदोदकेनाविचार
[illegible] विचारः ॥ [illegible] ॥ व
॥ [illegible] ॥ परकीयनदी [illegible] पिन्ड [illegible] ज्जोडः
[illegible] ॥ [illegible] बलान्न ॥ अप्रभो
॥ [illegible] बना ॥ अ [illegible]
[illegible] स्योद [illegible]
[illegible] हुः ॥ [illegible] पदः नपामस्त्वा [illegible]
[illegible] कौमेवनाविगिरवो [illegible] पञ्ची [illegible] ॥ [illegible]
न ॥ नडुक्को [illegible] ॥
नानि [illegible] देवरवाला [illegible] नस्वामिति [illegible] पतो ॥

या [illegible] चज्ञी =

तत्तीर्थं ब्रह्मनिर्मितः देवविशेषतः ॥ ब्रह्मयोन्यादयः ॥ भारते ॥ अन्ते वा

२२७ यथवा अन्तेषां ब्राह्मणनिरवचुर ॥ नकाल नियमो [illegible]

मा प्राप्य सदि [illegible] ॥ तीर्थे कालादि शोधनादन्
॥ सर्वकालेषु वा कालेषु विर्वा यथवा [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ तथावपर्वतादि ॥ दिवा [illegible]
[illegible] तीर्थ कर्मणि ॥ तत्र [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] तीर्थ प्राप्ते [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] तीर्थ प्राप्ता [illegible] — — [illegible] ॥ [illegible] तीर्थ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] तीर्थे [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] कालादि [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] प्रतिमा [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] तीर्थे [illegible] एव
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ [illegible]

प

॥ देवीपुराणे ॥ ध्या हं चलच्चकर्णिमे ध्यावा च्चवर्जि नामिति ॥ न
च्या ॥ च ध्येमा वाहनवैव हि नांधू निवेश नं ॥ नत्वाष्ठि प्रष्मं च वि
किरंती ध्येष्या हृ विवर्जयेद्यू ॥ तावाहनं देवि घातदो सो हस्ते
संभव: ॥ सकाक्रं एवं चकलवाली ध्येष्या हृ विवद्दतो: ॥ भावि
च्वे ॥ च्चा वाहनावै सर्वं स्व च्चतेषा नावि पुन स्यति ॥ स्त्र स्तोव
रणमपि वा ध्ये ध्याहेन का पापि सि विस्यति ॥ [illegible] ॥
स्वयं चापि आदि तिष धत्री ध्ये पात्रि विधि नक ध्या हृ एव ॥
न विनद धिकर एकु ध्याहृ सावे ॥ [illegible] दावपि स्वयं नावि
नीयते ध्या हृ विपु वाहिन येतथा ॥ संक्रान्ति पुच्च कर्ण संपिंड
६ निष्पराण च्छे ॥ [illegible] आदि विधिन वर [illegible] पिंडनिवे
धोवन [illegible] वि नाहन ॥ न ऽ न ॥ न च [illegible] विमिन को
पिन यद्दोपि पिंडश्च [illegible] दिते ॥ विष्ट: ॥ सा नाम हान
मध्येव ध्याहृ कुर्यात् हिव वाण: ॥ स चो हि न यथा न्यायं दे
पा पुण्यसंचवर्जिनीमिति ॥ उ हिन्या — — महेन का: ॥ मुख्य
हृष्टा ध्येयाध्यि स्य वेना ध्यना हृ मि: ॥ प्रधुका: पहालो
मंत्रावता: कायानि देहान: ॥ विकारेच्च निषिद्दो हा: का
मायितलेषु पंच धा ॥ च च धिनवेच हृत्ती ध्ये हारणो हस्रजाति

न॥ इति॥ एवं पाकार्थं पत्नितत्व॥ अन्य न विधिनाभावे विधा
२१८ नेन विकारत्व॥ एवं शब्दान्नानि पिण्डान्ने वादानतः कार्यं कार्य
मिति॥ एवं च पितृणां विधेयत्र पितृ शब्दस्य समवेतार्थ
त्वादत्यन्तेन पितॄणां नाम्नो हः॥ पितृ शब्दो गृहार्थः॥ जी
वत्पितृकस्य सपिण्डीकरणमन्तर्गत जातिना पितृत्वाभावो या
पितृत्वं प्रति समासावधारणात्॥ प्रेते पितृत्वाभावाच्च सपिण्डीक
रणादूर्ध्वं॥ विविक्षुत्वात्॥ शुन्धन्तां पितर इत्यत्र वत्स्याय
हः॥ अत्र हि एवं जीवत्पिता पितृ प्रवृत्तौ॥ शुन्धन्तां पि
तामहाः शुन्धन्तां प्रपितामहा इति॥ निमित्तवद्वचपाठे
क्रमात् सनामकत्वं पारावेनैव प्रवृत्तेः॥ नैव विकृ
तौ मातामहादिष्वादि ऊहः प्रयोग तत्र ऊहः॥ सोऽपि प्राकृ
मात्र पादिके सुखैव॥ बहुवचनतुप्रकृताबेकादिष्वपि पितरः
॥ असमवेतार्थमिति तौ॥ तत्र शुन्धन्तां मातामहा इति शु
न्धन्तां मातामह इत्यादिऊहः॥ एवं पितामह्यादिष्वपि॥ योषा
पाद एवं वाहितानि तथैव ऊह समर्थः॥ योषा
मिति कर्तारि षष्ठी॥ तत्र षष्ठ्यन्ता ... दृष्टा ॥ ते
मे नत्यानामन्त्र पत्नीनां कर्तव्य ... ॥ तेषां मन्त्र कार्याणि

श्रा

स्पर्शः॥ अत्र स्याच्छ्रपरिभाषात्वेनत्रकरणानियम्यतयायस्य
सादनादावपि विशेषामंत्रः पठनीय॥ श्रुतिस्मृत्यपाणिः॥ क
र्मसंबंधमिति वैदिकमंत्रस्यैव प्रतिषेधः॥ तीर्थश्राद्धविधि
देवो धारिलाचनो॥ वदाकाम्यप्रयोगः॥ नित्यप्रयोगेति ह
रवाद्भावाविति॥ इति तीर्थश्राद्धे विकिरनिषेधविचारः॥ श्रा
याकाम — श्राद्धविचारः॥ [illegible]॥ तीर्थश्राद्धं प्रकुर्वीत
पक्वान्नेन विशेषतः॥ आमान्नेन हिरण्येन कंदमूलफलै
रपीति॥ सचान्नश्राद्धे उक्तः॥ [illegible] कल्प इति
मदनपारिजाते [illegible] दयः॥ [illegible] निरन्ना [illegible]
[illegible]॥ [illegible] तीर्थश्राद्धे [illegible]॥ तद
वहि जलो [illegible]॥ [illegible] श्राद्धं
[illegible]॥ [illegible]॥
जलान्ते [illegible]॥ पक्षादौ [illegible]
ढि नान्याहुः॥ [illegible] सदाकार्यमित्याहुः॥ [illegible] चैव
[illegible] मासश्राद्धं विदुर्बुधा इति [illegible] वचनात्॥ आ
मश्राद्धं चाविशेषयः स्मृतेः॥ आमं ददाति चेद्धा [illegible]
[illegible] गुणं भवेत्॥ त्रिगुणं चतुर्गुणं चापि [illegible]

११९ वेत् ॥ मन्वाद्युक्तं बाहुल्यादित्यर्थः ॥ अत्रोच्यते नरपतेर्मु
ख्य ॥ हिरण्यं तत्र सुगुणं चतुर्गुणं द्विगुणं वा ॥ अथ श्राद्धे
तु समसंख्या हेमं वा देयं ॥ उक्तान्ताः ॥ आमश्राद्धं यदा कु
र्याद्द्विजोत्तमः श्राद्धमनुत्तमं ॥ हस्तेनैवाकरणं कुर्याद्द्वादशान्
स्या विशेषतः ॥ तथा ॥ दद्यादामं द्विजातिभ्यः शृतं वा
शृतमेव वा ॥ तेनाग्नौकरणं कुर्यात्पिंडांस्तेनैव नि
र्वपेत् ॥ चान्द्रिकायां ॥ आमश्राद्धे यदा कुर्यात्पिंड
दानं कथं भवेत् ॥ गृहपाकात्समुद्धृत्य सक्तुभिः पाय
सेन वा ॥ पिंडदानं भवतीति शेषः ॥ आमगृहपाकेऽ
भावे पायसानां विकल्पः ॥ आमश्राद्धे भोजनं स्वधा
दापोशनादूर्ध्वं प्रत्यवनेजनानि वर्जनीयानि ॥ कुसमेव घा
नवत् ॥ तदुक्तं ॥ त्वाशिषः प्रश्नो वाग्यतः स्वधा प्रश्नो यथास
दि ॥ आमश्राद्धे तु विज्ञेयं तदापोशनं च पंचमं ॥ अत्र वा
हे गृह्णाति विशेषः ॥ हेमश्राद्धे पिंडनिवृत्तिरिति दिवोदा
सः ॥ — न्यथेरितेन विकल्पः ॥ आमश्राद्धे केचित् विना
ग्रागम्ब हो यि भवति ॥ तथा चमरीचिः ॥ आवाहनं स्वधा

धावाहे मंत्रा ई ह्या विसर्जने ॥ अत्र स्वकर्मरीयन्दु ह्यास्य रामश्रा
द्धविधिः स्मृतः ॥ आवाहने ॥ पितृन्द्वा वियेश्च नव ॥ इति मं
त्रे अत्र नव इति पदस्थाने स्त्रीकर्तव्य ॥ इति पदोहः ॥ स्वधाव
स्वधेर दैन्न सोवा पितर इति स्वधे पदस्थाने ॥ अमामायोति पदोहः
॥ विसर्जने ॥ वाजेवाज ॥ इति मंत्रे ॥ न्नश्रायातेत्व त्रन्नश्रा ॥
इति ॥ न्नश्रिपृश्न स्थाने न्नपत्तेति पदोहः ॥ यत्रापि स्वप ति
वा एन हृचीदाश्यदेन मस्य हन्नीति ज्ञरन्हरहोति यिह्नः
स्याप्रिवचनाद्वहः ॥ यदा ब्राह्मणाद्ग हवोनलभ्यन्ते तदा देके
पिश्राद्धकार्यं ॥ मन्त्राभावे द्विजाभावे तीर्थरूपे महालये
॥ एकस्मिन्दीयते चान्नम ग्रान्पिंडान्प्र यत्केषयणीर
ति वचनात् ॥ यदैकोपि नलभ्यते तदा दर्भबद्वोपरिश्रा
द्धकार्यं ॥ पात्राभावे रिवलं कृत्वा पितृन्यश्च विाषैतरः ॥
तिधायवादर्भवदूनाप्रकेषु समाहितः ॥ प्रेषात्र प्रेषसह
कंचि यतं प्रतिपा पेन ॥ सर्वाभावे दिपेद्दनौ गवेदपा
यथापकवाति देवलात्मो ॥ प्रेषानुप्रेषयामिति ॥ आम्रस
वर्णश्रम्पन्नामिति प्रश्न प्रातिवचने स्वयमेवव ॥ देदित्य
र्वः ॥ आमह मपता पोल ह प्रा इति वर्ज्य कालान्तरे वा स्य

णायन ह्रस्वं दद्यात् ॥ यत्तु श्राद्धे श्राद्धकृतः सपिंडदानमात्रं
 वं कुर्यात् ॥ तदाह देवलः ॥ पिंडमात्रप्रदानं वा समभावे द्र
व्यविप्रयोरिति ॥ पिंडद्रव्याणि देवीपुराणे ॥ सक्तुभिः
पिंडदानं च संयावैः पायसेन वा ॥ कर्तव्यमृषिभिः
प्रोक्तं पिण्याकेनेंगुदेन वा ॥ गुडेन वेति पारिजातः सं
—— गोघृतं स विकारः ॥ पिण्याकस्तिलकल्कः ॥ —
ंतापस नरुफलं ॥ अत्र एवं द्वचालामे उत्तरोत्तरं ग्रा
ह्यमित्याहुः ॥ पिंडप्रमाणमंगिराः ॥ कपित्थबिल्व
मात्रान्पिंडान्दद्याद्विधानतः ॥ कुक्कुटांडप्रमा
णान्वा केचिदामलकैः समान् ॥ बदरेण समान्वा
पि दद्याच्छ्राद्धसमाहितः ॥ तीर्थश्राद्धे च पिंडानां
जले प्रक्षेप एव प्रतिपत्तिः ॥ तीर्थश्राद्धे सदा पिंडा
न्क्षिपेत्तीर्थे समाहितः ॥ इति वचनात् ॥ पिंडदाने
पक्षाशक्तौ तिलतर्पणमात्रं कुर्यात् ॥ तिलैः सप्ता
ष्टभिर्वापि समवेतं जलांजलिमिति वचनात् ॥ त
र्पयंदेवः ॥ पाकेन तर्पणं श्राद्धे पिंडप्रदानाभिव्री

दातीर्थे व्रजेन्नरः॥ तदा तद्दयनं शस्तं प्रायश्चित्तमृते द्विजः
॥ प्रयागे प्राप्तिपात्रं तु योजनत्रय इष्यते॥ यत्तु वैके संव
त्सरे तु पौष्य पागेवत्सनेह्य मिमेतद्योजनत्रयान्तर्वा
र्तिविषयं॥ इति मुण्डनं॥ अथ माघस्नानारम्भकालः॥
विष्णुः॥ सौरमासस्य माघे प्रत्याहुः॥ तुलामकरमेषेषु प्रा
तःस्नायी सदा भवेदिति॥ चान्द्रेण तु सावनं॥ एकादश्यां शु
क्लपक्षे पौषमासे समारभेत्॥ द्वादश्यां पूर्णिमायां वा शु
क्लपक्षे समापनं॥ विष्णुः॥ दर्शं वा पौर्णमासीं वा प्रा — —
स्नानमाचरेत्॥ पुण्यान्यहानि त्रिंशत्तु मकरस्थे दिवा
करे इति॥ यत्रैकादश्यां पौर्णमास्यां वारम्भो यदा माघस्या
धिकमासस्तदा भवति॥ तदा कार्यो न तत्समाप्तिः प्राप्ते
ऽप्याह॥ मासद्वयं स्नानं तातीयमाघ्यानुवर्त्तते॥ सौरप
क्षे तु न कार्या चेद्दत्तपयपाणिः॥ मकरस्थे माघमिमं पूर्णं स्नास्ये
ऽहं देव माधव॥ तीर्थस्यास्य जले नित्यमिति संकल्प
येत्सुधीः॥ इति विष्णुवचनेः॥ बृहस्पती पर्वस्थे तु वचनलिं
गात्पद्मनीपर्वतानारम्भस्तत्समापनं कार्यं॥ एकग्रय
गान्तामेकादशीत्यस्यैकादशपौर्णमास्यन्ताः॥ प्रत्यहं संक

घमा

सर्वपापघ्ने ॥ मकरस्थे रवौ माघे गोविंदाच्युत माधव ॥ स्नाने
१२७ नानेन मे देव यथोक्तफलदो भवेति ॥ अथ प्रयागे [illegible]
विचारः ॥ तुलस्यां पितुराचारो ब्रह्महत्यादिपापनकी ॥ [illegible]
[illegible] प्रयागे [illegible] वेदत्वात् [illegible]
[illegible] प्रयागे [illegible] फला [illegible]
[illegible] विधीयते ॥ मौदात्वे विष्णुः [illegible] ॥ सितासिते [illegible]
[illegible] इत्यादिकां ॥ अत्र केचित् ॥ प्रयागे [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] त्रियाः [illegible] प्रयाग [illegible]
॥ [illegible] प्राणान्वै वर्जयित्वा द्विजेन्द्र [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ब्रह्महत्या [illegible] तभवेदिति [illegible]
[illegible] त्वादि [illegible] ॥ [illegible] निर्मल [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] सर्वप्रायश्चित्त [illegible]
[illegible] चपिंडा [illegible] पवासः [illegible]
[illegible] कल्प [illegible] जलप्रवेशा [illegible]
ह [illegible] ॥ एवं च [illegible] सर्वं [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]

नगंतव्यमित्येवं परापरेत्याहुः ॥ भ्रातरस्तु यदि विभक्ताः पु
गपद्दानीर्थे गत्वा सोदरास्तदा पृथक् पृथक् श्राद्धं कुर्युः ॥ अविभक्तास्तु
युगपद्गत्वा श्रेष्ठेनैव कार्यं ॥ एकेनैवाविभक्तेन कृते सर्वैः
कृतं तत्स्यादिति वचनात् ॥ अविभक्ता विभक्ता वा भ्रातरो
हि गयायां यदि ॥ व्रजेत्पुत्रो पितृर्वर्गयायां श्राद्धं पृथक् पृथक् ॥ वि
धवा सपुत्रा चेन्न कुर्यात् ॥ सपुत्रया तु न कर्तव्यं भर्तुः श्राद्धं
कदाचनेति स्मृतेः ॥ अपुत्रया तु कार्यमेव ॥ अपुत्रापुत्रवत्प
त्नीति वचनात् ॥ केचित्तु पुत्रवत्यापि पुत्रासंनिधाने तत्रा ह्ए
दाराः श्राद्धं कार्यमित्याहुः ॥ साकल्ये च वर्जयेद्या ह्वालि
ष्ठ ॥ आवाहनं स्वधाकारमर्घ्यं चौकरणं तथा ॥ विकिरं पि
ण्डदानं च सर्वं कुर्यादृपि वर्जयेत् ॥ पात्रे स्तु स्थिरं ३ ॥ एतच्चा
नुपनीतेन पितृयात्रासु वर्जयेत् ॥ इति ॥ स्मृत्यर्थसारे ॥
अनुपनीतानां स्त्रीशूद्राणां श्राद्धं प्राद्धं नद्विजाकारयेयुः ॥ स्वयं म
न्त्रकेनामगोत्रोच्चारणं कुर्युः ॥ देवेभ्यो नमः ॥ स्वधा पितृभ्यो
नमः ॥ इति मंत्राभ्यां वेति ॥ अवर्णाधिकारायत्पद्धतिः ॥ तच्च पत्
नीनाम कार्यं ॥ न कुर्यात्तनवाभिकाश्राद्धं पिंडादिकाहि
यामीति वचनात् ॥ पतितोपि न कुर्यान्न द्विजातिकर्म

१२७

१२१

णानि। पतनमितिवेच नात॥ उपपातकिनां तु कार्यमेव॥ तस्य
नित्य नैमित्तिक यो निषेधाभावात्॥ अथ तीर्थप्राद्धे
से प्रदान निर्णयः॥ गयायां तु विशेषमाह पितृपार्वणं
मातामहपार्वणं चेति षट्दैवत्यं॥ केचित्समाप्तिं नमः
स्कान्तच्या युग्मा द्वयोर्द्वयो॥ प्रत्याब्दिकं च पोषेत्पुत्रवि
जातस्य वः पाडितितिस्थिपाती शिति स्मृति रत्नावली कारा
दयः॥ एक त्वपक्षे सारे॥ तत्र मातामहा द्वयेषु प्रश
लामिति व दत्ता हेता कृत त्वम जा॥ अन्ये तु मातामह
पार्वणं न्म रिए पा गीत्याहुः॥ पित्रादि तव दैवत्यं त
था द्वादश दैवतं वैत्यन्वि त्रिशरणं के॥ विकल्पार्थ
त्वपाप्राब्द॥ मातृमाता महीपार्वणं यदा एव्या कृत
ल: तदा पित्रादीना माता महादीनां च स — कालन
न निर्देशः कार्यः॥ मात्रादीनां एवं कृ प्रा द्ध पूर्वेण प
द्धतिः कुलसंग मना स्वदु मना ह तो छो तिद्विषयस
हेवा युग्म ब्राह्मण भोजन॥ षड्डाद्धि वाभयो द्वेतेन ए
क एवे ति मदनपारिजाता दयः॥ हेमाद्रि प्रभृतय स्तु
सांवत्सरिकमात्रं सहैव कार्यं॥ तीर्थादौ एव्यगोव द्दे

पामित्याहुः ॥ सपत्नमातृसपत्नपितामहीसपत्नप्रपितामहीभ्यो
पितृवर्गे दद्यात् ॥ सपत्नमातामहेभ्योपि दद्यात् ॥ मातृसपत्नी
नां च पुत्रवती मरहुपया सपत्नीपुत्रो दद्यात् ॥ एवं पितृव्यादि
भ्योपि देयं न त्वेकोद्दिष्टमेव ॥ पितृव्यभ्रातृमातृष्वणामेको
द्दिष्टमदैवं हीति जातूकर्ण्यवचनात् ॥ अत्र मातृग्रहणं स
पत्नमातृपरमिति हेमाद्रिः ॥ भ्रात्रे भगिन्यै पुत्राय स्वामि
ने मातुलाय च ॥ मित्राय गुरवे श्राद्धमेकोद्दिष्टं न पार्वणम्
मिति हारीतोक्तेः ॥ यदि तु वचनं ॥ पितृव्यभ्रातृमातॄणाम पु भ्रातृ
त्राणां तथैव च ॥ मातामहस्य पुत्रस्य श्राद्धं दिष्टं तु वृ
द्धौ वीक्षिति ॥ तदेव पृथक नयानलमत्यार्थं तन्तु पार्वणविधा
नेन हेलमत्यार्थे ॥ अत्र च पितृमातामहपार्वणेनैव
सत्यातितु पार्वणैकोद्दिष्टानि काम्यानि ॥ गयायां तु
पितृपार्वणमात्रवपकामीति उच्यते ॥ अत्र च तत्रैव वपा ऐ
कः ॥ बहूनां मध्यवार्द्धाभ्यां श्राद्धं चेत्स्यात्समेहति ॥ तन्त्रे
ण श्रपणं कृत्वा पृथक् श्राद्धानि निर्वपेत् इत्यादि स्मृतेः ॥ अ
त्र चापि कौने कस्मिन्नाह्न्येसर्वाण्येकोद्दिष्टानि कार्या
णि ॥ अत्र नएव वक्तार्थं यातिमते ॥ तीर्थेषु सर्वेषु मापमासे
खैव

१२१
१२२

था

ष सच॥ एकोद्दिष्टं त्वालगोस्य वीनां चापर्वदीन्य ह्यज
१२४ पैत्रिदिष्यके॥ पिंडदानं तु पाण्पंगेवा॥ देवं वस — पार्वण
नांप्तु वृषमेव॥ कालभेदेन तत्त्वंस्याहु पामेदेन चैव हि॥
तस्मात्तु तत्र विधानात्तु यो गयश्च प्र — यत्न अतिसंग्रहकार
रोत्तिः॥ यत्तु परापर्वती र्चवातितेना दैवतान्पितृपादि श्रा
द्धकार्यपश्चात्तु वीयानामिति प्रपंचितं हेमाद्रौ॥ वि
७ धवा भर्तृपार्वणं चपितृपार्वणं चकुर्यात्॥ स्वभर्तृ
प्रभृतिभ्यः स्वपितृभ्यः एवच॥ विधवा कार
येच्छ्राद्धं यथा कालमतन्द्रिता इति स्मृतिदर्पणलिखि
तस्मृतेः॥ यस्य तु प्रपितामहोजीवति॥ सा भर्तृतत्पि
तामहप्रपितामहेभ्यः॥ स्वापितरि जीवति तु हारलो
पात्वार्वणलोप एव॥ स्मृतमष्ट श्राद्धे लक्ष्म्यादिपा
र्वणे हेमाद्रिणोक्तेन मेव न्वदेवत॥ केचित्तु मात्रादिपार्व
णेन सह द्वादशदैवतं॥ इत्याहुः॥ अपरे तु स्वमातामह
९ पार्वणेन सह पंचदेवतं॥ अन्ये तु स्वमातामहपार्
वणेन सह षड्दैवतं॥ एतत्त्रयमप्येकोद्दिष्टविधि
नामिति केचित्॥ जीवत्पितृकेणे विशेषः॥ दर्शे तो

एवमपि कार्यमिति ॥ अशक्तेन तर्पणपिंडो अशक्ते
न तर्पणपिंडमात्रमिति ॥ कात्यायन: ॥ देवहूतिनि
मित्तानि जायेरन्नेकवासरे ॥ नैमित्तिकानि
कार्याणि निमित्तेष्वनुक्रमादिति ॥ तथा चैक
स्मिन्नपि दिने क्रमेणानेकतीर्थप्राप्तौ बहूनि
श्राद्धानि कार्याणि ॥ दर्शोपरागश्राद्धवत् ॥
यत्रैकः श्राद्धद्वयं कुर्यात्समानेऽहनि तत्र विधि
निमित्ते तस्मै वचनं तत्समाननिमित्तकश्राद्धवि
षयं ॥ संक्रान्त्यमावास्यादिनिमित्तकश्राद्धानां
तु देशचैकेनानेकसमरणविशेषात्तत्रानुष्ठा
न ॥ यादिन तीर्थप्राप्तिदिने वार्षिकं स्यात् तथा प
यगेव कार्यं ॥ तदुक्तं कालादर्शे ॥ अन्यथा द्विकेष्ठ
लं चान्यापोऽपि विहितस्य च ॥ समाने दैवताम्
दापश्राद्धयुग्मं समाचरेदिति ॥ तत्राप्यादौ श्राद्ध तीर्थ
पश्चाद्वार्षिकमिति विवेकः ॥ हृदं च तीर्थश्राद्ध
दशमासानन्तरं तीर्थप्राप्त्या वापक ॥ अन्यत्र

रात्नुफले ब्रयायां कृतायां कृतं ॥ संवत्सरादिमासो न इति प्रागुदाहृतवच
२२१ नेच कारेणातीर्थश्राद्धस्यापि से ग्रह इति वृद्धाः ॥ अतीर्थश्राद्धवि तीर्थ०
चारः ॥ मैत्रायणीयपरिशिष्टे महानदीषु सर्वासु तीर्थेषु च ग प० २
यास्वते ॥ जीवत्पिताऽपि कुर्वीत श्राद्धं पार्वणधर्मवत् ॥ एतन्
मातृकस्यानुषांगिकगयाश्राद्धे प्रतिप्रसवः प्रयते ॥ परि
शिष्टे ॥ अन्वष्टक्यां गयायां श्राद्धे सत्यां यञ्चाम्नातो हनि ॥ मातुः श्रा
द्धं सुतः कुर्यात्पितर्यपि च जीवतीति ॥ प्रासंगिकश्राद्धे सप
त्न्याकार्यं ॥ न तु द्वैधयगत्वेत्यर्थः ॥ न तु स्वगयायातिरिक्तती
र्थे जीवत्पितृकेण वक्ष्यमाणसर्वोद्देशेन श्राद्धं कार्यं ॥ गया
यां तु प्रसंगागताया तस्मिन् मातृकेऽपि तदा मातृपार्वणमात्र
कार्यमिति ॥ अस्य मातृकस्ते नेत्येव ॥ कालादर्शे स्मृतिरत्ना
वलीकारश्च ॥ अपरे तु जीवत्पितृकस्य श्राद्धविधायकवाक्या
नां साधारण्याद्गयायामपि जीवत्पितृकेणापि पितृपिता
दिभ्यो वक्ष्यमाणेभ्यः श्राद्धं कार्यं ॥ एतस्मिन् पक्षे प्येतन्मातृ
कस्यापि पितृपत्नीत्येन मातुः श्राद्धसिद्धावपि त्वस्य कथमिव
दिवचनं मातृत्वादिरूपेण एव कार्या प्राप्त्ये ॥ गयायां श्रा
द्धे निषेधवचनातिन्त्येतन्मातृकेण पितुः श्राद्धोद्देशेन श्र

येचसन्त्यस्तेतत्रैवपातितेसति ॥ येभ्यएवपितादद्यात्तो
मादद्यात्कमयंस्तुतश्रुति ॥ विःस्तुनाद्वत्त्यौविशेषउक्तः
॥ पितरिजीवतिपितायेभ्यःकुर्यात्तेभ्यःकुर्यात् ॥ पित
रिपितामहेचजीवतियेभ्यःपितामहः ॥ पितरिपिता
महेप्रपितामहेचजीवतितेवकुर्यादिति ॥ तस्मात्पि
तरेवपित्रादयोमात्रादयोमातामहादयोमातामहा
दयश्चजीवत्पितृकस्यश्राद्धेदेवताः ॥ एवंचएवमातृः
पितृपत्नीत्वेनैकोद्दिष्टं ॥ मातामहस्यचएवपितृम
पत्नीत्वेनैकोद्दिष्टं ॥ सचैवपार्वणविधिनाश्राद्धेतत्प्रमतर
वत्पितृ—— कुलतत्फलार्थमेवयात्रियदातदायजमा
नस्यपितृपितामहप्रपितामहानांतेष्वेवमाकार
रिकवाकुरचनयाएकश्राद्धंकृत्वा ॥ एवस्यापिश्राद्धं
हेतुप्रासंगिकश्राद्धान्तरंकुर्यात् ॥ ननुतेनप्रसंगेवापि
नाधिकारत्वात् ॥ यदामृतमातृकःपितृर्थेगयायांपि
तदाप्रथमश्राद्धेयजमानपत्नीत्वेनएवमात्रेएकोद्दिष्टं
॥ द्वितीयेपिपितृपत्नीत्वेनैकोद्दिष्टमेव ॥ ततोमाता
दिपार्वणं ॥ कालादर्शादिमतेतुगयायांजीवत्पितृक

स्यश्राद्धेनधिकारान्नपितृपत्नीत्वेनश्राद्धंतात्येव॥
१२५ गयातीर्थेकुर्यात्पितृपत्नीत्वेनैकोद्दिष्टमे
व॥नतुपार्वणंवचनाभावात्॥यत्तुजीवेत्पितरि च वा
वर्गायतहरणेनपदिन्यजेदितिवचनंतदमाव
स्यादिविषयं॥एवंश्राद्धपिंडाश्चकृत्वासमानम्
पिंडोविदेयः॥यदाहवृद्धवत्सः॥एकोपिंडःप्रदातव्य
संस्कारस्यचपंचमाविधिः॥ज्ञातिवर्गस्यहन्तस्य
वि सामान्यामिनीविप्रेन्॥निवदूयमात्रेण॥मंत्रतः
॥पितृवंशेस्यमात्पपेच०॥अत्रश्लोकत्रयस्याविह
व हमंत्रता॥तावदेवाक्यश्चपारस्करमात्रे॥श्राद्धप्र
करणेपितृवत्सपर्जाता॥निश्लोकामत्रपिंडान
देय॥अत्रापिपूर्ववदेकमंत्रता॥यस्यनवेता
संश्राद्धकलापप्रत्येकंचपिंडदानंचरोगादिनाकृत
मशक्तिः॥आद्यादिनानाविधंकालस्याभावेवा
सःसंदेपश्राद्धंकुर्यात्॥नवेत्य॥अथपार्वणश्राद्ध
महंकरिष्ये॥इतिसंकल्पः॥ओंपितापितामहप्रपि
तामहास्तथैवप्रपितामहः॥मातामहस्तत्पिताचप्रम

३=

मामहत्वादयः ॥ तेषां पिंडो मया दत्तो — त्वक्ष्य मुपतिष्ठतामिति
मंत्रेणैकं पिंडं दद्यात् ॥ इति तीर्थश्राद्धविचारः ॥ ० ॥ तीर्थेऽ
स्थिप्रक्षेपविधिः ॥ यमः ॥ गंगातोयेषु यस्यास्थि प्लाव्यते शुभ
कर्मणः ॥ न तस्य पुनरावृत्तिर्ब्रह्मलोकात्सनातनात् ॥ अत्र
कालविशेषः ॥ अस्तंगते गुरौ शुक्रे तथा मासे मलिम्लुचे ॥
गंगायामस्थिनिक्षेपं न कुर्यादिति गौतमः ॥ तथा ॥ अ
स्थिक्षेपं गयाश्राद्धं श्राद्धं चापरपाक्षिकं ॥ प्रथमेऽब्दे न कुर्वी
त यदि तस्याः सपिंडनं ॥ कृतेपि हि सपिंडने इति पाठांतरं-
॥ तथा ॥ अस्थिक्षेपं ग० ॥ प्रथमेऽब्देपि कुर्वीत हतं यस्यौ
र्ध्वदेहिकं ॥ मादिस्याभक्तिमान्सूनरः इति पाठांतरं ॥ दशा
हाभ्यंतरे तु न दोषः ॥ दशाहाभ्यंतरे यस्य गंगातोयेऽस्थि
मज्जति ॥ गंगायां मरणे यादृक् तादृक् फलमवाप्नुयात् ॥
इति वचनात् ॥ पुराणे ॥ मातुः कुले पितृकुले वर्जयित्वा
नराधमः ॥ अस्थीन्यन्यकुलोत्थानि नीत्वा चांद्रायणं च
रेत् ॥ इदं च द्रव्यलोभविषयकं ॥ दयादिना तु फलं श्रवणा
त् ॥ अथ प्रकीर्णकाधर्माः ॥ एकं चंड्यां रवेः सप्त तिस्रः
कुर्याद्विनायके ॥ चतस्रो विष्णवे कार्याः शिवस्यार्धप्र

दक्षिणं ॥ शिवं प्रदक्षिणं कुर्यान्न सोमसूत्रं न लंघयेत् ॥ सोमसूत्रा
२२५ दिपरिमाणं विघ्नेश्वरादौ दोषाभावश्च काशीप्रकरणे ॥ नमस्
मा ॥ नमस्कारेपि विशेषः ॥ अग्रे पृष्ठे वामभागे समीपे गर्भमंदि
रेपि च ॥ जपहोमनमस्कारान्न कुर्याद्देवतालये ॥ अग्रे मृत्यु
मवाप्नोति पृष्ठे त्वपचयः स्मृतः ॥ वामभागे भवेन्नाशो दक्षि
णे सर्वकामदः ॥ शिवस्याग्रे कार्यः पश्चात्पशुपतेरग्रे
दंडवत्पतितोभ्यर्चे ॥ पतन्ति पातकाः सर्वे नो तिष्ठन्ति तदा स
हेति वचनात् ॥ पाद्मे ॥ द्रव्यमलं तथा तोयं शिवस्वं न स्पृशे
त्कचित् ॥ लंघयेन्नैव निर्माल्यं कूपे सर्वं विनि —— त् ॥ ब्रह्मां
गलग्नं विप्रेभ्यो वैष्णवं च प्रदापयेत् ॥ रुद्रांगलग्नमन्यो च
दहेत्सर्वं च तत्क्षणात् ॥ अन्येभ्यस्तु च पादेभ्यो यत्र दीयते
भूतेषु निक्षिपेत् ॥ विप्रेभ्यस्तु प्रदेयं स्यात् [illegible] विशेषतः
॥ विष्णुविश्वेश्वरादौ त्वपवादं वक्ष्यामः ॥ महादानानि यो वि
प्राः गृह्णाति स्नातदुर्बलाः ॥ दत्तास्ते द्विजरूपेण राजा यत्र प्र
मानतः ॥ [illegible] नैकधितः ॥
दृष्टा [illegible] देवधर्मो न हीयते ॥ देवलः ॥ न न [illegible]
न दीक्षू यात्पर्वते षु च पर्वतं ॥ [illegible] ॥ स्नानकाले त्वनी [illegible]

षु ज्ञप्यतां जान्हवी जले ॥ यदा मार्गे गामिनेंतरा सरस्वती ख्य

तीरे स्नानं दीक्षापनानितादुपरपारे स्नानादिके कार्ये ॥ सर

स्वत्याश्च वा कुतीरे न तु तं मार्गे तत्स्नानं दीप्राणो स्नानादिपरिपारत्तः

॥ तत्र वा गेव सरस्वत्या एव मार्गे गानां विधिः ॥ यत्र तत्र वा कुतीर

एव तीर्थाद्विशेषः ॥ सरस्वत्या परपारे वा तीर्थविशेषो वस्तु

वो तु नियमः नादरः एव विशिष्टतीर्थे एवं सर्वं कर्तव्यं ॥ मा

नदीये ॥ यः स्नातुं द्रष्टुं चिन्तं [illegible] लिंगं विद्वा प्रयागेन्तर ॥ त

त स्ववतिष्ठन्ति लोके प्राय चिन्ता पुनरुपि । यो विद्धि इति

लिंगस्यन्यादि स्पन्दयन्तरे । इदं च दानीतत्वन्तनन्य प्रति

विषय ॥ तत्र प्रसादिः विषयः ॥ तथा । ध्रुवश्रीवानुपतीतो

वाप्स्य द्रोवापातितोपिवा । केशवं वा पि [illegible] पिस्य [illegible] म

रके मग्नाने । तथा मे पूर्व पवनतीर्थे [illegible] पापिपति ॥ श्रा

म चसत्त्रमात्मस्ता हृदये चान्यत्रवेदविन्तं ॥ स्त्राहृष्टा हृमो

न ॥ तथा । न देव पर्वता यच्च न देवो विसृस [illegible] ॥ द्व

क्षेत्रं तदस्य योभक्ति दार्भेनल [illegible] तो ॥ इति सा धारस्पतीत्यदि

ति ॥ अथ प्रयागप्रकरणं ॥ [illegible] च त्रिस्थलीयात्राहकरि

ष्यति सामान्यतो वा प्रयागादियात्रां करिष्य इति विशेषयतो

दा ६६६ ३= श्र= ३=

वा॥ युगपत्संकल्पो न घ—— ॥ एकप्रयोगविधेरभावात्॥ किंत्वंतिमम
१२६ वतीर्थमनुद्दिश्य संकल्पः कार्यः॥ आंतरालिकं सर्वं प्रासंगिकं॥ अ
तो यत्तीर्थफलं तस्येति वचनात्॥ यात्रा यात्रार्थमेव फलं स्नाना
द्यानुषंगिकं फलं॥ यथा दाक्षिणात्येन तादृशप्रयागयात्रैव कर्तव्या
त्र संकल्पः सर्वं कुर्यात्॥ ततः प्रयागे काश्यां गयायां संकल्पः
॥ कार्यः पृथग्यात्रायाः॥ तत्र च तत्र यात्राफलं पूर्णं भवत्येव॥ किं
तु [illegible] कार्त्तिके यात्रा याति [illegible] तत्र
न प्रयागस्नानात् तस्य फलं नास्ति [illegible]॥ प्रयागमुंडनविचा
रः॥ न [illegible] विधावेव मुंडनमुक्तं॥ सधवा
नां विशेषः॥ [illegible] पत्नीनां केशवापनं॥ स्त्रीणां
[illegible] द्व्यंगुलद्वयं॥ [illegible]
देवं [illegible] मिति वचनात्॥ प्रयागे [illegible] सर्व
केशान् [illegible] मात्रं कार्यं॥ इति [illegible]
॥ [illegible] मेव वपनमाहुः॥ तत्र प्रायश्चित्तं [illegible]
[illegible] वचनं॥ तीर्थांतरे [illegible] भवान्न का
[illegible] वदंति॥ ३ इदं च प्रयागमुंडनं [illegible]
प्रायश्चित्तं न कार्यं॥ न देशांतरगतेन ३ [illegible] मासेन च

त्रुप्तिः ॥ तस्मात्त्रिसप्तमात्पौर्णवं दिनीयत्न — — — वद्यः ॥
स्ततीयेन्हदकं दत्वा वत्स्यैश्च तह्रमाच्चरेदिति ॥ श्राद्ध
मेकादशाहिकं ॥ पुत्रस्यापि च यहमेव ॥ श्राविष्णोर्ध्या
दिति द्विवोदरासीयो ॥ कुदानीलसापिंडाः सर्वे पितृमा
हाचेवाचरंति ॥ यमुनातान्त्रेच विशेषतः ॥ आदित्यदुहितुर्देवि
यमस्यै षष्ठ यश्राविति ॥ त्रैलोक्यवादितेऽरविपापं मे यमुने
हर ॥ इत्युक्त्वा च विमज्जादौ उत्सृज्य व्यजन्मक्तिनः ॥ तर
पये च यमं वाऽरिभर्ता स्मि मन्त्रे जले स्थितः ॥ यमाय धर्मरा
जाय मृत्यवे चांतकाय च ॥ वैवस्वताय कालाय सर्वभूत
क्षयाय च ॥ औदुंबराय दध्नाय नीलाय परमेष्ठिने ॥ वृ
कोदराय चित्राय चित्रगुप्ताय वै नमः ॥ देवतर्पणवत्कृत्वा
वृत्तेर्दशजलांजलीन् ॥ इति पाद्मे ॥ इति श्राद्धप्रकरणं ॥ अथ
प्रायश्चित्तप्रकरणं ॥ लिंगे ॥ जन्मांतरसहस्रेण यत्पापं समुप
चितं ॥ आविर्भूतं प्रविश्य शरीरस्थं सर्वं प्रजाति दह्य[illegible] ॥ तस्मा
॥ मेह मदसो [illegible] पापस्य कर्मणः ॥ आविर्भूतो [illegible]
मासाद्यतनकारणं ह्रजाति [illegible] ॥ अत्र भारुद्याय[illegible]

रिजसकलकर्मतयोबोध्यः॥ अत्रकाशीप्रवेशादखिलज
१२८ न्मीयपापनाशः॥ स्नानादिनानुनष्टासनातिवृत्तिरि
त्याहुः॥ अपरेतु प्रवेशादशेषमेव पापंतुष्यति॥ तत्री
र्थस्नानादिनातत्तकाश्यांमृत्युनानानिवृत्तिः॥
न च तत्र यामपि लिंगशरीरस्य काशीप्रवेशान्नसकल
पापनिवृत्तिर्ज्ञानेनेतिवाच्यं॥ काश्यांतिर्यगादिरपि
शल्यचेत्॥ यतोविशेनिवेशेन मनुष्यारणामाधेया
॥ अतःपशुपिक्षाचाद्या — धर्मोत्र — ताइतिपद्म
पुराणाच्च॥ मनुष्यादिकारिकालाछंत्रस्यलिंग
शरीरे पापनाशास्मिभात्॥ अतलेन — स्नानदे
वादिदर्शनीयपापनाशश्चवचनानिकाश्यप्रन्यतन
विषयाणि॥ अन्येतुभगमनादौ प्रत्येकं सर्वपापप्र
नाशोपि प्रवेशाद्युज्ञातीयंसर्वपापेनष्टेनाद्विजा
तीयमेवस्नानादिनानिष्पततीत्याहुः॥ काशीख
ण्डेहि पंचाशत्तमेध्याये ज्येष्ठशुक्लप्रतिपदादशा
श्ववाधिदशाश्वमेधेस्नानानुक्तं॥ ज्येष्ठमासिसि

नैपदे प्राप्य प्रतिपदं तिथिः॥ दशाश्वमेधिके स्नात्वा मुच्यते
तेजन्मपातकैः॥ ज्येष्ठशुक्लद्वितीयायां स्नात्वा रुद्रसरो
वरे॥ जन्मद्वयकृतं पापं तत्क्षणादेव नश्यति॥ एवं स
र्वैस्तुतिथिषु क्रमस्नायी नरः॥ ज्येष्ठशुक्लपदे दशमी प्रोक्ता
जन्मान्तरसहस्रजैः॥ तिथिर्दशहरा प्राप्य दशजन्मार
घहारिणी॥ दशाश्वमेधिके स्नातो या मौनी पथपल्लया
तनां॥ लिंगं दशाश्वमेधेशं दृष्ट्वा दशहरातिथौ॥ द
शजन्मार्जितैः पापैस्त्यज्यते नात्र संशयः॥ स्नातो
दशहरायां यः पूजयेल्लिंगमुत्तमं॥ भक्त्या दशाश्वमेधे
ग= प्रांतरं तं भेदशाप्स्यशान्त॥ ज्येष्ठमासे सिते पक्षे स्नात्वा
रुद्रसरस्यथः॥ कुर्वन्वै वार्षिकीं यात्रां नाविघ्नैरभिभू
यते॥ दशाश्वमेधे यात्रां यः पंचफलं समवाप्यते॥ द
शाश्वमेधे तत्र स्नात्वा दशहरातिथौ॥ स्वपुण्याः
पश्चिमे तीरे नत्वा दशहरेश्वरं॥ न दुःखमिह वाप्नोति
पुमान्पुण्यमनः कुचित्॥ इति काशीप्रकरणं॥ अथ
६४९ गयाप्रकरणं॥ नत्वा गयाक्षादिगाधिकारिणः – घटका
देवज्ञेयाः॥ विशेषतः॥ तत्र विद्यमाने भुक्तान्येवैका

रयेन्द्रच धामित्यस्यायवादः॥ आत्मजो वा — — वापिगयाकूपे
२३६ यदातदा॥ यत्नात्मा पातयेत्पिंडं तं नयेद्रु सपाप्मतः॥
स्नात्वासिनात्तु आद्धस्थ — — इत्यस्यर्थ्यान्तमात्रकार्यं
नतु श्राद्धंतत्पर्वणादितद्वत्ने बायबीये॥ दंडप्रदुर्गये
प्रिदुर्गायागत्वाता पिंडदा॥ दंडसंत्कुम् विष्णुपदेदाति
त्यादिः सहमुच्यते॥ सद्य्वोचन नतपि वितरएय पर्वस्य
पर्वविनवेत्यपर्वः॥ तथा॥ गयायां मुंडएवेच कूपेस्रप
घटे॥ न तथा॥ दंडप्रदर्शयत्वा मितः पित्राभिः सहमुच्य
ते॥ भवगायामश्राद्धंकिविविहितं शोको हेमाद्रौ॥ महालये
गयायांश्राद्धेप्रेतश्राद्धेगयाकृहिके॥ पिंडश्राद्धप्रयोगः स्
स्यादन्यमत्यवकीर्तियेत्॥ अत्र पिंडः स्वधायमः
॥ इत्यादिनिगमो पिंडश्राद्धप्रयोगः॥ तथा॥ वृद्धिः
श्राद्धेगयाश्राद्धेप्रीतिश्राद्धेतथैवच॥ सपिंडीकरणे
श्राद्धेजन्मपोषितस्तानाकामित्याभिश्रवणानिवेधः
॥ श्राद्धमध्येगयाश्राद्धेकेरणे वृद्धिश्राद्ध विदुषां लि
कान्यपरत्वात्त्वा गयाश्राद्धे वृद्धौ यादीति केचित्तु॥
नवस्थलस्थय॥ महापातकि विषयेत्तु विशेषो ब्रह्मपुरा

ये ॥ किं पत्ते पतितानां च गते संवत्सरेऽपि चेत् ॥ देशधर्मप्रमाणत्वा
गयाकूपे सच्च धुनि: ॥ संग्रहे ॥ महालये गयायां श्राद्धे मातापित्रोर्मृते
हनि ॥ कृतोद्वाहोऽपि कुर्वीत पिंडनिर्वपनं पुत्र ॥ गयायां श्राद्धं च नित्यं
॥ गयायां पाये ददाते न पितृणामानन्त्यमश्नुवीदित्यादिवचनै: ॥
बालस्यापि सोऽधिकार प्रमाणवाक्यैरत्र योगादिषु कृत्वाय
च ॥ मृत एव काले ॥ गयायां मिराघमन्वकर्तव्य: प्राक्तो पितृगणौपति ॥ शो
चति पितरस्तस्य पाचास्य परिश्रमशुनि ॥ तस्मात्कृता कालस्थ
तिस्तत्र ॥ वृतीय पूर्वा — परक्षेत्र ॥ नवाप्तु सवकृत्कार
गात्रे वतिन्या ॥ नाव तेव शाबीति हु: ॥ श्राद्ध नवा पके वी
श्राद्धनावाच्य ॥ वालस्याप्यवद ॥ पुत्र: करणे फलमाधि
न द्द देवं ॥ तस्मा द्वजनोऽपि वादौ निर्ण्णा वाराहेश्यापि यफल
॥ काश्यां मरणादिना प्रेत्येतना सिंचकरणेत: प्रत्यवाय
भावदेव फलं भवतीति सिद्धं ॥ अथ प्रयागाविधि: संक्षेपत:
॥ फल्गुवा प्रात: सिद्ध वाला त्यादि वा जल आग वल स्व
सचैलं नव संकल्प पूर्वकं स्नात्वाय थाविधि तीर्थश्राद्धमा
मेनाने न हेमाद्रि कालनिर्णय ... प्रयास भव त्स्वय
योक्त प्रकारेणाकुर्यात् ॥ ततो प्रमातादि दिव कृत्य ॥ द्वितीय दि
फल्गुवा प्रात: स्नानादिकं कृत्वा प्रेतपर्वतं गत्वा ततस्वलमानो

ब्रह्मकुंडे स्नानं तर्पणं तीर्थश्राद्धविधिना श्राद्धं च पिंडदानं म
२३१ ण्डं वा कृत्वा ॥ ततः प्रेतपर्वताधित्यकायां सर्वंवत् प्रकारेण श्राद्धं
कृत्वा ॥ कव्यवाहोनल इत्यादि मंत्रैः पितृतर्पणं वा पुनः गयाय
प्रतिविधिना पितृषोडशीं कुर्यात् ॥ ततः रामतीर्थे सर्वंवत्
प्रकारेण पिंडदानादिकं कृत्वा ॥ तदनंतरं प्रेतशिलायां गत्वा
पिंडदानादि सर्वं कुर्यात् ॥ तदनंतरं श्वानश्यामबलाभ्यां बलि
दत्वा ॥ इति द्वितीयदिनकृत्यं ॥ तृतीयदिने पंचतीर्थी
यात्रां कृत्वा तत्र विधिवत् पिंडदानादिकं सर्वं कुर्यात् ॥ च
तुर्थदिने धर्मारण्ये ॥ पंचमदिने ब्रह्मसरोवरे गत्वा ॥ स
र्वत्र पदेषु श्राद्धं कार्यं ॥ तत्र प्रथमदिने सक्तुपिंडाः ॥
द्वितीये तिलगुडपिंडाः ॥ चतुर्थे हिरण्यपर्णाः ॥ पंचमे
दीपप्रदानं ॥ इति पंचदिनात्मिकायां ॥ अनंतरं वटमूले श्राद्धं ॥
ततो अक्षतीर्थयात्रा ॥ तत्र तत्तीर्थेषु पिंडदानादिकं कु
र्यात् ॥ तदनंतरं त्रिकालिसंध्यादिकं कृत्वा ॥ अनंतरं यात्रा
भागतान्हि — गदाधरस्य पूजनं ॥ इति संक्षेपविधि ॥ इति
श्रीमहीरोजीराहलि नखतो वसिष्ठली मेतसारसंग्रहे ॥ प्रथमह
केशवाली रविदिवितो ॥ जाते ग्रह हुआ हुपा ... सन्तु श्रीये न केनचि

न॥ अत्र हेतुकारविज्ञानामुत्तमतीर्थफलं समश्नुते॥ अन्येन तीर्थ
यात्रां गत्वेन प्रतिग्रहो निषिध्यते॥ पाद्मे॥ न तीर्थे प्रतिगृह्णी
यात्प्राणैः कण्ठगतैरपि॥ अपि कामान्नरो जन्तुर्दाराः स्वकृतिमा
न्नरं॥ तीर्थे प्रतिग्रहो यत्तत्तीर्थविक्रय एव सः॥ विक्रीतं
यान्तु गंगायां विक्रीतं तस्य जन्तुनादेन॥ जन्मादिनेन वा विक्री
तं विक्रीतं भुवनत्रयं॥ यत्तल्लोकसान्ति द्विजा देवेषु नित्यं हत
विरूपं वेन॥ नैव तस्य परो लोको नायं लोको दुरात्मनः॥
॥ ब्रह्मपुराणे॥ प्रवाहमवधिं कृत्वा यावद्धस्तचतुष्टयं॥
तत्र नारायणः स्वामी नान्यः कदाचन॥ तत्र न प्रतिगृ
ह्णीयात्प्राणैः कण्ठगतैरपि॥ स्नानधर्मे॥ आदृष्टं कूलं च नदी
पयायावदाक्रमते जले॥ तावद्गर्भं विजानीयात् ततः क्षेत्रमु
च्यते॥ वाराहे॥ सार्धहस्तप्रमाणं यावत् गर्भमिति स्थितं उच्यते
॥ स्कान्दे॥ तीरात् गव्यूतिमात्रं तु परितः क्षेत्रमुच्यते॥ अ
त्र दानं जपो होमो गंगायां नात्र संशयः॥ तद्योः प्रत्येकं क्रो
श द्वयात् ब्रह्मगंगायां तैव मन्वन्तरेण॥ भविष्ये॥ गंगा
तीरं तु लब्धानि सर्वपापान्यपोहति॥ दिग्दीप्त दशपला
यनीतिस्निग्धकायस्पर्शस्वर्गाः॥ बाणयोजनाविलितादिक्का

सीमांतं दद्वयं ॥ अत्र गुरुः चारणः ॥ गर्भे उपनिषत्ग्रहनिषेधः ॥ प्राशि
२३१ त्रनदीषु ॥ प्राशि च्छेत्र र गंडक्यादि कुतीरे शुचि ॥ गंगायामनुद्रो
शेषो ति निषिद्धाः ॥ पादो ॥ मृत्युवेलायां गंगाद्वारे प्रयागे हरिद्वारे
कार्षितः ॥ दशाश्वमेधे तिदशा देव धर्मो न होयत इति प्राव
र भट्टीये ॥ ॥ श्रीभवानीशंकरार्पणमस्तु ॥ ॥ सर्वविद्या
प्रयत्न कृत पालनिताद्वार ॥ भक्तकें संप्रयच्छामि विद्याम
व तु भास्करौ ॥ १ ॥ उत्तूकस्य ॥ श्रीः ॥ अपोशानमस्तु चाम
तु योर्जीकोपापादि द्विजः ॥ उज्ञानं तथा वा गुर्यात् गायत्र्य
ष्टशतं जपेत् ॥ अत्र चाणः ॥ विधवे च ते भद्रयेषा पिविकिंच
नु ॥ गायत्र्याष्टशतं संजप्य कृत्वा विप्र ध्वनीति ॥ ॥
ॐ प्रीतिरस्तु वासुदेवः ॥ प्रवासादागतस्य विधिः ॥ तत्रैव
दर्शनं ॥ प्रवासादागतं वा पुत्रं माभिमृशति त्यादि ॥
प्रवासादेत्यपुत्रमभिमृशतीति ॥ पुत्रं वा प्रवासादागतम
भिमृशतीत्यर्थः ॥ तस्य प्रयोगः ॥ पिता प्रवासादेत्यागत
तो पश्चात्तं कृत्वा गेहं गमावि भीतेत्यादिविधिं विधाय ॥ तो
मस्य ताचाक्रे ० सूर्यस्य वर्चसा ॥ इति पुत्रमभिमृशति ॥ पु
त्रं वा प्रवासादागतं ॥ अनेन मंत्रेणाभिमृशेत् ॥ पश्चात्तं त्वाद्रुं ०

वर्चसिजुहूम्॥इतिमूर्धनि — घ्राति॥अस्याविन्यस्त्र तस्य सं
ब्रुध्याधाम्नातिंनामगाः॥ततः॥त्राणिराघु ष्मानीति
पंचानस्रानुकार्णामंत्राणां विश्वेदेवा ऋरायायु
ष्मदादयो यजूंषि॥हस्तेयुहणोविशेषः॥अग्निरायुष्मा
नसवनस्पतिभिरायुष्मान्तेनत्वा०॥सोमआयु०॥य
ज्ञ आयु०॥ब्रह्माआयुष्मत्ब्राह्मणैः०॥देवा आयुष्मं
त०॥एतैःपंचभिःपर्यायैः पुत्रस्य दक्षिणेन हस्तेन पुत्र
स्यदक्षिणहस्तं गृह्णानेसंग्रह ति॥ततः आयु
ष्टेविश्वतः इत्यस्य विश्वेदेवा आयुर्दा अग्निस्त्रिष्टुप् श्री
॥अग्नौपृथिव्यामित्यस्यवामदेवोग्न्यादयोयजुः
॥पुत्रस्यदक्षिणकर्णेजपेविनियोगः॥आयुष्टेविश्व
तोदधत्०॥अग्नौ पृथिव्यांप्रतितिष्ठ०॥इतिमंत्रद्व
यंपुत्रस्यदक्षिणकर्णेजपति॥आयुर्दाअग्नइत्यस्य
विश्वेदेवाआयुर्दाअग्निस्त्रिष्टुप्॥अग्नौपृथिव्यामि
त्यस्यवामदेवोग्न्यादयोयजुः॥पुत्रस्योत्तरेकर्णेवि
८१६ नियोगः॥आयुर्दाअग्ने०॥अग्नौपृथिव्यां०॥इति
मंत्रद्वयंपुत्रस्योत्तरकर्णे॥एतत्पयस्यायुरसादित्व

१३२

मिमप्राप्यते ॥ प्रागुपयत्नात् दिनत्रयादि द्वेषके ॥ यावज्जी
वमित्यपरे दुहितृत्यपि दुःख्यानुरूपी ॥ प्रवासः दुहितृत्य
दिकं प्राप्तौ प्रवासं त्रैयः ॥ अथ द्वादशाब्द पर्यंतं परस्पर
मवलोकनं दैवात् ज्ञातं तदा दोषवलोकने विधिं कृत्वा
पुत्रादिमिमुखालादु कार्यो ॥ सा विधि ॥ सर्वा कृत्वा संवा
दु ॥ दंपती पितृ पुत्री वत्सला तोमृतिसेन स्था ॥ श्रात्स्था
दैन सप तमृतानां ॥ पितृव मातुलौ देवदोहितृ श्रोत्रमा ति
मेयको ॥ प्रविकापितरो देवभागिनीभ्रातृपौत्र स्था ॥
कादष्टाब्द्धव्यतीतेन हृदये प्रागतोपादि ॥ एते षामे
कमेकोपि पितृत्योत्य मवलोकयत ॥ प्रतिको विद
चायाचिन्त्योत्य मवलोकनं ॥ शिवालये यवानी व
ह्नात्यास्त्र ज्वाल्य दीपको ॥ श्रीवृंसहस्त्याविधिवदुमैतो
दुवम स्वर्णं ॥ कृत्वा कांस्य पात्रे सु घृतं तत्र ति
ले ॥ स्थापितं मंत्रपाठे मंत्रपूर्ते हिलोकयेत ॥ त
नतं देवकमेकास्य दक्षिणस्य कांशिवं भजेत ॥ ब्राह्मणा
यतु तदथा ततस्यावदानी गा प्रजनं ॥ कृत्यं स्वस्व विधि
प्रेत्यादद्या दिनानुसारतः ॥ तस्यापि दक्षिणां दत्वा घृ
जयेत्रभुनः शिवं ॥ नत्वा देवाहि जानस्तद्वे मौमात्याव

खसंदिशं ॥ तत्तोक्या दृष्टिभिर्हो मंत्रान्तमस्थोत्तरं तिलैः ॥ ब
न्धा च्य भोक्तृ ये [illegible] न्यस्यादिनाद्युत्पादनः ॥ वासं वैः
सः लहु [illegible] नवो रिक्षु शमातये ॥ पुत्र्यर्थः कृतनेमन्यैस्त
स्थारिक्षलेविरणे ॥ न्त्राधुपुष्का चौनर [illegible] बध [illegible] त्याना
वलोक येत् ॥ देवविलोकितानां नाविरोधे [illegible] उदाहृतः
॥ नचैवाहृष्ट [illegible] प्रीति प्राङ्मनीषिणः प्रति ॥ [illegible]
न्यान्तरेपि ॥ दंपती पितृ पुत्रौ च [illegible] रौ भ्रात [illegible] तथा
॥ सापत्न भ्रातरौ —— पितृभगिन्यौ [illegible] विधौ ॥ त
थाविधौ सापत्न भगिन्यौ ॥ [illegible] पुत्रौ च
भागिनेय कमातुलौ ॥ [illegible] बनीत [illegible] दे [illegible] नै
गतौ यदि ॥ एतेषामेकमेको [illegible] नान्यो न्यमवर
लोकयेत् ॥ दर्शनात् कुलनाशः स्यात्तयोरेकस्य वा
राम्दे स्यात्तिः ॥ पुत्रे गयादौ [illegible] नात्योन्यदर्शने ॥
कास्थिर [illegible] दैके [illegible] वायोः [illegible] ध्वनः [illegible] ॥ [illegible]
न्यो न्यमतो देव [illegible] नैव दोषभागिति ॥ रत्नो [illegible]
दवा [illegible] का [illegible] परस्परमवलोकनं कृत्वा ने
मत्त देवदर्शने [illegible] नदोष [illegible] ॥ [illegible]

श्री

॥ द्वादशाब्दे व्यतीतेतु यत्कुर्यात्तद्दर्शने । पित्रोः शुश्रूषणेनैव ना
२३२ रुर्महन्नातिकुरुभवेत् । दर्पणं यदि कुर्वीत पीठं वह्नस्य पि
बलये । नारिकेले स्फोटयित्वा सुतः । टविशो तः नः
॥ मुखावलोकनं कुर्यात्कुर्यादालिङ्गनं ततः ॥ ९ ॥ वह
नोविधानेन दोषशान्तिर्भविष्यतीति ॥ गणेश ५७ द्वा
शाब्दं गर्दापारत्यातोपि ॥ स्वयं जमामाशिविरवि
दृमणा त्यपोत्तमः । कारयामनस्त विधि द्वादशाब्दे दृष्टौ
द्विजैः ॥ पुण्याहवाचनं कृत्वा गणेशाद्यं नेसृवंके ॥ सं
सृज्य श्राकरसस्याग्निद्विजाश्च दक्षिणादिभिः । वयं जम्प
फलंत्यक्त्वा नतं तत्पुत्रतो यथौ ॥ ददृशीते तुसुतौ
मिथोः प्रावंकलाभिवाति ॥ स्वयं । वक्तशात्तदा । तुम
त्याः विरजमासत्य — — ॥ सत्वाजा । द्वादशाब्द
शि दृष्टौ । द्वादशाब्द पर्यन्ता दर्शनं निमित्त कुरु मेलनावि ८
धि दृष्टौ ॥ द्विजैः शान्ति जनैर्ब्रीतो । विधिः ॥ मेल
नाविधिकारयामास सत्यव्रतः ॥ ऋषविधिमान
॥ पुण्याहवाचनं कृत्वा दिनाः ॥ गणेशाद्यर्चनं सर्व
क पुण्याहवाचनादिविशेषणा ॥ गणेशाद्यर्चनं गणे

प्राक्पूजनं हर्षं च यु स्थनतः॥ततः शंकरं सांब शिवं द्विजान शंख
तान ब्राह्मणाश्च सम्पूज्य॥ केरित्यपे त्वा यादक्षिणादि
भिरिति॥ अत्रादि शब्दो मुख्या पर्यवाची॥ सुदक्षिणाभिः
ख्याये या नेदक्षिणादयः॥ पात्रां दर्थे उपचाराद्युपर्यं:
॥ एतेन दक्षिणायाः प्राव ल्यकत्वं ध्वनितं भवति॥
मुख्यवा शंकरं सम्यक्पोडशोपचारा॥ सम्पूज्य द्विजा
न् दक्षिणादिभिरुपचारैः सम्यगादिरिष्यर्थः॥ दक्षिणा
दिभिरित्यनेन चन्दजनैर्गन्धपचाराणा मन्नाव
प्रयुक्तत्वं ध्वनितं॥ अत्रापि शब्देनं च दक्षिणानमस्कार
प्रार्थनारूपाः पदार्था ग्राह्याः॥ ततः देवसमीप एव
श्रीफलं नालीकेरफलं वभंजस्फोटितवान्॥ प्रकारे स्फो
टये दितिविधिरित्यन्वयः॥ ततः॥ तदु स्फो— नालिके
रफलयन्त्रा पुरतः स्थापयन् हयर्थोंच वादः॥ प्रकारे ग
ग्रहदिति विधिरित्यन्वयः॥ ततः तच्च गृहे॥ तद्दुग्धे इदो॥
क्षीवकला मिव लक्षणा ददर्श॥ प्रकारे पश्येदिति वि
धिरित्यन्वयः॥ इदुमत्स्याङ्गैः [illegible] [illegible]
स्त्रीति॥ तस्येदुः स्वभनु [illegible] काले [illegible] दियवस्त्राश्च

विशेषणं सञ्ज्ञावाभिप्रायेण ॥ एवं च द्वादशाब्द पर्यंतं भर्त्त
१३५ रि प्रवासगतेपि यस्यास्तावत्काल पर्यंतं प्रवर्त्तनीया:
प्रवासगमनं रण श्वकालेन तडः स्वाभावेन कस्यावानाद्ध
तत्र च यावत्कालिपि विधेयवेन तदृश्यत्व ॥ इति पद्मस्य मलसा वि
रा०४ धि ॥ अस्यैव प्रयोग: ॥ इज्यो होमादिसामग्री सहितो कर्त्ता
रौद्राह्लपो: सह शिवालयं गत्वा परस्परस्मै दानं या
वन्मध्वाति तावाति ह्य च्छेदशयो: स्थस्वसामग्री वि
च हल पादौ स्पृशत्या च स्य परस्परमतौ दत्तौ श्रि
व समीपउप विशय्या शिवेनम स्कृत्वा च स्य प्राणा
नायस्य देशकालो संकीर्त्य मम पत्न्याः उत्रस्य च द्वा
दशाब्दपर्यंता दर्शनेनोत्तेन सर्वारिष्ट परिहारद्वा
राश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं द्वादशाब्दपर्यंता दर्शन
निमित्तकावलोकनविधिं करिष्ये ॥ इति संकल्प
गणेशसंपूज्य उण्याहं वाचनं कुर्यात् ॥ नव द्वाद
शाब्द पर्यंता दर्शनानिमित्तकावलोकनारव्ये स्य
कर्मणि: पुण्याहं भवंतो ब्रुवंत्विति यादिप्रयोग: ॥ सा
वाशिव: श्रीयतामिति निरस्य परावालोकविषयौ:॥ तत्र

१३५

उभौ परस्परं मनवलोकयंतौ वेवाहिवसमी — यौ प्रज्वा
लयु सांबाशिवायनमः ॥ इति शिवसंपूज्यैतादि थिनान्ग्रा ॥ नि
गान्पूजयेत् ॥ ततः शिवाग्रे उभयोर्मध्ये द्विजैर् ततः पटं धा
रयित्वा विल्वफलनालीकेरफलवा भङ्गाल्लनो देवस्य
चतमध्येस छत्रं रत्नपूजा स्वस्वकांस्यपात्रं संस्थाप्य प्राप्ति
प्राप्तसहितेनैव पात्र छयसुष्ठ दर्वीमूलेन तस्मिन्नाज्ये परस्परं
मुखनिरीक्षणं कुर्यात् ॥ अथ वा मौ स्वस्वकांस्यपात्र
स्थघृते दर्वीनस्त्रस्थापयित्वा रत्नानि निक्षिप्य तस्मिन्परस्परं मु
खनिरीक्षणं कुर्यातां ॥ मुखनिरीक्षणोत्तरं वा फलभङ्गः
॥ रत्नानि दोपणं कृताकृत ॥ ततः परस्परमालिंगनं कुर्यातां
ततः पुनः सांबशिवं संपूज्य ॥ दक्षिणायुतं स्वस्वपात्रं ब्राह्मणाय द
त्वा विभवानुसारेण ब्राह्मणेभ्यो दक्षिणां दत्वा पुच्चोपचारैः पु
नः शिवं संपूज्य सांगं प्रणम्य ब्राह्मणांस्तु पंचप्रणमं ग
हमागत्य ततो हस्तपादप्रक्षालनं कृत्वाचम्य प्राणानायम्य
प्राक्प्रवणाचम्य तु मे देशे स्थंडिलादिकं कृत्वा देशकालौ सं
कीर्त्य द्वादशाब्दपर्यंतादर्शननिमित्तकावलोकनाविघ्ने
गाम्भत ल होमं करिष्ये ॥ इति संकल्प्य वरदाग्निं प्रतिष्ठाप्य

ति

नामानम

ध्यात्वान्वाद ध्यान॥ — — प्रधान॥ प्रजापति सपुत्र व्याहृतीभिर्
१२५ होत्र स्थाने संख्या याहुता न्तातिला हुति मिर्वैद्य॥ श्रोत्र रागे
ष्कृत मित्यादि ग्राम्य भागांते कुर्वा॥ व्याहृतिभिः प्रधान
होमं कृत्वा स्विष्टकृतादि हो मशे षसमाप्य विसृतिं कुर्या
दितिमसत्यं कर्मे श्वर परं कुर्यात्॥ ९ बहुभी सतिसंभवे
होमं कृत्वा ब्राह्मणेभ्यो पायसी ददीरन्। दत्वा ब्राह्मणान
मृष्टभोज्य इह यथा नादौ भुंजीयात्॥ स्त्रिया तैलेन
इति॥ दंपत्योः परस्परमवलोकनार्थ एकमेव कां
स्यपात्रं तत्र तैलेन हैवावलोकने॥ तत्पात्रं भवेद्वि
देय॥ पल्यात्वारंभ मात्र॥ ९ एकच तैल मृतो पितृ पुत्रयो
भ्रात्रोः पितृव्य भ्रातृपुत्रयोः ज्येष्ठेनैव होमः कार्यः
॥ मम पुत्रस्यैव द्वादशाब्द पर्यंता दष्ट तीभिसिक्त कावलो
कनविघ्नता न्तं तिलहोमं कं॥ इति संकल्प वाक्ये वि
शेष॥ एवं भ्रात्रादि स्त्री॥ अथ पंचावलोकन विधिरह
स्पष्टतिरीति नैव॥ दृष्ट पूर्वाणाम्॥ पुण्य दैवेण यत्र दोह पर
स्परं दृष्टिनिरु दोषः॥ इति॥ अथ दीपपतन शांतिः॥
फल प्राप्त्यर्थं मम गृहे दीप पतन जनित प्रत्यवाय परिहा

रार्थं सर्वारिष्टनिरसनार्थं वैधायनोक्तां शांतिं करिष्ये ॥
प्रतिसंकल्प्य ॥ तदादौ तिर्विघ्नतासिध्यर्थं गणपतिपूजनं
पुण्याहवाचनं मातृकापूजनं नांदीश्राद्धं आचार्यवर्णं
च करिष्ये ॥ पूर्वं कृत्वा ॥ यदत्र संस्थितं भूतं सर्वं पापनि
कीर्यं ॥ भूता यो भो हव्यं तिपंचगव्येन ॥ आपो हि ष्ठेति भू
मिं दर्भैः प्रोक्ष्य ॥ तदुपरि पवित्रं तादर्थमिति प्राच्यां ॥ पश्चाप
नकुर्यात् ॥ महीद्यौरित्यादि कलश प्रतिस्थाप्य ॥ तस्योपरि
दिवौ श्रवणदेवतानाम मंत्रेणास्य पूज्य ॥ फलपुष्पं आर्य
दीपयुतं पञ्चनि कर्तुं स्थंडिलादि सकलकर्म करिष्ये
॥ सर्वं कृत्वा ॥ क्रियमाणे दीपयुतं तस्मात्तैर्भे देवता
विश्वादिनक्षत्रं पतनं करिष्ये ॥ अस्मिन्नन्वाहिते ग्नावि
ध्मादि चक्षुषी आज्येनेत्यन्तं कृत्वा ॥ श्रवणमध्यात ॥
श्रवणं देवता ॥ श्रेष्ठं तं समव्याचरं द्रव्येण पुनरन्व
धानं ॥ वै श्रवणं ॥ यदाग्ने पानी ॥ हिरण्यवर्णाः ॥ इध्म
सवैत्यानं प्राप्नत ॥ महाव्याहृतिभिश्च ॥ एकैकयाहुत्या
हुत्या आज्य द्रव्येण श्रावणेन स्विष्टकृतामिति सद्योयं दे ॥
स्थालीपाकं कृत्वा ॥ ओं ... देवसावितारमोण्योः कविक्रतुं
सत्यसवं रत्नधामामिप्रियं मतिं कविं ॥ ऊर्ध्वाय

मि =

स्यामति र्भीः आदित्ना नवसवीमात्तिहिरंराय पाणिरस्मी
१३६ मित्रस्य कतुः कृपात्स्व स्वाहा ॥ इति मंत्रेण अष्टोत्तरं शत
होमं कुर्यात् ॥ वैश्रवणाय स्वाहा ॥ यक्षाधिपतये स्वा
हा ॥ हिरण्यपाणये स्वाहा ॥ ईश्वराय स्वाहा ॥ सर्वो नपु
न श्यामलाय स्वाहा ॥ भूरग्नये च स्वाहा ॥ भुवो वाय वे
चः स्वाहा ॥ स्वः परादित्याये च स्वाहा ॥ भूर्भुवः स्वः ॥
प्रद्युम्नसे च स्वाहा ॥ पाहि नो अग्ने ॥ पाहि नो वि ॥ यज्ञं
पाहि वि ॥ सर्वं पाहि शत क्रतो ॥ ऊर्जस्वती ॥ सह
स्य मानि वर्तायित्वा कृतादि होमशेषं समाप्य ॥ शान्ति
नीराजनं ॥ इति दीपपतनशान्तिः समाप्ता ॥ अथ प्रा
वीदिग्भिस्तु चावर्तते ऽ अथ यदस्य देवगृहे स्वयं
स्थिवृध्याच्छिन्नाः प्रादुर्भवन्त्या रक्तपतंगपिपीलि
काभ्रमरभौमगृध्रलम्भगजाज्वलनादि पावकादीनां
वै निर्वमादीनि तान्येतान्यनिष्टानि वारुणादेवत्या
न्यद्भुतानि प्रायश्चित्तानि भवन्ति ॥ वरुणो वा दिशा द्रष्टा
मित्रेस्यालीपाकं मध्ये शतं हुत्वा यं चाभि राज्याज्जुहोति
वरुणाय पापतये पाशपाणये ईश्वराय सर्वो स्यान्तोप

धामनाय स्वाहेतिम हाव्या हतिमिम्य शन्ता त्तीयजयेत् ॥ १ ॥ स
उदी — — दिशिमन्त्रावर्तनेयथदास्य कनकरजतवस्त्र व
— र वैदुर्यमणिमौक्तिकवियोगोभवेत्मार भावा विपद्य नेम
धानौबानिलीयते कारुमै पुनं वायस्यतारिस्या निवरव
यासिंग हम धौवल्मीक छ्राकार वाजायेन वायस
पीता व त्वविहंगग्राम्य प्रवेशोगो स्गोवा गृह मारोहेन्ना
खद्दद प्रो हते गृह मध्ये दूर्वाः प्ररोहते नैलं स्वाये देव प्रो
नच्छ्वायसोमडुको मिम्रविशाती सरहोम हानिपतनं
सर्वोरिवै प्रवाणं देवत्या न्य ङ्गुनाते प्रायश्चित्तानि
भवत्यनित्यं देवसाविन्नार मौत्यरिति स्वाहेति पाक
जुत्वा मध्य शान्त जुत्वा पंचभिवारुण्या जुहोत्ति वै
प्रवाणाय घताधिपतये हिरण्यवपाणय इंद्ररा य
सर्वा न्या नशमना य स्वाहेति म हाव्या हतिमिम्य
पात्यानीयपेत् ॥ १ ॥ ओं नमो गणेशाय नमः ॥ देशका
अ लौकं कौतिम धूम हलाल प्रजज्वलितं दीपयन्नतरूप माइ
तजानिते दोषपरिहारार्थं वैश्वदेवत्या सतवग्रहरंजा नै

८३७

धायनो ॥ ह्रीं शांतिकरि यो ॥ इति संकल्प्य ॥ गणेशपूजना
दिसर्वं कृत्वा आचार्यवरणादि कृत्वा आचार्यः यथ
त्रसारिपतनिन्यादि प्रारीरक्षां कृत्वा आग्ने: पूर्वे: सर्वो
षधि सप्तमृत्तिका पंचपल्लव पंचरत्न पंचगव्य चयुतं
कलशं संस्थाप्य स्वर्णमूर्तौ विश्ववर्णं आभिन्य दे
व मिति मंत्रेण संस्थाप्य पूजयेत् ॥ आग्निप्रतिष्ठा
प्य ॥ ग्रहपदे प्रथम ग्रह स्थापनं ततो ध्यानं
॥ आदित्यादि ग्रहान् उक्त द्रव्यैः ॥ म गुक सद रवाप
कामिः ॥ विश्ववर्णं क्लोन्नरसं रक्षामिः चवीडोहि
सिपदेष ॥ विश्ववर्णाय दाधिपानो हिरण्यपाणि
द्भ्यः सर्वोभ्यान श्रामतचैके कया ज्याज्याये वे
॥ आचिभ्यो विषं मह चवा धुमनादिवं मह आ
यावि वचम ह ज चन्द्रमसनदना शिणादि होम्म ह
॥ एकैक याज्याज्या ॥ आग्नहोमं इत्यादि चरु
होमानि आदित्यादि ग्रह होमं कृत्वा आभिन्य दे
वमिति मंत्रेण विश्ववर्णं चरुं हुत्वा ॥ ओं विश्ववर्णाय
स्वाहा ॥ ओं यदाधिपतये स्वाहा ॥ ओं हिरण्यपाणये

स्वाहा ॥ ॐ ईश्वराय स्वाहा ॥ ॐ सर्वेभ्यो नक्षत्रेभ्यः स्वाहा
॥ इति पञ्चाज्याहुतीर्हुत्वा ॥ अथ नमः पृथिव्यै च मह
ते च स्वाहा ॥ भुवो वायवे चान्तरिक्षाय च महते च स्वा
हा ॥ स्वरादित्याय च दिवे च स्वाहा ॥ भूर्भुवः स्वः च
न्द्रमसे च नक्षत्रेभ्यश्च दिग्भ्यश्च महते च स्वाहा ॥ इति व्या
हृत्यादि होम शेषं समाप्य उत्तरपूजां कृत्वा बलिदानं
तेन यजमानस्य शान्तिं विकल्प्य आचार्यादिभ्यो द
क्षिणां दत्त्वा आचार्याय पीठदानं कृत्वा विप्रांश्च
बालकुमारान्भोजयेत् ॥ अग्नये पृथिव्यै महते नमः ॥ वा
यवे अन्तरिक्षाय महते नमः ॥ आदित्याय दिवे महते न
मः चन्द्रमसे नक्षत्रेभ्यो दिग्भ्यो च महते नमः ॥ इति व्या
हृतिभ्यः हुतं नमः ॥ नित्य पापं नश्यतु पातकमादीनि
पञ्चमहापातकानि नश्यन्तु ॥
लाक्षाबन्धने गृहे लाक्षा ग्रीवदिदं मन्त्रः ॥ रुद्र
दिशा यं सूत्रेण बध्नीम्यं दिवि तमन्त्रः ॥ ॐ नमस्ते रु वेत
द्रिय यत्कृतं वाक्कृतं गात्रकृतं ॥ इति नमस्कारं बलिदानं च
ज्ञीतं मासि कामकाजं न बराबर पापतम्भो राति ॥ ॥
पञ्चगव्य मन्त्रः ॥ गायत्र्या गोमूत्रं ॥ गन्धद्वारा गोमयं ॥ आप्याय पयः ॥

दधी ॥ दधी ॥ गंध ॥ गोम ॥ घृतं भी ॥ घृत ॥ गाय
त्री ॥ प्राशनं ॥ —लो ॥ यत्त्वगस्थीगतं पापं देहेती
ष्ठ[illegible] मामके [illegible] प्राशनात् ॥ पंचगव्यस्य देहस्यापि
[illegible] दहत्य[illegible] पंचगव्य मंत्र: [illegible] ॥ [illegible] ॥ २८

संवत १९२९ चैत्र प्र. १
लिखतं [illegible] मंदिर श्री रघुनाथ जी [illegible]

कर्म काण्ड ८३
(संग्रह) पत्र १३०